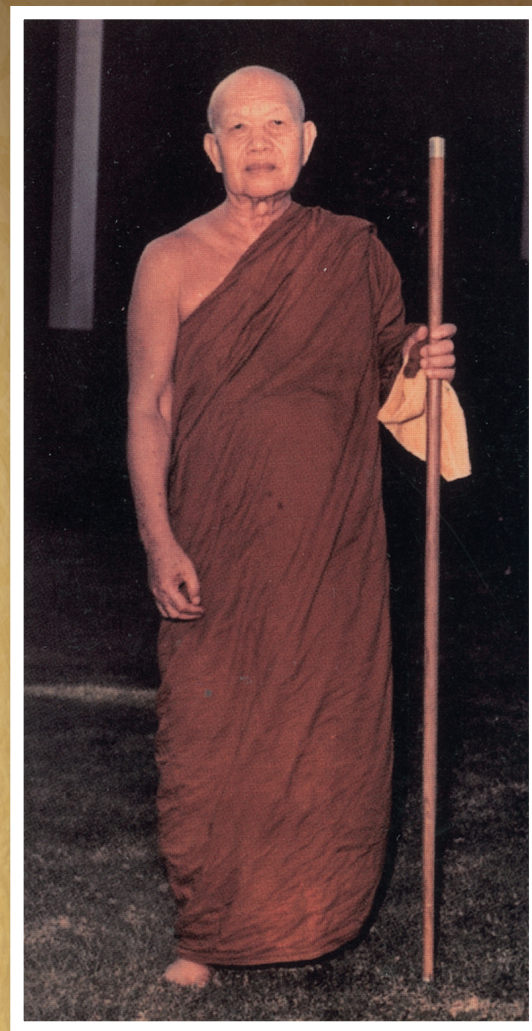

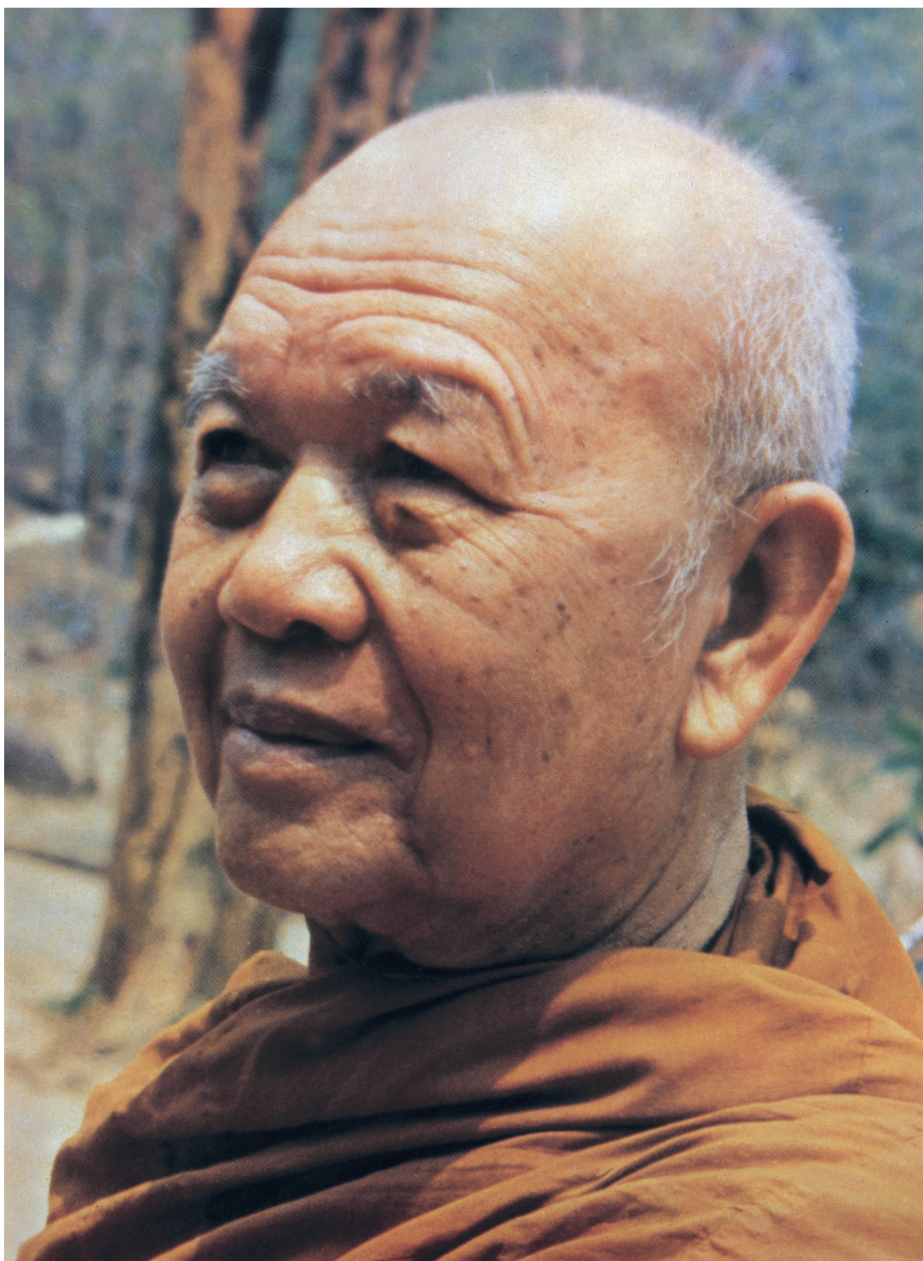

อาจารย์บูชา พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

ประวัติ พระธรรมเทศนา และพระอภิธรรมสังคณีมาติกาบรรยาย

ปฏิบัติไว้อย่าให้มันขาดซี่
ไม่ได้มากก็ให้ได้น้อย
ต้องหมั่นเข้าวัดฟังธรรมเสียก่อนจึงจะนอน
ที่งานการละ อุตสาห์ทำจนเหงื่อไหล
จนเหน็ดจนเหนื่อย
งานภายในของเราละ เราไม่รักษาใครจะรักษาละ

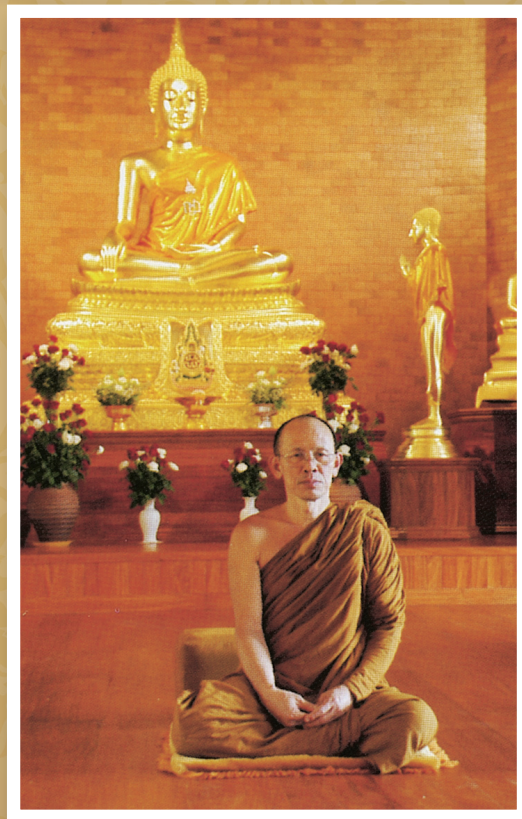
พร. ฝั้น อาจาโร

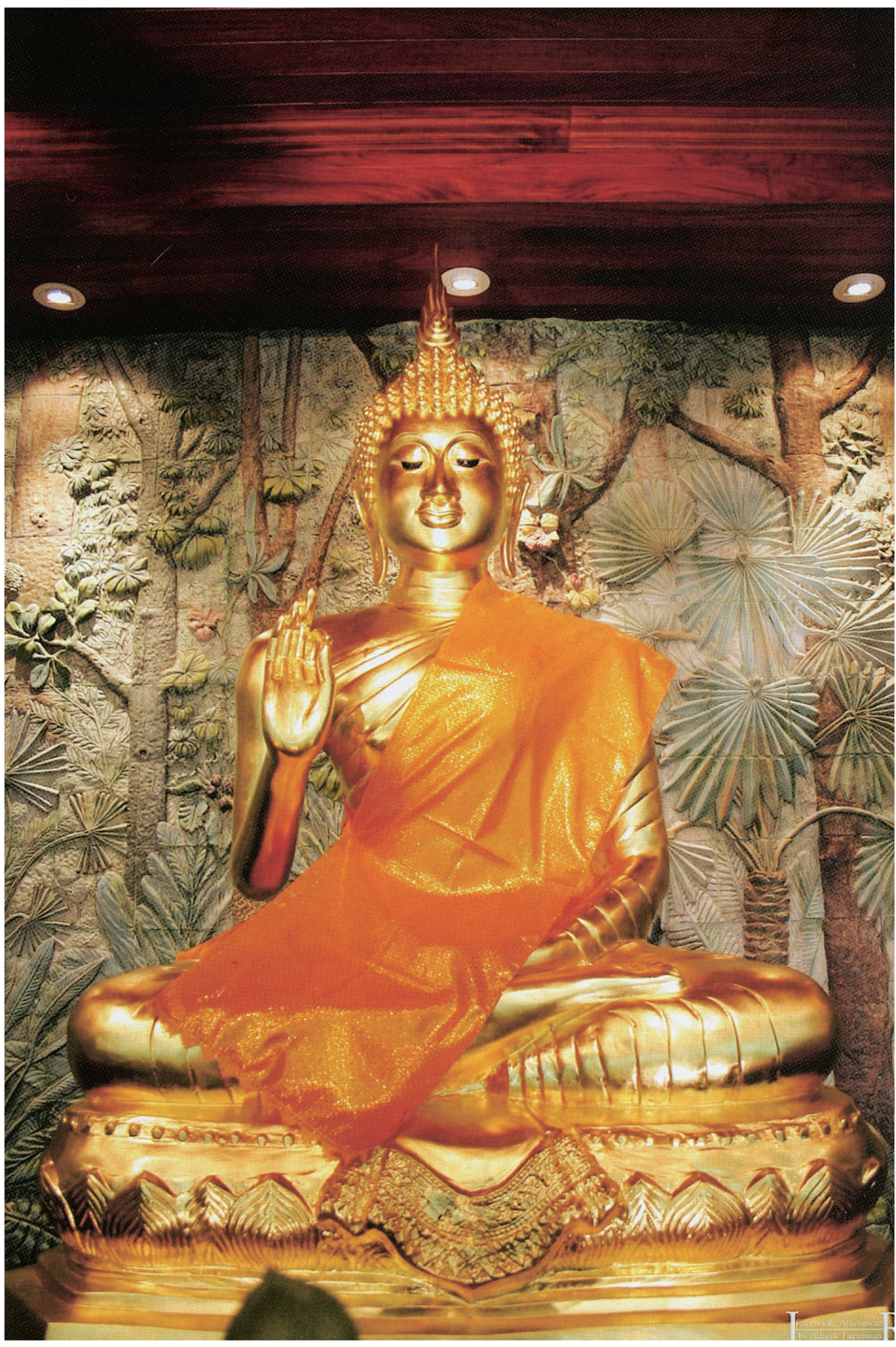

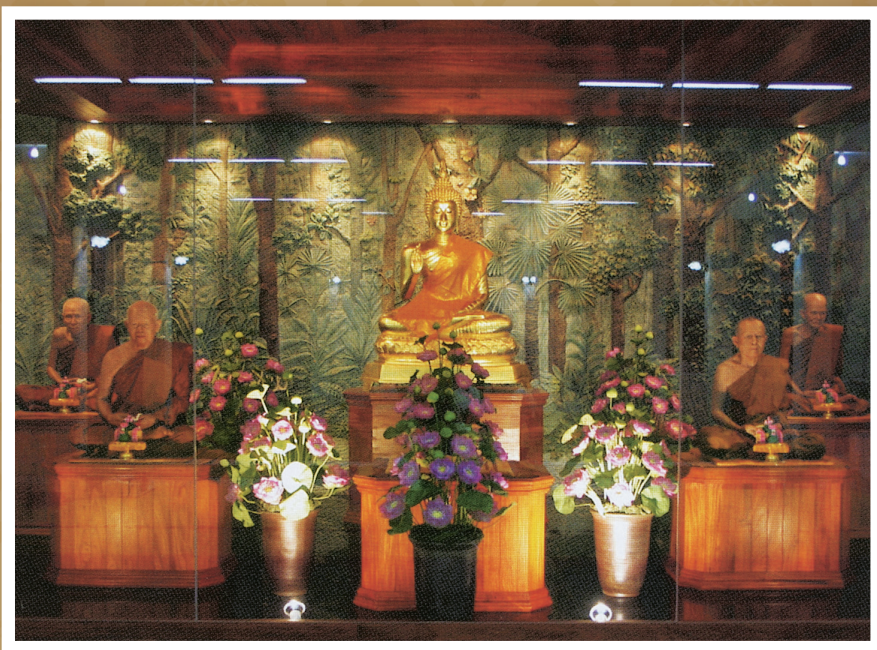
อุโบสถวัดป่าไชยชุมพล (เสลียงแห้ง)
อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

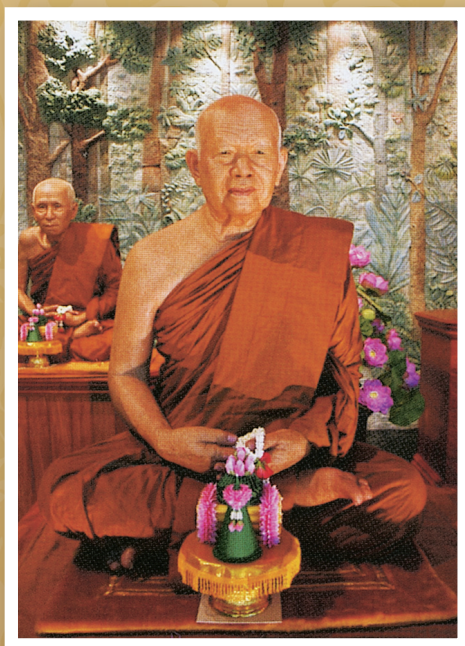

พระอาจารย์จรรย์วัฒน์ อตฺตรกฺโข
เจ้าอาวาสวัดป่าไชยชุมพล (เสลียงแห้ง)

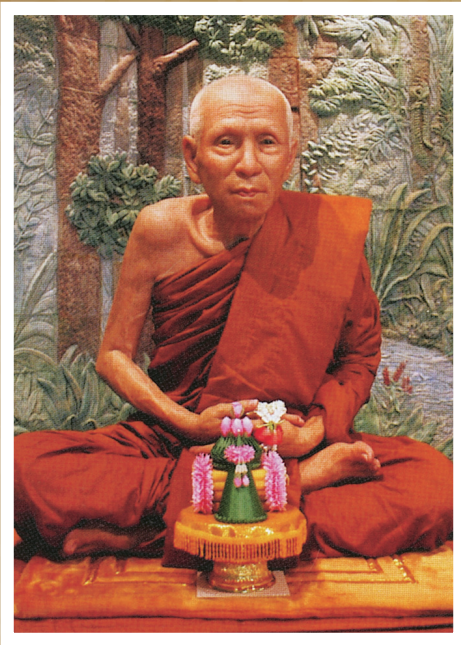

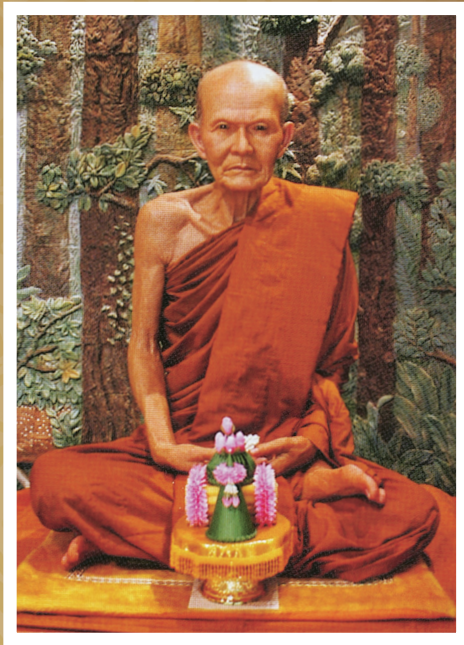
รูปเหมือนบูรพาจารย์
ประดิษฐาน ณ พระอุโบสถวัดป่าไชยชุมพล

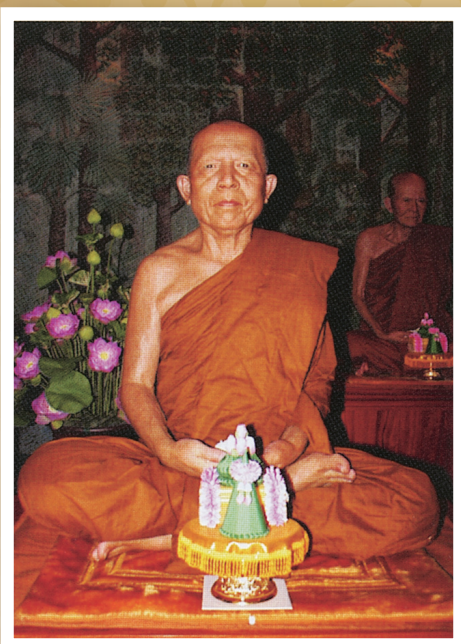
พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

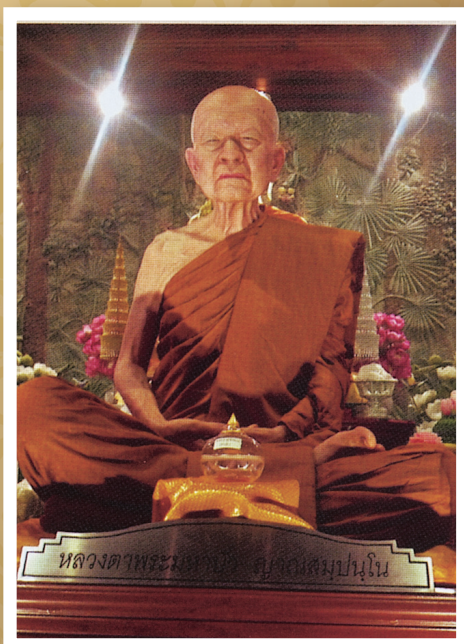
พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล

พระอาจารย์มั่น ภูริทัตฺตเถร

พระอาจารย์สุวํจนํ สุวโจ

พระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน

พร. ๘๗ ๐๑๑๕

อาจารย์บุญชา

พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

ประวัติ พระธรรมเทศนา

และพระอภิธรรมสังคณีมาติกาบรรยาย

อาจารย์บุชา พระอาจารย์ผืน อาจาโร

ประวัติ พระธรรมเทศนา และพระอภิธรรมสังคณีมาติกาบรรยาย

พิมพ์ครั้งที่ ๑	๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ (๑๑๔ ปี หลวงปู่ผืน อาจาโร)
จำนวนพิมพ์	๕,๐๐๐ เล่ม
ที่ปรึกษา	พระครูวัชรธรรมอาจารย์ (พระอาจารย์จิรวัดน์ อดุลฺรโก) วัดป่าไชยชุมพล (เสลียงแห้ง) อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์
ผู้จัดทำ	คณะกลุ่มเพื่อนธรรมเพื่อนทำ
กราฟิกดีไซน์	ARTISTIC GROUP โทรศัพท์ ๐๘ ๑๙๒๒ ๑๓๕๑, ๐ ๒๘๘๔ ๓๕๓๖ โทรสาร ๐ ๒๘๘๔ ๓๕๓๖
พิมพ์โดย	บริษัท คิว พรินท์ แมแนจเม้นท์ จำกัด โทรศัพท์ ๐ ๒๘๐๐ ๒๒๙๒, ๐๘ ๔๙๑๓ ๘๖๐๐ โทรสาร ๐ ๒๘๐๐ ๓๖๔๙
พิมพ์ครั้งที่ ๒	๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๖ (๑๑๔ ปี หลวงปู่ผืน อาจาโร)
จำนวนพิมพ์	๕,๐๐๐ เล่ม
ผู้จัดทำ	คณะศิษยานุศิษย์
พิมพ์ครั้งที่ ๓	พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๐ (อาจารย์บุชา พระอาจารย์ผืน อาจาโร)
จำนวนพิมพ์	๘,๐๐๐ เล่ม
ผู้จัดทำ	ชมรมพุทธศาสตร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
พิมพ์ที่	บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) ๓๓๖ ถนนชัยพฤกษ์ แขวงตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๓/๐ โทรศัพท์ ๐ ๒๔๒๒ ๙๐๐๐ โทรสาร ๐ ๒๔๓๓ ๒๗๔๒ E-mail : aprint@amarin.co.th Homepage : www.amarin.com

ที่ ขพค. ๑๐๕/๒๕๖๐

ชมรมพุทธศาสตร์ กฟผ.

บางกรวย นนทบุรี ๑๑๑๓๐

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือ และเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต
นิตสาร พระครูวัชรธรรมอาจารย์ (พระอาจารย์จิรวัฒน์ อุตตรกุโ)

ด้วยหนังสือ ๑๑๔ ปี หลวงปู่ฝั้น อาจาโร (ประวัติ พระธรรมเทศนา และพระอภิธรรมสังคณี มาติกาบรรยาย) ซึ่งรวบรวมและจัดทำขึ้นโดยคณะศิษย์พระอาจารย์จิรวัฒน์ อุตตรกุโ เป็นหนังสือที่ดำรงไว้ซึ่งคำสอน ปฏิปทา ของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร พระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเป็นแบบอย่าง และเป็นประโยชน์ต่อผู้เฝ้าในธรรมทั้งหลาย ควรค่าแก่การศึกษาและนำมาปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง ชมรมพุทธศาสตร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เป็นชมรมที่ตั้งขึ้นเพื่อการศึกษาและเผยแพร่ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งยังส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และพุทธศาสนิกชนผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใสในพระบรมพุทธศาสนา ได้ศึกษาธรรมะและนำธรรมะไปประพฤติปฏิบัติในหน้าที่การงานและการดำรงชีวิตอย่างมีหลักธรรม อันจะนำมาซึ่งความสงบร่มเย็นและเป็นสุขต่อตนเองและสรรพสัตว์ทั้งหลาย

ชมรมพุทธศาสตร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย มีความประสงค์จะจัดพิมพ์หนังสือ พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร (ประวัติ พระธรรมเทศนา และพระอภิธรรมสังคณี มาติกาบรรยาย) โดยขอเปลี่ยนชื่อหนังสือ “๑๑๔ ปี หลวงปู่ฝั้น อาจาโร” เป็น “อาจารย์บุญชา พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร” เพื่อเป็นธรรมบรณการและเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ตเป็นธรรมทาน แก่ผู้ปฏิบัติงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และพุทธศาสนิกชนผู้สนใจทั่วไป ทางชมรมพุทธศาสตร์ฯ จึงขอกราบเรียนเพื่อขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือ และเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต ดังกล่าว

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(นายกรศิษฐ์ ภัคโชตานนท์)

ประธานคณะกรรมการบริหารงาน

ชมรมพุทธศาสตร์ กฟผ.

เลขานุการคณะกรรมการบริหารงานชมรมพุทธศาสตร์ กฟผ.

โทร. ๐ ๒๔๓๖ ๓๐๓๒

โทรสาร ๐ ๒๔๓๖ ๓๐๔๔

อนุโมทนาภคา

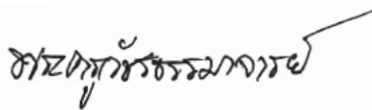
ตามที่ ชมรมพุทธศาสตร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย มีความประสงค์จะจัดพิมพ์หนังสือ หลวงปู่ฝั้น อาจาโร (ประวัติ พระธรรมเทศนา และพระอภิธรรมสังคณี มาติกาบรรยาย) โดยขอเปลี่ยนชื่อหนังสือ “๑๑๔ ปี หลวงปู่ฝั้น อาจาโร” เป็น “อาจารย์บุญชา พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร” เพื่อเป็นธรรมบรรณาการและเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ตเป็นธรรมทาน แก่ผู้ปฏิบัติงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และพุทธศาสนิกชนผู้สนใจทั่วไปนั้น เป็นเรื่องที่น่ายินดีและน่าสนับสนุนอย่างยิ่งในเจตนาอันเป็นกุศลนี้

อาตมาภาพขออนุโมทนาสาธุการในกุศลเจตนาของท่านในครั้งนี้ เพราะการจัดพิมพ์หนังสือธรรมะและเผยแพร่ธรรมะที่เป็นคำสอน ปฏิปทา จริยวัตร ของครูบาอาจารย์ ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปลูกฝังคุณค่าของพระธรรม คำสั่งสอน ความศรัทธา และความตั้งมั่นด้วยปัญญาในพระพุทธศาสนาแก่ผู้คนในสังคม เป็นการเผยแพร่พระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่งด้วย จึงขอสนับสนุนและอนุญาตให้จัดพิมพ์ และเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ตเป็นธรรมทานได้ตามความประสงค์

ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยพร้อมทั้งบุญกุศลทั้งหลายที่ท่านได้กระทำแล้วในครั้งนี้ จงเป็นพลวปัจจัยส่งผลให้ทุกท่านประสบแต่ความสุข ความเจริญรุ่งเรือง ด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ ธนสารสมบัติ เจริญในศีล สมาธิ และปัญญาทั้งทางโลกและทางธรรม

จึงเจริญพรมาเพื่อทราบ และขออนุโมทนา มา ณ โอกาสนี้

ขออำนวยการ

พระครูวัชรธรรมาจารย์

(พระอาจารย์จิริวัฒน์ อดตฺรโก)

วัดป่าไชยชุมพล (เสลียงแห้ง) อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์

คำปรารภ

ชมรมพุทธศาสตร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย มีวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้แพร่หลายและเป็นที่เข้าใจอย่างถูกต้อง ชมรมพุทธศาสตร์ มีความยินดีที่ได้จัดพิมพ์หนังสือ อาจารย์บุญชา พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร (ประวัติ พระธรรมเทศนา และพระอภิธรรมสังคณีมาติกาบรรยาย) มาเผยแพร่แก่สมาชิกและประชาชนทั่วไป

ชมรมพุทธศาสตร์ ขอกราบขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ของพระครูวัชรธรรมอาจารย์ (พระอาจารย์จิรวุฒน์ อุตตฺตฤโก) วัดป่าไชยชุมพล (เสลียงแห้ง) อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์ ที่เมตตาอนุญาตให้ชมรมพุทธศาสตร์ จัดพิมพ์หนังสือ อาจารย์บุญชา พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร (ประวัติ พระธรรมเทศนา และพระอภิธรรมสังคณีมาติกาบรรยาย) เพื่อเป็นธรรมบรรณาการและเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ตแก่สมาชิกและประชาชนทั่วไป เป็นธรรมบรรณาการที่มีคุณค่า เป็นแบบอย่างชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรม แก่ผู้ที่นำไปปฏิบัติตามได้เป็นอย่างดี

(นายกรศิษฐ์ ภัคโชตานนท์)

ประธานคณะกรรมการบริหารงาน

ชมรมพุทธศาสตร์ กฟผ.

“ ... แม่ทัพที่จะยกพลนิกายเข้าสู่ยุทธสงคราม
ก็ต้องตระเตรียมเสบียงอาหารและ
เครื่องศาสตราวุธให้เพียงพอบริบูรณ์ก่อน
จึงจะยกเข้าสู่ยุทธสงครามนั้นได้ ฉันทใดก็ดี
บุคคลที่จะได้ประสบซึ่งความสุขนั้น
ก็ต้องอาศัยสะสมซึ่งการบุญการกุศลเหมือนกัน ... ”

สารบัญ

หน้า

- ประวัติพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร (เรียบเรียงโดยพระอาจารย์สุวจน์ สุวโจ) ๑
- พระธรรมเทศนา โดยพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร
 - ๑. มนุษย์ ๗ จำพวก..... ๙๗
 - ๒. หายหลงเพราะรู้จัก “นะโม” ๑๐๗
 - ๓. หลงของเก่า..... ๑๑๓
 - ๔. วัด...วัดตนวัดตัวของเรา..... ๑๑๙
 - ๕. ตามหา “ผู้รู้” ๑๒๗
- พระอภิธรรมสังคณีมาติกาบรรยาย ๑๓๓
(เรียบเรียงโดยพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร)

“ ... ศีลธรรมเท่านั้น
ที่จะทำให้บุคคลทุกคนชั้น
มีความสุข
ทั้งตนและคนทั่วไป ... ”

ประวัติ

พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

วัดป่าอุดมสมพร อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

เรียบเรียงโดย พระอาจารย์สุวจน์ สุวโจ

พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร เกิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๒ ตรงกับวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๙ ปีชวด ณ บ้านม่วงไข่ ตำบลพรรณานิคม อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร บิดาชื่อไชยกุมาร สุวรรณรงค์ มารดาชื่อน้อย ท่านมีพี่น้องร่วมมารดาบิดาคือ

๑. นางกองแก้ว อุปพงศ์
๒. นายกุล สุวรรณรงค์
๓. นางเฟื่อง สุวรรณรงค์
๔. นายฝั้น สุวรรณรงค์ (พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร)
๕. นายคำพันธ์ สุวรรณรงค์
๖. นางคำพันธ์ สุวรรณรงค์

ปฐมวัยและการศึกษาในเทศมรवास

ในเบื้องต้น ท่านได้ศึกษาอักษรสมัยอยู่ที่วัดโพธิ์ชัย บ้านม่วงไข่ ในบ้านชาติภูมิของท่านนั่นเอง มีครูห่าน ไชยชมภู เป็นผู้สอน ต่อมาครูห่าน ย้ายไปที่อื่น ท่านก็ได้เรียนกับพระอาจารย์ตัน วุฒิสาร ท่านเป็นนักเรียนเรียนดี และเรียบร้อย จนจบตามหลักสูตรการศึกษาในสมัยนั้น หลังจากที่ได้เรียนจบแล้ว ท่านมีความตั้งใจที่จะเข้ารับราชการ จึงได้ไปอยู่กับนายเชียน อุปพงศ์ พี่เขยผู้เป็นปลัดขวาอยู่ที่เมืองขอนแก่น จากนั้นท่านก็ได้เข้าฝึกเป็นเสมียนอำเภอ ท่านพระอาจารย์ฝั้นเล่าต่อไปว่า พี่ๆ ได้ใช้ท่านถือเอาปืนโตกับข้าวไปส่งนักโทษการเมือง คือ พระยาณรงค์เจ้าเมืองขอนแก่น ต้องโทษฐานฆ่าคนตาย กับนายวีรวงศ์ ปลัดซ้าย ต่อมา

นายเชียน อุปพงศ์ ถูกย้ายให้ไปอยู่อำเภอคุตปอง จังหวัดเลย ก็ได้ถูกเป็นผู้ต้องหา คดีฆ่าคนตายอีกเช่นกัน

ในกาลครั้งนั้นท่านพระอาจารย์ฝันได้เห็นเหตุการณ์ลับสนวนวายของ ข้าราชการและบ้านเมือง ได้เห็นการปราบปรามผู้ร้าย มีการฆ่าฟันกัน นักโทษถูก ประหารชีวิต เจ้าเมืองมาเป็นนักโทษ เรื่องเหล่านี้เป็นเหตุให้ท่านได้สติบังเกิด ความ สลดจิต ให้ท่านคิดเบื่อหน่าย คลายความยินดี เพราะเห็นความยุ่งเหยิง และความ ไม่แน่นอนของชีวิตในทางโลก จึงได้ตัดสินใจไม่รับราชการ คิดกลับบ้านเข้าไปบวช อยู่วัดดีกว่า จึงได้เดินทางไปลาพี่ทั้งสองที่จังหวัดเลย พอเดินทางไปถึง วันนั้นเป็น วันหยุดราชการ เห็นพี่ทั้งสองไม่ได้ไปไหน อยู่กับหลานๆ ในเรือนชั้นบน เดินขึ้น บันไดไปในเรือน นั่งลงยกมือไหว้พี่ชายและพี่สาว แล้วเออกระเป๋าดูเดินทางเข้าไว้ ลงไปอาบน้ำชำระร่างกายให้เย็นสบายหายเหนื่อย

พอเย็นวันนั้น ท่านจึงเข้าไปนั่งใกล้กับพี่สาว ได้พูดกับพี่สาวว่า “ที่ผมได้ เดินทางมาหาคุณพี่ทั้งสองคราวนี้ ตั้งใจจะมาลาคุณพี่ทั้งสองกลับบ้าน” พอจบคำ พี่สาวก็พูดขึ้นทันทีว่า “อยากกลับบ้านหรือเรื่องอะไร คิดถึงบ้านหรือคิดถึงใคร คุณพ่อคุณแม่ล่ะ ไม่ต้องเป็นห่วงท่านหรอก กิจการงานทางบ้านก็มีพี่ชายพี่สาว น้องชายน้องสาวเขาแทนแล้ว ไม่ต้องเป็นห่วงท่านหรอก” พอพี่สาวพูดจบลง ท่านยังไม่พูดอะไร พี่ชายก็พูดขึ้นต่อไปอีกว่า “ไหนๆ เราก็ได้ตั้งใจมาว่าจะยึดอาชีพ ทางราชการ ออกจากบ้านมาทำงาน เวลานี้เรากำลังทำงาน งานที่เราทำก็ กำลังจะก้าวหน้าอยู่แล้ว ไม่นานเท่าไรคำสั่งก็จะมาถึง จักได้บรรจุเป็นข้าราชการ คิดดู ให้ดี อย่าใจร้อนไปมากนักเลย เหนอ ว่าไง มีคู่รักอยู่ทางบ้านหรือ คิดถึงเขา มากหรือ”

แท้จริงท่านยังไม่มีคู่รัก และยังไม่เคยคิดที่จะมีคู่รักเลย แต่เนื่องด้วยเวลานั้น ท่านอายุย่าง ๑๙ ปี เป็นวัยที่กำลังหนุ่ม พร้อมกับลักษณะรูปร่างและคุณสมบัติ เป็นที่ชอบเนื้อเจริญใจและพอใจแก่ผู้ที่ได้พบเห็น จึงเป็นเหตุให้พี่ชายพูดคาดคะเน และถามในทำนองนั้น ท่านพระอาจารย์ฝันเรียนตอบพี่ชายว่า “เวลานี้จิตใจของผม เปลี่ยนความคิดกลับตรงกันข้าม มีความเบื่อหน่ายท้อใจในงานอาชีพทางรับราชการ ไม่มีแก่จิตแก่ใจที่จะทำต่อไปอีกแล้ว” “เพราะอะไร” พี่ชายซัก “อ้อ...ผมไม่อยากจะ

พูด ถ้าผมพูดแล้วเดียวคุณพี่ทั้งสองก็จะหาว่าผมพูดไม่มีมารยาท ไม่น่าพูดในที่นี้” “พูดไปเถิดน้องไม่ต้องเกรงใจ มีความทุกข์ใจ หรือแค้นใจอย่างไร ก็ระบายออกมาเถาะ พี่ทั้งสองจะคอยฟัง” “ถ้าอย่างนั้นผมจะเล่าเรื่องความคิดของผมให้คุณพี่ทั้งสองฟัง”

“แต่แรกผมก็คิดว่าผมจะยึดอาชีพทำงานราชการ จึงได้มาฝึกและทำงานด้วยความพยายามและอดทน ผลของงานก็ได้คืบหน้ามาตามลำดับ ต่อมาผมได้เห็นเจ้านายข้าราชการชั้นผู้ใหญ่กลับกลายมาเป็นนักโทษการเมือง คือพระยาณรงค์ฯ เจ้าเมืองขอนแก่น ต้องโทษติดคุกโดยฐานฆ่าคนตาย กับนายวีรพงศ์ ปลัดซ้าย ต่อมาคุณพี่ก็ถูกย้ายออกจากปลัดอำเภอเมืองขอนแก่น มาเป็นปลัดอำเภอยุ้ยอำเภอกุดป่อง จังหวัดเลย แล้วก็ได้เป็นผู้ถูกต้องหาคดีฆ่าคนตายเช่นกัน ผมได้เห็นเหตุการณ์ลับสันนุญวายของข้าราชการ กับได้เห็นการปราบปรามผู้ร้าย มีการฆ่าฟันกัน นักโทษถูกประหารชีวิต เจ้าเมืองกลับมาเป็นนักโทษ เรื่องเหล่านี้เป็นเหตุให้ผมได้สติ บังเกิดความสลดจิต ให้ผมคิดเบื่อหน่ายคลายความยินดี เพราะความยุ่งเหยิงความไม่แน่นอนของชีวิตในทางโลก ท่านผู้ได้ศึกษาดีมีความรู้สูงและได้รับตำแหน่งหน้าที่การงานเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่มียศบรรดาศักดิ์อันสูงส่งในวงราชการอันมีเกียรติ เขาเหล่านั้นแทนที่จะเป็นบุคคลตัวอย่างในทางที่ดีกลับผิดด้วยการทุจริต ต้องโทษอย่างร้ายแรง ที่คุณพี่ให้ผมเอาข่าวไปส่งเจ้านายผู้ใหญ่ที่ ต้องโทษติดคุกอยู่ในห้องขัง ผมได้ไปเห็นแล้วเกิดความเบื่อหน่าย ไม่มีความหมายในจิตใจที่ไร้ศีลธรรม ศีลธรรมเท่านั้นที่จะทำให้บุคคลทุกคนชั้นมีความสงบสุขทั้งตนและคนทั่วไป สังคมใดถ้าหากว่าไร้ศีลธรรมประจำบุคคลในสังคมนั้นแล้วต้องเหลวแหลก ทุกข์ก็ตี ภัยก็ตี เป็นความเหลวแหลกของสังคมที่มีบุคคลไร้ศีลธรรมในสังคมนั้นด้วย มิได้เป็นเพราะดวงดาวที่ไหนมาจากไหนเลย เป็นเพราะจิตใจที่ไร้ศีลธรรมที่มีประจำศาสนานี้เอง ผมลาคุณพี่ทั้งสอง ไปถึงบ้านแล้วผมตั้งใจว่าจะไปบวชถ้าคุณพ่อคุณแม่ท่านอนุญาต”

พี่ทั้งสองได้ฟังน้องชายเล่าระบายความคิดเห็นของตนให้ฟังแล้ว ทั้งที่มีความรักและอาลัยไม่ยากให้น้องชายกลับไปเพราะขาดคนอาศัยช่วยเหลือกิจการทั้งภายในบ้านและนอกบ้าน แต่จำเป็นต้องตัดสินใจอนุญาต เพราะเขาคิดไปในทางดี ควรผู้เป็นพี่จะต้องสนับสนุน พวกเรานับถือพระพุทธศาสนา ตามธรรมเนียม

ประเพณีที่เราเคารพนับถือพระพุทธศาสนา ตั้งแต่สมัยโบราณกาลมาเป็นเวลาอันสืบเนื่องแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้มีขนบธรรมเนียมประเพณีของคนไทยเรา พ่อ แม่ จะต้องฝึกอบรมลูกชายของตนให้ออกบวช เพื่อจะได้ฝึก ศึกษา ให้รู้จักความดี ความชั่ว ว่าความดีควรทำ ความชั่วควรละเว้นไม่กระทำตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ถือกันว่าถ้าบวชเป็นสามเณร เป็นการทดแทนคุณของคุณแม่ ถ้าบวชเป็นพระ เป็นการทดแทนคุณของคุณพ่อ แต่ก่อนเขาถือกันอย่างนี้ จึงได้เป็นธรรมเนียมประเพณีมาจนถึงบัดนี้

พระพุทธเจ้าพระองค์สอนให้ทุก ๆ คนรู้จักเคารพรัก นับถือเชื่อฟัง กราบไหว้ คุณพ่อคุณแม่ และผู้เจริญด้วยวัยเป็นผู้ใหญ่ในตระกูลของตน เพราะคุณพ่อคุณแม่ ท่านเป็นผู้มีบุญคุณแก่พวกเราผู้เป็นบุตรธิดามาก พวกเราจำต้องละความชั่ว ทำแต่ความดี เป็นการเสนอสนองความต้องการของท่าน การบวชก็คือการเข้าไปปฏิบัติละกรรมชั่วทำแต่กรรมดี ลูกคนใดที่ได้บวชเป็นพระเป็นเณร จักได้ป้องกัน ช่วยเหลือบิดามารดาไม่ให้ตกนรก เขาถือกันดังนี้ ส่วนลูกผู้ชายสมัยก่อนก็มีความพอใจและตั้งใจไว้เสมอว่า ตัวเองเกิดมาเป็นลูกผู้ชายแล้วต้องบวช เพื่อเป็นการสืบดำรงวงศ์ตระกูลไว้ตามประเพณีมิให้ขาดสูญเสียไป และจะได้เป็นการทดแทนบุญคุณท่านน้า นมข้าวป้อนของพ่อแม่ ที่ท่านได้ทะนุถนอมกลม่อมเกลี้ยงเกลี้ยง บำรุงตนมาด้วยความเหนื่อยยากลำบาก การทดแทนบุญคุณพ่อแม่อย่างอื่นใดที่จะเสมอด้วยการบวชเป็นภิกษุสามเณรในพระบวรพุทธศาสนาเป็นอันไม่มี คิดดังนี้แล้ว คุณพี่ทั้งสองจึงตกลงใจอนุญาต ทั้ง ๆ มีความอาลัยและคิดถึง เพราะขาดน้องคนดีที่เคยได้ช่วยเหลืออยู่ที่บ้าน

เมื่อท่านได้รับอนุญาตจากพี่ทั้งสองแล้วก็เข้าไปเก็บสิ่งของบรรจุกระเป๋าดูเดินทางของท่านเรียบร้อย แล้วกราบลาคุณพี่ทั้งสองออกเดินทาง ไม่มีใครเป็นเพื่อน ต้องไปด้วยกำลังแข้ง เลาะเลียบภูเขาเป็นดงหนาป่าทึบเป็นทางเปลี่ยวและกันดาร มีภัยนานาชนิดจากช้างป่าและเสือสิงสาราสัตว์ต่าง ๆ เป็นอันมาก ท่านเดินทางจากจังหวัดเลย ผ่านจังหวัดอุดรธานี อำเภอหนองหาน อำเภอสว่างแดนดิน อำเภอพรรณานิคม ถึงบ้านบะทอง เป็นเวลา ๑๐ วัน พอท่านมาถึงบ้าน วางกระเป๋าดูเดินทางไว้ในที่ควรแล้ว เข้าไปกราบเท้าคุณพ่อคุณแม่ และได้ทักทายปราศรัยกับพี่ ๆ น้อง ๆ ทั่วทุกคน

คุณพ่อกับคุณแม่วันนั้น นับแต่มองเห็นหน้าลูกชายเดินมาด้วยความดีใจและ
 สุขใจที่สุด จะนำเอาสิ่งใดมาเปรียบเสมอไม่ได้ แล้วก็ได้ถามความสุขทุกซอกในการ
 เดินทางทุกรกัณดาร ตลอดถึงการกินอยู่หลับนอนกับพี่เมื่ออยู่ที่จังหวัดขอนแก่นและ
 จังหวัดเลย ตลอดถึงความสุขความทุกข์ของลูกสาวลูกชายและหลานๆ ทุกๆ คน
 ท่านก็พิจารณาเลือกเล่าแต่ในเรื่องที่จะให้เกิดประโยชน์และสบายใจให้พ่อแม่และ
 ญาติๆ พี่น้องฟัง เพื่อไม่ให้ท่านเป็นห่วงและเสียใจ เรื่องพี่เขยถูกเป็นผู้ต้องหา
 ในคดีฆ่าคนตาย ท่านไม่เล่าให้ใครฟังเลย โดยคิดว่าแม่จะพูดให้รู้ ใครๆ ก็ช่วย
 อะไรไม่ได้ มีแต่ทำให้เกิดความเสียใจและทุกข์ใจไปเปล่าๆ ไม่มีประโยชน์อะไรเลย
 ในวันนั้น ลุง ป้า น้า อา ญาติพี่น้องตลอดจนเพื่อนฝูงบ้านใกล้เคียงได้ทราบ
 ข่าวการกลับมาของท่านในคราวครั้งนั้น ก็พากันมาเยี่ยมเยียนถามข่าวความสุขทุกข์
 มากหน้าหลายตาเต็มบ้านแน่นไปหมด

สามเณรฝั้น

เมื่อท่านได้พักผ่อนอยู่ที่บ้าน พอหายเหนื่อยพอสมควรในการเดินทางจาก
 จังหวัดเลยถึงบ้านที่อำเภอพรรณานิคมด้วยกำลังเท้าแล้ว ท่านจึงเข้าไปกราบ
 ขออนุญาตจากมารดาบิดาออกไปบวชตามที่ได้ตั้งใจไว้แล้วนั้น เมื่อท่านมารดาบิดา
 ได้เห็นท่านมาราบขออนุญาตลาไปบวช ท่านทั้งสองมีความปีติปลื้มใจและดีใจ
 เป็นอย่างยิ่ง หาสิ่งใดที่จะนำเอามาเปรียบเสมอมิได้ เพราะบิดามารดาทั้งสองท่าน
 มีความตั้งใจตั้งแต่ไหนแต่ไรมาเสมอว่า ลูกชายของเราจะต้องบวชให้พ่อแม่ เราไม่
 ควรปล่อยให้เป็นคนดิบคนตาย เมื่อลูกได้บวชอยู่ในร่มผ้ากาสาวพัสตร์ เราพ่อแม่
 และญาติๆ ของเราก็จะได้ยึดเหนี่ยวยึดถือชายผ้าจีวรของลูก ชักจูงพวกเราพาขึ้นไป
 สู่สวรรค์เทวโลก เสวยทิพย์สมบัติอยู่ในวิมานเงินวิมานทองเพียบพร้อมด้วยความสุข
 อันเลิศประเสริฐยิ่ง ท่านบิดาพูดขึ้นว่า พ่อมีความพอใจและดีใจมาก ที่ลูกมาขอ
 อนุญาตลาไปบวชในพระบวรพุทธศาสนาคราวนี้ แท้จริงเราพ่อแม่ทั้งสองได้ปรึกษา
 ตกลงกันไว้แล้วว่า จะไปรับเจ้าเอามาบวช แต่ยังมีทันได้ไปรับ ลูกได้กลับมาเสียก่อน
 แล้วลูกก็มาขออนุญาตกราบลาเราผู้พ่อแม่อยากจะออกไปบวช ความคิดของเรา
 พ่อแม่ลูกมันตรงกันอะไรอย่างนี้ นำแปลกจริงหนอ ชะรอยบุพเพสันนิวาสชาติ
 ปางก่อน พวกเราสามคนเคยปลุกศรัทธาสัมคคีทำความดีร่วมกันมาแล้วเป็นแน่

คุณแม่ก็ไปหยิบดอกไม้ธูปเทียนที่จัดเตรียมไว้แล้วยื่นให้คุณพ่อพาลูกชาย (พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร) ไปมอบให้ท่านเจ้าอาวาสวัดโพนทอง บ้านบะทอง ตำบลพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ท่านพระอาญาครูธรรม เจ้าอาวาสวัดโพนทอง จึงรับนายฝั้น สุวรรณรงค์ ไว้ให้บรรพชาเป็นสามเณร เพราะอายุยังไม่ถึงพอที่จะอุปสมบทเป็นพระภิกษุได้ ประมาณ พ.ศ. ๒๔๖๑ ตรงกับปีมะเมีย

นับแต่วันที่ได้บรรพชา สามเณรฝั้น มีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนหนังสือ และท่องสวดมนต์ มีจิตใจทรหดอดทนท่องสวดมนต์สูตรน้อยสูตรใหญ่ได้เจนจบหมด ต่อมาในระยะไม่นาน มีความแตกฉานในการเรียนเขียนจาร อ่านหนังสืออักษรตัวธรรม (เป็นหนังสือผูกใบลาน ทางภาคอีสานเรียนในสมัยนั้น) ได้เป็นอย่างดี มีสติปัญญาอ่อนไว เอาใจใส่ในข้อวัตรปฏิบัติอันเป็นกิจวัตรของสามเณรเป็นอย่างดี มีความเฉลียวฉลาด กิริยามารยาทเรียบร้อย มีความเคารพเชื่อฟัง ว่าง่ายสอนง่าย อยู่ในโอวาทคำว่ากล่าวตักเตือนพร่ำสอนของอุปัชฌาย์อาจารย์ ท่านเล่าให้ฟังว่า หนังสือนวโกวาทท่านท่องจบสวดปากเปล่าได้ทั้งเล่ม

เข้าพิธีอุปสมบท (มหานิกาย)

ครั้นถึงปีมะแม พุทธศักราช ๒๔๖๒ สามเณรฝั้น มีอายุครบครบถ้วนได้ ๒๐ ปีเต็มบริบูรณ์ คุณโยมทั้งสองพร้อมด้วยญาติพี่น้องได้จัดเตรียมบริวาร การอุปสมบทของสามเณรฝั้น สำเร็จเสร็จบริบูรณ์แล้ว กาลเวลาอันดีที่เป็นอุดมมงคลก็มาถึง สามเณรฝั้น พร้อมด้วยเพื่อนๆ ก็ได้เข้าสู่พิธีอุปสมบท โดยมีท่านพระครูป๋อง (ป๋อง นนทะเสน) เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์นวลและพระอาจารย์สังข์ เป็นพระกรรมวาจาจารย์และอนุสาวนาจารย์ตามลำดับ ณ วัดสิทธิบังคม บ้านไฮ่ ตำบลบ้านไร่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

เมื่อได้อุปสมบทแล้ว ท่านได้จำพรรษาอยู่กับพระอุปัชฌาย์ที่วัดสิทธิบังคม บ้านไฮ่ ภายหลังออกพรรษาแล้วท่านได้ลาอุปัชฌาย์ ไปอยู่กับท่านพระอาญาครูธรรม (ภายหลังท่านได้รับสมณศักดิ์เป็น พระครูสกลสมณกิจ เจ้าคณะจังหวัดสกลนคร) เจ้าอาวาสวัดโพนทอง บ้านบะทอง ซึ่งเป็นมาตุภูมิของท่าน

ท่านพระอาจารย์ธรรมได้พาพระลูกวัดท่านฝึกหัดภาวนาทำกรรมฐาน พระอาจารย์ฝั้นท่านก็ได้รับการฝึกอบรมกรรมฐานการภาวนาครั้งแรกกับพระอาจารย์ธรรม ด้วยท่านได้เคยติดตามพระอาจารย์ธรรมออกธุดงค์ไปตามสถานที่ต่างๆ ซึ่งเป็นที่สงบสงัด ฝึกหัดภาวนาตามป่าช้าป่าช้า ภูผาหน้าถ้ำหลายแห่ง หลายตำบล ที่มีอยู่ในแถบนั้น วิธีทำกรรมฐานการภาวนาท่านทำอย่างไร ควรจะได้นำมาลงไว้ในที่นี้ เพื่อท่านผู้อ่านจะได้ทราบไว้บ้างว่า พระสมัยก่อนปฏิบัติอย่างไร

การฝึกกรรมฐานการภาวนาแต่ก่อนนั้น ท่านให้มีการฝึกอบรมจิตใจให้มีสติ โดยวิธีนับลูกประจำ คือเอาด้ายมาร้อยเม็ดลูกประจำจำนวน ๑๐๘ เม็ด เอามาคล้องคอหรือข้อมือ แล้วนั่งบริกรรมภาวนาตั้งสติระลึกพุทฺธคุณว่า พุทฺโธ ๆ ๆ เช่นเดียวกัน แต่ต้องนับลูกประจำไปด้วย เช่น บริกรรมว่า พุทฺโธ นับ ๑ ให้เอามือจับเลื่อนลูกประจำลูกที่ ๑ ไว้ พุทฺโธ ๒ พุทฺโธ ๓ พุทฺโธ ๔ พุทฺโธ ๕ นับเลื่อนไปตามลำดับ ให้นับแต่ในใจไปจนครบตามจำนวนของลูกประจำทั้ง ๑๐๘ เม็ด

เมื่อจบแล้วก็ตั้งต้นใหม่ คือ พุทฺโธ ๑ พุทฺโธ ๒ พุทฺโธ ๓ นับเรื่อยไปหลายๆ รอบ จนกว่าจิตจะสงบตั้งมั่นเป็นสมาธิอย่างแน่วแน่ มีความรู้สึกเบากายเบาจิต พอปรากฏเห็นนิมิตต่างๆ มีแสงสว่างเป็นต้น ก็ถือว่าผู้นั้นได้สมาธิขั้นต้นแล้ว เมื่อไปเล่าให้ครูผู้อบรมฟัง มีครูคอยสอบถามณบริกรรมไปนับไป ถ้าหากผู้ใดมีความพลั้งเผลอ หลงลืมสติ ท่านให้นับตั้งต้น คือ พุทฺโธ ๑ พุทฺโธ ๒ พุทฺโธ ๓-๔-๕ ไปใหม่ไปตามลำดับ ทำอย่างนี้แม้กระทั่ง ยืน เดิน นั่ง นอน ก็ให้ยืนบริกรรม นับ เดินนับ นั่งนับ นอนนับ เว้นไว้แต่กิน และเวลานอนหลับ ให้เจริญอย่างนั้นตลอดเวลา จนกว่าจะครบกำหนด ๗ วัน หรือครึ่งเดือน หรือเดือน ๑ ตามที่อาจารย์ผู้ฝึกอบรมกำหนดให้ สมควรแก่ความสามารถของผู้ปฏิบัติจะทำได้

ส่วนธัมมานุสสติ ความระลึกเจริญพระธรรมคุณ ก็เช่นเดียวกัน ให้ระลึกนับธัมโม ๑ ธัมโม ๒ ธัมโม ๓ ไปตามลำดับ นับไปจนครบ ๑๐๘ แล้วตั้งต้นนับใหม่ในอิริยาบถต่างๆ เช่นเดียวกัน ส่วนสังขานุสสตินั้น ก็ให้ตั้งสติระลึกถึงคุณพระอริยสงฆ์ เช่นเดียวกัน เปลี่ยนเป็นคำว่า สังโฆ เท่านั้น เช่น สังโฆ ๑ สังโฆ ๒ สังโฆ ๓ ดังนี้ เป็นเหมือนกล่าวแล้วในพระพุทฺธคุณนั้นแล ท่านพระอาจารย์ฝั้น ท่านฝึกกรรมฐาน

ภาวนากับท่านพระอาญาครูธรรมในครั้งนั้น ได้รับผลเป็นอย่างไรท่านไม่ได้เล่าให้ฟัง จึงไม่สามารถจะนำเอามาลงในที่นี้ได้

พบพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะมหาเถระ

เมื่อพระภิกษุฝั้น อาจาโร ได้อุปสมบทแล้ว ได้ศึกษาและปฏิบัติอยู่กับท่านพระอาญาครูธรรม เป็นเวลา ๒ ปี ครั้นถึงเดือน ๓ ข้างขึ้น ปีพุทธศักราช ๒๔๖๓ ญาท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะมหาเถระ พร้อมด้วยพระภิกษุสามเณรหลายรูป ออกเที่ยววิเวกเดินธุดงค์รุกขมูล มาถึงบ้านม่วงไข่ ตำบลพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ได้เข้าไปพักปักกลดอยู่ในป่า อันเป็นป่าช้า ข้างบ้านม่วงไข่ (ปัจจุบันที่ตรงนั้นได้สร้างเป็นวัดแล้วชื่อว่า วัดป่าภูไทสามัคคี)

ส่วนญาติโยมชาวบ้านม่วงไข่ ได้ทราบข่าวว่ามีพระธุดงค์มาพักปักกลดอยู่ในป่าช้าข้างหมู่บ้านของตน พวกกันดีใจเป็นอย่างมาก เพราะทุกคนก็อยากจะเห็นพระธุดงค์ จึงได้กระจายข่าวให้ได้ทราบทั่วถึงกันอย่างรวดเร็ว คณะหญิงชาย ทั้งเด็กและผู้ใหญ่พากันออกไปต้อนรับ ได้ช่วยบดกวาดจัดทำที่พักปักกลดและทางเดินจงกรม ตลอดจนถึงน้ำดื่ม น้ำใช้ถวาย คนผู้เฒ่าผู้แก่ก็นำเอาน้ำร้อน น้ำอุ่น หมากพลู บุหรี่ไปถวายตามธรรมเนียมของคนสมัยนั้น เสร็จแล้วโยมที่เป็นหัวหน้าผู้เป็นนักปราชญ์อาจารย์พากันนั่งคุกเข่ากราบพระ ๓ หน แล้วนั่งสงบเรียบร้อย คอยฟังธรรมคำอบรมจากพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะเถระต่อไป สำหรับภิกษุที่ไปร่วมฟังด้วยในคราวนี้ มีพระอาญาครูดี พระภิกษุฝั้น อาจาโร พระภิกษุภู ัมมทินโน ได้มีใจเลื่อมใสศรัทธาชวนกันออกไปฟังพระธรรมเทศนาอบรมธรรมปฏิบัติด้วย

ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะมหาเถระ ท่านได้แสดงธรรมเทศนาสั่งสอน เริ่มตั้งแต่การให้ทาน การรักษาศีล ตลอดถึงการภาวนา ว่ามีผลอันยิ่งใหญ่ แต่การที่ผู้ให้ทาน รักษาศีล ให้ว่พระ ฟังธรรม กระทำเจริญพระกรรมฐานการภาวนาที่ไม่ได้อานิสงส์ผลมากนั้น เพราะพวกเขายังมีความเห็นผิด มีความนับถือและเชื่อถือผิดจากทางธรรมที่พระพุทธองค์นำพาสาวกประพฤติปฏิบัติมา ตัวอย่างเช่น ชาวบ้านเรายังบวงสรวงนับถือบูชาหอยเตาอารักษ์ (เรียกตามภาษาพื้นบ้านสมัยก่อน) ภูตผีปีศาจ พระภูมิเจ้าที่ ผีสงนางไม้ เคารพนับถือเอามาเป็นที่พึ่งตามความเข้าใจผิด

ของพวกเรา โดยเข้าใจว่าของเหล่านั้นเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์ดลบันดาลคุ้มครอง ปกปักรักษา และป้องกันภัยอันตรายได้จริง มีการฆ่าสัตว์ ๒ เท้า ๔ เท้า มีวัว ควาย หมู เป็ด ไก่ ตลอดจนเหล้า สุรา ยาของของมีนเมาเอามาทำพิธีกรรม เช่นสรวง บวงสรวง ทะดา ปิตาจ วิทยญาณภูตผี พระภูมิเจ้าที่ เทวาอารักษ์ เขาเหล่านั้นจะได้มาเสวยเครื่องสังเวทย์ที่เอามาทำการสรวงหรือไม่มีใครเห็น เห็นแต่พวกเจ้าเองนั่นแหละ อืม เมา มีนเมาเมาชั่วเสีย ครึกครื้น หมดกันทั้งบ้าน แล้วสิ่งเหล่านั้นก็จะมาช่วยอะไรเราไม่ได้ มีแต่จะมาก่อกวน ก่อกิน กับพวกเราเข้าไป รวนปีหนึ่งๆ ก็ต้องเสียวัว เสียควาย หมู เป็ด ไก่ ให้มันทุกๆ ปี

พวกเรามีความเชื่อถือมาผิดๆ เพราะความเห็นผิดนี้แล ไม่ใช่ธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่พาสาวก อุบาสก อุบาสิกา ประพฤติปฏิบัติมา การไหว้พระ ภาวนา รักษาศีล ให้ทาน การทำบุญกุศลจึงไม่มีผลอันสงส์มาก ให้พากันเลิกละความเชื่อถือผิดตามความที่เคยเชื่อถือและนับถือผิดมาแล้วนั้นเสียตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป อย่าได้เกี่ยวข้องกับมันอีกอย่างเด็ดขาด

คุณพระรัตนตรัยเท่านั้นเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของพวกเรา

พระพุทธเจ้า ๑ พระธรรม ๑ พระสงฆ์ ๑ ทั้ง ๓ อย่างนี้ เรียกว่า พระรัตนตรัย พระพุทธเจ้านั้นพระองค์ทรงคุณคือ กายกรรม การกระทำการใดๆ ทางกาย พระองค์ทรงละเว้นการกระทำในทางที่ผิด มีการเบียดเบียนตนและคนอื่นให้เกิดโทษ เป็นทุกข์ภัยอันตรายแก่ตนเองนั้นเสีย และพระองค์ทรงกระทำแต่ในทางที่ถูก ไม่เบียดเบียนตนและใครคนอื่นเขา ตลอดถึงสัตว์อื่นด้วย ทำแต่คุณความดีที่ให้เกิดประโยชน์แก่ตนทั้งบุคคลอื่นและสัตว์อื่น กายของพระองค์ทำแต่กรรมดี มีความบริสุทธิ์ผ่องใสสะอาดปราศจากกรรมอันมัวหมองต้องโทษ

พระพุทธเจ้านั้นพระองค์ทรงคุณคือ วจีกรรม การกล่าวออกเสียง ชี้แจง แสดงพูดออกเสียงมาทางวาจา พระองค์ทรงเว้นจากการกล่าวเท็จ พูดคำหยาบ คำส่อเสียด คำเพ้อเจ้อ เหลวไหล ไม่เป็นประโยชน์ทั้งตนและคนอื่น พระองค์ทรงพูดแต่คำสัตย์จริง เป็นคำที่มั่นคงตั้งอยู่ตลอดกาล ไม่เคยเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา จึงเป็น *สวาชาโต ภควตา ธัมโม* พระองค์ทรงกล่าวแต่คำที่จะทำให้เกิดความ

สมัครสมานประสานความสามัคคีในทางดีมีประโยชน์ซึ่งกันและกัน ตลอดถึง ประโยชน์ส่วนรวมพร้อมทั้งประโยชน์ชาตินี้และชาติหน้า และประโยชน์อย่างสูงสุด ชั้นวิมุตติเนหปหาน พระองค์ทรงคุณคือ เว้นจากการพูดคำหยาบซึ่งเป็นคำพูด ที่แสดงหูของผู้ที่ได้ยินได้ฟัง ทำให้เป็นทุกข์โทษไม่เกิดประโยชน์ทั้งสองฝ่าย พระองค์ ทรงคุณคือ เว้นจากคำพูดอันเหลวไหลไร้สาระ พูดแต่คำก่อปรด้วยประโยชน์ เป็นคำพูดที่สะอาดหมดจดปราศจากมัวหมองธุลีละอองใดๆ ทั้งสิ้น จนพระองค์ ทรงได้บรรลุถึงซึ่งขั้นขั้นวิวิสุทธิตุคุณอันยอดเยี่ยม

พระพุทธเจ้านั้นพระองค์ทรงคุณคือ มโนวิสุทธิตุ มีจิตใจหมดจดสะอาด ผ่องใสบริสุทธิ์ ปราศจากละอองธุลีอันเป็นมลทิน อันมีความโลภ โกรธ หลง เป็นต้น พระองค์มีกาย มีวาจา มีจิตบริสุทธิ์ปราศจากเครื่องเศร้าหมอง คือ กิเลสอาสวะไม่มี ในกาย วาจา จิต พระองค์ได้บรรลุถึงขั้นวิสุทธิตุคุณอันยอดเยี่ยม ซึ่งไม่มีมนุษย์ และ สัตว์ เทวดา อินทร์ พรหม ยม ยักษ์ ใดๆ ในโลกได้บรรลุถึงคุณนามว่า วิสุทธิตุคุณ อย่างเยี่ยมยอดนี้เลย

พระพุทธเจ้านั้น พระองค์ทรงพระเมตตาพระมหากรุณาธิคุณอย่างสูงสุด แก่พวกเราและสัตว์ทั้งหลายในโลกหาประมาณมิได้ พระองค์ไม่เห็นแก่ความ เหนื่อยยากลำบากในพระวรกาย ท่องเที่ยวไปโปรดเทศนาแนะนำพร่ำสอนตาม ความเขตนิคม ทุกแห่งทุกหน ทุกบ้านทุกตำบล ตามหมู่บ้านชนบท บ้านน้อยใหญ่ ตามไร่นาป่าเขา จะเป็นกษัตริย์ พราหมณ์ เศรษฐี คฤหบดี มีजनคนใดอย่างไร ไม่เลือก พระองค์ทรงชักนำพร่ำสอน อนุเคราะห์ สงเคราะห์เวไนยชนเหล่านั้น ด้วยอาศัยพระมหากรุณาเมตตาธิคุณของพระองค์อย่างล้นฟ้าล้นฝั่ง ไม่เคยบกพร่อง แม้แต่น้อยเลย จึงได้ชื่อว่าพระองค์ทรงพระมหากรุณาธิคุณ

พระพุทธเจ้านั้น พระองค์ทรงพระปัญญาคุณ เป็นคุณอันสำคัญยิ่ง เพราะ พระปัญญาคุณนี้เอง ทำให้พระองค์ได้ความสำเร็จในการตรัสรู้บรรลุถึงอรหัตตคุณ เป็นพระอรหัตตสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นเอกในโลก ธรรมที่พระองค์ทรงได้บรรลุถึง ซึ่งการตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เองเหล่านั้น พระองค์ยังไม่เคยได้ยินได้ฟังมาจากใคร คนใดที่ไหนดมาก่อนเลย ไม่มี และไม่เคยมีใคร ครูอาจารย์ใดที่ไหนดมาสั่งสอน หรือ ชี้แจงแสดงบอกแนะแนวทาง ผิด ถูก ดี ชั่ว ให้แก่พระองค์ได้ทราบมาก่อนเลย

พระองค์ได้ตรัสรู้ด้วยพระปัญญาอันปรีชาหลักแหลม เจตียวนลาตองอาจแก๊วกล้า ยังความสามารถให้ได้บรรลุถึงคุณคือ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยลำพังพระองค์เองอย่างเยี่ยมยอด เป็นเอกในโลกกับด้วย เทวดา มาร พรหม ในประชาชน กับด้วยสมณะและพราหมณ์ กับด้วยเทวดาและมนุษย์ สูงสุดไม่มีใครและสิ่งใด จะมาเปรียบเทียบเทียมเท่าพระมหาปัญญาคุณของพระองค์ได้

พระมหาปัญญาคุณอันเลิศประเสริฐสูงสุดนี้เอง ทำให้พระองค์มีความสามารถได้ลุถึงซึ่งความสำเร็จพระมหาสัพพัญญุตญาณคุณ เป็นคุณธรรมยิ่งใหญ่ สูงสุดกว่าโลกทั้ง ๓ คุณของพระพุทธเจ้านั้นมีมาก ไม่สามารถที่นำเอามาแสดงที่นี้ให้สิ้นสุดได้ ขอให้พวกเราศึกษาจดจำไว้โดยย่อเพียง ๓ อย่างก่อน คือ ทรงพระมหาปัญญาคุณ ๑ ทรงพระมหาบริสุทธิ์คุณ ๑ ทรงพระมหากรุณาธิคุณ ๑ พระผู้มีพระภาคผู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของชาวเราทั้งหลาย พระองค์ทรงไว้ด้วยดีแล้วซึ่งพระมหาปัญญาคุณ พระบริสุทธิ์คุณ พระมหากรุณาธิคุณ พระสัพพัญญูคุณ พระสัพพพอนันตคุณ ดังแสดงมาแล้วนี้ให้พวกเราทั้งหลายทุกท่านทุกคนตั้งใจดีน้อมนึกระลึกถึงพระคุณของพระองค์ทุกวันทุกเวลา เคารพนบไหว้น้อมกราบบูชานับถือเป็นสวณะที่พึ่งของตนทุกคนทุกท่านเกิด จักได้เป็นมหากุศลอันล้ำเลิศประเสริฐนักแล ที่พวกเรานบไหว้บูชา เช่นสรวงเทวดาอารักษ์ พระภูมิเจ้าที่ ภูตผีปีศาจ อะไรเหล่านี้ มันไม่สามารถที่จะช่วยอะไรเราได้ อย่าพากันเชื่อถือและนับถือผิดๆ ต่อไป

พระธรรมนั้นคือ สภาวะที่ทำให้เกิดความสุขและทุกข์จากบุคคลที่ฉลาดและไม่ฉลาดกระทำขึ้นมาเอง เป็นความจริง มีตลอดกาล อย่างมั่นคง เป็นของประจำโลก จึงเรียกว่า ธรรมเป็นสภาพที่ดำรงทรงไว้ซึ่งความจริง พระธรรมนั้นบางอย่างเมื่อบุคคลกระทำแล้ว ให้เกิดความสุข เป็นคุณความดี มีประโยชน์แก่ตนผู้ทำก็มี บางอย่างทำแล้วกลับให้เกิดทุกข์เป็นโทษภัยอันตรายแก่ตัวผู้กระทำก็มี บางอย่างทำแล้วเป็นกลางๆ ไม่เป็นคุณเป็นโทษก็มี แต่ที่นี้ จักแสดงธรรมในส่วนที่เป็นคุณและเป็นโทษเท่านั้น บุคคลใดที่ยังไม่ฉลาดไม่รอบรู้ในทางธรรม เขาย่อมฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติมิชอบทางกาม เป็นการทำความทุจริตทางกาย เรียกว่ากายทุจริตบ้าง เขาย่อมนำเอาความไม่จริงมาพูดทั้งๆ ที่รู้ เรียกว่า พูดเท็จ ย่อมพูดส่อเสียด

นำเรื่องยุ่งให้แตกร้าวซึ่งกันและกัน พุดคำหยาบ ไม่เสนาะเพราะหูแก่ผู้ที่ได้ยินได้ฟังบ้าง พุดเพื่อจ้อเลอะเทอะเหลวไหลไร้ประโยชน์ เป็นการทุจริตทางวาจาที่เรียกว่า วาจทุจริต เขาย่อมมีความละโมภโลภเฟื่องเลี้ยงในวัตถุข้าวของของคนอื่นมาเป็นของตน เรียกว่า *อภิขณาวิสมโลภะ* คิดปองร้าย ผูกอาฆาตบาดหมางจองเวรจองผลาญ เป็นการคิดพยาบาท ย่อมมีความคิดเห็นผิดจากความเป็นธรรมที่มีเหตุผลตามความเป็นจริง เป็นมิจฉาทิฏฐิ นี้เรียกว่า มโนทุจริต

คนไม่ฉลาดย่อมทำกรรมเป็นการทุจริต ด้วยกาย วาจา จิต เป็นอกุศลธรรม คือ อกุศล อันเป็นที่มาจากจิตที่ประกอบด้วยกิเลส มีโลภะ โทสะ โมหะ เป็นมูลชวนให้ทำบาป อกุศลวิสัยจึงเป็นปัจจัย อาศัยมาจากอวิชชา เป็นนายช่างผู้ปรุงชวนจิตของคนผู้ไม่ฉลาดให้ทำกรรมที่เป็นบาปอกุศล ให้ผลเป็นโทษ ได้รับความเสวยทุกข์ทรมานกายและจิตใจ อาศัยเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์จึงได้ทรงชี้แจงแสดงแนะนำพร่ำสั่งสอนชาวเราผู้ยังง่ ยังไม่ฉลาดทั้งหลายอย่างนี้ว่า *สัพพปาปัสสะ อกรรมัง เอตัง พุทธาสาสณัง* อย่าทำกรรมอันเป็นบาปน้อยใหญ่ด้วยทั้งทางกาย วาจา ใจทั้งปวง นี่เป็นพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ที่เราเรียกว่า พระศาสนา ดังนี้

บุคคลผู้มีสติปัญญาดี เมื่อได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง พระสัทธรรมอันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว เขาย่อมเป็นผู้มีจิตอันแสนฉลาด รู้ความหมาย มีศรัทธาเลื่อมใส เข้าใจในอรรถในธรรม เขาทำแต่กรรมดี ละกายทุจริต ตั้งจิตเจตนา เว้นห่างจากบาป เช่นไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักขโมยเอาข้าวของผู้อื่น ไม่ประพฤติดมิจฉาทกาม ไม่พุดความเท็จ พุดแต่ความจริง ไม่พุดส่อเสียดให้เกิดความทะเลาะแตกความสามัคคีต่อกัน พุดแต่คำให้เกิดความสมัครสมานประสานสามัคคีต่อกันและกัน ไม่พุดคำหยาบ พุดแต่คำไม่แสลงหู ทำให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจดี ไม่มีภัยในคำพุด พุดมั่นคงมีหลักฐาน ไม่เป็นคำเพ้อเจ้อเหลวไหล ไร้ประโยชน์ เป็นวาจาสะอาด นักปราชญ์นิยมชมชอบ

บุคคลผู้ฉลาดนั้น แม้จะคิดสิ่งใด ก็ไม่คิดเพื่อเบียดเบียนตนและคนอื่น *อนภิขณา* (ไม่โลภคอยจ้องอยากได้ของเขา) *อพยาบาท* (ไม่คิดร้ายเบียดเบียนเขา) มีความเห็นถูกต้อง คิดเว้นกรรมชั่ว ศึกษาสมาทานทำแต่กรรมดี ยินดีพอใจในการทำบุญ มีทานมัย สิลมัย ภาวนามัย ให้ความสำเร็จเป็นบุญ อาศัยได้กำลังหนุน

มาจาก *บุญญาภิสังขาร* เป็นนายช่าง มีวิชามาเป็นปัจจัย ให้เป็นไปสมควรแก่กำลังของตน นี่เป็นฝ่ายกุศลธรรม ทำได้ทุกคน เมื่อจิตใจมีความฉลาดแล้ว ย่อมยังกุศลให้ถึงพร้อม ที่เรียกว่า *กุศลัสสูปสัมปทา* (กุศลัสสูปสัมปทา) *เอตัง พุทธาสานันติ* นี่เป็นพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เราทุกคนควรระลึกนึกมาเป็นธรรมคำภาวนาว่า *สวากขาโต ภควตา ธัมโม* หรือจะบริกรรมว่า *ธัมโม เม นาโถ* หรือ *ธัมโม ธัมโม ธัมโม* ง่ายๆ ก็ได้ ให้พากันปฏิบัติอย่างนี้จึงจะถูก จึงจะมีผลอันสงฆ์มาก เป็นทางสุคติ ปฏิบัติถูกอย่างนี้จึงจะได้รับประโยชน์ ลำเร็จสุขในมนุษย์สมบัติ และสวรรค์สมบัติ นิพพานสมบัติ เป็นสมบัติสุขอย่างยิ่ง ได้เลิกละความเชื่อถือ ที่นับถือผิดๆ อันพวกเราเคยถือมาแล้วนั่นเสีย

พระสงฆ์นั้นคือ ท่านปฏิบัติรักษากายของท่านดี วาจาของท่านก็ปฏิบัติดี จิตของท่านก็มีสติปัญญาเป็นเครื่องรักษาและป้องกันอย่างดียิ่ง เป็น **สุปฏิปันโนสงฆ์** ท่านบุคคลใดปฏิบัติจิตและอบรมจิตด้วยสติปัญญาอันคมกล้าอย่างถูกต้องตรงตามทางของพระอริยะ เป็นทางอันเอกเหนือทางโลกทั้ง ๓ ท่านนี้แล เป็น **อุสุปฏิปันโนสงฆ์** ท่านบุคคลใดเป็นผู้ปฏิบัติจิตอาศัยที่ได้พลังมาจากมหาสติมหาปัญญาที่ตนได้เตรียมไว้อย่างถูกต้องตามศีลธรรมของพระอริยะ เหมือนคนผู้ฉลาด รู้จักเลือกเอาลูกบุญแจ ถูกกับตัวของมัน พอจับเข้าไปถึงจุดชนิดเดียวก็หลุดพ้นออกมาทันทีฉันใด ท่านผู้ปฏิบัติถูกต้องตามทางของพระอริยะเพื่อมรรคผลนิพพานก็เช่นกัน ผู้ปฏิบัติอย่างนี้แล เป็น **ญายปฏิปันโนสงฆ์** บุคคลท่านใดแลเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติอย่างถูกต้อง ปฏิบัติชอบยิ่ง เป็นผู้บริสุทธิ์หมดจดงดงาม สะอาด ปราศจากกิเลส ตัณหาอาสวะ เห็นแจ้งพระนิพพาน พระองค์ท่านนี้แล เป็น **สามจีปฏิปันโนสงฆ์**

บุคคลท่านผู้ปฏิบัติดังได้แสดงมานี้จึงได้ชื่อว่าเป็น พระอริยสงฆ์สาวกของ พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ทรงคุณอันประเสริฐ เราทั้งหลายควรนบนอบคำนับ ต้อนรับ เคารพกราบไหว้สักการบูชา ตั้งจิตด้วยสติระลึกน้อมนึกเอาเข้ามาภาวนาว่าเป็น สรรณะ ที่พึ่งของเราอันประเสริฐ *สุปฏิปันโน ภควโต สาวกสงฆ์* หรือจะบริกรรมว่า *สงฆ์ เม นาโถ* หรือ *สงฆ์ สงฆ์ สงฆ์* ง่ายๆ ก็ได้ เมื่อพากันได้ยินได้ฟังแล้วต้อง ปฏิบัติตาม จักได้เป็นที่พึ่งที่อาศัยของเรา ถ้าไม่ปฏิบัติก็พึ่งอะไรไม่ได้ จะเป็นคน อนาคตาหาที่พึ่งไม่มี มีแต่ภัยแต่เวร ทุกข์ยากลำบากเดือดร้อน จะพึ่งพาอาศัยอะไร ก็ไม่ได้ เพราะเราไม่ได้ฝึกหัดปฏิบัติไว้ให้ได้เป็นสมบัติของเราเอง

เมื่อเราได้มาฝึกหัดปฏิบัติเพื่อให้จิตใจของเรามีความฉลาด เกิดมีสติปัญญา ศรัทธาเลื่อมใส เคารพนับถือเชื่อมั่นในคุณพระรัตนตรัย คือ คุณพระพุทธเจ้า คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ แล้วกราบไหว้บูชาทุกวันทุกเวลา อย่างนี้เราก็พึงได้ เพราะที่พึงของเรามีแล้ว เราทำบุญให้ทานการกุศลใดๆ ย่อมได้ผลอันยิ่งใหญ่ เราอยู่ในชาติใดภพใด เราก็ได้อาศัยซึ่งบุญกุศลที่ตนทำไว้แล้วเป็นที่พึ่งอาศัย บำรุงตกแต่ง ค้ำครองรักษากาย วาจา ใจ ให้พ้นภัยอันตรายมีแต่ความสุขกายสบายใจ เราจะปรารถนาสิ่งใดก็ย่อมได้บรรลุถึงซึ่งความสำเร็จ เพราะมีผู้ได้รับความสำเร็จมากต่อนานับจำนวนไม่ได้ทั้งในอดีตและปัจจุบันมาแล้ว อย่างนี้พวกเราต้องการไม่ใช่หรือ เมื่อเราต้องการแต่เราไม่ทำเราจะได้หรือ ไม่ได้ถ้าเราไม่ทำ ได้จำเพาะผู้ที่ได้ทำไว้แล้วเท่านั้น ข้อนี้ควรจำไว้ให้ดี

พระอาจารย์มั่นท่านได้เทศน์สอนอบรมแสดงถึงเรื่องทาน คือ ภาวนา ว่ามีผลมากก็เมื่อเรามีศรัทธา เลื่อมใส ตั้งใจปฏิบัติให้ถูกต้อง ให้เลิกละการนับถือ แลเชื่อถือผิด แล้วก็ปฏิบัติผิดๆ กันมานั้นเสีย ท่านได้แสดงอุปมาอุปไมย เปรียบเทียบให้พวกเราเห็นแจ้งจริงประจักษ์ในจิตใจ ทำให้เกิดมีความพอใจ เลื่อมใส ศรัทธา ในพระธรรมเทศนาของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะมหาเถระ ในกาลครั้งนั้น เป็นอันมาก จึงมอบกายถวายตัวเป็นลูกศิษย์ ตั้งจิตปฏิญาณตนเป็น พุทธมามกะ เลิกละการเช่นสรวนบูชาอารักข์ วิญญานพระภูมิเจ้าที่มหัศจรรย์หลักคุณ ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา พวกนี้นับถือเคารพกราบไหว้สักการบูชาแต่ในคุณพระรัตนตรัย คือ คุณพระพุทธเจ้า คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ เป็นสรณะที่พึงของตนมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

ฝ่ายพระสงฆ์ผู้ซึ่งมีศรัทธาได้มาร่วมฟังธรรมของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะมหาเถระ ในคราวครั้งนั้น มีท่านพระอาญาครูดี พระภิกษุฝั้น อาจาโร พระภิกษุแก้ว อัมมทินโน ฟังท่านแสดงจบแล้ว เกิดความปีติปลื้มใจเป็นอย่างยิ่งทั้ง ๓ องค์จึงเข้าไปมอบกายถวายตัวเป็นลูกศิษย์ด้วยจิตศรัทธาอันแรงกล้า เพื่อจะได้ฝึกศึกษาแล้วปฏิบัติตามพระอาจารย์ไป เมื่อพระอาจารย์มั่นและคณะได้พักอยู่ที่นั่นตามสมควรแก่อัธยาศัยแล้ว ท่านได้พาคณะของท่านจาริกออกเดินธุดงค์ต่อไป เป็นเหตุให้ศิษย์ใหม่ทั้ง ๓ องค์ ตระเตรียมบริขารการออกธุดงค์อยู่ป่าไม่ทัน ถึงอย่างนั้น

ใจของท่านก็ไม่ยอมเลิกจากความพยายามที่จะติดตามท่านพระอาจารย์มันไปด้วยใจศรัทธาอันเปี่ยมฝังไม่เคยบกพร่องตลอดเวลา

พบกับพระอาจารย์ดูลย์ อดุลโล

คณะของพระอาจารย์ดูลย์ อดุลโล (พระรัตนกรวิสุทธิ เจ้าอาวาสวัดบูรพาราม จังหวัดสุรินทร์) จำนวน ๕ รูป มีพระอาจารย์สีทา พระอาจารย์บุญ พระอาจารย์หนู พระอาจารย์สิงห์ (พระญาณวิศิษฐ์ สมณิทธิวิธราชารย์ วัดป่าสาละวัน นครราชสีมา) ออกจากวัดสุปัฏนาราม อุบลราชธานี เทียวธุดงค์ติดตามหาพระอาจารย์มันไปถึงบ้านท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นฤดูกาลเข้าจำพรรษา เดินทางต่อไปไม่ได้ คณะชาวบ้าน ท่าคันโทจึงได้ช่วยกันจัดทำที่พักในป่าชั่วคราวให้ท่านได้อยู่จำพรรษตามวินัยพุทธานุญาต

เมื่อออกพรรษาแล้ว ทั้ง ๕ รูปต่างก็แยกย้ายกันออกเดินทาง แต่ก็ได้นัดพบกันที่สำนักของพระอาจารย์มันด้วยกัน พระอาจารย์ดูลย์ไปด้วยกับพระอาจารย์สิงห์ ต่อมาพระอาจารย์ดูลย์ก็ได้แยกออกมาจากท่านพระอาจารย์สิงห์ไปคนละทาง แต่ก็มีจุดมุ่งหมายไปหาพระอาจารย์มันอันเดียวกัน ต่อมาพระอาจารย์ดูลย์ก็ได้เดินทางไปทันพบท่านพระอาจารย์มัน ภูริทัตตะมหาเถระ อยู่ที่บ้านตาลเนินอำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ท่านได้อยู่ฟังเทศน์ ศึกษาวิธีการปฏิบัติฝึกหัดทำสมาธิภาวนากับท่านพระอาจารย์มัน พอเป็นที่เข้าใจนำไปปฏิบัติตัวเองได้แล้ว จึงได้กราบลาพระอาจารย์มันออกปฏิบัติเดินธุดงค์ก่อนไป

พระอาจารย์ดูลย์เทียวธุดงค์มาถึงบ้านกุดก้อม อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร พอถึงกาลเข้าพรรษา คณะศรัทธาญาติโยมบ้านกุดก้อม พร้อมใจกันจัดเสนาสนะที่พักชั่วคราวที่ป่าซึ่งห่างจากหมู่บ้านพอสมควร นิมนต์ให้ท่านเข้าอยู่จำพรรษา สามเณรที่ติดตามพระอาจารย์ดูลย์เกิดป่วยไข้เป็นมาลาเรียอย่างแรง อาการหนักมากถึงแก่ความตายเป็นที่น่าสงสารยิ่งนัก คณะศรัทธาจึงได้อาราธนาท่านพระอาจารย์ดูลย์ไปเข้าจำพรรษาอยู่ในโบสถ์วัดโพธิ์ชัย บ้านม่วงไข่ ตำบลพรรณา อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ซึ่งพระอาจารย์ดูลย์เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ท่านพระอาจารย์ดูลย์จึงได้ย้ายไปเข้าจำพรรษาอยู่ที่โบสถ์ในวัดโพธิ์ชัย บ้านม่วงไข่

ช่างเป็นโชคดีที่หาได้ไม่ถ้อยนัก ที่ได้มีพระธุดงค์เที่ยวรุกขมูลมาเข้าอยู่จำพรรษาด้วยอย่างนี้ เป็นโอกาสอันดีสำหรับพระอาญาครูดี พระภิกษุฝั้น พระภิกษุภู่ง หลังจากท่านได้ฟัง อัมโมวาท ของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะมหาเถระแล้ว เกิดมีศรัทธาได้มอบกายถวายชีวิต ติดตามฝึกศึกษาอบรมภาวนากับท่านพระอาจารย์มั่น แต่บังเอิญตระเตรียมบริหารการออกอยู่ป่าไม่ทัน เป็นเหตุให้ท่านพระอาจารย์มั่นและคณะออกเดินทางไปก่อน ภายหลังโชคอันดีมีมาถึงเหมือนเทวดาช่วยมาบันดาลให้ท่านพระภิกษุ ๓ รูปได้พบกับพระอาจารย์ดูลย์ดังกล่าวแล้ว ท่านอาญาครูดี พระภิกษุฝั้น พระภิกษุภู่ง ท่านจึงได้เข้าไปศึกษาวิธีฝึกจิตตภาวนาเบื้องต้นกับพระอาจารย์ดูลย์ตลอดพรรษาในปีนั้น

ครั้นเมื่อออกพรรษาแล้ว ท่านทั้ง ๓ รูปและพระเถรองค์อื่นๆ อีกหลายรูป มีพระอาจารย์ดูลย์เป็นผู้นำ พาคณะออกเดินธุดงค์เจาะจงตรงไปที่พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะมหาเถระ ได้ไปทันพบพระอาจารย์มั่นที่บ้านตาลโกน ตำบลตาลหนึ่งอำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ท่านได้อยู่ศึกษาได้อุบายวิธีการภาวนาจากพระอาจารย์มั่นสนิทอย่างจุใจเต็มอัตราแล้ว พระอาจารย์ฝั้นท่านจึงได้ลาพระอาจารย์มั่นไปกราบนมัสการท่านพระอาจารย์ใหญ่เสาร์ กนตสีละมหาเถระ ซึ่งท่านพักทำความเพียรภาวนาอยู่ที่ป่าใกล้บ้านหนองดินดำ ใกล้กับบ้านตาลโกนนั่นเอง หลังจากนั้น ท่านก็เดินทางไปกราบนมัสการท่านพระอาจารย์สิงห์ ขันตยาคโม (พระญาณวิเศษ) ที่บ้านหนองหวาย ท่านอยู่ศึกษาปฏิบัติธรรมกับท่านพระอาจารย์สิงห์ พอควรแก่ความต้องการแล้ว ได้ลาท่านพระอาจารย์สิงห์ ย้อนกลับมาอยู่กับพระอาจารย์มั่นอีก

อุบายธรรมจากท่านพระอาจารย์มั่น

ที่นี้ท่านพระอาจารย์มั่นสอนชี้วิธีทางปฏิบัติอย่างถึงจิตถึงใจ ให้เป็นผู้ตั้งใจปรารภความเพียรแรงกล้าเด็ดเดี่ยว ไปล่ำฟั่งองค์เดียวเที่ยววิเวก อย่าได้คลุกคลีให้ยินดีต่อความสงบ อย่ามักมาก ยินดีในความมักน้อย เป็นผู้สันโดษ ยินดีในความสันโดษ พอใจในปัจจัยสี่แต่ที่ตนมีอยู่แล้วได้มาโดยชอบธรรม นี่เป็นอริยะประเพณี เป็นอริยะปฏิบัติพามีมาแต่โบราณกาล สืบสายต่อเนื่องมาไม่เคยขาดในวงศ์ของพระอริยะ ทั้งอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ไป ไปผู้เดียวนั้นแหละจะได้กำลังจิต

จักได้ฝึกจิตให้มีความกล้าหาญ ให้เป็นนักต่อสู้เพื่อเอาชนะชนะกับกิเลสตัณหา ลัทธิญาญามารที่มีสันดานบาปหยาบช้ำทารุณ ก่อวณจิตใจให้หมกมุ่นลุ่มหลง อยู่ในใต้อำนาจของมัน โน้นภูเข ป่าช้าป่าช้า เป็นที่สงบสงัดมีน้ำใสสะอาด เป็นที่ปราศจากคนไปมาพลุกพล่าน ไปเถาะไปคนเดียวเที่ยวอยู่วิเวกประกอบความเพียร เจริญสติ สมาธิ ปัญญา ศรัทธา วิริยะ อันเป็นผลของใจให้เข้มแข็ง จิตใจจะได้มีกำลังกล้าหาญ อดอาจ ชาญชัย ขบไล่พญามารพร้อมทั้งลูกสาวและเสนามาตย์ ให้หมดอำนาจพินาศขาดสูญไป จิตใจก็จักได้มาซึ่งความสงบสุขอย่างยิ่ง หมดจด สงบระงับดับจากสิ่งก่อกวนอย่างนี้แล

อาจารย์ฝั้นได้ฟังธรรมคำชี้แจงแสดงสอนแนะแนวทางปฏิบัติ ให้เห็นชัด จะแจ้งเจาะจงตรงถึงจิตถึงใจของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะมหาเถระ ในคราวครั้งนั้น ทำให้ท่านได้เพิ่มกำลังใจในความเชื่อมั่นต่อธรรมะปฏิบัติ ท่านจึงได้ปรารภในใจตัวเองว่า ต่อไปนี้เราจะต้องปฏิบัติอย่างเอาจริงเอาจัง เอาชีวิตเป็นเดิมพัน เป็นเครื่องประกันการปฏิบัติเพื่อให้ได้ถึงอรรถ ถึงธรรม ด้วยความเพียรพยายามอย่างถูกต้องตามทางพระอริยะที่ท่านได้พาดำเนินมา ยิ่งคิดยิ่งจิตกล้าอาคัยพลัง ศรัทธามาแต่จากการฟังธรรม ท่านจึงได้ตกลงตัดสินใจเข้าไปกราบนมัสการลา พระอาจารย์มั่น ออกธุดงค์แต่องค์เดียว เทียวไป อาคัยกำลังขาของตนเป็น ยานพาหนะ บังจ้ายค่าเดินทางรถเรืออะไรไม่เกี่ยว ยินดีพอใจในความมักน้อย สันโดษ ขจัดโกรธโลภหลง มุ่งจำนงตรงต่อวิเวกสงบสงัด ปฏิบัติบำเพ็ญเพียรภาวนา

ผีเจ้าถ้ำพระบาท

ท่านได้ออกจากสำนักของท่านพระอาจารย์มั่น มุ่งไปยังภูเขาท้องที่อำเภอ บ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ได้ขึ้นไปถึงภูเขพระบาทบัวบก แล้วไปพักทำความเพียรภาวนาอยู่ที่ถ้ำพระบาท ที่นั่นแหละที่เขาเล่าลือเล่ากันว่าใครมาอยู่ไม่ได้ เพราะผีเจ้าถ้ำดุมาก ใครไปพักเป็นโดนหลอก จะเป็นหน้าไหนผีเจ้าถ้ำไม่เกรงกลัว เล่นหลอกเอาทุกราย ท่านพระอาจารย์ฝั้นท่านตัดสินใจอยู่ เพื่อจะได้ภาวนาต่อสู้ดูกัน ผีหลอกที่มีอยู่ทั้งภายนอกและภายใน จึงตั้งใจประกอบการเดินจงกรม นั่งสมาธิ เร่งความเพียรภาวนา อย่างเต็มสติปัญญาตามพลังศรัทธาที่มีอยู่ ตั้งจิตเจริญสติระลึกรวมบริกรรม

ภavana ทั้งวันทั้งคืน ทุกอิริยาบถ ยืน เดิน นั่งนอน เว้นแต่หลับ รู้สึกตัวตื่นขึ้นเมื่อไรก็ระลึกขณิกกรรมทำความเพียรภavanaต่อ เพื่อฝึกสติให้มีกำลัง จิตก็จะตั้งมั่นเป็นสมาธิ

พอตกค่ำคืนในคืนวันที่ ๒ เหตุการณ์อันสยองพองหัว เสียงที่น่ากลัวก็เกิดขึ้น เหมือนกับมีอะไรขึ้นไปเขย่าต้นไม้ มีเสียงดังเกรียวกราว เกรียวกราว เป็นระยะ ๆ นี่หรือที่ชาวบ้านเขาพูดเล่าลือกันนักหนาว่า ที่ถ้าพระบาทนี้มีผีดูมาก ใครมาพักอยู่แรมคืนที่ถ้าพระบาทนี้ ต้องถูกผีเจ้าถ้าพระบาทเล่นงานหลอกหลอนไม่เลือกหน้า แม้แต่รายเดียว เวลานี้เรากำลังถูกผีเจ้าถ้าพระบาทนี้หลอกอีกคนแล้ว ผีเราก็คงไม่เคยเห็น รูปร่างหน้าตาเป็นอย่างที่เราไม่รู้ ผีมีจริงหรือ ท่านนั่งรำพึงในใจอยู่ในมุ้งกลด

ท่านก็นั่งตั้งกำหนดจิตเข้าสู่สมาธิ รวบรวมกำลังใจอาศัยสติ สมาธิ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร ที่มีอยู่มาอบรมภาวนารักษาจิตใจให้สงบ ไม่นานจิตก็รวมเข้าวัฏค์ สงบเป็นสมาธิอย่างอิมเมตต์มัตถะแน่นในใจไม่หวั่นไหวเกรงกลัวสิ่งใดทั้งสิ้น เกิดความกล้าหาญใคร่อยากจะทำออกมาดูให้รู้ว่ามีผีเป็นเสียงอะไรกันแน่ ถ้าเป็นผีเจ้าถ้าพระบาทนี้ และมาหลอกจริงละก็ เราจะได้รู้ได้เห็นจริงประจักษ์ด้วยตาตนเองในวันนี้ จึงได้ลุกออกมายืนมองดูไปที่ต้นตะเคียนใหญ่ ก็ปรากฏเห็นเจ้าบาง ๓ ตัวใหญ่ตัวเท่าแมวตัวใหญ่ ๆ บ้านเรานี้แหละ บินมาจับแถววัลย์ที่มันขึ้นปกคลุมต้นตะเคียนใหญ่ แล้วมันเขย่าแถววัลย์กระทบกับต้นตะเคียน ทำให้เกิดเสียงดังเกรียวกราว เกรียวกราว ทำให้สะกิดตะเคียนร่วงลงมามีเสียงดังเหมือนกับผีหลอก มันออกมาเขย่าต้นไม้

เมื่อท่านมองไปเห็นเจ้าบางสัตว์ ๓ ตัว บินหยอกกันเล่นอย่างสนุกสนานตามภาษาของสัตว์ดังนั้นแล้ว ท่านจึงได้คิดรำพึง คำนึงนึกแต่ในใจว่า วันนี้เราได้เห็นผีตัวจริงที่มันเคยหลอกเราและใครต่อใครมานักหนาแล้ว เจ้าผีตัวนี้เองที่ได้มาหลอกพระสงฆ์ ภิกษุ สามเณร เณร ซี อุบาสก อุบาสิกา ตลอดจนประชาชนชาวบ้านผู้แสวงบุญมาบำเพ็ญภาวนารักษาศีลปฏิบัติธรรม มาพักค้างคืนอยู่ที่นี่ เจ้าหลอกไม่เลือกหน้ามาเป็นเวลาช้านาน จนรำลือเล่าต่อ ๆ กันมาว่าผีเจ้าถ้าพระบาทนี้ดุร้ายแรงมาก ทำให้พระสงฆ์องค์เจ้าผู้ที่ท่านไม่รู้ชื่อเท็จจริง เกิดความสะดุ้งหวาดตกใจกลัว เก็บบริขารหอบหนีเตลิดเปิดเปิงไป ไม่กล้ากลับเข้ามาบำเพ็ญเพียรภาวนาอยู่ใน

ถ้านี้ อีกฝ่ายหนึ่งกลัวตัวสะตุงนอนเป็นทุกข์ ส่วนพวกเจ้าเข้าหยอกกันสนุกสนาน พระองค์อื่นและคนอื่นพวกเจ้าพากันหลอกเขาได้ แต่สำหรับเรา พวกเจ้า ๓ ลัทธิเอ๋ย พวกเจ้าจะไม่มีปัญหาที่จะมาหลอกเราให้หลงกลัว สะตุงหวาดหวั่นในความหลอกของพวกเจ้าอีกแล้ว เราไม่หวั่นไหวสนใจกับพวกเจ้าอีกแล้ว จงพากันอยู่เป็นสุขๆเถิด อย่าได้มีทุกข์ลำบากกายและจิตใจเลย ตั้งแต่นั้นมาความเชื่อถือหรือความสงสัยในเรื่องผีหลอกของเจ้าถ้าพระบาทที่ได้รำลึกกันมาเป็นเวลานานก็เป็นอันสิ้นซากไปอย่างไม่มีปัญหาที่ยังสงสัยอะไรเศษเหลืออยู่เลย

ท่านพระอาจารย์ฝั้นออกเที่ยวธุดงค์คราวนั้น มีสามเณรน้อยติดตามไปด้วย ชื่อสามเณรพรหม สุวรรณรงค์ เป็นหลานของท่าน พอเช้ารุ่งสว่างได้เวลาจึงพาสามเณรน้อยออกบิณฑบาตที่กระท่อมหลังเดียวมี ๒ ตายายมาทำไร่อยู่กลางดง ได้ข้าวเหนียวองค์ละปิ่นกลับมาจั้น อาหารกับข้าวอย่างอื่นไม่มี นอกจากเกลือกับพริกเท่านั้น ท่านฉันพอเพื่อปฏิบัติ ไม่ใช่ปฏิบัติเพื่อฉัน ท่านพระอาจารย์ฝั้นกับสามเณรน้อยก็อยู่ได้อย่างสบาย เพราะทุกคนมีข้อฝึกหัดมุ่งปฏิบัติเพื่ออรรถเพื่อธรรมอย่างเดียว จึงเป็น *สุภโรบุคคล สัลลหุภูกุตตบุคคล* เป็นคนเลี้ยงง่าย เบากาย เบาจิต อันเป็นธรรมของบัณฑิตผู้ฉลาดในประโยชน์ได้กระทำแล้ว

การออกเดินธุดงค์ และความเป็นอยู่ของพระผู้อยู่ในการปฏิบัติของพระธุดงค์ที่ครูบาอาจารย์ พระภิกษุสามเณรออกปฏิบัติสมัยโน้น เมื่อนำมาเทียบกับการออกธุดงค์และความเป็นอยู่ของผู้ออกธุดงค์ปัจจุบันนี้ ผิดต่างห่างจากกันกับสมัยก่อนโน้นมาก หันไปคนละทางมองไม่เห็นกันเลย จริงไหมท่าน แต่เมื่อเขาตามมาไม่ทันเพราะเขาเกิดทีหลัง เขาไม่ได้ประสบพบเห็นในตัวเองตาของเขาเอง เขาก็ไม่เชื่อว่าจะมีใครทำได้ เพราะเขาไม่เคยทำและไม่เคยเห็นใครทำ จึงทำให้เขาเป็นคนมีจักษุแต่ข้างเดียว แล้วยังมีดมั่นเมาหมองอยู่ด้วยอาสวะซ้ำเติมอีกทางมีอยู่จึงไปไม่ถูก ขอพวกเราอย่าได้เป็นคนประเภทนี้เลย

ท่านพระอาจารย์ฝั้นท่านได้พักอยู่ทำความเพียรที่ถ้ำพระบาทอย่างยิ่งยวดเต็มตามกำลังศรัทธา ที่ได้ลาพระอาจารย์มานั้นมาเพื่อการปฏิบัติ ได้รับความสงบสังัดขจัดสิ่งก่อกวนชวนให้ใจไม่สงบได้อย่างสมบูรณ์ อยู่ที่นั่นประมาณกึ่งเดือนจึงได้พาสามเณรน้อยออกเดินธุดงค์ ข้ามแม่น้ำโขงไปสู่เขตประเทศลาว ด้วยความ

มุ่งหวังตั้งใจจะลงไปทู่เขาควาย ซึ่งเป็นภูเขาที่สูงใหญ่และกว้างยาวมาก อยู่ตอนเหนือของประเทศลาว ติดต่อกับแดนประเทศญวน ครั้นได้ข้ามแม่น้ำโขงไปอยู่ฝั่งฝ่ายดินแดนประเทศลาวแล้ว เกิดการขัดข้องเพราะไม่มีหนังสือสุทธิและหนังสือเดินทาง ฝรั่งเศสผู้เป็นนายปกครองประเทศลาวกำลังเข้มงวดกวาดขันคนเข้าเมืองมาก ท่านจึงคิดเปลี่ยนทางกลับประเทศไทย เดินธุดงค์ตรงไปหาพระอาจารย์มั่น ซึ่งท่านออกเดินธุดงค์มาพักทำความเพียรอยู่ที่ข้างบ้านนาสีดา ตำบลกลางใหญ่ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

เมื่อท่านพระอาจารย์ฝั้นเข้าไปกราบพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะมหาเถระเรียบร้อยแล้ว ได้ปราศรัยให้เป็นเหตุระลึกรู้ถึงกันแล้ว พระอาจารย์มั่นได้พูดเพื่อเป็นกำลังใจให้แก่พระอาจารย์ฝั้นและสามเณรว่า ดีแล้วที่พวกท่านได้ฝึและเสื่อมาเป็นอาจารย์ สอนให้รู้เท่าจิตที่มันหลงผลิตความกลัวขึ้นมาหลอกตัวเอง เห็นความโง่เขลาของจิตที่คิดปรุงหลงมกมายหมายมั่นสำคัญผิดคิดว่าเป็นความจริง หลอกตัวเองให้กลัวไม่กล้าที่จะประกอบความพากเพียรเหมือนอย่างบางคนที่เขากลัวกัน ฝึกับเสื่อ ถ้าเราเชื่อกรรมดีที่มีอยู่ในตัว ความกลัวก็ไม่มีปัญหา แต่ความกลัวก็มีประโยชน์อยู่บ้างเหมือนกัน ถ้าเรากล้าต่อสู้กับมันแล้ว ก็จะกลับมาอบรมจิตใจให้สงบแน่วแน่ตั้งมั่นเป็นสมาธิ เกิดปีติขึ้นมาฆ่าความกลัวดับลงอย่างราบคาบ จากนั้นเราก็จักได้แรงเจริญดำเนินความเพียรติดต่อโดยไม่หยุดยั้ง เพื่อบรรลุถึงธรรมที่เรายังไม่ได้บรรลุ เพื่อให้ได้ถึงธรรมที่เรายังไม่ถึง

เมื่อพระอาจารย์มั่น ได้กล่าวสัมโมทนียคาถาจบลงคราวครั้งนั้น ทำให้เกิดความปีติเพิ่มกำลังใจแก่ท่านพระอาจารย์ฝั้นและสามเณรน้อยเป็นอย่างยิ่ง และพร้อมทั้งเกิดความอัศจรรย์ในใจว่า พระอาจารย์มั่นท่านทราบได้อย่างไร ทั้งที่เราไม่ได้กราบเรียนเล่าอะไรให้ท่านทราบ ท่านทราบได้อย่างไรว่าพวกเราได้เผชิญกับผีหลอกและเสื่อ และว่าเราได้เอาอุบายในความกลัวเสื่อและผีหลอกนั้นมาแก้จิตที่คิดกลัว จนเกิดมีความกล้าขึ้นมาในจิต ยังจิตให้รวมสงบลงเป็นสมาธิตั้งมั่นอยู่อย่างองอาจ น่าอัศจรรย์ใจจริงหนอ สิ่งที่ไม่เคยเป็นก็มาเป็น สิ่งที่ไม่เคยมีก็มามีก็มาเห็นมาเป็นขึ้นมาได้ แปลกแต่ก็เป็นความจริงนี่กระไร

ท่านอยู่กับพระอาจารย์มั่น พอได้อุบายจากการฟังธรรมที่จะนำออกไปปฏิบัติได้แล้ว จึงได้กราบลาท่านพระอาจารย์มั่นออกเดินธุดงค์ไปทางอำเภอวาริชภูมิ

แต่เพียงลำพังผู้เดียว พอไปถึงบ้านหนองแสง เกิดป่วยเป็นไข้หวัดใหญ่ อาการหนักมาก ทำให้จิตใจกระสับกระส่ายร้อนรนกระวนกระวาย ทำให้จิตฟุ้งซ่านรำคาญ ไม่มีความสงบ เกิดความคิดท้อถอยหมดกำลังใจ อุปายความพากเพียรประกอบ ด้วยสติปัญญาที่เคยนำมาใช้ได้ผลแก่ตัวเองมาแล้ว คราวนี้กลับใช้ไม่ได้เสียแล้ว ยิ่งร่างกายอ่อนเพลียเสียกำลังมากเท่าไร ยิ่งทำให้จิตใจคิดมาก จึงจัดเก็บบริวาร บรรจลงในบาตร ยกขึ้นสะพาย มือถือกาน้ำ บาเบกกลดออกเดินธุดงค์เพื่อเปลี่ยน สถานที่ ทั้งอาการไข้ก็ยังไม่ทุเลา

หมาหวงกระดูก

ขณะกำลังเดินอยู่นั้นท่านได้มองไปเห็นหมาแทะกระดูกควายตายด้วย โรคระบาดอยู่ พอท่านเดินเข้าไปใกล้ หมาก็วิ่งหนี พอท่านออกไปยืนดูอยู่แต่ไกล มันก็กลับเข้าไปแทะอีก ท่านได้ยื่นพิจารณาแยกเอาเรื่องหมาหวงกระดูกควาย ตายด้วยโรคระบาดมาพิจารณาด้วยตัวเองว่า เรานี้ก็มาหลงยึดถือหวงแหนก่อนกระดูก ในตัวเองนี้ยิ่งมากกว่าหมาที่มันหวงกระดูกควายตายทำนี้เป็นไหน ๆ เสียอีก หมาที่มัน แทะกระดูกมันยังได้กลิ่นน้ำลายของมันที่ได้ประสมกับรส กลิ่น ของกระดูกอยู่บ้าง พอให้เกิดความชื่นใจ ส่วนเราได้อะไรบ้างจากโครงกระดูกที่เราหวงแหน แบกหาม อยู่ตลอดเวลา นี่ชาติ นี่ชรา นี่พยาธิ นี่มรณะ เห็นไหม สิ่งเหล่านี้มีมาจากไหน อาศัยอะไรเป็นที่เกิด ไม่ใช่มันมาจากโครงกระดูกและมันอาศัยเกิดอยู่ที่โครงกระดูก นี่เองมิใช่หรือ ใจเราที่ได้รับทุกข์ โทมนัส ฟุ้งซ่าน ไม่เป็นอันอยู่ อันกิน หลับนอน ที่เรากำลังได้รับอยู่ในเวลานี้ มันมาจากไหนเล่า ไม่ใช่มาจากชรา พยาธิ มรณะ ที่มีอยู่เต็มทั่วไปในโครงกระดูกของร่างกายอันนี้ดอกหรือ หมามันหลงหวงกระดูก ขากควายตายทำมันก็ยังวางปล่อยทิ้งวิ่งหนีได้ แต่เรานี้หนา ยิ่งไปกว่าหมาเสียอีก หลงรักหลงหวงแหน หลงนอนกอดนอนซมมอมอยู่ตลอดเวลา นอกจากทุกข์แล้ว เราไม่เห็นที่เราได้อะไรจากการแบกโครงร่างอันเป็นภาระอันหนักนี้เลย อย่างไรก็ตาม จำต้องรีบเร่งประกอบความเพียรอย่างหนักต่อสู้อัน หิวเต็ดตื่นขาดไม่นอนหนึ่ ท่านได้ ทำความเพียรค้นคว้าพิจารณาอยู่ไม่นาน จิตรวมสงบลงอย่างแน่นหนา จากนั้นมา อาการป่วยด้วยไข้หวัดก็หาย ร่างกายกลับปกติ

การป่วยเป็นไข้หวัดใหญ่ของพระอาจารย์ฝั้นในคราวครั้งนั้น ทำให้ท่านได้รับผลประจักษ์เป็นกำลังใจอย่างน่าอัศจรรย์ ท่านได้บำบัดทุกขเวทนาก้นเกล้าแห่งด้วยธรรมโอสธ มีสติ วิริยะ ธัมมวิริยะ มาเป็นองค์ประกอบ เพ่งภาวนาบำเพ็ญความเพียร และอุปายที่ได้จากไปเห็นหมาแทะกระดูกควายตายด้วยโรคระบาดมาเป็นเครื่องเตือนสติอบรมจิต จึงได้ความสดล่งเวชเปื้อนหาย คลายความลุ่มหลงปลงอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา จิตมีกำลังกล้าโดยปัญญาอันแหลมคม สามารถตัดสิ่งก่อกวนกีดกันทางลงอย่างราบคาบ ได้มองเห็นฝั่งทางดังตรงไปอย่างถูกต้องสิ้นสงสัย

ญัตติเปลี่ยนเป็นธรรมยุติกนิกาย

เมื่ออาพาธที่เป็นไข้หวัดใหญ่บรรเทาทุเลาหายจากไปแล้ว ท่านได้คิดรำพึงระลึกถึงพระอาจารย์มั่นว่า เราควรจะอยู่ใกล้ชิด เป็นลูกศิษย์ติดตาม ฝึกหัดปฏิบัติตามท่านไปอย่าได้ออกห่าง แต่เรายังเป็นพระนานาสังวาส ไม่อาจร่วมสังฆกรรมทำสังฆกิจใกล้ชิดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ถ้าท่านพระอาจารย์มั่นท่านมีความเมตตาอนุเคราะห์ รับเราเอามาเข้าญัตติเป็นพระในคณะธรรมยุติกนิกายแล้ว เราก็จะได้มีสังวาสเสมอ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับท่านและคณะของท่าน เราก็จักได้อยู่ใกล้ชิดออกธุดงค์ติดตามไปกับท่านด้วย เมื่อท่านพระอาจารย์ฝั้นคิดตกลงปลงใจอันแน่วแน่อย่างนี้แล้ว ก็จัดแจงเก็บบริวารเข้าในบาตร ผูกบาตรยกขึ้นสะพายบ่าข้างหนึ่งแบกกลด ออกเดินทางมุ่งไปหาพระอาจารย์มั่น ได้ไปพบท่านที่วัดมหาชัย อำเภอหนองบัวลำภู จังหวัดอุดรธานี จึงเข้าไปนมัสการกราบเรียนตามความดำริขอญัตติเปลี่ยนเป็นพระธรรมยุต ท่านพระอาจารย์ม้นตกลงรับ เพราะท่านทราบจิตใจศรัทธาเลื่อมใสของพระอาจารย์ฝั้นเป็นอย่างดี เมื่อตระเตรียมบริวารและฝึกซ้อมการขานนาคได้ถูกต้องคล่องปากแล้ว จึงได้นำไปทำการญัตติเป็นพระคณะธรรมยุต โดยมีท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์ (จุม พันธุโล) เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์ธมเป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอาจารย์มุกเป็นอนุสาวนาจารย์ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๖๘ เวลา ๑๕ นาฬิกา ๒๒ นาที ณ พัทธสีมาวัดโพธิสมภารณ์ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

พรรษาที่ ๑ พุทธศักราช ๒๔๖๘

พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ได้ญัตติเป็นพระธรรมยุตแล้ว ได้จำพรรษาอยู่กับพระอาจารย์มั่น ที่วัดอรัญญวาสี อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ในพรรษานี้ พระอาจารย์ฝั้นได้อาพาธเป็นไข้มาลาเรีย ท่านได้พยายามทำความเพียรภาวนาเพื่อบำบัดอาการป่วยด้วยธรรมโอสธเช่นเคย ครั้นออกพรรษาแล้วได้แยกย้ายกันออกไปเที่ยวบำเพ็ญภาวนา แสวงหาความวิเวกสงบสังัดตามป่าช้าป่าช้า ตามถ้ำ ภูเขาลำเนาไพร ไปองค์ละทิศละทาง สมัยก่อนท่านไปพักภาวนาจำพรรษาอยู่ที่ใด ท่านให้ทำที่พักอาศัยชั่วคราว ไม่สร้างตั้งเป็นวัดเป็นวาอยู่ประจำเหมือนอย่างพระทุกวันนี้ ท่านมีอยู่ติดถิ่นฐาน อยากได้เป็นสมภารแย่งวัดแย่งวากัน ท่านทำตัวเหมือนนกที่มีแต่ปีกบินไปจับที่ใดไม่มีรอยฉนั้น

พระอาจารย์ฝั้นท่านไปพักอยู่ที่ไหน เมื่อมีคนไปกราบนมัสการหรือทำบุญให้ท่านอย่างไรก็ตาม ปกติท่านต้องเทศน์อบรมสั่งสอน ทั้งเด็กเล็ก หนุ่มสาวปานกลาง คนใหญ่ ผู้เฒ่าผู้แก่ ท่านสอนทุกรายไปไม่เลือก ให้รู้จักคุณพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ คุณมารดาบิดา ครูอาจารย์ ให้หมั่นกราบไหว้พระ ภาวนาระลึกเอาคุณพระพุทฺธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ มาเป็นที่พึ่งทางใจของเรา ท่านอธิบายให้ผู้ฟังสำรวจมจิตตภาวนา ทำสมาธิไปด้วย จากนั้นท่านก็ให้นึกบริกรรมคำภาวนาว่า พุทฺโธ ๆ ๆ ๆ คำเดียว ทำจิตให้สงบเบาสบาย หายทุกข์หายยากลำบากรำคาญ ไม่ฟุ้งซ่านวุ่นวาย เย็นสบายในอกในใจ ทุกคนจึงติดอกติดใจ เกิดมีความเลื่อมใสในองค์ของท่าน เคารพฝังแน่นอยู่ในใจจนตลอดชีวิต

พบโยมผู้รู้วาระจิต

มีตอนหนึ่งท่านพระอาจารย์ได้เล่าให้ผู้เขียนฟังว่า ท่านได้ออกธุดงค์ไปทางอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ได้ไปพักบำเพ็ญภาวนาอยู่ที่ป่า ระหว่างบ้านแห่งหนึ่งเป็นบ้านหนองดอง หรืออะไรนั้นแหละถ้าผู้เขียนจำไม่ผิด ในบ้านนั้นมีผู้หญิงวัยกลางคนคนหนึ่งชื่อนางคำภู่ เธอมีความเลื่อมใสในพระอาจารย์ฝั้น ได้ออกไปทำบุญและฟังธรรม ท่านพรัสอนอบรมทุกวัน เธอมีนิสัยเป็นคนกลัวผีหลอกมาก เวลาค่ำคืนถ้าได้ยินเสียงอะไรผิดปกติ ก็เกิดสะดุ้งหวาดกลัวว่าผีหลอก พระอาจารย์ท่าน

พยายามสอนให้เธอนั่งภาวนา เธอไม่กล้านั่งภาวนาโดยคิดว่า ถ้าเรานั่งแล้วเกิดเห็นผีปรากฏขึ้นมา เตียวเป็นบ้า เพราะรักษาจิตไม่อยู่ ท่านสอนเท่าไรก็ไม่อยากจะทำ ท่านอาจารย์ก็พยายามสอนทุกวัน

อยู่มาวันหนึ่ง เธอจึงตัดสินใจนั่งภาวนาทดลองดู เพราะมาคำนึงว่า พระอาจารย์ท่านมีความเมตตา ได้มาอยู่สั่งสอนอนุเคราะห์เรา ท่านสอนชวนให้เราไหว้พระแล้วนั่งภาวนาทุกวันๆ เป็นอะไรก็ให้มันรู้ คิณนี้แหละเราต้องนั่งให้ได้ คำคิณนั้น เธอเข้าห้องสวดมนต์ไหว้พระ สวดมนต์แผ่เมตตาสัตว์แล้วเริ่มอธิษฐานจิต คิดบริกรรมทำภาวนา ระลึก พุทโธ ธัมโม สังฆโ พุทโธ ธัมโม สังฆโ พุทโธ ธัมโม สังฆโ ๓ จบแล้วให้ระลึก พุทโธๆๆ คำเดียว เธอมีความเพียรอดทนนั่งได้นานพอสมควร เวลาออกจากสมาธิแล้ว เธอรู้สึกมีความสบาย เบากาย เบาใจตั้งแต่วันนั้นมาเธอก็นั่งภาวนาต่อๆ มาทุกวัน

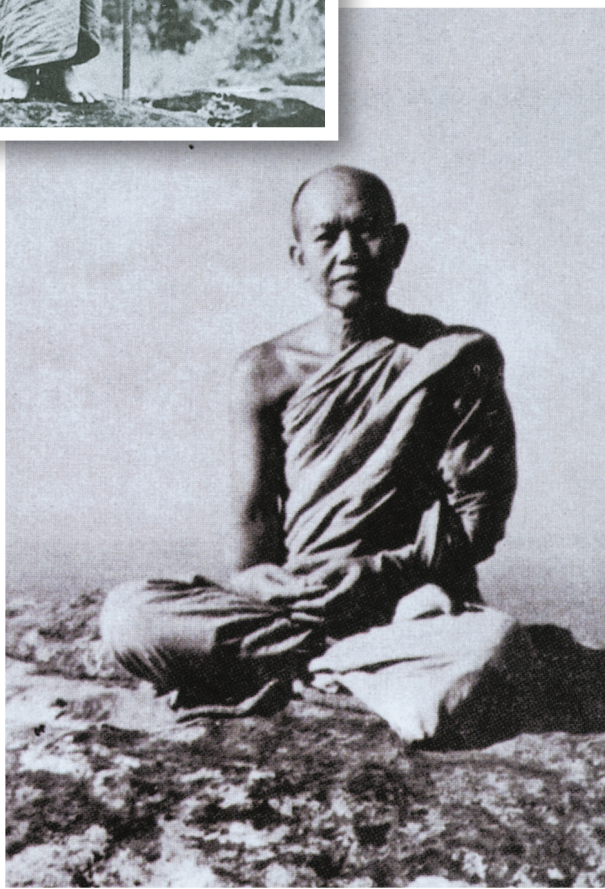
มีวันหนึ่งเธอนั่งภาวนาไปสักพักหนึ่ง จิตก็เริ่มสงบรวมลงไปสักหน่อย ก็เกิดนิมิตเห็นคนตายนอนอยู่ตรงหน้า นึกกลัว พอเตรียมตัวจะลุกขึ้น ผีก็เลื่อนมานอนทับขาอยู่บนตักไว้ ลุกขึ้นไม่ได้ จนใจกำลังคิดหาวิธีแก้ไข ในทันทีทันใดนั้นเอง ผีก็กลับกลายเป็นคนเข้าไปในร่างตัวของเธอเอง เกิดมีความสว่างไสว มองเห็นหัวใจของเธอเองสว่างไสวใสสะอาด เธอสามารถเห็นจิตใจใครๆ เป็นอย่างไรเธอรู้หมด รู้ถึงใจของสัตว์เดียรัจฉานตลอดถึงวิญญาณของสัตว์ในกามภูมิ จิตที่เคยมีความกลัวกลับหายกลายเป็นจิตกล้าหาญตัวไหนที่จะก่อกรรมหลอกให้หลงกลัวไม่มีอีกแล้ว เธอมีความสุขสบาย อิ่มเอิบอยู่ด้วยความปิติตลอดคืน

พอรุ่งเช้าวันใหม่ เวลาตอนบ่ายเธอออกไปพึ่งเทศน์ของพระอาจารย์เช่นเคย ท่านพระอาจารย์ได้สังเกตเห็นอาการตั้งแต่เห็นเธอเดินเข้ามา มีหน้าตาเบิกบาน เปล่งปลั่ง มีสติสำรวมมีเมตตาอ่อนน้อม ตาแหลมคม จิตเที่ยงตรงองอาจ กิริยาอาการผิดเปลี่ยนไปจากแต่ก่อนมาก เวลานั้นท่านพระอาจารย์เป็นไข้มีอาการไม่สบายมาก แต่ท่านพยายามทำใจให้เข้มแข็ง แสดงเหมือนกับท่านไม่ได้เป็นอะไร ออกมานั่งพูดจาปราศรัย แล้วแสดงธรรมปฏิสังขาร พอท่านหยุดแสดงธรรม นางคำภู่ผู้รู้จักใจของผู้อื่นก็พูดขึ้นว่า แหมดอกบัวของครูบาอาจารย์วันนี้ คือเหี่ยวหลายแท้ (ดอกบัวหมายถึงหัวใจ) เป็นความจริงหรือ โยมรู้จักจิตใจอาตมาได้อย่างไร ท่านอาจารย์รับถามเพราะแปลกใจ จริงค่ะ ท่านอาจารย์ เป็นอย่างนั้นจริงๆ

ขณะพระอาจารย์ฝั้นขึ้นไปพักบนถ้ำขามครั้งแรก
ญาติโยมช่วยกันจัดแคร่นอนให้เป็นที่พักชั่วคราว

ดิฉันรู้ได้และเห็นได้ด้วยใจของดิฉันเอง ถึงใครไม่บอกก็รู้ได้ แม้คำตอบจิตใจมันเป็นอย่างไรก่อนที่จะได้เกิดความรู้ความเห็นแจ้งจริงประจักษ์ขึ้นมาได้อย่างนี้ ไหนลองเล่าให้อาตมาฟังซิ นางคำภูจึงได้เล่าเรื่องที่เธอภาวนาปรากฏเป็นนิมิตเห็นผีที่นอนตายอยู่ตรงหน้า ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นจนตลอดให้ท่านอาจารย์ทราบ แล้วท่านพระอาจารย์ฝั้นก็ได้เทศน์อธิบายต่อเติมส่งเสริมให้มีกำลังใจ ให้มีสติรักษาจิตให้ตั้งมั่นอยู่ในสมาธิอย่างมั่นคง อย่าให้หลงไปตามอารมณ์สัญญาวิปลาส เคลื่อนคลาดจากสมาธิ สติ ปัญญา ให้น้อมจิตเข้าสู่ตัวอยู่เสมอ

ท่านอาจารย์แสดงธรรมจบแล้ว โยมคำภูจึงได้กราบลากลับบ้าน ท่านพระอาจารย์คิดอยากจะลองจิตโยมคำภูอีกครั้ง จึงได้เร่งประกอบความเพียรภาวนา ตั้งสติรักษาจิตให้สงบ พอจิตรวมสงบระงับดับทุกข์จากความเป็นไข้ได้แล้ว จิตมีความสว่างใสปลอดโปร่ง เบาเนื้อเบาตัวสบายเป็นปกติแล้ว พอรุ่งขึ้นวันใหม่ เวลาบ่าย นางคำภูก็ออกมาฟังเทศน์ของพระอาจารย์อีก วันนี้ท่านพระอาจารย์นอนคลุมผ้าทำท่าไม่อยากจะลุกมาต้อนรับ นางคำภูมาถึงแล้วกราบและนั่งอยู่สักครู่หนึ่งชำเลืองตามองส่องไปยังท่านพระอาจารย์อย่างแสดงให้เห็นว่ามีความเคารพและเลื่อมใสอย่างสุดอกสุดใจ แล้วกล่าวคำอุทานพูดขึ้นมาว่า ดอกบัวของท่านอาจารย์วันนี้คือมาบานดีหลายแท่นอ ท่านพระอาจารย์ฝั้นนึกชมแต่ในใจว่า โยมคำภูนี้ภาวนาเก่งจริง ทำความเพียรภาวนาได้ดี จนจิตมีอภิญญาแตกฉาน สามารถလာตรอบรู้จักจิตใจของผู้อื่นและสัตว์อื่นได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง น้อยนักน้อยหนาคนที่จะปฏิบัติภาวนาได้อย่างนี้ หาได้โดยไม่่ง่ายนักเลย

ติดตามท่านพระอาจารย์ฝั้น

ท่านมาบำเพ็ญทำความเพียรพักอยู่ที่นั่นนานพอสมควรแล้ว ท่านมีความระลึกถึงพระอาจารย์ของท่าน (พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะมหาเถระ) จึงได้ธุดงค์เดินย้อนกลับมาทางวัดอรัญญวาสีที่ได้จำพรรษาอยู่ อำเภอบำบอง จังหวัดหนองคาย พอเดินทางมาถึงวัดอรัญญวาสี ปรากฏว่าพระอาจารย์มั่นได้ออกเดินทางไปทางอำเภวาริชภูมิ จังหวัดสกลนครแล้ว และได้พำนักอยู่ที่บ้านหนองลาด ท่านพระอาจารย์ฝั้นเดินธุดงค์ตามไปที่บ้านหนองลาด เมื่อถึงบ้านหนองลาดก็ไปไม่ทันอีก เพราะท่านพระอาจารย์แกั่ง อธิมุตตโก พระอาจารย์สีลา อีสโร และพระอาญาครูดีพร้อมด้วย

ลูกศิษย์ของท่านประมาณ ๒๐ องค์โดยเจ้าพระคุณพระธรรมเจดีย์ แห่งวัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี เป็นพระอุปัชฌาย์ ณ อุทกุกเขปสีมา หรือ อุทกสีมา (โบสถ์น้ำ) อยู่กลางหนองบ้านสามผง

ท่านเคยเล่าให้ผู้เขียนฟังว่า ท่านพระอาจารย์มั่นคราวครั้งนั้นท่านได้ไปโปรดหัวหน้าชฎิล ๓ สหาย ทั้ง ๓ ท่านล้วนแล้วแต่เป็นผู้มีชื่อเสียง มีคนเคารพนับถือ มีบริวารมาก ได้เป็นอุปัชฌาย์ให้บรรพชาอุปสมบทพระภิกษุสามเณร เป็นลัทธิวิहारิกของแต่ละท่านในถิ่นนั้นเป็นจำนวนมาก พระอาจารย์มั่นท่านแสดงธรรมปาฏิหาริย์เทศน์ธรรมานหัวหน้าชฎิลทั้ง ๓ ท่านพร้อมทั้งบริวาร จนได้เกิดปัญญามีศรัทธาความเชื่อและเลื่อมใส ได้มอบกายถวายชีวิตเป็นลูกศิษย์ติดตามปฏิบัติฝึกหัดอบรมอยู่ในโอวาท ยอมละทิ้งญาติมานะ เสียสละนิกายเดิม หันเข้ามาเปลี่ยนญาติเป็นธรรมยุติกนิกาย สำหรับท่านพระอาจารย์มั่นนั้น เมื่อก่อนท่านเคยเป็นครูบาของอาจารย์ฝั้น ที่หลังท่านจึงได้เปลี่ยนญาติเป็นพระฝ่ายธรรมยุตภายหลังพระอาจารย์ฝั้นตั้งแต่นั้นมาท่านพระอาจารย์มั่นต้องเคารพกราบไหว้นับถือพระอาจารย์ฝั้นเป็นครูบา นั่งหรือเดินตามหลังพระอาจารย์ฝั้น แต่ถึงอย่างนั้นในด้านจิตใจต่างองค์ต่างก็ได้แสดงออกมาให้เห็นว่า มีความเคารพซึ่งกันและกันไม่ทะนงองค์ท่านด้วยถือทิฐิมานะ

พรรษาที่ ๒ พุทธศักราช ๒๔๖๙

พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ท่านจำพรรษาอยู่ที่บ้านดอนแดง ส่วนพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะมหาเถระ จำพรรษาอยู่ที่วัดป่าบ้านสามผง เมื่อออกพรรษาแล้วพระอาจารย์มั่นท่านได้นัดพระภิกษุสามเณรของท่าน ซึ่งกระจายจำพรรษาอยู่ตามป่าใกล้หมู่บ้านข้างเคียงแถบนั้นจำนวนประมาณ ๗๐ รูป ให้ไปร่วมประชุมที่สำนักพระอาจารย์ฝั้น อยู่จำพรรษา บ้านดอนแดง อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม เมื่อพระภิกษุสามเณรอันเป็นศิษยานุศิษย์ของท่านพระอาจารย์มั่นประมาณ ๗๐ รูป เดินทางมาถึงหมดทุกองค์แล้ว ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะมหาเถระ จึงได้เปิดประชุมที่ศาลาโรงฉัน

เรื่องที่ท่านพระอาจารย์มั่นได้หยิบยกขึ้นมาพูดในที่ประชุมครั้งนั้นก็คือนอกจากท่านให้โอวาทตักเตือนสั่งสอนเพื่อให้ศิษยานุศิษย์มีกำลังใจ ท่านแสดงธรรม

ปลุกใจให้ลูกศิษย์ลุกขึ้นต่อสู้กับกิเลสที่ครอบงำจิตใจให้อ่อนแอ ง่วงเหงาหาวนอน ขี้เกียจขี้คร้าน ฟุ้งซ่านเถลไถล ไม่มีความอดทนพยายามบำเพ็ญเพียรภาวนา แล้วท่านได้ปรารภในที่ประชุมว่า ในเขตท้องที่ ๔-๕ จังหวัด คือ จังหวัดเลย สกลนคร อุดรธานี นครพนม หนองคาย พวกเราก็ได้ออกเดินธุดงค์ทำความเพียร บำเพ็ญภาวนา วกไปเวียนมาอยู่ในป่า ภูเขาแถบนี้ ก็เป็นเวลาหลายปีแล้ว ปีนี้ พวกเราควรไปทางไหนดี ส่วนผมจำต้องพาคุณโยมแม่ให้ไปอยู่กับน้องสาวที่เมืองอุบลฯ เพราะท่านชรามาก อายุ ๗๘ ปีแล้ว จะพาทุลักทุเลอยู่ดงอยู่ป่าคงจะไปไม่ไหว พระอาจารย์สิงห์และพระอาจารย์มหาปิ่น ปัญญาพโล ต่างก็รับรองจะพาคุณโยมแม่ของท่านพระอาจารย์ไปส่งถึงเมืองอุบลฯ แต่ต้องไปด้วยเกวียน เดินเท้าไปไม่ไหว เพราะท่านชรามากไม่มีกำลังพอ ที่ประชุมตกลงตามพระอาจารย์นั้นไป เทียวธุดงค์กรรมฐานตามท้องที่จังหวัดอุบลราชธานีด้วยกันหมดทุกองค์ หลังจากเลิกประชุมแล้ว ก็ได้แยกออกเดินธุดงค์ไปเป็นหมู่ๆ ถ้าใครองค์ใดไปพบสถานที่ เหมาะสัปปายะมีความสงบ จะพักอยู่ปฏิบัติฝึกหัดเพื่อให้ได้กำลังใจเพิ่มยิ่งๆ ขึ้นอีก ก็อยู่ได้แต่ให้มัจจุรณาไปพบกันที่เมืองอุบลฯ

พระอาจารย์ฝั้น พระอาจารย์ภู พระอาจารย์อ่อน พระอาจารย์กว่า พร้อมทั้ง สามเณร ๒-๓ องค์ ออกเดินธุดงค์ไปด้วยกัน ผ่านบ้านตาล บ้านนาหว้า บ้านนาหว้า บ้านโนนสว่าง บ้านเชียงเครือ ถึงเมืองสกลนคร พักอยู่ ๗ วัน เพราะโยมในเมืองสกลนครมีศรัทธาพนมดงอินทร์ไว้บำเพ็ญบุญ เมื่อเสร็จแล้วก็เตรียมออกเดินทางต่อไป ผ่านบ้านตองโขบ บ้านโคก บ้านนามน บ้านดงเจ้าแก้ว อำเภอนาแก ลัดเข้าป่าเขาดง ขึ้นภูเขาไปพักบ้านห้วยทราย คำชะอี บ้านหนองสูง จังหวัดนครพนม ข้ามเขตไปจังหวัดอุบลราชธานี

วันหนึ่งพระอาจารย์อ่อน ญาณสิริ ได้มีความวิตกเกิดขึ้นในใจว่า ถ้าหาก มีผู้หนึ่งผู้ใดที่มีความเฉลียวฉลาดเป็นนักปราชญ์อาจารย์ แดกฉานในปริยัติธรรม มาถามธรรมะที่สูงและลึกซึ้ง ทำอย่างไรเราจึงจะตอบแก้ปัญหาธรรมของเขาได้ ภายหลังท่านพระอาจารย์อ่อนได้นำเอาเรื่องที่ท่านได้วิตกกังวลมาแล้ว มาเล่าให้ท่านพระอาจารย์ฝั้นฟัง และท่านพระอาจารย์อ่อนได้เล่าต่อไปอีกว่า เมื่อก่อนที่เขาถามปัญหาธรรมทุกครั้งมีท่านพระอาจารย์มั่นอยู่ด้วย ท่านเป็นผู้แก้ตอบปัญหา

ธรรมของเขาเหล่านั้นได้อย่างถูกต้อง ตรงตามความในปัญหาธรรมที่เขานำมาถาม จนผู้ฟังได้รับความพอใจ หมดความสงสัย ส่วนพวกเราจะทำอย่างไรเมื่อใครมาถาม ปัญหาธรรม เพราะพวกเราก็ไม่ได้เรียนปริยัติธรรม และเพิ่งมาฝึกหัดปฏิบัติใหม่ จะตอบแก้ปัญหาธรรมะที่สูงและลึกซึ้งของเขาได้หรือ

เมื่อพระอาจารย์อ่อนพูดจบลงแล้ว พระอาจารย์ฝั้นได้พูดขึ้นทันทีว่า จะไปกล่าวทำไมในเรื่องนี้ ธรรมทั้งหลายเกิดขึ้นที่หัวใจ รวมอยู่ที่ใจ พวกเราจึงควรรวมของธรรมทั้งหลายอยู่แล้ว ตอบเขาไปวันยังค่ำก็ไม่มีวันอัปจน เรื่องนี้ไม่ต้องวิตก พระอาจารย์ฝั้นพูดอย่างทำท่าย อดอาจ แสดงออกซึ่งธรรมปาฏิหาริย์อันเป็นอำนาจพลังของจิตใจ ที่ได้ฝึกอบรมอย่างจริงจัง จากพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะมหาเถระ พระอาจารย์อ่อนได้ฟังดังนั้นก็มีความโล่งใจหายกังวล พอไปถึงบ้านหัววัว อำเภอ กุดชุม จัหวัดยโสธร ก็ได้ไปพบพระอาจารย์มั่นที่ได้ไปพักตรอกคอยอยู่ที่นั่นก่อน แล้ว เมื่อคณะลูกศิษย์ได้เดินทางมาถึงรวมกันหมดทุกชุดแล้ว จึงออกธุดงค์ต่อไป

พรรษาที่ ๓ พุทธศักราช ๒๔๗๐

พอไปถึงบ้านหัวตะพาน ก็ถึงเวลาจะเข้าพรรษา พระอาจารย์มั่นพักอยู่ที่ป่าไผ่วัดหนองขอน พระอาจารย์ฝั้นตามไปช่วยจัดเสนาสนะ ทำที่พักชั่วคราว ในกาลพรรษาถวายเสร็จแล้ว พระอาจารย์ฝั้นได้ไปจำพรรษาที่บ้านบ่อชะเนง ก่อนเข้าพรรษาได้มีเรื่องเกิดขึ้นแก่พระคณะนี้ คือ สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (อ้วน ติสสระเถระ) เมื่อยังเป็นพระโพธิวงศาจารย์ ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะมณฑลอีสาน ท่านออกตรวจการคณะสงฆ์ ท่านได้เรียกเจ้าคณะแขวง อำเภอต่าง ๆ ในเขตจังหวัด อุบลราชธานี ให้เข้ามาประชุมที่วัดสุปัฏนาราม เมืองอุบลฯ เกี่ยวกับเรื่องระเบียบ การปกครอง การศึกษาเล่าเรียน และการประพฤติดิปฏิบัติของคณะสงฆ์ พระภิกษุ สามเณร ให้มีความเรียบร้อย ถูกต้องตามพระธรรมวินัย

หลังจากการประชุมเสร็จแล้ว สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ท่านได้ทราบวา พระกรรมฐานคณะของพระอาจารย์มั่น ได้พาคณะมาพักอยู่ที่บ้านหนองขอน บ่อชะเนง หัวตะพาน ในเขตท้องที่อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี ท่านจึงได้เรียกพระเจ้าคณะแขวงอำเภออำนาจเจริญ และเจ้าคณะแขวงอำเภอม่วงสามสิบ มาถามว่า ได้ทราบว่ามีพระอาคันตุกะ คณะกรรมฐานเดินทางมาพักอยู่ในเขต

ท้องที่ของความปกครองของเธอหรือ พวกเธอได้ไปตรวจสอบถามดูหรือเปล่า
เขามาจากไหน เขาอยู่อย่างไร ไปอย่างไร

พระเจ้าคณะอำเภอมหาสารคาม ได้กราบเรียนท่านว่า เกล้ามได้ไปตรวจสอบ
สอบถาม เพราะเนื่องจากพระคณะกรรมการเหล่านั้นเขาว่าเป็นลูกศิษย์ของพระเดช
พระคุณ พอเจ้าคณะแขวงพุดจบ สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ก็ขึ้นเสียงดังออกมาทันทีว่า
“...บ๊ะ...ลูกศิษย์พระเดชพระคุณที่ไหน ข้าไม่รู้ไม่ชี้...ไป...ไถมันให้ออกไป ไปบอก
พวกโยมอย่าใส่บาตรให้กิน” แล้วสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ก็สั่งเจ้าคณะแขวงอำเภอมหาสารคาม
และอำเภอมหาสารคาม พร้อมด้วยนายอำเภอกิ่งสองอำเภอบ้านดุงไปขับไล่
พระกรรมการคณะนี้ให้ออกไปจากเขตนี้ให้หมด แล้วกำชับให้บอกพวกญาติโยม
อย่าเอาข้าวใส่บาตรให้พระกรรมการกิน ถ้าใครฝ่าฝืนยังเอาข้าวใส่บาตรให้พระคณะนี้
กินแล้ว จะจับเอาไปเข้าคุกให้หมด แต่ถึงอย่างไร ชาวบ้านก็ไม่หวั่นเกรงแต่อย่างใด
เขาพากันทำบุญใส่บาตร ฟังธรรมจำศีลปฏิบัติฝึกหัดเจริญเมตตาภาวนาเช่นเคย

ส่วนนายอำเภอกิ่งสองเข้าไปหาพระคณะนี้แล้วแจ้งว่า ท่านในนามของจังหวัด
ทางจังหวัดมีคำสั่งมาว่า ให้กระผมมาขับไล่พระคณะนี้ให้ออกไปจากเขตนี้ให้หมด
พระอาจารย์สิงห์ ขันตยาคโม (พระญาณวิเศษ) ได้พูดขอให้อำเภอลดหย่อน
ผ่อนผันให้ได้อยู่ที่นี้ เมื่อออกพรรษาแล้วจึงจะไป เวลาที่ใกล้จะถึงวันเข้าพรรษาอยู่แล้ว
นายอำเภอก็ไม่ยอม อ้างแล้วแต่ทางจังหวัด พระอาจารย์สิงห์ พุตรร้องขอต่อไปอีกว่า
อาตมาเองเป็นคนเกิดอยู่ที่นี้ ญาติพี่น้องของอาตมาก็อยู่ที่นี้ นายอำเภอก็อ้าง
แล้วแต่ทางจังหวัดอยู่เท่าเดียวอยู่อย่างนั้น พระอาจารย์ฝั้นก็ได้ช่วยพูดขอร้องให้
ผ่อนสั้นผ่อนยาวกันบ้าง นายอำเภอก็อ้างแล้วแต่ทางจังหวัด

จากนั้นนายอำเภอก็สำรวจชื่อพระภิกษุสามเณร ไม่เว้นแม้แต่เด็กตาปะขาว
ตลอดถึงชื่อนามสกุล ชื่อบิดามารดา เกิดที่ไหน อยู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัดอะไร
บวชที่ไหน อุปัชฌาย์อาจารย์ชื่ออย่างไร จดหมดรวมทั้งท่านพระอาจารย์มั่น
พระอาจารย์สิงห์ พระอาจารย์มหาปิ่น พระอาจารย์อ่อน พระอาจารย์ฝั้น พระอาจารย์เกิ่ง
พระอาจารย์สีลา พระอาจารย์ภู พระอาจารย์กว่า ฯลฯ พระเณรทั้งหมดกว่า ๕๐ รูป
ทั้งตาปะขาวและเด็กเกือบถึง ๑๐๐ คน นายอำเภอกำหนดจะแล้วเสร็จ
ทั้งพระทั้งเณรและตาปะขาว ตั้งแต่กลางวันจนถึง ๒ ยามแล้วเสร็จ ตั้งหน้าตั้งตา
จดจนไม่ได้กินข้าวเที่ยง

นายอำเภอกลับไปแล้ว ฝ่ายคณะสงฆ์มีพระอาจารย์สิงห์เป็นประธาน ได้เปิดประชุมปรึกษากันว่าเราควรทำอะไรเรื่องนี้จึงจะสงบไปด้วยดี ไม่ลุกลามออกไปเป็นเรื่องใหญ่ ในที่ประชุมลงความเห็นควรมอบเรื่องให้พระอาจารย์มหาปิ่น ปัญญาพโล กับพระอาจารย์อ่อน และพระอาจารย์ฝั้น รับไปพิจารณาแก้ไข หลังจากเลิกประชุมกันแล้วท่านพระอาจารย์ฝั้นก็ได้ไปกราบเรียนพระอาจารย์มั่น ซึ่งท่านพักอยู่ที่บ้านหนองซอน พระอาจารย์มั่นครั้นท่านได้ทราบเรื่องแล้วท่านพูดว่า ท่านฝั้นท่านลองพิจารณาดูซิ เรื่องที่เกิดขึ้นนี้มันจะไปถึงไหน พอตกเย็นค่ำคืนวันนั้น พระอาจารย์ฝั้นออกจากทางจกรมแล้ว เข้าห้องไหว้พระสวดมนต์เสร็จแล้วก็นั่งสมาธิเข้าที่ พอจิตรวมสงบเบาสบายทั้งกายทั้งจิตแล้ว ก็เกิดนิมิตมาปรากฏให้เห็นว่า แผ่นดินที่ตรงมีเรื่องนั้นได้แตกเป็นทางแยกออกจากกันไปเป็น ๒ ภาค ผู้ที่อยู่ข้างโน้นจะข้ามมาข้างนี้ก็ข้ามเข้ามาไม่ได้ ผู้ที่อยู่ข้างนี้อาจจะข้ามออกไปข้างโน้นก็ข้ามออกไปไม่ได้ พอรุ่งเช้าวันใหม่ พระอาจารย์ฝั้นท่านได้กราบเรียนเล่าเรื่องนิมิตที่ปรากฏเห็นเมื่อคืน ถวายให้พระอาจารย์มั่นฟัง

พระอาจารย์มหาปิ่นกับพระอาจารย์อ่อนไปบิณฑบาตกลับมาฉันแต่เช้าเสร็จแล้วก็ออกเดินทางด้วยลำแข้งเข้าเมืองอุบลฯ เพื่อจะได้ไปพบกับเจ้าคณะจังหวัด เมื่อพระอาจารย์ทั้งสองได้ไปถึงและพบกันกับเจ้าคณะจังหวัดแล้ว ได้เล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นว่า เจ้าคณะจังหวัดสั่งให้นายอำเภอกลับไปไล่พระกรรมฐานของพวกคณะพระอาจารย์มั่นไม่ให้อยู่ในถิ่นนั้น เจ้าคณะจังหวัดท่านได้ชี้แจงว่า ท่านไม่ทราบไม่รู้เรื่องเลย จากนั้นเจ้าคณะจังหวัดจึงได้เขียนจดหมายไปถึงนายอำเภอบอกนายอำเภอว่าเรื่องนี้ท่านไม่เกี่ยวข้อง เรื่องทั้งหมดจึงสงบลง

แก้จิตวิปลาส

พระอาจารย์ฝั้นไปช่วยพระอาจารย์ดี ฉันทโน บ้านกุดแห่ ตำบลกุดเชียงหมี อำเภอลำดวน จังหวัดยโสธร เนื่องจากคณะโยมบ้านกุดแห่มีศรัทธา พร้อมใจกันสร้างสำนักสงฆ์ นิมิตต์อาจารย์ดี ฉันทโน มาอยู่โปรดโยมที่บ้านนั้น พระอาจารย์ดีก็ได้ไปอยู่อบรมสั่งสอน พาปฏิบัติฝึกหัดภาวนา จนบางคนได้เกิดสัญญาวิปลาสขาดสติ ความสำนึกรู้สึกตัว พระอาจารย์ดีจึงร้องขอให้พระอาจารย์ฝั้นช่วยแก้ไข ที่ว่าบางคนภาวนาเกิดเป็นจิตวิปลาสนั้นมันเป็นอย่างไร พระอาจารย์ฝั้นถาม พระอาจารย์ดี

ตอบว่า บางคนเดินไปตามทางถึงสี่แยก ก็เกิดความรู้ตัวขึ้นมาในจิตว่าสถานที่ตรงนี้เป็นที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระอริยสาวกของพระพุทธเจ้าเคยเสด็จมาทางสายนี้ แล้วพากันนั่งคุกเข่าไหว้กราบอยู่ที่นั่นเป็นเวลานาน กราบแล้วกราบเล่า เมื่อลุกไปจากที่นั่นแล้ว ไปถึงสี่แยกข้างหนาก็ปฏิบัติอย่างนั้นอีก บางคนเมื่อเวลา กำลังนั่งภาวนารวมอยู่ที่ศาลา เวลาจิตเกิดคิดวิปลาสก็ลุกขึ้นเปลี่ยนผ้าห่มผ้าห่มออกทั้งหมด แล้วเดินฝ่าผู้คนที่เขา นั่งภาวนาอยู่ด้วยกัน เรื่องเขาเป็นอย่างนี้ กระผมพยายามเท่าใดก็ไม่เป็นผล กรุณาท่านอาจารย์ได้เมตตาช่วยแก้ไขให้ด้วย พระอาจารย์ดีพูด

พระอาจารย์ฝั้นรับคำว่าจะช่วยแก้ไข พระอาจารย์ดีจึงได้บอกนิตยาติโยมในบ้าน ให้ออกไปฟังเทศน์ของพระอาจารย์ฝั้น รวมกันที่ศาลาโรงธรรมตอนเย็น วันนั้น ครึ่งถึงเวลาแล้วพวกญาติโยมก็ได้ทยอยกันออกมารวมกันอยู่บนศาลา เมื่อพร้อมเพรียงกันแล้ว ได้นิมนต์ท่านพระอาจารย์ฝั้นขึ้นเทศน์ พระอาจารย์ฝั้น จึงได้แสดงธรรมแนะนำวิธีภาวนา อบรมจิตระวังรักษาจิต อย่าให้จิตคิดฟุ้งซ่าน เพนพ่านออกไปข้างนอก ตั้งจิตให้ตรงดำรงสติให้มั่น ให้มีความรู้ตัว มีความระลึกรู้สึกนึกคำบริกรรมว่า พุทโธ ธัมโม สังขโม พุทโธ ธัมโม สังขโม พุทโธ ธัมโม สังขโม ๓ จบ แล้วให้ระลึกนึกเอาแต่ พุทโธ ๆ ๆ ๆ คำเดียว เพื่อตัดสัญญาอารมณ์ข้างนอกข้างใน ให้เหลือแต่พุทโธอยู่ในใจอย่างเดียว ระลึกไป ๆ ๆ ๆ อย่าปล่อยให้ออกไป เพราะจะเป็นช่องทางให้กิเลส ตัณหา สัญญา อารมณ์ เข้ามาอาศัย ก่อวนจิตใจทำให้ จิตฟุ้งซ่าน ขี้เกียจขี้คร้าน เกิดความรำคาญ อยากหลับอยากนอน

ให้เพียรพยายามระลึกพุทโธ อย่าให้เพลิน เล่นเล่ขอขาดสติใช้ไม่ได้ เพราะสติ ทำให้เราระลึกได้หมายรู้รู้สึกตัวของเราเองได้เสมอ เมื่อเรามีความรู้สึกรู้ตัวเราเอง อยู่อย่างนี้ จิตของเราจะไม่วิปลาสเคลื่อนคลาดไปเป็นอย่างอื่น เมื่อมันจะเห็น เราก็เห็น เราก็รู้ว่ามันจะเป็น เราก็ไม่ให้เป็น เพราะมันไม่ดี ไม่ใช่ทางของ พระอริยะ ทางที่ถูก เราต้องมีปัญญา รักษาจิตให้ได้ว่าให้เห็นจิตเราเองตลอดเวลา ทั้งกลางวันกลางคืน ยืน เดิน นั่ง นอน ให้เห็นธรรมทั้งหลายเกิดขึ้นที่ใจดับก็ดับลงที่ใจ เหตุเกิดขึ้นที่ใจ ผลก็เกิดขึ้นที่ใจ เราไม่ควรไปดู ไปรู้เห็นที่ไหน ให้ดู รู้ เห็น อยู่ที่ใจดวงนี้ดวงเดียวก็พอแล้ว บำรุงใจดวงเดียวนี้ให้มีกำลังด้วยสมาธิ วิริยะ สติ ปัญญา ศรัทธา ความเชื่อถือให้ถูกต้องตามทางของพระอริยะ

เมื่อจิตมีสติ สมาธิ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร อย่างถูกต้องเป็นกำลัง *มรรคสมังคี* มีขึ้นที่จิตแล้ว จิตก็สามารถพิชิตซึ่งชัยได้ชนะกิเลสที่เป็นเหตุให้เกิดวิปласนั้นได้อย่างสิ้นซาก จากนั้นก็เหลือแต่ *เอกังจิตตัง* มีจิตดวงเดียว *เอกังธัมมัง* มีธรรมอันเดียว มีความเห็นเป็นอันเดียวไม่แบ่งแยก เห็นธรรมในจิต เห็นจิตในธรรม เห็นธรรมเป็นจิต เห็นจิตเป็นธรรม ปราศจากตัวตน ลัทธิ บุคคล เรา เขา จึงเป็นจิตว่าง จิตศุณฺญ์ จิตว่างแบบนี้ใช้ว่างเปล่า แต่ว่างจากกิเลส อาสวะ จิตศุณฺญ์ แบบนี้ไม่ใช่สูญเปล่า แต่จิตสูญจากลัทธิ บุคคล จากตัวจากตน จากเขาจากเรา

พระธรรมเทศนาที่พระอาจารย์ฝั้นแสดงอบรมครั้งนั้นทำให้ผู้ฟังมีความรู้สึกสำนึกรู้ตัว ได้เจริญสติ ปัญญา รักษาจิตอย่างเอาจริงเอาจัง ผู้ที่จิตเคยเกิดวิปลาสขาดสติ ปัญญา จิตกลับเข้าสู่ความสงบ ตั้งมั่นเป็นสมาธิ มีสติระลึกรู้สึกตัว จิตที่มีความเห็นวิปลาสขาดสติก็หายกลับเป็นปกติ พระอาจารย์ดี ฉันทโน และญาติโยมทุกๆ คน เมื่อได้ฟังธรรมเทศนาจบลงแล้ว ต่างก็มีความปีติปลื้มใจเป็นอย่างยิ่ง ต่างก็แซ่ซ้องสาธุการยินดีโดยทั่วกัน

ท่านพระอาจารย์ฝั้นได้อยู่อบรมแนะนำ พาทำสมาธิภาวนาต่อมาทุกวัน ญาติโยมก็พากันหลังไหลเข้าวัด ปฏิบัติบำเพ็ญภาวนามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกวันๆ เมื่อท่านเห็นว่าทุกคนที่ไปภาวนา มีสติปัญญา รักษาจิตไม่วิปลาสถูกต้องแล้ว ท่านจึงได้อำลาพระอาจารย์ดีและญาติโยมกลับไปหาพระอาจารย์มั่น เพื่อจะได้อยู่จำพรรษากับท่านที่บ้านหนองขอนนั้น พอใกล้ถึงวันจะเข้าพรรษา พระอาจารย์ภูซึ่งอยู่ที่สำนักวัดป่าบ้านบ่อชะแงง ไม่มีพระสวดปาฏิโมกข์ พระอาจารย์มั่นจึงได้ส่งพระอาจารย์ฝั้น ให้ไปอยู่ที่วัดป่าบ้านบ่อชะแงงกับพระอาจารย์ภู เพื่อจะได้สวดปาฏิโมกข์

ออกพรรษาแล้วพระอาจารย์มั่นก็ได้เดินทางออกมาที่วัดป่าบ้านบ่อชะแงง ได้ประชุมปรึกษาเรื่องที่จะออกปฏิบัติ และอบรมสั่งสอนประชาชนในเขตท้องที่เมืองอุบลฯ เมื่อประชุมตกลงเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ได้ออกเดินทางร่วมกับพระอาจารย์มั่น เข้าเมืองอุบลฯ ระหว่างที่พระอาจารย์ฝั้นพำนักอยู่ที่วัดบูรพา เมืองอุบลฯ พระอาจารย์สิงห์ ขันตยาคโม ได้สั่งให้พระอาจารย์ฝั้น กลับไปรับคุณโยมแม่ของ

พระอาจารย์มั่น ซึ่งอยู่ที่วัดป่าบ้านบ่อชะเนง เข้ามาอยู่เมืองอุบลฯ ครั้นพระอาจารย์ฝั้น ไปถึงวัดป่าบ้านบ่อชะเนงแล้ว เห็นพระอาจารย์อุ้น (พระอาจารย์อุ้น มรณภาพ ที่อำเภอท่าอุเทน) ได้เดินทางมาพักอยู่ที่นั่นก่อนแล้ว ท่านเรียนพระอาจารย์อุ้นว่า ท่านกลับมารับคุณโยมมารดาของท่านพระอาจารย์ใหญ่มั่นไปเมืองอุบลฯ พระอาจารย์อุ้นจึงพูดรับรองกับพระอาจารย์ฝั้นว่า เรื่องนี้ให้เป็นภาระหน้าที่ ของผมเอง ท่านไม่ต้องเป็นห่วง ผมก็จักได้เข้าไปนมัสการท่านพระอาจารย์ใหญ่ มั่นอยู่แล้ว ถ้าท่านอยากจะปลีกตัวไปทำความเพียรบำเพ็ญภาวนา ที่ไหนเหมาะ ก็นิมนต์ ทางนี้ผมจะจัดการให้เรียบร้อย

พระอาจารย์ฝั้นเมื่อเห็นว่า พระอาจารย์อุ้นรับเป็นธุระพาโยมแม่ของ พระอาจารย์มั่นไปแทนดังนั้นแล้ว ท่านจึงได้คิดเปลี่ยนทางใหม่ ไม่อยากจะกลับ เมืองอุบลฯ อีก ท่านระลึกถึงภูเขาดงบ้านหนองสูง อำเภอคำชะอี ที่ได้ผ่านมา เห็นเป็นสถานที่สงบสงัด เหมาะแก่การไปอยู่ปฏิบัติฝึกหัดจิตใจ ให้ได้กำลังสติปัญญา สามารถต่อสู้ขับไล่ชิงชัยกับกิเลส อันเป็นเหตุก่อวนจิตใจให้มัวหมอง เราจึงต้อง ได้รับทุกข์ให้ราบคาบ เมื่อท่านได้ตัดสินใจเปลี่ยนทางใหม่แน่วแน่แล้ว ก็เตรียม ออกเดินทาง มีพระเถร ๓ รูป ตาปะขาว ๒ คน ติดตามไปด้วย

ไล่พระกรรมฐาน

ท่านเคยเล่าให้ฟังว่าที่สำนักสงฆ์ บ้านบ่อชะเนง นี้แหละเคยมีเรื่อง คือ พระเจ้าคณะหมวด (เจ้าคณะตำบล) ท่านมาไล่ไม่ให้พวกเราอยู่ในเขตท้องที่ของท่าน เรื่องมีอยู่ว่า อุปัชฌาย์ลุย ท่านได้เป็นเจ้าคณะหมวดอยู่ตำบลเค็งใหญ่ ท่านได้ ทราบว่า มีพระกรรมฐานเดินธุดงค์มาพักอยู่ที่บ้านบ่อชะเนงนี้ ได้มาเทศนาสั่งสอน ชาวบ้านมีความเคารพเลื่อมใสในพระคุณนี้มาก พวกท่านทั้งหลายไปทำบุญให้ท่าน ทุกวัน ๆ เต็มไปหมด เกิดความไม่พอใจ ได้พูดกับพวกญาติโยมชาวบ้านว่า พระอะไร วัดมีไม่ยกอยู่ไม่ไปพักไปเที่ยวพักตามหัวไร่หัวนา ตามป่าตามดง นอนกับดิน กินกับทราย อาตมาจะไปขับไล่ให้ออกไปให้ไกลจากเขตนี้ คอยดูนะโยม

คณะศรัทธาญาติโยมชาวบ้านผู้ที่มีความเคารพและเลื่อมใสในพระคุณนี้ เมื่อได้ทราบข่าวว่า อุปัชฌาย์ลุย เจ้าคณะหมวดจะออกไปขับไล่พระกรรมฐาน ซึ่งมี

พระอาจารย์ฝั้นเป็นหัวหน้า ดังนั้นทุกคนมีความตกใจเป็นทุกข์เดือดร้อนและเสียใจมาก ทุกคนไม่อยากจะให้ท่านไป เพราะท่านได้มาพักอยู่ที่นี้ ท่านได้เทศนาอบรมสั่งสอนพวกเขาทุกวันทุกเวลา ทำให้พวกเขามีศรัทธาเลื่อมใส จึงได้พากันหลังไหลออกไปบำเพ็ญกุศล ฝึกหัดไหว้พระสวดมนต์ภาวนา รักษาศีล ยินดีในท่านเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกวัน ๆ ทำให้ชาวบ้านมีความเลื่อมใสในท่านมาก จึงไม่อยากจะให้ท่านหนีไปจากพวกเขา พวกเขาอยากให้ท่านอยู่โปรดพวกเขานาน ๆ อุปัชฌาย์ไม่น่าเลยพระดี ๆ เข้ามาอยู่กับพวกเขาไม่ได้ เวลาท่านพาคณะออกบิณฑบาต พวกญาติโยมมาใส่บาตรแล้ว ได้กราบเรียนเรื่องดังกล่าวให้ท่านทราบ ท่านพระอาจารย์ฝั้นได้ฟังแล้วท่านไม่พูดอย่างใด ได้แต่ยิ้ม ๆ แล้วเดินรับบิณฑบาตผ่านเรื่อยไป สุดทางแล้วก็กลับ ชาวบ้านก็พากันทยอยออกตามหลังท่านไปเพื่อไปคอยฟังอุปัชฌาย์เจ้าคณะหมวด ท่านจะออกไปว่าอย่างไร

หลังจากนั้น เจ้าคณะหมวดท่านได้เดินออกมาหาพระอาคันตุกะที่มาพักรุกขมูลทันที เมื่อเจ้าคณะตำบลท่านเดินมาถึงที่พักของพระอาจารย์ฝั้นแล้ว พระอาจารย์ฝั้นท่านก็ได้ลุกขึ้นปฏิสันถารต้อนรับท่านเจ้าคณะหมวด ผู้มีบุญหนักศักดิ์ใหญ่ มุ่งมาเพื่อจะขับไล่ให้ท่านอาจารย์ออกไปจากที่นั่น โดยจัดที่ถวายเป็นที่นอนเจ้าคณะหมวดนั่ง แล้วกราบพระเดชพระคุณท่านเจ้าคณะหมวดด้วยความเคารพ ท่านเจ้าคณะหมวดถามพระอาจารย์ฝั้นว่า พวกเธอพากันไปอย่างไร มาอย่างไร มาอยู่ที่นี้ต้องการอะไร พวกกระผมพากันเดินธุดงค์มา และจะพากันไปแบบพระธุดงค์ธรรมฐานเขาปฏิบัติกัน ที่พวกกระผมมาอยู่ที่นี้ก็เพื่อจะมามากัยฟังบุญบารมีพระคุณท่านเจ้าคณะที่นี้ เพราะพวกกระผมเป็นพระฟังมาฝึกปฏิบัติใหม่ยังไม่ฉลาดในพระธรรมวินัย ถ้าท่านเจ้าคณะเห็นการประพฤติปฏิบัติของพวกกระผมไม่ถูกต้อง บกพร่องผิดทำนองคลองพระธรรมวินัยบกพร่องตรงไหนขอความกรุณาได้ช่วยเมตตาตักเตือนสั่งสอนพวกกระผมด้วย พวกกระผมมีความรู้น้อย ได้ผ่านการศึกษาก็น้อย ไม่ค่อยจะมีความฉลาด

ดังนั้นกระผมขอโอกาสกับพระคุณท่านเจ้าคณะ คือที่พวกกระผมมาเที่ยวพักอยู่รุกขมูลร่มไม้พักอยู่ตามป่า พระพุทธรูปเจ้าพระองค์ห้ามไหม พระพุทธรูปเจ้าพระองค์ไม่ห้ามการอยู่ป่า พระองค์กลับทรงอนุญาตเสียอีก เจ้าคณะตอบ แล้วมีความผิดทางพระวินัยไหม พระอาจารย์ฝั้นถาม ทางพระวินัยก็ไม่ผิด เจ้าคณะตอบท่าน

พระอาจารย์ฝั้นก็ได้ชักใช้ไล่เสียงถามต่อไปว่า พวกกระผมเที่ยวเดินบิณฑบาต มาฉันผัดไหม ถาถึงฉันล้ารวมในบาตร ฉันมือเดียวเที่ยวพำนักพักอยู่ตามป่า เทศนาอบรมสั่งสอนญาติโยม ให้มีความเคารพเคารพจะรู้จักคุณพระพุทธรูป คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ ให้รู้จักกราบ ให้รู้จักไหว้ รู้จักทำบุญให้ทาน จำศีล ภาวนา อะไรเหล่านี้ มีความผิดไหม พระองค์ห้ามการปฏิบัติอย่างนี้ไหม เจ้าคณะตอบว่า พระพุทธรูปเจ้า ไม่ได้ห้าม การปฏิบัติของพวกท่านที่พากันปฏิบัติอยู่เวลานี้ก็ไม่มีผิด เมื่อปฏิบัติไม่ผิด ปฏิบัติถูกต้องตามพระวินัยบัญญัติทุกอย่างแล้ว ก็ยอมเป็นผู้ไม่มีความรังเกียจของเพื่อนนักบวชด้วยกันมิใช่หรือขอรับ ใช่ไม่ควรรังเกียจ เจ้าคณะตอบ ถ้อยคำอย่างนั้นการพักอยู่ปฏิบัติของพวกกระผมไม่มีความผิด ทางพระวินัยก็ไม่ได้ห้าม และไม่เป็นที่รังเกียจของเพื่อนนักบวชประพาศิพรหมจรรย์ด้วยกันแล้ว พวกผมต้องการอยากจะทำเพื่อบุญเพียรอยู่ที่ไหนก็ควรจะทำได้ใช่ไหม คงจะเป็นอย่างนั้น ใช่แล้ว แต่อย่าพักอยู่นานๆ ประเดี๋ยวจะติดบ้านติดถิ่นติดที่อยู่ติดญาติติดโยม กรรมฐานจะเสื่อม

ท่านพระอาจารย์ฝั้นเห็นได้ทำแล้ว พูดต่อไปอีกว่า ไหนพระคุณท่านเจ้าคณะว่าจะมาไล่พระกรรมฐานอย่างนั้นหรือ ดีแล้วที่จะมาไล่กรรมฐาน อะไรเป็นกรรมฐาน กรรมฐานอยู่ที่ไหน ไม่ใช่ เกสา ผม โลมา ขน นขา เล็บ ทันดา ฟัน ตะโจหนัง เหล่านี้หรือเป็นกรรมฐาน มันมีอยู่ที่เราทุกคนมีใช่หรือสิ่งเหล่านี้ ท่านเจ้าคณะก็เป็นอุปัชฌาย์เวลาบวชลูกบุตร ท่านก็คงสอนลูกศิษย์ของท่านให้รู้จักกรรมฐานแล้วให้ฝึกอบรมกรรมฐาน ท่านสอนกรรมฐานอย่างนี้ให้เขามีใช่หรือขอรับ แล้วท่านจะมาขับไล่กรรมฐานโดยวิธีไหนเล่า เกสา-โลมา ท่านจะไล่ด้วยวิธีต้ม น้ำร้อนลวกเหมือนฆ่าเปิดฆ่าไก่เหรือ นขา-ทันดา จะเอาแหนบเอาคีมมาคีบ ดึงถอนออกมาอย่างนั้นหรือขอรับ หรือพระคุณท่านเจ้าคณะจะว่าอย่างไรให้ว่ามา พวกกระผมและพวกญาติโยมทั้งหลายจักได้ฟัง ถ้าท่านเจ้าคณะจะไล่กรรมฐานแบบนี้กระผมก็ยินดีให้ไล่ขอรับ

ท่านอุปัชฌาย์เจ้าคณะหมวดบ้านเค็งใหญ่ได้ฟังแล้วก็ยังมีความโกรธมาก แต่จะทำอะไรก็ไม่ได้ ครั้นได้ยามแล้วก็ลุกเดินออกไปทันทีแบบไม่กลั่มองดูหน้าใครเลย หลังจากนั้นพระอาจารย์ฝั้นก็ได้พาลูกศิษย์ของท่านออกเดินธุดงค์ต่อไป มุ่งต่อภูเขา ลำเนาไพร ไปทางบ้านหนองสูง อำเภอคำชะอี จังหวัดนครพนม ท่านได้พาลูกศิษย์

ของท่านไปพักทำความเพียรภาวนาอยู่ในถ้ำแห่งหนึ่งชื่อว่าถ้ำจำปา แต่การเดินทางไปถ้ำจำปานั้นลำบากมาก ทางแคบรถเดินทางวกไปเวียนมา ขึ้น ๆ ลง ๆ ดงก็หนา ปากก็ทึบ ทั้งมีสัตว์ร้ายนานาชนิด พอไปถึงหนองน้ำใหญ่ก็พากันพักเหนื่อยสักครู่ แล้วก็ออกเดินทางต่อไป

พอเดินไปสักพักใหญ่ โยมผู้นำทางพาไปหลงทาง เดินไปเท่าไรก็ไม่ถึงสักที เกิดสงสัยเพราะหลงเดินวกย้อนกลับมาทางเก่า โดยเข้าใจว่าเดินไปหน้า ท่านอาจารย์จึงบอกพวกเราหลงทางเดินกลับมาทางเก่าอีกแล้ว โยมผู้นำทางยังไม่เชื่อ ท่านจึงชี้ตรงที่นั่นพักเหนื่อยนั้นว่า นี่น้ำหมากที่เราบ้วนลงตรงที่เรานั่งพักเหนื่อยเมื่อตะกี้ โยมจึงเชื่อแล้วจึงกลับตั้งต้นเดินไปใหม่ ออกไปคราวนี้ไม่หลง ได้ไปถึงถ้ำก็ในราว ๕ โมงเย็น เห็นว่าค่ำแล้ว พวกโยมก็รีบเดินทางกลับบ้าน เพราะกลัวจะมีดกลางทาง ประเดี๋ยวเดินทางกลับบ้านไม่ได้ ท่านพระอาจารย์ถามพวกโยมที่มาส่งว่า หมู่บ้านเขาอยู่ที่ไหน พวกโยมก็เรียนท่านว่าไม่ทราบ

เมื่อพวกเขาพากันกลับบ้านหมดแล้ว ท่านก็พาพระเถระเลือกหาที่พัก ไปดักและกรองน้ำไว้ฉันไว้ใช้ กว่าจะแล้วเสร็จก็ค่ำมืดพอดี เดินทางทุลักทุเลเหนื่อยอ่อนเพลียทั้งวัน จึงเข้าที่พัก สวดมนต์ให้วพระแล้วก็นั่งทำสมาธิภาวนา ได้พิจารณาระลึกนึกถึงหมู่บ้านที่จะไปบิณฑบาตว่าจะอยู่ในทิศทางใด แล้วจึงปล่อยวางมาตั้งสติกำหนดจิตให้รวมเป็นกำลัง ตั้งสมาธิให้จิตสงบด้วยความพยายาม ไม่ให้กำลังจิตย่อหย่อน (กำลังจิตนั้น คือ สติ วิริยะ ปัญญา ศรัทธา สมาธิ แต่ละอย่างนี้สามัคคีกับจิต ทำกิจร่วมกันในอารมณ์กรรมฐานที่เกิดปรากฏในจิตปัจจุบัน) ประเดี๋ยวเดียวจิตก็รวมอารมณ์เป็นหนึ่ง จิตสงบแน่นอยู่อารมณ์อันเดียว ความเหนื่อยอ่อนเพลีย ง่วงเหงาหาวนอน ชี้เกียจขี้คร้าน ฟุ้งซ่านรำคาญในจิตดับไปมีความสงบสบาย อิมกาย อิมใจ เกิดสว่างไสวในใจในจิต แล้วก็ปรากฏนิมิตได้ยินเสียงว้าวร้อง ท่านได้มองไปทางทิศทางที่ได้ยินเสียง ก็ปรากฏเห็นทาง จึงได้เดินออกไปตามทาง เดินไป ๆ ก็ไปพบนา และกระท่อมนา พอมองข้ามทุ่งนาไปปากฝายโน้นเห็นมีหมู่บ้าน และนิมิตก็หายไป

พอรุ่งเช้า ท่านก็ออกมา พาพระเถระบัดกวาดจัดสถานที่นั่งฉัน ถึงเวลาไปบิณฑบาต ท่านก็พาพระเถระและตาปะขาว เดินออกไปตามทิศทางที่ปรากฏจดจำไว้ในนิมิต ได้เดินไปไกลประมาณ ๒๐๐ เส้นก็ไปเห็นกระท่อมนา และทางเข้าไปใน

หมู่บ้าน มีจริงตามความที่เห็นในนิมิต ไปถึงทุ่งนาหยุดยืนคลุมผ้า บ่าสะพายบาตร เดินเข้าไปบิณฑบาตในหมู่บ้านซึ่งมีประมาณ ๗-๘ หลังคาเรือน เมื่อรับบิณฑบาต แล้วเวลาจะกลับถ้ากลับไม่ถูก เพราะทางออกมาเป็นปารก ดงหนา ป่าทึบ จึงหลงกลับไม่ถูก ถ้ามชาวบ้านก็ไม่มีใครรู้จักถ้าจำปาแม่สักคนเดียว เนื่องจากพวกเขาเหล่านั้นเพิ่งอพยพมาใหม่ ท่านจึงถามเขาอีกว่า โยมรู้จักไหมหนองน้ำใหญ่ อยู่ทางไหน พวกโยมว่า หนองใหญ่พวกผมรู้จัก ถ้าอย่างนั้นโยมพาอาตมาไปให้ถึง หนองน้ำใหญ่แล้วอาตมาก็จะไปถูก

พวกโยมจึงได้พาท่านไป เดินกลับมากกว่าจะถึงถ้าตะวันก็สูงขึ้น สายมากเวลา ประมาณ ๑๐ นาฬิกาเศษ ที่ถ้าจำปาเป็นสถานที่วิเวกเงียบสงัด และแถมยังมีสัตว์ป่านานาชนิดเหลือหลอกมากหลายอีกด้วย จำพวกสัตว์ร้ายก็ซุกซุม ครูปาอาจารย์สมัยก่อนลูกศิษย์คนใดจิตไม่ค่อยสงบ มีสติหลงไหล โลเล เหลาะแหละมัวเมา ประมาทขาดความพยายาม ท่านมักสั่งให้ไปอยู่ฝึกต่อสู้กับสถานที่เช่นนั้น

ท่านพระอาจารย์ฝั้นได้พักทำความเพียรภาวนา พาลูกศิษย์อยู่ที่ถ้าจำปาเป็นเวลาครึ่งเดือนกว่า จากนั้นท่านก็ได้จาริกไปตามป่าเขาละแวกนั้น จนถึงเวลาจะเข้าพรรษา ท่านได้พาลูกศิษย์ของท่านเดินทางออกมา ด้วยตั้งใจว่าจะกลับไปจำพรรษาอยู่กับพระอาจารย์มั่น ที่เมืองอุบลฯ พอเดินทางไปถึงสำนักที่พักสงฆ์ บ้านบ่อชะเนง ก็ได้พบกับท่านพระอาจารย์ทอง อโศโก ได้มาพักทำความเพียรภาวนาอยู่ที่นั่น จึงได้ทราบจากท่านพระอาจารย์ทองว่า พระอาจารย์ใหญ่มั่น ท่านได้ลงไปอยู่กรุงเทพฯ กับท่านเจ้าคุณปัญญาพิศาลเถร (หนู) วัดปทุมวนาราม ตั้งแต่เดือน ๓

เมื่อพระอาจารย์ใหญ่มั่นไม่อยู่ ท่านพระอาจารย์ฝั้นจึงพิจารณาว่า ที่เราได้เดินทางมาจากการเที่ยววิเวกตามถ้ำตามภูเขา ก็เพราะเรามีความต้องการที่จะมาจำพรรษาอยู่กับท่านพระอาจารย์มั่น เมื่อท่านพระอาจารย์ใหญ่มั่นไม่ได้อยู่ในเมืองอุบลฯ แล้ว เราควรกลับไปทำความเพียรภาวนาจำพรรษาอยู่เขตท้องที่อำเภอคำชะอีดีกว่า เพราะสถานที่นั้นเป็นรมณีสถาน ไม่พลุกพล่าน มีความเงียบสงัด เป็นเสนาสนะเหมาะแก่การบำเพ็ญทำความเพียรภาวนาเป็นอย่างยิ่ง เมื่อท่านคิดเปลี่ยนใจไม่จำพรรษาที่เมืองอุบลฯ แล้ว จึงเดินทางกลับไปยังสถานที่ดังกล่าว

พรรษาที่ ๔ พุทธศักราช ๒๔๗๑

พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร เดินธุดงค์ไปถึงบ้านห้วยทราย ชาวบ้านมีศรัทธา นิมนต์ให้ท่านอยู่จำพรรษาในละแวกนั้น จึงได้ไปจัดทำสำนักเป็นเสนาสนะ พักจำพรรษาชั่วคราวที่ป่าหนองขอน ปี พ.ศ. ๒๔๗๑ พระอาจารย์ฝั้นจำพรรษา บ้านห้วยทราย อำเภอคำชะอี จังหวัดนครพนม เมื่อหมดเขตพรรษาปวารณาแล้ว ท่าน ได้ออกเดินทางย้อนกลับเมืองอุบลฯ อีกครั้ง ได้มาพบกับท่านพระอาจารย์สิงห์และ พระอาจารย์มหาปิ่น ที่บ้านหัววัว ท่านพระอาจารย์สิงห์จึงได้นัดพระคณะลูกศิษย์ กรรมฐานที่ได้ติดตามพระอาจารย์มั่นทั้งหมดซึ่งอยู่ในท้องที่จังหวัดอุบลฯ (ท่าน พระอาจารย์มั่น ก่อนที่ท่านจะลงไปกรุงเทพฯ ท่านได้มอบให้ท่านพระอาจารย์สิงห์ และพระอาจารย์มหาปิ่น ปกครองอบรมพร้าสอนสาธุศิษย์ของท่านทั้งหมดแทน) ให้เข้ามาพักที่พักรังบ้านหัววัว เพื่อร่วมปรึกษาเกี่ยวกับไปช่วยทางจังหวัดขอนแก่น ที่ประชุมได้ปรึกษาดตกลงกันว่า พวกเราควรออกเดินธุดงค์ไปเผยแผ่การประพฤติ ปฏิบัติธรรมแก่ประชาชนชาวจังหวัดขอนแก่น เพื่อช่วยท่านเจ้าคุณพระพิศาลธัญเขต (จันทร์ เขมิโย) ซึ่งท่านได้ไปเป็นเจ้าคณะจังหวัดฝ่ายธรรมยุต จังหวัดขอนแก่น

เมื่อในที่ชุมนุมปรึกษาได้ตกลงถูกต้องพร้อมกันแล้ว จึงได้แยกย้ายกันออก เดินธุดงค์ไปคนละทิศคนละทาง แต่ก็ได้นัดหมายให้ไปรวมกันที่จังหวัดขอนแก่น ก่อนเข้าพรรษา พระอาจารย์ฝั้นได้ออกเที่ยววิเวกมาทางจังหวัดสกลนคร เพื่อ เยี่ยมเยียนญาติโยมและญาติพี่น้องของท่าน ซึ่งอยู่บ้านบะทอง อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ได้ขึ้นนั่งรถยนต์ ท่านเล่าว่าตั้งแต่เกิดมายังไม่เคยเห็นรถยนต์เลย จึงคิดจะลองขึ้นนั่งดูบ้าง บอกกะคนรถว่า ท่านจะไปลงที่บ้านม่วงไข่ อำเภอ พรรณานิคม ถึงบ้านม่วงไข่ รถหยุด ท่านลงจากรถยนต์แล้ว ออกเดินลัดทุ่งนา ข้ามห้วยน้ำอูนไปบ้านบะทอง ไปพักที่ป่าช้าอยู่ทางทิศตะวันตก วัดโพนทอง (ที่วัด ป่าอุดมสมพรปัจจุบัน)

ท่านได้พักเทศนาอบรมสั่งสอนสมควรแก่อัธยาศัยแล้ว จึงได้ธุดงค์ต่อไป ได้ไปอำเภอวาริชภูมิ ผ่านอำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ผ่านอำเภอกุมภวาปี แล้วผ่านไปอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ได้ขึ้นรถไฟที่สถานีน้ำพอง ไปลงที่สถานี ขอนแก่น เพื่อจะได้ไปพบกับท่านพระอาจารย์สิงห์ และพระอาจารย์มหาปิ่น ที่ป่าช้า

บ้านเหล่าฯ พระคณะกรรมฐานมีพระอาจารย์สิงห์เป็นหัวหน้า พระอาจารย์มหาปิ่น ป.ธ.๕ (น้องชายพระอาจารย์สิงห์) เป็นรองหัวหน้า ได้มาชุมนุมกันทั้งหมดจำนวน ๗๐ รูป ที่ป่าช้าเหล่าฯ (วัดป่าวิเวกธรรมในปัจจุบัน)

เมื่อพระคณะธรรมจาริกได้เดินทางถึงหมดครบชุดแล้ว ก็ได้แยกย้ายกระจ่ายกันไปอยู่ตามหมู่บ้านที่มีสถานที่ที่เป็นป่าร่มเย็นเงียบสงัด ในท้องที่อำเภอเมืองขอนแก่น

พรรษาที่ ๕ พุทธศักราช ๒๔๗๒

พระอาจารย์ฝั้นออกเดินทางไปบ้านฝือ ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ได้พักที่ป่าดอยภูตา มีศาลเจ้าภูตาทรงเล็ก ๆ ทรวดทรงมกรูปร่าง ชาวบ้านสร้างไว้เชนสรวงตามความเชื่อว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์ ปีหนึ่ง ๆ พอถึงฤดูกาลชาวบ้านช่วยกันจัดหาสัตว์สี่เท้า สองเท้า ข้าวปลา สุรา อาหาร ฆ่าสัตว์ ๒ เท้า ๔ เท้า เอามาทำพิธีกรรมเชนสรวงเจ้าพ่อภูตาทุก ๆ ปี

เมื่อชาวบ้านได้เห็นพระมาพักอยู่ที่ศาลเจ้าพ่อภูตาของเขาก็เกิดความไม่พอใจ บางคนมีความโกรธแค้นมาก ผู้ใหญ่บ้านกับลูกบ้านสั่นด้วยกันพากันออกไปดู ก็เห็นพระคณะของพระอาจารย์ฝั้นออกมาพักอยู่ที่นั่นจริง ทั้งสั่นเกิดความไม่พอใจ ได้แสดงปฏิกิริยาต่าง ๆ คนหนึ่งในสั่นพูดขึ้นว่า พระอะไรมาอยู่อย่างนี้ วัดมีทำไมไม่ไปอยู่ ที่ไม่ใช่ที่อยู่ของพระ แล้วก็ร้องตะโกนเสียงดังว่า เอาปิ่นมายิงให้มันตายเสีย เสียงอีกคนร้องขึ้นเสียงดัง ๆ อีกว่า เอาสากมอง (ไม้ที่เขาทำเป็นสากกระเดื่องสำหรับตำข้าวเปลือก) ตีหัวให้ในแตกก็แล้วกัน อีกคนหนึ่งว่าพวกเราช่วยกันเอาดินขว้างให้มันออกไปเสียจากที่นี่

ฝ่ายผู้ใหญ่บ้านก็ว่าพวกเราควรเข้าไปถามดูเสียก่อน จะเป็นพระจริงหรือพระปลอม พระร้ายหรือพระดี พวกเราจะได้รู้ ทั้งสั่นพอใจในคำพูดของผู้ใหญ่บ้าน จึงได้ถอยออกมายืนห่าง ๆ โยมผู้ใหญ่บ้านเดินเข้าไปนั่งใกล้พระอาจารย์ฝั้นแล้วถามว่า ท่านมาอยู่ที่นี้ทำไม ท่านต้องการอะไรในที่นี้ ผู้ใหญ่บ้านถาม อาตมาได้เดินออกธุดงค์ รุกขมูลกรรมฐาน ต้องการอยู่สถานที่เงียบสงัดเพื่อปฏิบัติอบรมจิต ตามแบบฉบับเยี่ยงอย่างพระธุดงค์กรรมฐานแต่สมัยก่อน อาตมาได้มาเห็นสถานที่ตรงนี้เป็น

ที่วิเวกเจียบสงัดดี ไม่มีใครกล้ำมาเที่ยวพลุกพล่าน จึงได้ตกลงใจพากันพักที่นี้ โยมเห็นว่าพวกอาตมาพักอยู่ที่นี่ไม่ดียังไรเล่า ท่านพระอาจารย์ฝั้นตอบและถาม

ไม่ได้ชี้ท่าน ประเดี๋ยวเจ้าพ่อภูตาเคื่องเอา เข้าไปอาละวาดในหมู่บ้านทำความเดือดร้อนให้แก่พวกผมและชาวบ้าน เพราะไม่ห้ามปราม ปล่อยให้ท่านมาอยู่ที่นี่ เป็นการไม่ดียังไรชี้ท่าน พวกผมจึงไม่ต้องการให้คณะท่านอาจารย์พักที่นี่ขอรับ ผู้ใหญ่บ้านพูด โยมคิดมากไปเอง ความจริงพวกอาตมากับเจ้าพ่อภูตาเข้ากันได้ อยู่ด้วยกันได้ ตากับหลานทำไมจะอยู่ด้วยกันไม่ได้ พวกอาตมาก็เหมือนลูกหลานของท่าน นับถือได้แต่พวกโยมหรือ พวกอาตมานับถือด้วยไม่ได้หรอก

อาตมาได้มาพักอยู่ที่นี่ได้ทำความเพียรสวดมนต์ไหว้พระนั่งทำสมาธิภาวนา ทุกวันทุกเวลา ได้แผ่เมตตาจิตอุทิศส่วนกุศลผลบุญไปให้ท่าน เมื่อท่านเจ้าพ่อได้รับแล้วอนุโมทนา ท่านก็คงจะได้รับความสุขพ้นไปจากทุกข์ จากภัย จากเวร จากอันตรายทั้งหลายทั้งปวงดังนี้ ท่านคงดีใจ คงไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่พวกญาติโยมชาวบ้านดอก เพราะท่านมีความสุขกายสบายจิตจากผลบุญกุศลที่พวกอาตมาได้แผ่อุทิศส่งไปให้โยมทั้งหลายจงพากันเข้าใจตามนี้จึงจะถูก พวกอาตมาพักอยู่นี้ได้พากันชำระบำบัดกวาดทำความสะอาดเตียนร่มรื่นไปหมด ดุซียอมแต่ก่อน เมื่อพวกอาตมายังไม่ได้มาอยู่ กับที่พวกอาตมามาอยู่เวลานี้เป็นอย่างไรรู้แล้ว เหมือนกันหรือ แต่ก่อนมันรกรุงรังไปหมดไม่ใช่หรือ เตียนนี้มันสะอาดขึ้นมิใช่หรือ

ผู้ใหญ่บ้านได้ฟัง ทั้งได้เห็นประจักษ์ข้อเท็จจริงตามความเป็นจริง ตามที่พระอาจารย์ฝั้นแสดงได้ยกเหตุผลขึ้นมาอย่างดั่งนี้ ทำให้โยมผู้ฟังทุกคนนึกเอะใจ เพราะไม่เคยเห็นไม่เคยได้ยินพระองค์ไหนแสดงให้ฟังอย่างนี้มาก่อนเลย แล้วนึกอยากจะลองภูมิความรู้ของพระอาจารย์ฝั้น จึงได้คิดข้อธรรมตั้งเป็นปัญหาถาม พระอาจารย์ก็ได้ตอบแก้ปัญหาย่างว่องไว พร้อมทั้งข้ออุปมาอุปไมย เปรียบเทียบให้เข้าใจทุกแง่ทุกมุม อย่างคล่องแคล่ว ่องอาจ จนเป็นที่พอใจของผู้ฟังเป็นอย่างยิ่ง ถึงกับผู้ใหญ่บ้านได้ลั่นปากพูดออกมาว่า น่าเลื่อมใสจริงๆ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์เดียวไปโปรดสัตว์ แสดงธรรมสั่งสอนเมื่อสมัยก่อนฉันใด เตียนนี้ท่านพระอาจารย์ก็ได้พาคณะมา เทียวแสดงธรรมสั่งสอนโปรดพวกเราฉันนั้น ส่วนพวกลูกบ้านที่ออกมายืนอยู่ห่างๆ ก็ได้ขยับเข้ามานั่งใกล้ๆ ทุกคนมีความ

พอใจและเลื่อมใสมาก ชวนกันกราบแล้วเข้าไปในหมู่บ้าน ไปชนเอา หมอน เสื้อสาต อาสนะ น้ำฉัน น้ำใช้ จัดทำที่พักถวายท่าน ชาวบ้านก็ได้ทำบุญใส่บาตร ออกฟังเทศน์และปฏิบัติธรรมจำศีลภาวนาทุก ๆ วัน ทำให้เขาเกิดมีศรัทธาเลื่อมใสในองค์พระอาจารย์ฝั้นมาก จึงได้พร้อมใจกันนิมนต์ให้ท่านอยู่จำพรรษา ท่านพระอาจารย์จึงว่า ที่ตรงนี้จะอยู่จำพรรษาไม่ได้ เพราะมันอยู่ใกล้ลำน้ำชี หน้าฝนน้ำจะท่วม คณะโยมชาวบ้านจึงได้ไปจัดที่ป่าช้าถวายท่าน แล้วนิมนต์ท่านและคณะของท่านให้อยู่จำพรรษา พระอาจารย์จึงได้เข้าจำพรรษาที่ป่าช้าบ้านผือ ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ในกลางพรรษาปีนั้น มีชาวบ้านอีกกลุ่มหนึ่งยังไม่ได้เข้ามารับการฝึกอบรมปฏิบัติ รับพระไตรสรณาคมน์ ยังมีทิฏฐิผิด เชื่อถือและนับถือผิด ยังถือฤกษ์วัน เดือน ปี ดิรัย ถือพระภูมิเจ้าที่ภูตผีปีศาจ ทำการเช่นสรวงบูชาที่ตนเข้าใจว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ถูกผีเจ้าภูตมาเข้าสิงอาละวาดก่อวณคนในกลางบ้านของคนกลุ่มนั้น เข้าสิงคนนั้น จากคนนั้นไปเข้าคนโน้น ออกจากคนโน้นไปเข้าคนนี้ ทำให้ผู้คนล้มตายไปแล้วก็มี ที่ยังไม่ตายก็มี ทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนด้วยผีที่เข้ามาอาละวาดเบียดเบียน

พวกผู้มีศรัทธาเลื่อมใส ได้รับและเคารพเชื่อถือ ตั้งอยู่ในคุณพระรัตนตรัย ไม่ถือมงคลภายนอก ถือแต่คุณพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งที่ระลึก มีแต่เข้าวัดฟังธรรม จำศีลภาวนา ทำบุญทำทานเป็นประจำ เห็นผีเข้าไปอาละวาดเบียดเบียนชาวบ้านกลุ่มนั้นดังกล่าวแล้ว จึงได้ชวนกันออกไปวัด เข้าไปกราบนมัสการท่านพระอาจารย์ฝั้น แล้วจึงกราบเรียนท่านว่า เวลานี้พวกผี ปีศาจ เข้าไปอาละวาดก่อวณชาวบ้านดังกล่าวมาแล้ว พวกดิฉันและลูก ๆ เกรงว่าจะถูกผีเจ้าเข้าสิงเหมือนกับพวกนั้น พวกดิฉันขอความเมตตาจากพระอาจารย์กรุณาได้เป็นที่พึ่งแก่พวกดิฉันและลูกด้วย

พระอาจารย์จึงพูดให้พวกโยมมีกำลังใจว่า พวกเราอย่าพากันกลัวเลย ไม่เป็นไรดอก ไม่ต้องกลัว ให้พากันตั้งใจน้อมนึกระลึกถึงคุณพระพุทฺธเจ้า คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ เอามาเป็นที่พึ่งที่นับถือ แล้วนึกบริกรรมภาวนาว่า พุทฺโธ อัมโม สังฆโม พุทฺโธ อัมโม สังฆโม พุทฺโธ อัมโม สังฆโม ๓ จบแล้ว ให้ระลึก

พุทโธ ๆ ๆ ๆ ๆ คำเดียว ให้ระลึกนึกในใจตลอดไป ทุกวันทุกคืน ยืน เดิน นั่ง นอน
 ดังนี้ ฝึเจ้าพ่อ ฝึญาติ ฝึโง้ง ฝึท่า จะมาทำอะไรเราไม่ได้ดอก กลัวทำไม เราได้
 คุณพระมาเป็นที่พึ่งแล้ว พุทโธ คือเป็นองค์คุณของพระพุทเจ้า **พุทธานุภาวณะ**
 คุณพระพุทเจ้ามีคุณนามหาอนุภาพมาก พระองค์ทรงชนะข้าศึก คัตรูหมู่
 บัจฉามิตรจะคิดเบียดเบียนกระทำร้ายอะไรไม่ได้ ธัมโม เป็นองค์คุณของพระธรรม
 อันนำมาซึ่งความเป็นธรรมศักดิ์สิทธิ์ **ธัมมานุภาวณะ** คุณของพระธรรมมีคุณ
 นามหาอนุภาพมาก ย่อมคุ้มครองปกป้องรักษาผู้ปฏิบัติให้พ้นจากทุกข์ ภยันตราย
 ทั้งปวงได้ ลังโฆ เป็นองค์คุณของพระอริยสงฆ์ ผู้ทรงคุณอันศักดิ์สิทธิ์วิเศษ ผู้ควร
 กราบไหว้สักการบูชา เป็นเนืองนาบุญของสัตว์โลก ไม่มีที่ไหนอื่นอีกแล้วจะเหนือกว่า
สังฆานุภาวณะ คุณของพระอริยสงฆ์สาวกของพระพุทเจ้าท่าน มีคุณนามหาอนุภาพ
 มาก ถ้าผู้ใดได้น้อมระลึกกราบไหว้ เคารพปฏิบัติอยู่เสมอแล้ว ก็สามารถคุ้มครอง
 และป้องกันทุกข์อุปัทวันตรายทั้งหลายทั้งปวงทุกสิ่งได้

คุณพระพุท พระธรรม พระสงฆ์ สรรณะของเรา ที่พึ่งของเรามีเท่านั้น
 เราต้องระลึกถึงพระองค์ เมื่อเข้าถึงพระองค์แล้วจึงจะพึ่งพระองค์ได้ ถ้าไม่ถึงก็พึ่ง
 ไม่ได้ ถ้าเราระลึก เคารพ กราบไหว้บูชา ระลึกภาวนาทุกวันเวลาอยู่อย่างนี้ ให้เรียก
 ฝึมากินว่า ฝึเอ๋ย จงมากินเถิด จ้างให้ก็ไม่กล้ามากินดอก เมื่อโยมได้ฟังธรรมของ
 พระอาจารย์ฝั้นแสดงจบลงแล้ว ทำให้พวกเขาเกิดเพิ่มกำลังใจในความเลื่อมใส
 เป็นอย่างยิ่ง พวกเขากำหนดจดจำแล้วตั้งระลึกนึกท่องบริกรรมพร่ำภาวนาตลอดวัน
 เวลาไม่ได้ขาด ก็ปรากฏว่าพวกญาติที่ก่อความเบียดเบียน ไม่กล้าเข้ามาใกล้กราย
 ทำอันตรายแก่พวกชาวบ้านที่เข้าวัดปฏิบัติภาวนานั้นเลย จนพวกนั้นออกปากถาม
 ฝึขณะที่เข้าสิงคนอยู่นั้นว่า ทำไมท่านเจ้าตาไม่ไปเข้าสิงคนที่อยู่ทางโน้นบ้าง ฝึเจ้าตา
 ในร่างของคนตอบว่า เข้าไปใกล้เขาไม่ได้ ข้าไม่กล้าไป ข้าจะกล้าไปได้อย่างไรเพราะ
 ในบ้านของพวกเขาเหล่านั้น เห็นมีแต่พระนั่งเป็นแถวเต็มไปหมด

ความจริงคนในบ้านหมู่นั้น ไม่มีใครมีพระพุทธรูปไว้ในบ้านสักองค์แม้แต่
 คนเดียว เป็นแต่เพียงพวกเขาเหล่านั้นมีจิตเลื่อมใส ได้เคารพปฏิบัติกราบไหว้รำลึก
 นึกบริกรรมคำภาวนาเท่านั้น ทำให้เจ้าฝึไปตามมองเห็นพระนั่งอยู่เต็มบ้านไปหมด
 พวกชาวบ้านที่นับถือฝึ ไม่นับถือพระ เมื่อถูกฝึเจ้าตาก่อความ จึงได้นัดประชุมปรึกษา
 หารื้อกัน เรื่องเก็บเงินเอามาจ้างหมอฝึ ให้เขามาทำพิธีไล่ฝึให้หนีออกไปจากบ้าน

ให้สิ้นซาก เมื่อในที่ประชุมได้ตกลงพร้อมใจกันแล้ว จึงได้ไปติดต่อหมอผี หมอผีบอกว่าจะให้ไปไล่ผีออกไปจากบ้านนั้นทำได้ รับรองไม่ยาก แต่ต้องเอาเงินมาให้เสียก่อน จึงจะไปทำพิธีขับไล่ผีให้ได้ ถ้าไม่เอาเงินมาเสียก่อน เมื่อเราได้ทำการขับไล่ผีให้ได้ออกไปแล้ว ประเดี๋ยวภายหลังจะเอาเงินจากใครก็ได้ ไม่มีใครยอมออกให้ เราจึงต้องเก็บเงินเอาไว้อีกก่อน

ทุกคนเมื่อได้ยินหมอผีพูดดังนั้นแล้ว จึงได้แต่งตั้งให้มีผู้คนเดินเก็บเงินจากชาวบ้านทุก ๆ หลังคาเรือน ถ้าเรือนใดไม่ยอมเสียเงิน เขาจะไม่ยอมขับไล่และป้องกันผีในเรือนนั้นให้ ส่วนคณะญาติโยมพวกที่มีความเคารพนับถือพระ ละจากการนับถือผีชวนกันไปวัดไปกราบเรียนพระอาจารย์ฝั้นว่า เวลานี้คณะกรรมการในหมู่บ้านได้ประชุมกัน เก็บเงินตามชาวบ้านทุก ๆ หลังคาเรือน เอาไปจ้างหมอผีให้ขับไล่และป้องกันผีที่เข้ามาอาละวาดอยู่ในบ้านให้หมดไป ถ้าใครไม่ออกเงิน เขาจะไม่ป้องกันและขับไล่ผีออกจากเรือนนั้นให้

ขอโอกาสพ่อแม่ครูบาอาจารย์ พวกดิฉันสมควรจะออกเงินค่าขับไล่ค่าคุ้มครองป้องกันผีกับพวกเขาหรือไม่ หรือพ่อแม่ครูบาอาจารย์จะให้พวกดิฉันทำอย่างไรดี พระอาจารย์ฝั้นได้ฟังแล้วยิ้ม ๆ หัวเราะ แล้วพูดว่า ถ้าหากว่าเขาเรียไรเก็บเงินเอาสร้างสาธารณประโยชน์ เช่น กุฏิ วิหาร ศาลาการเปรียญ โรงเรียน ประชาบาล โรงพยาบาลสาธารณสุข เหล่านี้ควรให้ ถ้าเขาเก็บเงินเอาไปเป็นค่าจ้างไล่ผีอย่าให้ เพราะพวกเราไม่ได้นับถือผี พวกเราไม่เคยเช่นสรวง ชุบเลี้ยงผี พวกเราเคารพนับถือไหว้กราบบูชาแต่พระเท่านั้น เราฟังพระ ไม่ได้ฟังผี ผีไม่มีอยู่ในบ้านเรือนของพวกเรา เราฟังอะไรผี ผีเราฟังอะไรไม่ได้สักอย่าง

พวกเราฟังดูเถอะ ชี้อ่ายก็เหมือนผี เลวก็เหมือนผี สกปรกก็เหมือนผี โง่ก็เหมือนผี ชี้เกียดชี้คร้านก็เหมือนผี ผีไม่ใช่เป็นของดี สิ่งใดที่ไม่ดีแล้ว เขาก็เอามาเปรียบเทียบกับผีทั้งนั้น อาตมาจึงได้กล่าวว่า ผีเป็นสิ่งที่ไม่ดี สิ่งที่ไม่ดีเราไม่ควรเอามาเป็นที่พึ่งมิใช่หรือ หรือว่ายังงี้ ใครต้องการพึ่งสิ่งที่ไม่ดีบ้าง ทุกคนไม่ต้องการมิใช่หรือของไม่ดี พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ทั้ง ๓ อย่างนี้เป็นที่เลิศ ที่ประเสริฐ พวกเราเรียกว่า คุณพระรัตนตรัย ผู้ที่เลื่อมใสเคารพกราบไหว้บูชา แล้วตั้งจิตระลึกนึกภาวนา เอาเป็นที่พึ่งของตนอย่างที่เราเรียกว่า พระไตรสรณาคมน์ บุคคลใดจะเป็น

ผู้หญิงหรือชายก็ตาม จะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ก็ตาม มีความเคารพกราบไหว้สักการบูชา ด้วยศรัทธาความเลื่อมใสในคุณพระรัตนตรัย ผู้นั้นแลจักได้ที่พึ่งอันเกษม ฝั่พึ่งอันเป็นมงคลอุดมสูงสุด พวกเราทั้งหลายได้ที่พึ่งเช่นนี้แล้ว ย่อมพ้นไปจากทุกข์ทั้งปวง

ดังนี้ พวกกันเข้าใจใหม่พวกเราทั้งหลาย เรื่องมันเป็นอย่างนี้ ญาติโยมทั้งหลายเข้าใจหรือยัง นี่แหละที่พึ่งของเรามีเท่านั้น พวกกันเข้าใจไว้ นัตถิ เม สรรพณัง อัญญัง ที่พึ่งอื่นของเราไม่มี พุทฺโธ เม สรรพณัง ะรัง พระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของเรา นัตถิ เม สรรพณัง อัญญัง ที่พึ่งอื่นของเราไม่มี ัมโม เม สรรพณัง ะรัง พระธรรมเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของเรา นัตถิ เม สรรพณัง อัญญัง ที่พึ่งอื่นของเราไม่มี สังโฆ เม สรรพณัง ะรัง พระสงฆ์เป็นที่พึ่งอันประเสริฐของเรา นัตถิ แปลว่า ไม่มี ท่านปฏิเสธหมด พึ่งอะไรไม่ได้สักอย่าง ในไตรโลก คือ กามโลก รูปโลก อรูปโลก ถ้าเรามีคุณพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ไว้ที่ใจของเราบริบูรณ์เต็มที่เราจะไปอยู่โลกไหนก็ได้ เพราะเรามีที่พึ่งที่อาศัยที่ไป ที่อยู่แล้ว เราจะไปจะอยู่ก็มีความสุข เราจะพึ่งอะไรก็พึ่งได้ เมื่อเรามีพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ไว้ในใจของเราอย่าง ล้นฝั่งอยู่เสมอ ไม่บกพร่อง เราจะพึ่งโลกไหนก็พึ่งได้โดยแท้ ไม่ต้องสงสัย เมื่อพวกท่านทั้งหลายได้สดับในโอวาทานุสาสนีแล้ว ให้พวกกันกำหนดจดจำไว้ในใจ นำเอาไปปฏิบัติตาม อย่าพวกกันมีความประมาทดังได้แสดงมาด้วยประการฉะนี้

เมื่อพระอาจารย์ฝั้นท่านได้แสดงธรรม ชี้แนะนำพร่ำสอนจบลงแล้ว ญาติโยมทุกคนที่นั่งฟังเกิดความปิติ ปลื้มในใจ เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทฺธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง จึงได้พากันเลิกละสละทั้งการนับถือพระภูมิเจ้าที่ ภูตผี ปีศาจ ที่พวกเขาเคยนับถือมาแต่เก่าก่อนนานจนหมดสิ้น ได้สมาทานถือศีลกับพระไตรสรณาคมน์ ตั้งแต่บัดนั้นมา เมื่อออกพรรษาปวารณาแล้ว พระอาจารย์ฝั้นได้อำลาญาติโยมออกเที่ยวธุดงค์ไปตามป่า หาดสถานที่มีป่าที่สงบวิเวกทางเขตอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จึงได้จัดเตรียมเก็บบริวารเป็นการสำเร็จเสร็จเรียบร้อยแล้ว ได้ออกเดินทางจากที่พักสำนักโนนป่าช้า บ้านผือ ได้เข้าไปพักที่วัดศรีจันทร์ในเมืองขอนแก่น ส่วนญาติโยมพอได้ทราบข่าว พระอาจารย์ฝั้นได้ออกจากสำนักแล้ว พวกกันมีความ โศกเศร้าโศกาอาลัยในจิตใจเป็นอันมาก ไม่สามารถระงับดับความอาลัยจากจิตใจของตนได้ พวกกันออกอุทานว่า ชาวเราทั้งหลายจะอยู่ได้อย่างไรเมื่อไม่มีพระอาจารย์

มาเถิดพวกเรา ไป พวกเราติดตามท่านไป ไปขอร้องให้ท่านมีความเมตตา กลับมา
อนุเคราะห์โปรดชาวเราบ้านผืออีกครั้งเถิด

เมื่อทุกคนตกลงตัดสินใจไปด้วยกันแล้ว ต่างก็ได้รับออกเดินทางติดตาม
พระอาจารย์ไป ได้ไปทันพบท่านพระอาจารย์ฝั้นที่วัดศรีจันทร์ จึงพากันเข้าไป
อ้อนวอน ขอร้องให้ท่านมีความเมตตา โปรดญาติโปรดโยมอีกครั้งเถิด
ขณะเดียวกัน ญาติที่ชาวบ้านได้เลิกล้มถือและเชื่อถือ ได้สละละทิ้งจนมีความสงบ
หลบหนีหายไปแล้วได้กลับเข้ามาอาศัยเปียดเปียนชาวบ้านอีก เหมือนกับว่าญาติ
เหล่านั้นช่วยมาเป็นใจกับชาวบ้าน เป็นเหตุให้ชาวบ้านได้ยกเอาเรื่องนี้ขึ้นร้องเรียน
พระอาจารย์อีกด้วยว่า หลังจากท่านพระอาจารย์ได้เดินทางมาแล้ว ญาติที่เคย
หลบหนีหายไปแล้ว ก็ได้กลับเข้ามาอาศัยอยู่ทุกหลังคาเรือนอีก มันมาเข้าทรง
เข้าสิงเปียดเปียนชาวบ้านให้ได้ลำบากเดือดร้อนนุ่นวายเข้าอีก ขอพระอาจารย์
ได้เมตตาพวกกระผมชาวบ้านผือบ้างเถิด ถ้าไม่มีพระอาจารย์แล้ว พวกกระผม
และชาวบ้านผือก็จะอยู่ไม่ได้ อยู่ได้ก็จะไม่มีความสุข ท่านพระอาจารย์องค์เดียว
เท่านั้นที่มีความสามารถแก้ปลดปล่อยระงับดับความเดือดร้อนเป็นทุกข์ที่ปรากฏ
อยู่ในเวลานี้ได้

เมื่อพระอาจารย์ฝั้นได้ฟังคำอาราธนาขอร้องนิมนต์ให้ท่านกลับ เพื่อจะได้
ช่วยระงับดับความเดือดร้อนดังกล่าวแล้ว ทำให้ท่านมีจิตเมตตาสงสารชาวบ้าน
หนองผือ ที่มีศรัทธาเพิ่งเริ่มเข้าวัดปฏิบัติ ฟังธรรม จำศีล ไหว้พระภาวนา ท่านก็ได้
พิจารณาในใจปรารภถึงตัวท่านเองว่า ที่เราได้บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนา
นี้ก็มีความตั้งใจเจตนาที่จะเข้ามาทำประโยชน์ตนและประโยชน์ส่วนรวม บัดนี้
ญาติโยมก็ได้เกิดมีศรัทธาเลื่อมใสในพระศาสนา เขามีความพอใจใคร่จะศึกษาปฏิบัติ
ฝึกหัดอบรมบ่มอินทรีย์ จะได้เป็นปัจจัยอุปนิสัยบารมีแก่กล้ายิ่งๆ ขึ้นไป ถ้าเรา
ไม่กลับไปให้ได้บำเพ็ญประโยชน์ในคราวครั้งนี้ ก็เท่ากับว่าเราทำงานผิดพลาด
ขาดจากประโยชน์อย่างน่าเสียดาย ความจริงเราก็มุ่งมาบำเพ็ญประโยชน์ส่วน
นี้โดยตรงอยู่แล้ว เป็นโอกาสอันดีที่เราจะได้นำธรรมานุธรรมปฏิบัติ มาฝึกหัด
เผยแผรให้แก่ประชาชน ได้ฝึกฝนตนให้ถูกต้องตามอริยมรรคปฏิบัติ จักได้ดำรง
ทรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาสืบไป

ท่านพระอาจารย์ฝั้นได้ตัดสินใจกลับ จึงรับคำอาราธนาของญาติโยมว่า อาตมารับนิมนต์แล้วให้พากันสบายใจ กลับบ้านกลับช่องกันเสีย อาตมาก็จะตามไป ภายหลัง คณะโยมบ้านผือได้พากันยกมือสาธุ สาธุการกระพุ่มมือโน้มกราบ พระอาจารย์ด้วยความดีใจที่ได้สมหวัง ยังความปรารถนาให้แก่ชาวบ้านผือ ที่นั่งรอคอยฟังทุก ๆ คน คงเป็นด้วยกุศลที่ทุกคนได้เคยบำเพ็ญมา พระอาจารย์ จึงเมตตากลับมาโปรดพวกเราดังนี้

พรรษาที่ ๖ พุทธศักราช ๒๔๗๓

พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ได้กลับมาจำพรรษาสำนักโนนป่าช้า บ้านผือ อีกเป็นครั้งที่ ๒ ติดต่อกัน ในพรรษานี้ พระอาจารย์ได้ตั้งจิตคิดสมาทาน อธิษฐานใจ ในข้อวัตรปฏิบัติขัดเกลาเพ่งเผาฝึกจิตบำเพ็ญทำความเพียร เหมือนกับที่ท่านเคย ปฏิบัติมาทุก ๆ ปี ท่านยินดีตามที่มีอยู่ เป็นผู้มีความอยากมักน้อยสันโดษ สำรวม ในอธิศีล อบรมอยู่ในอธิจิต จำเริญเจริญให้บริบูรณ์ยิ่งด้วยอธิปัญญา เพื่อให้ได้มา ซึ่งวิชา วิมุตติ ท่านยินดีในที่วิเวกสงัดขจัดเสียซึ่งความคลุกคลี และทั้งได้ตั้งใจ เทศน์ธรรม แนะนำพร่ำสอนแก่พุทธบริษัท ทั้งคฤหัสถ์และนักบวชจนตลอดพรรษา ประชาชนได้หลังไหลเข้าวัด ฟังธรรม จำศีล เจริญภาวนาเพิ่มจำนวนมากขึ้น ๆ ทุกวัน ๆ ท่านสอนให้เขาเลิกละการทรงเจ้าเข้าผี ตลอดจนการเซ่น บวงสรวงสักการะ พระภูมิเจ้าที่ ภูตผีปีศาจ หักไม้ ดูหมิ่น ถูถุย ติดยาม เป็นความเห็นผิด ไม่ถูกต้อง ตามธรรมทางพระพุทธศาสนาให้นำมาซึ่งทุกข์โศกไม่เกิดประโยชน์แก่ผู้กระทำ ญาติโยมโดยส่วนมากที่ได้ฟังเทศน์อบรมธรรมที่พระอาจารย์ได้พร่ำสอนแล้ว ก็พากันเลิกละจากทางผิด ตั้งจิตระลึกรู้ก่น้อมไหว้กราบ เคารพรับนับถือแต่ใน คุณพระรัตนตรัย เอามาเป็นที่พึ่งของตนทุก ๆ คน ตั้งแต่นั้นมาตลอดกระทั่งจนทุกวันนี้

ออกพรรษาแล้ว ท่านพระอาจารย์อ่อน ญาณสิริ ได้มาชักชวนพาไปเที่ยว วิเวกทางจังหวัดอุดรธานี พอเดินทางไปถึงบ้านจิต อำเภอนหนองหาน จังหวัด อุดรธานี พระอาจารย์อ่อนได้แยกทางไปเยี่ยมพี่สาวป่วยหนักอยู่ที่บ้านดอนเงิน อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี (เป็นมาตุภูมิของพระอาจารย์อ่อน) พระอาจารย์ฝั้น พักอยู่บ้านจิต แต่ลำพังองค์เดียว พระอาจารย์ฝั้นเผชิญต่อสู้กับปัญหาคนหากิน ในทางทุจริตมิจฉาชีพ คือในบ้านจิตมีตาปะขาวผมยวคนหนึ่งชื่อว่า ไ้สฺย ได้บัญญัติ

ธรรมต่อไก่อ่ ตั้งขึ้นมาเอง เป็นทางการหากินหลอกลวงชาวบ้านให้หลงเชื่อตามกลวิธี หากินหลอกลวงของเขาเองว่า ชาวเราทั้งหลาย เราได้ไปพบของดี และเราก็ได้นำเอามาเผยแพร่แจกจ่ายให้พวกท่านทั้งหลาย ถ้าท่านผู้ใดใคร่อยากจะได้บรรลุธรรมเห็นธรรมแล้ว จงพากันจับเอาไก่อ่ตัวผู้หนึ่งตัวและตัวเมียหนึ่งตัวนำเอามาให้เรา เราจะทำให้ท่านได้บรรลุถึงซึ่งธรรมของดีจริงโดยไม่ต้องทำอะไร ให้พวกท่านกลับไปอยู่ที่บ้านของท่านเฉยๆ ก็สามาถได้บรรลุธรรม รู้ขึ้นมาเองได้ พวกชาวบ้านที่ยังโศดเชลาเบาสติปัญญาเข้าใจว่าเป็นความจริง เพราะเห็นว่าท่านเป็นนักบวชทรงศีลธรรมประจำใจ ชาวบ้านจึงได้เชื่อถือและเลื่อมใส จึงต่างก็พากันจับไก่อ่คนละคู่ๆ เอาไปให้ตาปะขาวผู้วางแผนหลอกลวงนั้นเป็นจำนวนมาก พระอาจารย์ฝั้นได้มาประสบเหตุการณ์ เห็นวิธีหากินอันสกปรกโสภณ เป็นกลหลอกลวงของไก่อ่หลอกลวงชาวบ้านเช่นนั้น

ท่านพระอาจารย์รู้สึกมีความเมตตาสงสารชาวบ้านผู้ไม่คงแก่การศึกษา ปัญญาอ่อนแอเป็นกำลัง จึงได้เรียกอีตาปะขาวไก่อ่มาอบรมสั่งสอน ให้มีความรู้สึกสำนึกตน แล้วยอมรับสารภาพผิด ให้เขาเลิกละจากการหากินทุจริตมิจนาชีพต่อไป แรกๆ ตาปะขาวไก่อ่เขาไม่ยอมเชื่อฟังในธรรมตามคำชี้แจงแสดงสั่งสอนของท่านอาจารย์ เพราะเขาถือว่าที่เขาทำไปแล้วนั้นไม่ผิด เขาอ้างว่า เขาไม่ได้บังคับให้เขาให้ ชาวบ้านมีศรัทธา มีความพอใจเอาให้เราเอง เขาจึงมีความเห็นว่า ธรรมต่อไก่อ่ของเขาไม่ดีและผิดตรงไหน ตาปะขาวธรรมต่อไก่อ่ไก่อ่ ยังอวดอ้างธรรมต่อไก่อ่ของเขาเองว่า ในธรรมต่อไก่อ่ของเขาได้บัญญัติสละของที่พึงของเขาถึง ๔ อย่างคือ กุญจัน พุทัง อัมมัง สังฆัง สละถนัง คัจฉามิ ดังนี้ อย่างนี้ดีกว่าของท่าน ของท่านมีแต่เพียง ๓ คือ พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ เท่านั้น

ท่านพระอาจารย์ฝั้นได้ซักถามว่า กุญจัน หมายถึงอะไร เป็นสละของที่พึงได้จริงหรือไม่ ตาปะขาวธรรมต่อไก่อ่ไก่อ่ ตอบคำถามของพระอาจารย์ฝั้นไม่ได้ กุญจัน หมายถึงอะไรก็ไม่ได้ แต่ว่าดีกว่า ดีกว่าเท่านั้น แต่ก็ไม่ทราบว่าเป็นอย่างไร ตาปะขาวหมดปัญญา อธิบายความคำว่า กุญจัน ไม่ได้ จึงได้อาราธนาขอให้ท่านพระอาจารย์อธิบาย ท่านพระอาจารย์จึงได้อธิบายคำว่า กุญจัน ให้ฟังว่า คำว่า กุญจันนั้น เป็นชื่อของโรคชนิดหนึ่ง มันเกิดขึ้นที่ร่างกายคนบางคน แปลว่าโรคเรื้อน จะพากันเอาโรคเรื้อนมาเป็นสละของที่พึงได้อย่างไร โรคเรื้อนนี้ถ้าหากว่ามันเกิดขึ้นมาอยู่ที่

ร่างกายของผู้ใดแล้ว มิได้ทำให้ผู้นั้นได้รับความสุขสบายเลย มีแต่ผู้นั้นจะต้องได้รับแต่ความทุกข์เจียนตาย หรือทรมานจนถึงแก่ความตาย

ตาปะขาวธรรมต่อโกโกล์สุขยังได้ตอบโต้ขึ้นมาว่า ผู้ที่นับถือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ๓ อย่างนี้ ตายไปหมดแล้ว ถ้าถือ ๔ อย่างเหมือนของเขาแล้ว จะไม่ตาย ถึงตายพระอินทร์ก็ใช้ให้เทวดา เอาสวิงทองคำมาตักเอากะดูกรมารวมกันเข้า แล้วเอาน้ำเต้าทองมารดชุบชีวิตให้ฟื้นขึ้นมา แล้วพาไปอยู่บนสวรรค์ชั้นฟ้า ท่านพระอาจารย์ฝั้นได้อธิบายพร้อมทั้งยกเหตุผลให้ฟัง ตาปะขาวธรรมต่อโกโกล์สุข ก็ยังไม่ยอมละสละทิฐิของตนได้ ยิ่งยกเอาคาถา คำบริกรรมภาวนาของเขาว่า ติวิเศษนักร ไม่มีของใครอื่นใดจะสู้ได้ คือ หุ สะ นะ โส โม นะ สา หุ คาถา บริกรรมภาวนาของเขา ๘ อักขระนี้ดีอย่างมหัศจรรย์

เมื่อตาปะขาวกล่าวจบลงแล้ว ท่านพระอาจารย์ได้ยกเอาคาถาของเขานั้น ขึ้นมาแสดงให้เขาฟังต่อไปว่า คำว่า หุ สะ นะ โส นั้น เป็นคาถาของลัตวันรกร ๔ ตน ที่ตายไปตกนรกชื่อว่า โลหกุมภี มีความเดือดร้อนพล่านด้วยน้ำทองแดงอยู่ตลอดเวลา เรื่องมีอยู่ว่า ลัตวันรกร ๔ ตนนั้น เมื่อคราวได้ไปบังเกิดเป็นมนุษย์ ได้เกิดเป็น บุตรเศรษฐีมีทรัพย์มาก ในเมืองนั้น มีตระกูลเศรษฐีอยู่ ๔ คน เศรษฐีทั้ง ๔ คนนั้น ทุกคนต่างก็มีลูกชายด้วยกันทั้ง ๔ คน มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกันและเป็นเพื่อนกัน มีความรักกันมาก ไปไหนก็ไปด้วยกัน บุตรเศรษฐีทั้ง ๔ คนมีรูปร่างหน้าตาสะสวย งดงามมาก ทำให้สตรีมีความกำหนัดรักใคร่ เกลิบเคลิ้มหลงใหลในรูปสมบัติอันงาม ที่มีผิวพรรณผุดผ่องของบุตรเศรษฐี พร้อมทั้งมีคุณสมบัติและทรัพย์สมบัติข้าวของ เงินทองแก้วแหวนแสนสิ่งก็มาก

บุตรเศรษฐีทั้ง ๔ คนได้อาศัยที่ดินมีรูปสมบัติและทรัพย์สมบัติ ใช้จ่าย ทรัพย์นั้นล่อให้ผู้หญิงชอบใจ เกิดความกำหนัดรักใคร่พอใจในลูกเศรษฐีทั้ง ๔ คน นั้น ได้ทอดตัวเข้าไปได้ประพฤติดลัทธิธรรมในกามมิจฉาจารโดยไม่เลือกว่าลูกเขา เมียใคร ไม่เลือก เอาได้ทั้งนั้น ครั้นบุตรเศรษฐีทั้ง ๔ คน ลีนชีพวายชนม์แล้ว ก็ได้ไปตกนรกชื่อว่า โลหกุมภี นรกขุมนี้ ลัตวันรกรที่ตกไปนั้น ไปลอยอยู่ในกระทะ หม้อน้ำต้มทองแดงจนละลายเป็นน้ำร้อนเดือดพล่านตลอดเวลา ลัตวันรกรตกไป ลอยน้ำทองแดงนั้น เพราะโทษประพฤติผิดศีล ๕ ข้อ ๓ เป็นการกระทำผิดในกาม มิจฉาจาร ลัตวันรกรที่ตกไปลอยอยู่ในน้ำ พลิกคว่ำพลิกหงายจมลงไปถึง ๘ หมื่นปี

จึงถึงกันหม้อ นรขุมนั้น แล้วก็ลอยพลิกคว่ำพลิกหงายลอยขึ้นมาอีกถึง ๘ หมื่นปี จึงได้โผล่ขึ้นมาได้ แล้วสัตว์นรานั้นมีความปรารถนาใครจะประกาศบอกผลของกรรม ที่ตนได้กระทำให้ปรากฏ ก็กล่าวได้เพียงคำเดียวก็จมลงไปอีก พลิกคว่ำพลิกหงาย ในน้ำทองแดงที่เดือดพล่านอยู่ ๘ หมื่นปี ถึงกันหม้อ สัตว์นรทั้ง ๔ ตนนั้นต่างคนต่างลอยเช่นเดียวกัน ๘ หมื่นปี จึงโผล่ขึ้นมาได้กล่าวคาถาคนละตัว คนที่ ๑ หู ที่ ๒ สะ ที่ ๓ ว่า นะ ที่ ๔ ว่า โส ดังนี้แล้วก็จมลงไป ถ้าบาปกรรมของสัตว์เหล่านั้น ที่ได้ทำไว้ยังไม่สิ้นตราบใด สัตว์เหล่านั้นก็ยังไม่ตายอยู่ตราบนั้น เพื่อจะได้ส่วยทุกข์ ทรมานด้วยกรรมชั่วที่ตัวได้กระทำไว้

ตาปะขาวธรรมต่อโกให้สุขได้ฟังพระอาจารย์ฝั้นเทศน์คาถาที่ตนเอามา บริกรรมว่า หู สะ นะ โส นั้น เป็นคาถาของสัตว์นรก ก็ยังไม่ยอมเชื่อ ท่าน พระอาจารย์จึงได้อธิบายต่ออีกว่า คำว่า หู นั้นแปลว่า ชั่ว สัตว์นรกคนที่ ๑ โผล่ขึ้นมาอ้าปากอยากจะประกาศให้ได้ทราบผลกรรมชั่วที่ตัวได้กระทำไว้ เมื่อยังเป็นมนุษย์บุตรเศรษฐีนั้นว่า ความชั่วเราได้ทำไว้แล้วหนอเราจึงได้ตกทุกข์ทรมาน อยู่ในนรกนี้ แต่ยังไม่ทันจบก็จมลงไป คนที่ ๒ ว่า สะ นั้นว่า เราจักพ้นไปจากทุกข์ ได้อย่างไร เพราะความดีเราไม่ได้ทำไว้เลย เรามีแต่กรรมชั่ว กล่าวยังไม่จบ ได้แต่ สะ คำเดียวก็จมลงไปอีก คนที่ ๓ ว่า นะ นั้น หมายความว่า เมื่อเราได้พ้นไป จากนรกนี้แล้ว เราจะไม่ทำกรรมชั่วทุจริตกามมิฉฉาจารอีกเลย คนที่ ๔ ว่า โส เรานั้นเมื่อได้ไปเกิดเป็นมนุษย์แล้ว จะทำแต่กรรมดี มีให้ทาน ฟังธรรม จำศีล ภาวนา อย่างเต็มทีจนตลอดชีวิต สัตว์นรกทั้ง ๔ ตนนั้นได้กล่าวคาถาคนละคำ ก็จมลงไป ยังพินชมโลหภูมิ นรก

เมื่อพระอาจารย์ฝั้นแสดงธรรมพร่ำสอนอบรมจบลงแล้ว ตาปะขาวธรรม ต่อโกให้สุขและบริวาร ก็ยังยืนกรานการกระทำของตนว่าตัวเองทำถูก จึงยังไม่ยอม สละเลิกจากธรรมต่อได้ ท่านพระอาจารย์ฝั้นได้พยายามอบรมสั่งสอนอยู่ ๗ วัน พร้อมท่านพระอาจารย์อ่อน พระอาจารย์ภูได้มาสมทบร่วมด้วย ได้ช่วยกันตอบโต้ ปัญหาตาปะขาวให้สุขและบริวาร ชักถามข้อข้องใจและสงสัย เขายกปัญหาธรรม ส่วนใดขึ้นถาม ทั้งสามพระอาจารย์ก็ได้ช่วยกันตอบโต้แก้ปัญหารวมทั้งเขาถาม มานั้นจนหมดเปลือก ทำให้ผู้ฟังได้ความรู้แจ่มแจ้งสิ้นสงสัย จิตใจของตาปะขาว ผนวชาธรรมต่อโกให้สุขและบริวารค่อยอ่อน ถอดถอนทิฏฐิผิดของตนออกได้

ตาปะขาวผมยาวให้ลุสจึ่งได้ยอมรับสารภาพผิด และพูดเปิดเผยความจริงให้ฟังว่า ธรรมต่อไก่อี๊เป็นของเขาได้บัญญัติขึ้นเอง เป็นนาหากินของพวกเขาผมพอพวกเขาได้ฟังธรรมของท่านพระอาจารย์แสดงอบรมพรา้สอน จึงได้เกิดความรู้สึกสำนึกตัวว่า เป็นการหลอกลวง แต่เ็นต่อไปพวกเขาจะตั้งใจปฏิบัติอยู่ในธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ตามคำแนะนำสั่งสอนของพระอาจารย์ทั้ง ๓ องค์ พระอาจารย์เห็นเห็นผมของตาปะขาวยาวรุงรัง ท่านจึงได้สั่งให้ไปตัดออกเสียตะปะขาวแกะจะไม่ยอมตัด พูดอ้างว่าถ้าแกตัดผมออกเมื่อไรแกต้องตาย จนพระอาจารย์อ่อนช่วยพูดรับรองว่าไม่ตายเพราะเหตุที่ตัดผม เขาจึงยินยอมตัดผมออก ภายหลังจากธรรมต่อไก่อี๊ลุสตัดผมยาวออกแล้ว มีพลานามัยร่างกายเป็นปกติสุข ทำให้พวกเขากับทั้งบริวารเพิ่มความเลื่อมใสในปฏิปทาความรู้ความสามารถของพระอาจารย์ทั้งสามองค์เป็นอย่างยิ่ง ได้ชักชวนกันออกไปฟังธรรมคำแนะนำสั่งสอนเพิ่มจำนวนขึ้นทุก ๆ วัน

ที่นั่นยังมีโยมผู้หญิงคนหนึ่ง เธอเป็นโรคโง่เป็นเวลานานแล้ว ขณะที่เธอมานั่งภาวนาก็โง่ไม่หยุด พระอาจารย์ได้ยินเสียงโง่จึงได้ถามผู้หญิงคนนั้นว่า ทำไมไม่ไปให้หมอเขตรวจรักษา หญิงคนนั้นตอบว่า ให้หมอเขตรวจรักษา กินยามามากต่อมากแล้วมันก็ไม่เห็นหายสักที เมื่อพระอาจารย์ท่านได้ยินคำตอบของผู้หญิงคนนั้นแล้ว ท่านก็ได้ใช้พลังกระแสนจิตพิจารณาถึงทราบว่าเป็นเนื่องมาจากกรรมเก่าที่เขาได้เคยทำไว้แต่ชาติก่อนตามมาให้ผลในชาตินี้ เขาจึงโง่ รับประทานยาเท่าใดก็ไม่หาย แต่จะหายได้ด้วยยานุภาพพลังจากกำลังจิตตภาวนา แล้วแผ่เมตตาจิต อุทิศส่วนกุศลส่งถึงเจ้ากรรมนายเวร เมื่อเขาเหล่านั้นได้อนุโมทนารับเอาซึ่งส่วนกุศลผลบุญแล้ว ก็มีความผ่องแผ้วในจิต กลับมาเป็นมิตรกับเรา

พระอาจารย์จึงได้แนะนำผู้หญิงที่เป็นโรคโศคนั้นว่า เป็นด้วยกรรมไม่ดีที่เราได้ทำไว้แต่ชาติก่อน ถึงโยมจะกินยาเท่าไรก็ไม่หาย ให้โยมตั้งจิตอธิษฐานนั่งภาวนาทำความเพียรพยายามให้จิตรวมสงบลงเป็นสมาธิแน่วแน่ เบากายสบายใจแจ่มใสปลอดโปร่งโล่งอกโล่งใจ แล้วแผ่เมตตาจิตอุทิศส่วนกุศล เจาะจงส่งไปถึงเจ้ากรรมนายเวรที่โยมได้กระทำไว้แต่ชาติก่อน อย่างนี้แน่นอนต้องหาย

โยมผู้หญิงคนนั้นครั้งได้ฟังคำแนะนำจากท่านพระอาจารย์ฝั้นดังนั้น ก็มีจิตชื่นชมยินดีเลื่อมใส พอใจต่อการทำความเพียรภาวนา ตั้งสติระลึกร่างกายหายใจ

ภาวนากำกับอยู่กับจิต มีความรู้ตัวประกอบไว้ไม่ให้ใจฟุ้งซ่าน เป็นเวลานานทนทาน ต่อการนั่งภาวนาคราวนั้นอย่างไม่ลดละ จิตจึงสละละวางห่างออกไกลจากนิวรณ์ อ่อนสงบระงับสบายหายจากอาการไอ ยิ่งเพิ่มความเลื่อมใส เป็นกำลังใจให้โยม คนนั้นมีศรัทธา อดทนนั่งบริกรรมคำภาวนา เพ่งเพียรพยายามด้วยความ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ด้วยอำนาจอิทธิบาทภาวนา ก็สามารถยังจิตให้สงบรวมมีอารมณ์ ๑ แนวแน่วอยู่ในธรรมดวงเดียวเป็น *สุขาเอกัคคตา* มีความสุข *วิเวกเอกัคคตา* อยู่ด้วย นามธรรม อาการป่วยไข้ไอประจำก็สงบระงับกลับหายเป็นปกติอย่างไม่น่าเชื่อว่า จะมีขึ้นได้ แต่ก็ได้มีมาแล้ว โยมผู้หญิงคนนั้นมีความสุขกายสบายใจและดีใจมาก ได้ตั้งใจแผ่เมตตาจิต อุทิศส่วนกุศลผลคุณสมบัติเจาะจงส่งไปถึงสรรพสัตว์ ทั้ง มารดา บิดา อุปัชฌาย์ อาจารย์ อินทร์ พรหม ยม มาร จงมารับสาธุการส่วนกุศล ของข้าพเจ้าคราวครั้งนี้เถิด คาถาที่ท่านพระอาจารย์ฝั้นได้สอนให้โยมคนนั้นภาวนา ว่าดังนี้ “*สุขี อุตตานัง परिहरามิ*”

พระอาจารย์ฝั้นท่านได้พักอยู่ที่นั่นตามสมควรแก่อภัยอาศัยแล้ว จึงได้ลา ญาติโยมออกเที่ยววิเวก ทำความเพียรในละแวกนั้นเป็นที่พอใจแล้ว ท่านก็ได้ เดินทางกลับมาหาครูบาอาจารย์และหมู่เพื่อนที่จังหวัดขอนแก่นอีก ท่านได้ไปพัก ที่วัดศรีจันทร์ ขณะเดียวกันทางวัดก็กำลังจะจัดเตรียมบวรวิหารจะบวชพระเถร เป็นจำนวนมาก ท่านได้รับมอบภาระในการตัดเย็บผ้า สบง จีวร สังฆาฏิสองชั้น กับผ้าบริวารอื่นอีกด้วยเป็นจำนวนมาก ท่านจึงต้องนั่งตัดเย็บตลอดทั้งกลางวัน กลางคืน ไม่มีเวลาได้พักผ่อนหลับนอนเลย เพราะมีเวลาเหลือน้อย

หลังจากได้บวชพระเถรเสร็จแล้ว ท่านก็เริ่มกลับป่วยเป็นไข้มาลาเรียขึ้นมา อีก พระอาจารย์ท่านได้รักษาตัวของท่านเองด้วยวิธีการพักผ่อนภาวนารักษาจิตใจ ให้สงบ เป็นธรรมโอสธที่ท่านพระอาจารย์ได้เคยนำเอามาใช้ในเวลาอาพาธตามที่ ท่านเคยปฏิบัติ แต่ก็ยังไม่หายสนิท เพียงทุเลาเท่านั้น ท่านได้ระลึกถึงภาระงาน กิจอยากจะไปจำพรรษาอยู่บำเพ็ญเพียรภาวนาที่นั่น คงจะได้รับความสงบสงัด ปฏิบัติเพิ่มพูนกำลัง *สมาธิ สติ ปัญญา วิชชา วิมุตติ* ให้ปรากฏประจักษ์แจ้งชัดใน ปัจจุบัน ท่านจึงได้เข้าไปอำลาท่านพระอาจารย์สิงห์ และพระอาจารย์มหาปิ่น ไปอยู่ จำพรรษานบนภูเขาระง่ำ ท่านพระอาจารย์สิงห์พูดว่า ท่านฝันพาพระหัวโจกขึ้นไป อยู่ภูเขากาณาศึกษาอบรมกับท่านด้วย พระอาจารย์ฝั้นท่านยังไม่ทราบว่

พระหัวโจกที่ท่านพระอาจารย์สิงห์บอคนั้นเป็นใคร แต่พอมองเห็นมือท่านยกขึ้น ชี้ตรงไปที่พระอาจารย์กงมา จิรปุณฺญ์ ท่านจึง อ้อ ท่านกงมานี้เอง ท่านว่า พระหัวโจก (ท่านพูดหยอกแบบกันเอง) ท่านพระอาจารย์ฝั้นกับพระอาจารย์กงมา จึงได้ออกเดินทางไปอยู่จำพรรษาบนภูเขาระงำด้วยกัน

พรรษาที่ ๗ พุทธศักราช ๒๔๗๔

พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ปี พ.ศ. ๒๔๗๔ พรรษาที่ ๗ ท่านได้มาจำพรรษา อยู่ที่บนภูเขาระงำ อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ตลอดเวลาตั้งแต่พระอาจารย์ฝั้น ป่วย เป็นไข้เรื้อรังยังไม่ขาด ยิ่งมาอยู่บนภูเขาระงำยิ่งกลับกำเริบหนักขึ้นอีก ทำให้ปวดตามเนื้อตามตัวทั่วไปหมด นิ่ง นอน ยืน เดิน มีแต่ปวดทุกอิริยาบถ ปวดไปหมดเหลือที่จะอดทน ถึงอย่างนั้นพระอาจารย์ท่านเป็นนักต่อสู้ที่มีจิตใจ กล้าหาญ เป็นศิษย์ที่ได้รับการฝึกจิตมาแล้วอย่างชำนาญจากพระอาจารย์โต่งตั้ง ท่านเป็นศิษย์มีครู ฝึกศึกษาวิชาเพลงนักรบกับข้าศึก (คือกิเลส) จากอาจารย์ที่ดี ฝีมือเอก (พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะมหาเถระ) ท่านจึงไม่มีความอาลัยห่วงใยในชีวิต

เย็นค่ำวันหนึ่ง ท่านได้พิจารณาถึงทุกข์ที่ท่านได้รับและทรมาณทั้งร่างกาย และจิตใจ ได้บังเกิดความเบื่อหน่ายในสังขารร่างกาย ไม่เสียดายอาลัยในชีวิต ท่านจึงได้ตั้งจิตปรารถนาความเพียรอย่างอุกฤษฏ์ ถึงชีวิตจะแตกดับก็ยอม เราจะ นั่งสมาธิภาวนาจนมันหาย ถ้าไม่หายตายก็ยอม ท่านจึงได้ออกไปนั่งที่บนร้านเดี่ยวๆ อยู่ได้ร่มไม้ข้างนอก เป็นที่มีอากาศโล่งโปร่งสดชื่นสบาย ท่านได้นั่งตั้งกายตรง ดำรงสติไว้มั่น เพียรเพ่งต่อสู้อำนาจเวทนา เป็นทุกข์ที่มีกำลังกล้าจากอาการ เจ็บไข้ในเวลานั้น

พระอาจารย์ท่านกำหนดรู้ทุกข์เวทนาที่แผ่ร้อนเจ็บแสบกล้าในเวลานั้น ทั้งหมดรวมเป็นทุกข์สังขาร ในทุกข์เวทนาชั้นนี้ เป็นชั้นธมาร เป็นมารก่อวณชัตขวาง หลอกลวงให้เราหลง เราจึงไม่ได้ประสบพบทางอันสงบสุข ชั้นธมารมันไม่ได้เป็นมิตร กับเรา มันเบียดเบียนเรา บีบคั้นเราตลอดเวลา ขำรู้เข้าเห็นด้วยตัวมันแล้ว โดยความเป็นจริงว่า ทุกข์นี้เป็นมารอันโหดร้ายที่สุด มารคือ ทุกข์ชั้นนี้ เป็นศัตรูของเรา อย่างฉกรรจ์ เราจะต้องต่อสู้เพื่อปราบศัตรูให้สิ้นซากไปจากเรา ทุกข์ชั้นธมารนี้มัน

อยู่รอบตัวเราอย่างแน่นหนา เหมือนภูเขาคินล้วนสูงจรดฟ้า ตั้งอยู่โดยรอบทั้ง ๔ ทิศ แต่ละทิศก็ลงเข้ามาหา กัน หาช่องที่จะหลบหลีกหลุดออกไปก็ไม่มีแม้แต่หน่อย

ท่านได้กำหนดเอาทุกขเวทนาที่เป็นปัจจุบัน ตั้งสติระลึกทุกขเวทณานั้นมาเป็นเวทนาสติปัญญานภาวณา *สัมปชาโน* มีความรู้ตัว มีความอดทน มีความเพียร เพ่งเพากิเลสที่อาศัยทุกขเวทนาเป็นปัจจัยแล้วเกิดขึ้นจนพินาศ ท่านพยายามด้วยสติปัญญาอันคมกล้า ทุกขเวทนาไม่สามารถข่มขี่ขู่เข็ญครอบงำจิตของท่านได้ จิตก็รวมสงบ เวทณาก็ดับ พร้อมทั้งวิตก วิจารณ์ ทุกข์ ปิติ สุข ก็ดับ ๆ ๆ ๆ ไปหมด เหลือแต่ *เอกัง จิตตัง จิตตวเดยว* เป็นอุเบกขารมณ์อยู่ด้วย *อัปปนาจิต* ตลอดคืนยังรุ่ง ทุกขเวทนาที่เคยมีกำลังกล้าก็ได้ถูกแผดเผาด้วยชั้นดิธรรม ความอดกลั้นทนทานและด้วยความเพียร อันเป็น *ตปะ* เครื่องเพากิเลส ทั้งกองทุกข์ก็ได้ดับหมดสิ้นไปด้วยกับความสงบอย่างสนิท ชนิดที่ถอนรากถอนโคนที่ยังไม่เคยพบเห็น เป็นมีมาก่อนเลย

ท่านนั่งตั้งสมาธิภาวนาตั้งแต่หัวค่ำจนรุ่งเช้าขึ้นวันใหม่ ถึงเวลาพระเณร ออกบิณฑบาตแล้ว ท่านก็ยังนั่งตั้งตัวเที่ยงตรงแน่วแน่เฉยอยู่ พระเณรไปบิณฑบาตกลับมาแล้วท่านก็ยังนั่งอยู่ จัดเตรียมอาหารรอกอยท่านจนสาย ท่านก็ยังนั่งทำตรง ดำรงสติเที่ยงมั่นเหมือนจะไม่ได้หายใจอย่างนั้นแหละ พระเณร ใคร ๆ ก็ไม่กล้าเข้าไป แต่พอเห็นตะวันขึ้นสายจนสุดวิสัยที่จะรอกอยได้แล้ว สามเณรองค์หนึ่งจึงได้ค่อยย่องคลานเข้าไปใกล้ ๆ ท่านแล้วกราบ ก็พอดีจิตของท่านได้ถอนออกจากสมาธิปรากฏได้ยินเสียงสามเณรกราบ ท่านพระอาจารย์ได้ลืมตามองดูสามเณร

ท่านมองเห็นสามเณรครั้งแรกท่านบอกว่า เห็นเหมือนไม่ใช่สามเณร เหมือนกะลัตว์อะไรที่ท่านยังไม่เคยรู้จัก พอได้ยินเสียงสามเณรพูดนิมนต์ให้ไปฉัน จึงได้รู้ว่าเป็นสามเณร ท่านจึงได้พูดกับสามเณรว่า ฉันอะไร เรายังไม่ได้ไปบิณฑบาต พวกกระผมไปบิณฑบาตกลับมาและได้จัดอาหารรอกอยทำท่านอาจารย์ เวลานั้นตะวันสายประมาณเกือบ ๑๐ โมงกว่าแล้ว โอ้ ๑๐ โมงกว่าแล้วหรือ แหม เราเพิ่งปรากฏเหมือนว่านั่งประเดี๋ยวเดียวเท่านั้นเอง สามเณรถวายการปฏิบัติกิจเสร็จเรียบร้อยแล้ว ท่านพระอาจารย์จึงได้ไปนั่งฉันอาหารบิณฑบาต พร้อมด้วยพระภิกษุสามเณร แต่วันนั้นปรากฏว่าฉันสายมากผิดปกติเป็นประวัติการณ์

ตั้งแต่วันนั้นมา อาการอาพาธด้วยไข้มาลาเรียก็ได้ดับสูญสลายหายเป็นปกติ ท่านก็มีความอึดอับด้วยความสงบสุข ด้วยความวิเวก สงบวิเวกทั้งกาย ทั้งจิต ทั้งอุปธิกิเลส เป็นความสงบสุขอย่างเยี่ยมยอด ตลอดทั้งกลางวันกลางคืน นอน เดิน นั่ง ก็เป็นสุข ท่านยังได้รำพึงระลึกถึงพระองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อสมัย พระองค์ได้ตรัสรู้ใหม่ ๆ พระองค์ได้เสวยวิมุตติสุขอยู่ ๔๙ วัน ถ้าอย่างนี้ก็ควรนั่งได้ เพราะไม่มีทุกข์ที่ไหนอะไรมาจากไหนที่จะมาก่อทวน มีแต่ความสุขล้วน ๆ ที่เกิดแต่ ความวิเวกภายในจิตใจ

ในคืนวันหนึ่ง ท่านพระอาจารย์ฝั้นท่านนั่งภาวนา พอจิตกำลังจะรวมสงบ แวบออกไป ก็ปรากฏนิมิตเห็นผู้หญิงสาวท้องมีครรภ์แก่คนหนึ่ง ปวดท้องจะคลอด บุตร ท่านจึงได้เทศน์เตือนสติให้หญิงคนนั้นภาวนาท่องบริกรรมด้วยคาถาดังนี้ “โสถถิ คัมภัสสะ” ดังนี้ หญิงนั้นก็คลอดอย่างง่ายดาย เป็นเด็กชายแล้วใหญ่โต เติบโต ร่างกายสมบูรณ์ ลูกขึ้นเดินออกวิ่งไปวิ่งมาทำงานได้อย่างน่าอัศจรรย์ วันต่อมา มีผู้หญิงสูงอายุคนหนึ่งได้พาลูกสาวมีครรภ์ ขึ้นมาหาท่านพระอาจารย์ฝั้น แล้ว กราบเรียนปรึกษาทุกข้อให้ท่านฟังว่า ลูกสาวของดิฉันคนนี้มีท้องแก่จะคลอดแล้ว ดิฉันเป็นทุกข์กระวนกระวายใจมาก เพราะเขาเพิ่งมีครรภ์ครั้งแรกด้วย คิดกลัวว่า จะเป็นอันตรายแก่ชีวิตลูกสาวของดิฉัน ขอพระคุณท่านพระอาจารย์ ได้มีความ เมตตาเป็นที่พึ่งแก่ลูกสาวของดิฉันด้วย กรุณาช่วยชีวิตลูกสาวของดิฉันไว้อย่าให้ มีอันตรายด้วยเถิด

ท่านอาจารย์จึงคิดรำพึงแต่ในใจว่า เรื่องนี้เองที่ปรากฏเป็นนิมิตให้เราเห็น มาก่อนแล้วแต่เมื่อคืนพร้อมทั้งคาถา ท่านพระอาจารย์จึงได้พูดปลอบใจว่าไม่เป็นไร ดอกโยม อาตมาจะช่วย ให้พากันทำใจให้สบาย อาตมารับรองไม่เป็นไร ว่าแล้ว ท่านพระอาจารย์ก็พาโยม ๒ คนแม่ลูกประกาศปฏิญาณตนรับพระไตรสรณคมน์ โดยท่านเป็นผู้นำว่า ให้เขาว่าตาม ว่า

อะระหัง สัมมา สัมพุทธโธ ภะคะวา พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ
ท่านเตือนว่า กราบลง ๑ ครั้ง นี่เรากرาบพระพุทธ

สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม ธัมมัง นะมัสสามิ กราบลง ๑ ครั้ง นี่เรากราบ
ระลึกถึงคุณพระธรรม

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ สังฆัง นะมามิ กราบลง ๑ ครั้งนี้
เรากราบระลึกถึงคุณพระอริยสงฆ์

ท่านพระอาจารย์ น้าวา นะโม ๓ หน

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทฺธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทฺธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทฺธัสสะ

พุทฺธัง สาระณัง คัจฉามิ ข้าพเจ้าขอถึงซึ่งคุณพระพุทฺธเจ้า
ว่าเป็นที่พึ่งที่นับถือ

ธัมมัง สาระณัง คัจฉามิ ข้าพเจ้าขอถึงซึ่งคุณพระธรรม
ว่าเป็นที่พึ่งที่นับถือ

สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ ข้าพเจ้าขอถึงซึ่งคุณพระอริยสงฆ์
ว่าเป็นที่พึ่งที่นับถือ

ทุติยัมปิ พุทฺธัง สาระณัง คัจฉามิ ข้าพเจ้าขอถึงซึ่งคุณพระพุทฺธเจ้า
แม้เป็นครั้งที่สอง

ทุติยัมปิ ธัมมัง สาระณัง คัจฉามิ ข้าพเจ้าขอถึงซึ่งคุณพระธรรม
แม้เป็นครั้งที่สอง

ทุติยัมปิ สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ ข้าพเจ้าขอถึงซึ่งคุณพระอริยสงฆ์
แม้เป็นครั้งที่สอง

ตะติยัมปิ พุทฺธัง สาระณัง คัจฉามิ ข้าพเจ้าขอถึงซึ่งคุณพระพุทฺธเจ้า
แม้เป็นครั้งที่สาม

ตะติยัมปิ ธัมมัง สาระณัง คัจฉามิ ข้าพเจ้าขอถึงซึ่งคุณพระธรรม
แม้เป็นครั้งที่สาม

ตะติยัมปิ สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ ข้าพเจ้าขอถึงซึ่งคุณพระอริยสงฆ์
แม้เป็นครั้งที่สาม

ท่านนากล่าวคำปฎิญาณตนเป็นอุปาสิกาท

เอสาหัง ภันเต, สุจิระปะรินิพพุตัมปิ, ตัง ภะคะวันตัง สาระณัง คัจฉามิ,
ธัมมัญจะ ภิกขุสังฆัญจะ, อุปาสิกัง มัง สังโฆ ธาเรตุ, อัสสะ ตัคเค ปาณูปะตัง
สาระณัง คะตัง.

ทุติยัมปาทัง ภันเต, สุจิระปะรินิพพุตัมปิ, ตัง ภะคะวันตัง สะระณัง คัจฉามิ,
ธัมมัญจะ ภิกขุสังฆัญจะ, อุปาสิกัง มัง สังโฆ ธาเรตุ, อัสสะ ตัคเค ปาณูปะตัง
สะระณัง คะตัง.

ทุติยัมปาทัง ภันเต, สุจิระปะรินิพพุตัมปิ, ตัง ภะคะวันตัง สะระณัง คัจฉามิ,
ธัมมัญจะ ภิกขุสังฆัญจะ, อุปาสิกัง มัง สังโฆ ธาเรตุ, อัสสะ ตัคเค ปาณูปะตัง
สะระณัง คะตัง.

ข้าพเจ้าขอถึงซึ่งพระพุทธเจ้า กับทั้งพระธรรม และพระอริยสงฆ์ ว่าเป็น
ที่พึ่งที่นับถือ ขอพระสงฆ์จงจำไว้ว่า ข้าพเจ้านี้เป็นอุบาสิกา ในพระพุทธศาสนา
ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป トラบเท่าสิ้นชีวิตแห่งข้าพเจ้านี้แล แล้วท่านนำสวดพุทธคุณต่อ

อิตปิ โส ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ วิชชาจะระณะสัมปันโน สุคะโต
โลกะวิทู อะนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ สัตถา เทวะมะนุสสานัง พุทโธ ภะคะวาติ

ให้หมอบลงแล้วว่า

กาเยนะ วาจาเย วะ เจตตะสา วา, พุทฺธะ กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง,
พุทฺธो ปะฏิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง, กาลันตะเร สังวะริตุง วะ พุทฺธะ. เงยขึ้นแล้วว่า

สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม สันทิฏฐิโก อะกาลิโก เอหิปัสสิโก โอปะนะยิโก
ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิติให้หมอบลงแล้วว่า

กาเยนะ วาจาเย วะ เจตตะสา วา, ธัมเม กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง, ธัมโม
ปะฏิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง, กาลันตะเร สังวะริตุง วะ ธัมเม. ให้เเงยขึ้นแล้วว่า

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ อุชุปะฏิปันโน ภะคะวะโต
สาวะกะสังโฆ ญายะปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ สามีจิปะฏิปันโน
ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ยะทิทัง จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา
เอสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ อาหุเนยโย ปาหุเนยโย ทักขิเนยโย อัญชะลีกะระณี
โย อะนุตตะรัง ปุญญัก เขตตัง โลกัสสาติ

ให้หมอบลงแล้วว่า

กาเยนะ วาจาเย วะ เจตตะสา วา, สังฆะ กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง, สังโฆ
ปะฏิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง, กาลันตะเร สังวะริตุง วะ สังฆะ. แล้วให้เเงยขึ้น

ต่อไปท่านนำสวด แผ่เมตตาตน

อะหัง สุขีโต โหมิ นิททุกโข โหมิ อะเวโร โหมิ อัปยาปัชฌา โหมิ อะนีโฆ
โหมิ สุขี อุตตานัง ประวิहरามิ (นี้แผ่เมตตาตนแล) ท่านนำสวดแผ่เมตตาสัตว์

สัพเพ สัตตา สุขिता โหนตุ สัพเพ สัตตา อะเวรา โหนตุ สัพเพ สัตตา
อัปยาปัชฌา โหนตุ สัพเพ สัตตา อะนีชา โหนตุ สัพเพ สัตตา สุขี อุตตานัง
ประวิहरันตุ (เนื่องค์เมตตาแล)

สัพเพ สัตตา สัพพะทุกขา ปะมุญจันตุ (เนื่องค์กรุณาแล)

สัพเพ สัตตา ลัทธะสัมปัตติโต มา วิคัจฉันตุ (เนื่องค์มุกตาแล)

สัพเพ สัตตา กัมมัสสะกา กัมมะทายาทา กัมมะโยนิ กัมมะพันธุ กัมมะ
ปะฏิสสะระณา ยัง กัมมัง กะริสสันติ กัลยาณัง วา ปาปะกัง วา ตัสสะ ทายาทา
กะริสสันติ (เนื่องค์อุเปกขาแล)

เสร็จแล้วท่านสอนให้ภาวนาโดยท่านนำว่าให้เขาว่าตาม ดังนี้

พุทโธ ธัมโม สังขโม พุทโธ ธัมโม สังขโม พุทโธ ธัมโม สังขโม

แล้วท่านให้ว่า พุทโธ ๆ คำเดียวตลอดไป ท่านพระอาจารย์ฝั้นท่านเทศน์
อบรมสั่งสอนพิธีปฏิบัติในพระไตรสรณคมน์ ตลอดถึงการเคารพกราบไหว้ น้อมนึ่ก
ระลึกถึงคุณพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ มาภาวนาทุกวันทุกเวลาพอสมควรแล้ว
ท่านจึงหยิบเอากระดาษของบุญหรีมาเขียนคาถาตลอดบุตร ตามที่ท่านได้นิมนต์
แต่เมื่อคืนว่า โสตถิ ศัพทัสสะ ท่านเขียนเสร็จแล้ว เอาวางให้ลูกสาวยายคนนั้น
ท่องภาวนา หญิงสองคนแม่ลูกกราบลากลับบ้าน

หญิงลูกสาวได้คาถาแล้วก็ตั้งใจท่องจำ ระลึกรึกบริกรรมภาวนาอยู่ตลอดเวลา
เพราะกลัวตาย วาระสุดท้ายวันเวลาก็มาถึง หญิงคนนั้นก็ได้ออกบุตรออกมา
อย่างง่ายตายด้วยความสวัสดิ์ไม่มีอันตรายและความเจ็บปวด ทำให้ทั้งแม่และลูก
ต่างมีความดีอกดีใจมาก ยิ่งเพิ่มความเคารพและเลื่อมใสในองค์พระอาจารย์ฝั้น
ยิ่งขึ้น ส่วนประชาชนชาวบ้านได้ทราบข่าวก็พากันหลั่งไหลขึ้นไปหาพระอาจารย์ฝั้น
บนภูระงำ ไปทำบุญฟังธรรมจำศีล ภาวนา และขอเรียนคาถาตลอดบุตร
ท่านพระอาจารย์ก็บอกสอนให้ทุกผู้ทุกคนไม่เลือกแต่ผู้ใด

ที่บนภูเขาระงำนี้เอง ท่านได้เขียนหนังสือเล่มหนึ่งด้วยมือของท่านเอง เป็นอักษรไทยน้อย (ที่ภาคไหนเรียกตัวหนังสือธรรม) จากหนังสือโบราณ ชื่อว่า “อภิธรรมสังคณีมาติกาบรรยาย” (ได้เคยพิมพ์แล้วอยู่ในหนังสือ อนุสรณ์งานศพ พระอาจารย์ฝั้น อาจาโรเถระ) เป็นลายมือของท่านเองทั้งหมด ท่านเขียนหนังสือ อักษรธรรมได้สวยงาม พร้อมทั้งมีคำอธิบายมีข้ออุปมาอุปไมยอย่างลึกซึ้ง แจ่มแจ้ง ยังไม่เคยเห็นใครที่ไหนจัดทำมาก่อน เมื่อเวลามุ่งงานศพก็นิมนต์พระมาสวด มาติกาบังสุกุล เท่านั้น พวกเราไม่ทราบความหมาย และมีรรณอธิบายว่าอย่างไร เป็นหนังสือที่น่าอ่านน่าศึกษามาก ผู้ใคร่ต่อการศึกษาควรมาอ่าน

เมื่อออกพรรษาแล้วท่านก็ออกเที่ยวจาริกเดินธุดงค์ไปพักบำเพ็ญเพียร ภาวนา ในท้องที่เขตอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่นไปพบกับพระอาจารย์สิงห์ พระอาจารย์มหาปิ่น อยู่ที่นี่โดยบังเอิญไม่ได้นัดหมายกันมาก่อน

ตั้งสำนักวัดป่าศรัทธาราม นครราชสีมา

ที่พระคณะกรรมฐานมีท่านพระอาจารย์สิงห์ ขันตยาคโม (เจ้าคุณพระญาณ วิศิษฐ์) เป็นหัวหน้าได้นำคณะพระกรรมฐานมาเผยแพร่ อบรมสั่งสอนประชาชน ชาวจังหวัดนครราชสีมา สมัยนั้นสมเด็จพระมหาวิรรวงศ์ (ติสสมหาเถระ อ้วน) เมือยังเป็นทีพระพรหมมุนี ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลอีสาน ย้ายจากเมืองอุบลฯ มาเป็นเจ้าอาวาสวัดสุทธจินดา ในเมืองจังหวัดนครราชสีมา

ท่านพระอาจารย์ฝั้นเคยเล่าให้ผู้เขียนฟังว่า สมเด็จพระมหาเถรเจ้าแห่งเมืองอุบลฯ ก่อนท่านเจ้าคุณสมเด็จพระมหาวิรรวงศ์ ท่านอยู่วัดสุปัฏน เมืองอุบลฯ เคยมีลูกศิษย์ลูกหาทั้ง คฤหัสถ์ และบรรพชิตจากทุกทิศทุกทางห้อมล้อมด้วยความเคารพนับถือ อยู่ใกล้ชิดสนิทสนมเป็นอันมาก ท่านย้ายมาอยู่นครราชสีมาใหม่ๆ คงมีคนและลูกศิษย์ลูกหาน้อย จึงเป็นเหตุให้ท่านระลึกถึงพระอาจารย์สิงห์ และพระอาจารย์มหาปิ่น ท่านเป็นพระคณาจารย์มีคนเลื่อมใสเคารพนับถือมีชื่อเสียงโด่งดังมาก ท่านได้พาคณะลูกศิษย์ของท่านเป็นจำนวนมาก กำลังออกเผยแพร่พร้าสอนอบรมธรรมะปฏิบัติ กรรมฐานอยู่ในท้องที่จังหวัดขอนแก่น สมเด็จพระมหาเถรเจ้า จึงหาวิธีออกอุบายเดินทางไปตรวจการคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น เพื่อจะได้ไปพบกับพระอาจารย์สิงห์ ซึ่งเป็น ลัทธิบริหาริกของสมเด็จพระมหาเถรเจ้า ท่าน

ถวายท่านพระอาจารย์สิงห์ พระอาจารย์มหาปิ่น และสมเด็จพระสังฆราช ด้วย สมเด็จพระสังฆราช ท่านไม่เคยสละบาตร พระอาจารย์ฝั้นถวายและวิธีสละบาตรและวิธีเปิดฝาบาตรปิดฝาบาตรเวลาอาหารในบาตรสมเด็จพระสังฆราช เต็ม ท่านรีบถ่ายเอาอาหารออกด้วยเกรงว่าสมเด็จพระสังฆราช จะหนัก เวลากลับจากบิณฑบาต ท่านก็จัดบาตรจัดอาหารใส่บาตรนำอาหารที่ท่านเคยฉันถวาย เอาอาหารที่ท่านไม่ฉันออก เพราะไม่ถูกกับธาตุของท่าน เมื่อท่านฉันเสร็จแล้วท่านต้องล้าง เช็ด ทำความสะอาดบาตรทั้ง ๔ ใบของท่านด้วย เสร็จแล้วนำเอาไปเก็บไว้

ที่กล่าวมานี้กล่าวเฉพาะเวลาที่ท่านพำนักอยู่ที่วัดบรณนิवास เหมือนท่านยังเป็นพระนวกะบวชใหม่ ท่านได้ไปอยู่ที่ไหนกับพระอาจารย์องค์ใด ท่านปฏิบัติตั้งอยู่จริยานุวัตรอันดีงามเป็นประจำนิตย์ตลอดไป ท่านเป็นผู้มีปกติขยันหมั่นเพียร มีความอดทนต่อความเหนื่อยยากลำบากในกิจการงานที่รู้ว่าเป็นประโยชน์ทั้งส่วนของท่านและของคณะส่วนรวม ตลอดถึงประโยชน์ประเทศชาติ ศาสนา ท่านมีความเคารพอ่อนน้อมกับพระเถระผู้ใหญ่ผู้เป็นครูเป็นอาจารย์มาก ท่านไปอยู่กับพระอาจารย์องค์ใดหรือหมู่ใด คณะใดที่ไหน พระอาจารย์องค์นั้น หรือหมู่นั้น คณะนั้น และสถานที่นั้น ๆ ไม่เคยมีความหนักอกหนักใจ หรือความวุ่นวายเสียหายจากพระอาจารย์ฝั้นแม้แต่บ่อยเลย เพราะปฏิบัติด้วยความเคารพและเลื่อมใสในพระธรรมวินัยจากใจจริงมั่นคงอย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมาทั้งต่อหน้าและลับหลัง ท่านมีสติปัญญาเฉลียวฉลาดองอาจกล้ากล้า ร่าเริง ท่ามกลางชุมนุมชนชั้นทุกคณะทุกบริษัท

ท่านพระอาจารย์ฝั้นท่านมีน้ำมันผึ้งที่ท่านได้กลั่นเอามาจากขี้ผึ้งแท้ ที่เรียกว่า ขี้ผึ้งบริสุทธิ์ สำหรับทาแก้ปวด เคล็ดยอก ตามมือเท้า แขนงขา มีไว้ประจำ ไปที่ไหนท่านก็พาติดตัวไปด้วย เวลาสมเด็จพระสังฆราช พักผ่อนกลางวัน ท่านก็เอาน้ำมันผึ้งเข้าไปปฏิบัตินวดเท้าถวายสมเด็จพระสังฆราช ทุกวัน ๆ สมเด็จพระสังฆราช รักและนับถือเชื่อถือในองค์พระอาจารย์ฝั้นมาก สมเด็จพระสังฆราช ท่านได้พูดออกปากกล่าวบวรณ์กับท่านพระอาจารย์ฝั้นเสมอ ๆ ว่า ที่พวกเธอถูกฉันตักเตือนสั่งสอน บางครั้งจะต้องถูกดู ถูกตำ ว่ากล่าวด้วยเจตนาหวังดี เธอมีความคิดเห็นและรู้สึกอย่างไรบ้าง ท่านกราบเรียนตอบสมเด็จพระสังฆราช ว่า ถ้าพระเดชพระคุณไม่ว่ากล่าวตักเตือนพวกเกล้าฯ แล้ว ก็ไม่ทราบว่าจะให้ใครมาดุว่ากล่าวตักเตือนพรา้สอนพวกเกล้าฯ คำที่พระเดชพระคุณดูว่ากล่าว

ดักเตือนพราស់พราสอนพวกเกล้ากระผม เกล้าๆ มีความเคารพนับถือว่า มีคุณค่าอันประเสริฐสูงสุด ยิ่งกว่าคำสรรเสริญเยินยอของชาวโลกเสียหลายร้อยเท่าพันทวี จากคำตอบตรงนี้แหละสมเด็จฯ มีความพอใจมาก เออฉันก็คิดเห็นอย่างนี้ จึงได้ว่ากล่าวไปอย่างนั้น แต่นั่นต่อไปฉันจะไม่ดูตำราว่าพวกเธอและใครๆ อีกแล้วนะ บอกคณะกรรมการฐานของพวกเธอให้ทราบด้วย ฉันจะไม่ใช้อารมณ์โมโหโทโสกับพวกเธออีกนะ ตั้งแต่นี้ต่อไป สมเด็จฯ ท่านพูดปวารณาอย่างนี้กับพระอาจารย์ฝั้น

ท่านพระอาจารย์ฝั้นเข้าไปปฏิบัติเวลาท่านพักผ่อนตอนกลางวันประจำทุก ๆ วัน มีวันหนึ่ง พระอาจารย์ฝั้นท่านลงไปซักผ้าอยู่ข้างล่าง ท่านกำลังนั่งซักผ้าจื๊วอยู่ ได้ยินเสียงของแข็งกระทบกับฝาภาณอยู่ข้างบนดังเปรี้ยง แล้วเสียงกลิ้งคลุก ๆ ๆ ออกไป ท่านพระอาจารย์คิดในใจว่ามีเรื่องอะไรอีกแล้ว จึงได้ลุกไปดู เห็นสมเด็จฯ ยืนที่ประตูห้อง กำลังดูพระองค์หนึ่งอยู่ พอท่านได้มองเห็นพระอาจารย์ฝั้นขึ้นไป สมเด็จฯ รีบเข้าห้องปิดประตูเงียบไปเลย พระอาจารย์กลับลงไปซักผ้าและย้อมผ้าสบงจื๊วอีก มีพระมหาเปรียญองค์หนึ่ง ซึ่งอยู่ใกล้ ๆ กับกุฏิสมเด็จฯ นั้นแหละ ได้เดินไปเห็นพระอาจารย์ฝั้นซักผ้าและย้อมผ้า ได้มีศรัทธาเกิดขึ้นในใจ ใคร่อยากได้บุญ จึงได้ขอช่วยซักย้อมผ้ากะท่านพระอาจารย์ฝั้น ท่านอาจารย์เห็นพระมหาองค์นั้น ยังซักผ้าย้อมผ้าไม่เป็น ท่านจึงได้แนะนำสอนให้พระองค์นั้นเข้าใจในวิธีซักและย้อมผ้า

พระองค์นั้นจึงได้ออกปากพูดขึ้นให้ท่านอาจารย์ฟังว่า อ้อ อย่างนี้เอง เมื่อก่อนพระอาจารย์มันท่านได้มาซักและย้อมผ้าสบงจื๊วของท่านอยู่ที่นี่ ผมได้ไปขอซักและย้อมผ้าช่วยท่าน แต่ท่านไม่ยอมให้ผมช่วย และพระอาจารย์มันท่านได้พูดว่า พระวินัยท่านเรียนอยู่ถึง ๕ ปีก็ยังไม่จบ ผมนึกแต่ในใจว่า เรียนวินัยอะไรถึง ๕ ปีไม่จบ เราเรียนไม่ถึงปีท่องนวโกวาทไม่กี่วันก็จบ เดียวนี้ผมรู้ตัวว่าตัวเองพึงรู้จักพระวินัยของตัวเองจากการแนะนำของท่านอาจารย์วันนี้เอง ผมยังซักผ้าย้อมผ้าสบงจื๊วไม่เป็น ถึงทำได้ก็ไม่ถูกต้องตามพระวินัยที่พระพุทธองค์ได้ทรงบัญญัติไว้ การซักผ้า ย้อมผ้า เป็นวินัยของเราผู้เป็นพระทั้งนั้น

หลังจากนั้น ท่านพระอาจารย์ฝั้นได้ไปพักที่วัดป่าดอนขวาง นครราชสีมา พระองค์นั้นได้ออกจากวัดบวรฯ ตั้งใจไปฝึกหัดปฏิบัติภาวนาเจริญธรรมกรรมฐาน กับท่านพระอาจารย์ฝั้น ที่วัดป่าดอนขวาง วันหนึ่งคณะญาติโยมนำผ้าขาวเป็นไม้

หลาย ๆ พับมาทอดเป็นผ้าปามหาบังสกุลเป็นจำนวนมาก ท่านพระอาจารย์ฝั้น ได้ทำการตัดเย็บเป็นผ้าสบง จีวร ถวายพระภิกษุสามเณรที่ขาดแคลน ท่านมหาอยาก จะเปลี่ยนผ้าสังฆาฏิใหม่ เพราะผืนเก่าคร่ำคร่ามาก จึงได้เรียนให้ท่านพระอาจารย์ฝั้น ทราบ พระอาจารย์จึงเอาผ้าให้เลือก เมื่อท่านมหาเลือกผ้าได้แล้ว ท่านบอกให้ท่าน มหา วัด กะ ตัดเอาเองตามใจชอบ แต่ก็ตัดไม่เป็น ท่านพระอาจารย์จึงวัดกะตัดให้ แล้วบอกให้พระมหาเย็บเอาเอง ท่านก็เย็บไม่เป็นอีก ท่านพระอาจารย์ก็เย็บให้ เสร็จแล้วบอกท่านมหาถักลูกดุม รังดุม และให้ติดลูกดุม รังดุมเอาเอง แต่ท่านองค์นั้น ก็ทำไม่เป็นสักอย่าง คราวนี้ทำให้พระมหาองค์นั้นมีความล้าเนื้อรู้สึกตัว ว่าตัวเอง ยังไม่ได้เรียนรู้พระวินัยเลย จึงได้บอกประกาศตัวเองให้คณะญาติโยมซึ่งนั่งอยู่ที่นั่น ฟังว่า อาตมาเพิ่งมาฝึกหัดเรียน ก ข ใหม่ พระคณะปฏิบัติท่านเรียนรู้พระวินัย จริง ๆ อาตมายังไม่มาก ทำอะไรก็ไม่ใช่สักอย่าง นี่แหละ พระอาจารย์มันท่านพูด ให้อาตมาฟังว่า ท่านเรียนพระวินัย ๕ ปีจบ นี่เป็นความจริง

เมื่อท่านพระอาจารย์ฝั้นยังพำนักอยู่วัดบรมนิवास กรุงเทพฯ วันหนึ่ง ท่านพระอาจารย์สิงห์ได้พาท่านพระอาจารย์ฝั้นไปฟังเทศน์ท่านเจ้าคุณพระปัญญา พิศาลเถร (หนู) วัดปทุมวนาราม สมัยนั้นรถยนต์หายาก ต้องย่ำไปด้วยเท้า ในระหว่างทางที่ท่านกำลังเดินไป ได้พบกับหญิงสาวคนหนึ่งเดินสวนทางมา พอได้เห็นเท่านั้นแหละ ทั้ง ๆ ที่ไม่เคยได้รู้จักมักคุ้นมาก่อนไม่ทราบว่าเขาชื่อเรียงเสียงไร พ่อแม่ เรือนชาน บ้านช่อง พี่น้องวงศ์วานของแม่สาวคนนั้นก็ไม่ว่าอยู่ที่ไหน ช่วงเวลาที่เห็นเท่านั้น ทำให้เกิดอารมณ์ปลาบที่หัวใจทันที เกิดความรักใคร่พอใจ ในตัวแม่สาวคนนั้น วางไม่ลง พยายามหาอุบายพิจารณาแก้ไขอย่างไรก็ไม่ได้ผล อุบาย สติ ปัญญา สมณะ วิปัสสนาก็กลับกลายหายไปหมด ความรักความใคร่นี้ มิได้เลือกกาล สถานที่ เลว ดี มี จน แต่อย่างใด มันขมเหงหัวใจของสัตว์ทั้งหลาย โดยมิได้เลือกหน้าว่าเป็นใคร ชนชั้น วรรณะไหน ไม่ได้เว้นทั้งนั้น แต่ก็ได้มีความรู้สึก ล้าเนื้อตัวอยู่เสมอมิได้ประมาณ ขณะเดียวกันท่านก็ได้เตือนตัวท่านเองว่า เราจำต้อง ขจัดอารมณ์อันเป็นหลุมรักอันกว้างใหญ่และลึกมาก ยากที่สัตว์ในโลกผู้มีวิชา ตัณหา อุปาทาน กรรม ภพ ที่ข้ามไปให้พ้นได้

ท่านพระอาจารย์ฝั้นพอเดินทางกลับมาถึงวัดบรมนิवासแล้ว ท่านได้กราบ เรียนพระอาจารย์สิงห์ เรื่องจิตของท่านได้หลงไปตกนรก ขุนน้ำแสบ น้ำเค็ม

ให้ท่านทราบ เพื่อท่านจักได้หาอุบายวิธีแก้ไข พระอาจารย์สิงห์จึงแนะนำให้ท่าน พระอาจารย์ฝั้นเข้าไปพักทำความเพียรภาวนาอยู่ในวิหารคด ที่บริเวณโบสถ์ วัดบรมนิวาส พระอาจารย์ฝั้นก็ปฏิบัติตามคำที่ท่านพระอาจารย์สิงห์แนะนำ ท่านได้ เข้าไปอยู่ปฏิบัติประกอบทำความเพียรเจริญภาวนา ตั้งสติระลึกรู้ตัวอยู่อย่างแน่นหนา พิจารณากายาสูกกรรมฐาน ตั้งจิตมั่นคง ดำรงสติแน่วแน่ ด้วยความเพียรพยายาม ให้ติดต่อกันไปมิให้พลั้งเพลอทั้งกลางวันกลางคืน ยืน เดิน นั่ง นอน เจริญทั้ง สมณะ และวิปัสสนาภาวนาสัมพันธ์กันไป เพื่อจะชิงชัยกับกิเลสที่มันยึดเบญจขันธ์ เป็นที่อาศัยหลบซ่อน เสมือนเป็นเกราะป้องกันปรกาการที่กิเลสได้พึ่งอาศัย ยากที่ใครๆ ในโลกจะเข้าไปทำลายมันได้ เราจะใช้ความเพียรและความอดทนเป็นตบะมาพัง แผดเผา เกราะป้อมปราการของมัน (เบญจขันธ์ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) ให้พังทลายเป็นจุนวิจุนในคราวครั้งนี้ให้สิ้นซากไป

ท่านปฏิบัติอยู่ ๗ วัน จิตใจสงบสบาย มีความเบากายเบาใจ สว่างไสวในใจ จะนึกคิดสิ่งใดทะลุปรุโปร่ง จึงได้รู้เรื่องแม่หญิงสาวคนนั้นว่าเป็นบุพเพสันนิวาส คือ เคยครองเรือนครองรักสมัครสังวาสร่วมกันมาแล้วในอดีตกาล จึงให้เกิดความรู้สึก มีอารมณ์มากระทบกระเทือนใจเช่นนั้น บัดนี้เราได้เห็นได้รู้จักแล้ว เจ้าสังขารเจ้าเอ้ย เจ้าได้อวิชชามาเป็นปัจจัยอาศัย เป็นเกราะหุ้มห่อหลบซ่อนตัวของเจ้าเป็นอย่างดี เราจักต้องทำลายเกราะของเจ้า คือ อวิชชา ด้วยอาวุธ ๓ วิธี คือ *สัจญาณวิถีปณารุท* *กิจญาณวิถีปณารุท* และ *กตญาณวิถีปณารุท* ให้หมดสิ้นไป เจ้าจะไม่มีโอกาสได้พบกับเราอีกแล้ว การพบกันครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้าย เจ้าสังขารเอ้ย เจ้าจงไปอย่างผู้ที่สิ้น เหตุปัจจัยเกิด

ท่านพระอาจารย์ได้เล่าให้ฟังว่า ปีนั้นกรุงเทพมหานครมีงานฉลองสมโภช พระนคร เนื่องในวาระที่ได้ตั้งกรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์ มาเป็นเวลาได้ ๑๕๐ ปี เป็นครั้งแรกในชีวิตของท่านที่มีโอกาสเข้าไปเห็นกรุงเทพฯ ท่านได้ไปที่โบสถ์พระแก้วกับพระมหาสมบุญ ท่านได้เห็นพระเจ้าแผ่นดินรัชกาลที่ ๗ ตอนเสด็จพระราชดำเนินเข้าไปในโบสถ์พระแก้ว เวลาขากลับแทบจะหาทางออกไป ไม่ได้ เพราะมีแต่คนเต็มแน่นไปหมด เบียดเสียดอัดกันไป ไม่ทราบว่าเป็นใคร ท่านพระอาจารย์ได้อาศัยเด็กลูกศิษย์ที่เดินทางไปด้วย เอามากันตัวท่านไว้เวลา ผู้หญิงจะชนท่าน กว่าที่จะเดินไปถึงวัดบรมนิวาสก็แทบแย่ ถึงวัดดึกคืน พระอาจารย์ฝั้น

ท่านได้พักอยู่ที่วัดบรมนิวาสประมาณเดือนเศษ จึงได้กลับนครราชสีมา ไปพักที่วัดป่าศาลวัน หลังกองช่างกรรณไฟโคราช ต่อมาท่านได้ไปสร้างสำนักอีกแห่งหนึ่งอยู่ที่ป่าช้าที่ ๒ ระหว่างบ้านห้วยทะเลกับกรมทหารบกมณฑลที่ ๓ จังหวัดนครราชสีมา

พรรษาที่ ๘ พุทธศักราช ๒๔๗๕

สำนักสงฆ์แห่งนี้ (ต่อมาชื่อว่า วัดป่าศรีถาวรรวม) เมื่อบุกเบิกครั้งแรก ท่านพระอาจารย์มหาปิ่น ปัญญาพโล เป็นหัวหน้า มีพระอาจารย์เทศก์ เทศรังสี พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร และพระอื่นๆ อีก ๑๐ รูป สามเณร ๔ รูป มีชาวบ้านในหมู่บ้านมาปฏิบัติฝึกหัดอบรม ฟังเทศน์ฟังธรรม จำศีล ภาวนา ปฏิบัติอุปัชฌาย์ ทะนุบำรุง ได้แก่ บ้านหนองโสน บ้านหนองปรือ บ้านห้วยทะเล และในเมืองนครราชสีมา สมัยนั้น นายพลตรีหลวงชำนาญยุทธศาสตร์ (จอมพลผิน ชุนหะวัฒน์) เป็นผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๓ จังหวัดนครราชสีมา วัดป่าศรีถาวรรวมเป็นวัดของคณะกรมทหารพร้อมราษฎรร่วมกันสร้าง เพื่อบำเพ็ญบุญกุศลและอบรมของคณะทหาร เมื่อพระอาจารย์มหาปิ่นและพระอาจารย์องค์อื่นๆ ได้ออกจากวัดป่าศรีถาวรรวมไปแล้ว ท่านพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ได้เป็นเจ้าอาวาสวัดป่าศรีถาวรรวมจนถึงปี พ.ศ. ๒๔๘๗ ท่านจึงได้อยู่จำพรรษาวัดบูรพา ในเมืองอุบลราชธานี

ในระยะเวลาที่ท่านพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร พำนักอยู่วัดป่าศรีถาวรรวม ตำบลห้วยทะเล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีท่านพระอาจารย์มหาปิ่น ปัญญาพโล เป็นหัวหน้า ได้นำปฏิปทาข้อวัตรปฏิบัติที่ได้ฝึกหัดอบรมมาในฝ่ายทางวิปัสสนากรรมฐาน สายของท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล และพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะมหาเถระ มาประกาศเผยแผ่แก่ประชาชนบริษัท จังหวัดนครราชสีมา ตั้งหลักปฏิบัติสำนักวัดวิปัสสนา ฟื้นฟูเชิดชูพระพุทธศาสนา ตามเยี่ยงอย่างอริยะประเพณีมาจากอริยวงศ์ขององค์สมเด็จพระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้ดำรงทรงอยู่ต่อมาได้กระทั่งถึงปัจจุบันนี้ ในการนี้ มีพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ด้วยองค์หนึ่งได้เป็นกำลังช่วยนำคณะประพาศปฏิบัติ ฝึกหัดอบรมภาวนา เทศนาธรรมพร่ำสอนคณะพุทธบริษัท ทั้งคฤหัสถ์บรรพชิต ให้มีจิตศรัทธาเลื่อมใสในพระบรมพุทธานุภาพ ได้เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา เป็นจำนวนมาก ออกพรรษา

สิ้นเวลาเชตกฐินไปแล้ว ท่านก็นำพระภิกษุ สามเณรไปอยู่ตามภูเขาลำเนาป่า สะหาทางวิเวกเพื่อเป็นการฝึกหัดการปฏิบัติในการออกเดินธุดงค์ ดำรงชีวิตอบรมจิตตภาวนาอยู่ตามป่า ที่เรียกตามภาษาธุดงค์ว่า อยู่รูกขมูล

ครั้งหนึ่ง ท่านพระอาจารย์ได้ไปกับท่านพระอาจารย์อ่อน ญาณสิริ ออกธุดงค์เที่ยววิเวกไปทางบ้านคลองไผ่ ตำบลลาดบัวขาว อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ไปถึงบ้านหนองบัว พระอาจารย์ฝั้นป่วยเป็นไข้อาการหนักมาก ฉันทยาแก้ไขอะไรเข้าไปก็ไม่หาย ท่านนั่งพิจารณาเวทนาที่เป็นทุกข์ ที่ท่านกำลังได้รับความทรมานอย่างหนัก เกิดความเบื่อหน่ายในชีวิต มีแต่เจ็บ ๆ ไข้ ๆ ถึงจะอยู่ไปก็มีแต่ทุกข์ มีแต่เจ็บ มีแต่ไข้ แล้ว ๆ เล่า ๆ เดียวก็เป็นเดี๋ยวก็หาย ประเดี๋ยวก็สบาย ประเดี๋ยวก็ทุกข์อยู่อย่างนี้ไม่มีประโยชน์อะไรเลย ท่านจึงตัดสินใจว่าเราจะนั่งภาวนาเอาความตายเป็นที่ตั้ง ถ้ามันหายก็หาย ถ้าไม่หายตายก็แล้วไป ท่านจึงได้ไปกราบเรียนท่านพระอาจารย์อ่อนว่า วันนี้ผมจะนั่งภาวนาให้มันตายถ้ามันไม่หายดังนี้แล้วท่านก็กลับไป เข้าที่นั่งทำสมาธิภาวนา กำหนดเอาทุกข์เวทนามาเป็นธรรมที่ควรกำหนดรู้ตัว มีความเพียรมีความพยายามเอาสติกับปัญญามาประกอบการพิจารณาเป็นกิจจญาณ ในการเพ่งเพียรแผดเผาเอากิเลสที่ได้เหตุปัจจัยอาศัยจากทุกข์เวทนาแล้วเกิดขึ้นมารบกวน อย่างโดยไม่มีการยับยั้งลดละเลิกถอน แม้แต่คำว่าย่อหย่อนเลิกลอยก็ไม่ให้มี สติปัญญาพิจารณาเผามันเลย จิตที่มีสติปัญญาเป็นเครื่องรักษา และกำจัด คู้มครอง หรือป้องกันอยู่อย่างมั่นคง ทุกข์เวทนาอันเป็นที่นำมาซึ่งกิเลส เป็นเหตุหน้าทำจิตให้ฟุ้งซ่านเกิดความรำคาญ (อุทธัจจะ กุกกุจจะ) ก็ถึงซึ่งความสงบ ระงับดับหายลงไป

ในทันใดนั้นก็มึนมิติมาปรากฏให้เห็น จะเป็นอะไรก็ไม่ทราบ กระโดดออกจากร่างกายมายืนอยู่ข้างหน้าของท่าน แล้วท่านพระอาจารย์ก็ได้กำหนดจิตตามดูเจ้าสิ่งนั้นก็ได้กลับกลายมาเป็นกวาง แล้วก็กระโดดลงไปในห้วย กระโดดขึ้นจากห้วยวิ่งต่อไป แล้วกลายมาเป็นช้างตัวใหญ่ เดินบุกเข้าไปในป่าโครมคราม ๆ ออกไป จนลับสายตาของท่าน

พระอาจารย์ฝั้นท่านได้พิจารณาซึ่งนิมิตที่ปรากฏเกิดขึ้นแก่ท่านคราวนี้ว่า ไข้มาลาเรียที่ท่านกำลังป่วยอยู่ขณะนี้ มันได้กระโดดหนีไปจากร่างกายของท่านไป

หมดสิ้นแล้ว คราวนี้ใช้ต้องหายขาดแน่นอน ท่านนั่งภาวนาอยู่นานเท่าไรก็ไม่ทราบ เมื่อท่านพิจารณาเห็นว่าอาการไข้ได้ดับไปพร้อมกับทุกขเวทนาหายไปหมดแล้ว ท่านจึงได้ถอนจิตออกจากสมาธิ รู้สึกมีความเบากายเบาใจ มีจิตสว่างไสวปลอดโปร่ง สงบอิ่มเอิบสดชื่นในจิตใจ จะยืนหรือเดิน นั่งนอนอย่างไรก็มีความสุขสงบ วิเวกไปหมด ท่านได้ออกเดินไปที่ท่านพระอาจารย์อ่อนอยู่ ท่านพระอาจารย์อ่อนพูดทักขึ้นว่า แนะ ไหนว่าท่านจะนั่งสู่ตายถ้าไข้ไม่หาย ลูกมาทำอะไรเล่า พระอาจารย์ฝั้นตอบว่า หายแล้ว กระผมจึงได้ลุกออกมา แล้วท่านก็ได้เล่าเรื่องนิมิตที่ท่านได้เห็น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วทุกประการ ถวายให้พระอาจารย์อ่อนฟังตั้งแต่ต้นจนจบสิ้น ตั้งแต่นั้นมาพระอาจารย์ฝั้นท่านไปอยู่ป่าดงพงไพรภูเขาที่ใด ก็ไม่ปรากฏว่าท่านเป็นมาลาเรียอีกเลย

ท่านพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร พำนักอยู่ที่วัดป่าศรีถาวรรม นครราชสีมา ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๗๕ ถึง ๒๔๘๖ รวมเป็นระยะเวลา ๑๒ ปี ตลอดเวลาที่ท่านอยู่ที่นครราชสีมา ณ วัดป่าศรีถาวรรม ท่านได้ปฏิบัติบำเพ็ญประโยชน์ ทั้ง ๒ โดยสม่ำเสมออย่างสมบูรณ์ คือ อุตตประโยชน์ และสาธารณประโยชน์ ด้วยความพากเพียรพยายามและความอดทน โดยไม่เห็นแก่ความยุ่งยาก ลำบากเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า ผลที่ปรากฏออกมาก็คือ เกียรติศัพท์อันงามของท่านพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร เริ่มมีเสียงดังปรากฏออกมาแล้วสู่ชุมชนชนบริษัท ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตต่างก็น้อมจิตเลื่อมใส กราบไหว้สักการบูชาในปฏิบัติ จริยานวัตร ข้อประพฤติปฏิบัติอันดีงามถูกต้อง ตามมรรคาพระอริยสาวกสงฆ์ผู้สุปฏิปันโน ท่านปฏิบัติฝึกหัด กาย วาจา ใจ อย่างเที่ยงตรงต่อพระธรรมวินัย ได้อย่างเปิดเผย ท่านไม่มีสิ่งใดในจิตใจที่จะทำให้ท่านต้องซ่อนเร้น ปกปิดอำพราง ในด้านการประพฤติและปฏิบัติ ด้วยกาย และวาจาใจ ที่จะให้เกิดความเคลือบแคลง ระวังระแวง กินแหนงสงสัยในวงภายในของคณะผู้ปฏิบัติ ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตทุกคนและทุกชนชั้นต่างก็มีจิตเลื่อมใสเคารพบูชา ศรัทธาในพระบารมีที่มีอยู่ในองค์ท่านพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

ท่านพระอาจารย์ฯ ท่านอยู่วัดป่าศรีถาวรรมแต่ในพรรษา เวลาออกพรรษาแล้ว ท่านนำลูกศิษย์ออกเดินธุดงค์ทุก ๆ ปี จึงเกิดมีสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามบ้านที่ท่านได้ไปพักขึ้นหลายแห่ง คราวหนึ่ง ท่านพร้อมด้วยพระภิกษุสามเณร

หลายรูปและตาปะขาวด้วย ออกเดินธุดงค์ไปห้องที่อำเภอโชคชัย แล้วผ่านไป อำเภอบักรังชัย จังหวัดนครราชสีมา ได้ไปพักวิเวก ทำความเพียรภาวนาอยู่ที่ ภูเขาตะกุดรัง ที่นั่นมีรอยพระบาทจำลองตั้งแต่สมัยไหนไม่ทราบได้ มีศาลาหลังคา มุงด้วยสังกะสีครอบรอยพระพุทธรูปเพื่อมิให้ฝนตกถูก มีพระองค์หนึ่งได้ไปพัก ปักกลดอยู่ข้างๆ รอยพระพุทธรูปที่นั่น ต่อมาเมื่อมีโยมใครจะทำบุญบ้าน ได้มานิมนต์ พระไปสวดพุทธมนต์มงคลบ้านในตอนเย็นค่ำ

ตอนบ่ายในวันนั้น ไปรวมฉันน้ำร้อนเสร็จแล้ว ได้พากันซ่อมสวดมนต์ เพื่อจะได้ให้เสียงเข้ากัน แต่เมื่อสวดปรากฏว่าเสียงไม่ถูกกัน บ้างก็เสียงสูงบ้าง ก็เสียงต่ำ บ้างก็เสียงเล็กใหญ่ไม่เข้ากัน จึงเกิดมีปากเสียงถกเถียงกันขึ้น ไม่ลงรอยกัน แล้วก็เลิกกันไป อยู่ประจำที่ของตนๆ เพื่อประกอบทำความเพียรภาวนา พอตอนดึก สงัดเงียบก็ได้ยินเสียงนกหวีดดังขึ้นเป็นสัญญาณเรียก ได้ยินทั่วถึงทุก ๆ องค์ ลักครู่ก็ได้ยินเสียงนกหวีดดังขึ้นมาอีกเป็นครั้งที่ ๒ และครั้งที่ ๓ ดังมาจากทางรอยพระบาท ที่พระองค์นั้นพักอยู่ ทุกองค์จึงลุกขึ้นออกมาดู ก็ปรากฏเห็นพระองค์ที่พักอยู่ข้าง รอยพระพุทธรูปหนึ่งตัวสั้น มีเหงื่อออกโชยทั้งตัว เป็นอะไร พระอาจารย์ฝั้นท่านถามขึ้น ท่านอาจารย์ไม่ได้ยินหรือ เสียงดังเหมือนกะลังกะลืออยู่บนหลังคาจะพังแหลกไปหมดแล้ว เขามาจะทุบกระผมแต่ยังไม่ทันจะทุบ กำลังชู่และทุบสังกะสี เสียงดัง เหมือนกับฟ้าผ่า แท้จริงเสียงที่ว่านั้น นอกจากพระองค์นั้นแล้วองค์อื่นไม่มีใคร ได้ยินเลย มีแต่ท่านที่อยู่ข้างรอยพระพุทธรูปองค์เดียวเท่านั้นได้ยิน

พระอาจารย์ฝั้นท่านได้พิจารณารู้เหตุแล้ว ท่านจึงได้เรียกพระทุกองค์ มารวมกันแล้ว ท่านจึงได้เทศน์ตักเตือนพระภิกษุสามเณรให้เห็นโทษในความวิบัติ ที่มีความเห็นขัดแย้งซึ่งกันและกันเรื่องสวดมนต์เมื่อตอนบ่ายนี้ ไม่มีความเคารพ ซึ่งกันและกันตามพระธรรมวินัย ไม่เป็นไปเพื่อความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน ต่อไป พวกเราควรระมัดระวังอย่าให้เรื่องวิบัติอย่างนี้เกิดขึ้นในคณะของพวกเราได้อีก ให้ตั้งอยู่ในความสามัคคี คือ กายสามัคคี จิตสามัคคี ทิฐิสามัคคี อย่าให้กายแตก สามัคคี กายแตกไม่ดี ใช้ไม่ได้ จิตแตกก็ไม่ได้ ใช้ไม่ได้ ความคิดเห็นแตกแยกก็ไม่ได้ เมื่อ ไม่ดีแล้วมันก็ใช้ไม่ได้ ใครก็ไม่อยากได้ ใคร ๆ ก็ไม่ปรารถนาไม่ต้องการเพราะมันแตก ให้มีจิตประกอบด้วยความเมตตาเคารพคารวะซึ่งกันและกัน จึงจะเป็นไปเพื่อความ สุขความเจริญในพระธรรมวินัยของเรา ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรง

ประทานไว้มอบให้พวกเราแล้ว พวกเราควรรักควรทะนุถนอมบำรุงรักษาไว้ให้ดี เราทั้งหลายควรปฏิบัติตามอย่างนี้ต่อไป

พระทุกองค์ที่ได้มานั่งร่วมกันประชุมฟังโอวาทของท่านพระอาจารย์ฝั้นแล้ว ต่างองค์ต่างก็รู้สึกสำนึกผิด กลับมีจิตใจผ่องใส ได้ทำความเคารพคารวะซึ่งกันและกัน แล้วจึงได้เลิก กลับไปประกอบทำความเพียรบำเพ็ญภาวนา เหตุการณ์ก็สงบตั้งแต่นั้นมา ไม่มีอะไรเกิดขึ้นอีก พระอาจารย์ฝั้นได้พาพระภิกษุสามเณรพักวิเวกฝึกจิตบำเพ็ญภาวนา พอจนถึงเวลาใกล้จะเข้าจำพรรษาแล้วก็พากันกลับมาจำพรรษาอยู่ที่วัดป่าศรีธารวม

ออกเดินทางมุ่งไปจังหวัดเชียงใหม่

นับแต่ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะมหาเถระ แยกจากคณะศิษยานุศิษย์ ไปอยู่ทางภาคเหนือจังหวัดเชียงใหม่แต่ลำปางองค์เดียว เปรียบประดุจช้างเผือก หิวหน้าจำฝูงออกจากโขลงเที่ยวอยู่แต่ลำพังผู้เดียว ไม่เคลื่อนกล่นไปด้วยช้างและลูกช้างด้วยกัน มีตนตัวเดียวเที่ยวหากินแต่ลำพังตามใจชอบ ย่อมได้รับรสจากหญ้าอ่อนและน้ำใสอย่างสะดวกสบายเพียงพอแก่ความต้องการนั้นใด แม้ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะมหาเถระ ก็ได้ออกจากคณะไปเที่ยววิเวกอยู่ตามป่าที่จังหวัดเชียงใหม่ ในส่วนเหนือของแดนไทยก็ฉนั้น

พระอาจารย์ฝั้นมีความระลึกถึงท่านพระอาจารย์มั่นผู้เป็นอาจารย์ของท่านมิได้ขาด เมื่อออกพรรษาแล้วจึงได้คิดตัดสินใจออกเที่ยวเดินธุดงค์ โดยมีท่านพระอาจารย์อ่อนได้ร่วมทางไปด้วย ตั้งจิตเจาะจงตรงไปที่พระอาจารย์ของท่าน ณ ภาคเหนือ เมืองเชียงใหม่ เพราะได้ทราบข่าวว่าท่านพระอาจารย์ใหญ่มั่นท่านไปอยู่ที่นั่น พอไปถึงวัดเจติยหลวงก็ได้ไปพบพระอาจารย์ใหญ่มั่นมารอคอยอยู่ก่อนแล้ว พอท่านพระอาจารย์อ่อนและพระอาจารย์ฝั้นเดินเข้าไปหา พระอาจารย์ใหญ่มั่นได้พูดทักพระอาจารย์ทั้งสองว่า แหม พวกพระเจ้าชู้ ท่านพระอาจารย์ฝั้นพอได้ยินท่านพระอาจารย์ใหญ่พูดว่าดังนั้นก็สะดุ้ง เกิดมีความละอายในใจตัวท่านเองมาก แต่ท่านก็มีความสำนึกระลึกตัวขึ้นได้ว่าเรามีความผิด เพราะแต่ก่อนเมื่ออยู่กับพระอาจารย์มั่น ผ่าจีวร สบง บริขาร ท่านพระอาจารย์ใหญ่ท่านพาย้อมด้วยแก่นขนุน

(สีกรัก) ท่านไม่ให้ใช้ย้อมสีเหลืองอย่างที่ตลาดเขานิยมใช้กัน แต่ผ้าจีวรและผ้าสบงของพระอาจารย์ฝั้นและพระอาจารย์อ่อนล้วนแต่ย้อมสีเหลืองแจ้ว ประกอบกับผ้าบาตรก็ประดับด้วยมุก ชัดแวววาวด้วยลวดลายทั้งสององค์ พระอาจารย์ใหญ่จึงได้พูดอย่างนั้น ท่านพูดตามความจริง ความจริงมีอยู่อย่างนี้ท่านก็พูดอย่างนี้

ท่านพระอาจารย์อ่อนท่านนี้ละเอียดในใจมาก ท่านปรารถนาจะเอาผ้าบาตรโยนทิ้งเข้าไปในป่า แต่ภายหลังเห็นว่ามุกที่ประดับผ้าบาตรท่านไม่ได้ขัดหรือเลื่อยตัดทำเอง เป็นของเขาทำไว้แล้วคงใช้ได้ วันต่อมาท่านพระอาจารย์ทั้งสองจึงได้ถากแก่นขนุนเอามาต้มเคี่ยวให้ออกเป็นสีดีแล้ว ชักผ้าจีวร สบง และผ้าบริวารให้สีเหลืองออกแล้ว จึงชักย้อมด้วยน้ำแก่นขนุนที่ต้มเคี่ยวเอาไว้จนผ้าเป็นสีแก่นขนุนตามที่ต้องการ

นั่งภาวนาจนสว่าง

ท่านพระอาจารย์ใหญ่ได้บอกให้จัดที่พักเสร็จเรียบร้อยแล้ว ตอนเย็นค่ำวันนั้น พระอาจารย์ทั้งสองได้เข้าไปถวายการปฏิบัติ ท่านพระอาจารย์ใหญ่ได้พูดกับท่านพระอาจารย์ทั้งสองว่า พวกท่านมานั้นนับว่าโชคดีมาก ที่ผมได้มารอบพบพวกท่านอยู่ที่นี่ มิฉะนั้นพวกท่านจะไม่ได้เห็นผมเลย มีพระภิกษุ สามเณร หลายนคนหลายพวกมาเที่ยวตามหาผมแต่ไม่พบ เพราะผมออกไปปฏิบัติ ไปอยู่ตามสถานที่สงบสงัดแต่ลำพังองค์เดียว ไม่มีใครรู้จัก พระเณรเป็นร้อย ๆ มา ก็ไม่สำคัญเท่าพวกท่านมาดอก

ท่านอาจารย์ทั้งสองถวายการปฏิบัติอยู่ตึกเกือบสองยาม พระอาจารย์ใหญ่ได้ลุกขึ้นนั่ง ตั้งท่าตรองอาจ แล้วแสดงธรรมปฏิบัติ เปิดเผยให้ท่านพระอาจารย์ทั้งสองฟังอย่างจะแจ้ง ยกขึ้นมาแสดงเรื่องมรรคผล นิพพานญาณวิมุตติ แล้วแสดงอริยวงศ์ อริยประเพณีของพระพุทธเจ้าและพระอริยสงฆ์สาวกเจ้าทั้งหลายว่าพระพุทธเจ้าก็ดี พระอริยสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าก็ดี ท่านผู้เป็นพระอริยะทั้งหลายเหล่านั้น ท่านมีข้อวัตรปฏิบัติเพื่อให้เป็นเยี่ยงอย่าง ทุกกาลทุกเวลาทุกอิริยาบถ ท่านไม่ได้เลิกละ สละปล่อยวางจนตลอดชีวิต พระองค์ไม่คลุกคลีทรงชักนำพาสาวกยินดีแต่ในที่วิเวกสงบสงัด พาสาวกของพระองค์ปฏิบัติ *อัมปิจณฺหา*

มักน้อย สันโดษ มีจิตใจเด็ดเดี่ยวมั่นคง คงที่ไม่เปลี่ยนแปลง มรรคผลธรรมวิเศษนั้น ไม่เลือกบุคคล เพศ ภูมิ ชนชั้น วรณะ และไม่เลือกกาล สถานที่ ผู้ใดมีใจ มรรคผล มีตลอดกาล ตลอดเวลา มีประจำอยู่ตั้งแต่ไหนแต่ไรมา

เรายังขาด ศีล สมาธิ ปัญญา ศรัทธา สติ ความเพียร ยังไม่แก่กล้า เต็มเปี่ยม บริบูรณ์ จิตจึงไม่มีกำลังต่อสู้เอาชนะกับกิเลสได้ พวกเรามานี้ไม่ใช่มาเล่น เรามาชง ก็ไม่ใช่มาชงเล่น เรามาชงจริง เรามาจริง เราต้องปฏิบัติจริง จึงจะรู้จึงจะเห็นธรรม อันเป็นของจริง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ทรงตรัสรู้ธรรมจริง เป็นสัจธรรม พระองค์ทรงแสดงธรรมเป็นคำที่มั่นคง มีอยู่และตั้งอยู่ตลอดกาล ไม่เคยเปลี่ยนแปลง ทั้งในอดีต อนาคต และปัจจุบัน ไม่เคยคร่ำครา ยังสดใสใหม่เอี่ยมเต็มเปี่ยมอยู่ ตลอดกาลทุกเมื่อ ไม่เคยขาดตกบกพร่องแม้แต่น้อย จงพากันปฏิบัติอย่างเอาจริง เอาจัง เพื่อจิตจะได้มีกำลังแข็งแกร่ง ต่อสู้กับข้าศึกผู้คิดจะนอกแถวเราอยู่ ตลอดเวลามาเป็นเวลาอันยาวนาน จะนับประมาณก็ร้อยก็พันก็กัลป์อนันตชาติ ก็ประมาณมิได้ ทำให้เราได้รับทุกข์ทรมานมาแสนสาหัสจนนับรอรอยไม่ได้

ธรรมปฏิบัติที่ท่านพระอาจารย์ใหญ่เทศนาแสดงในคืนวันนั้น แหมช่าง น่าอัศจรรย์มาก ยังไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อนเลย ท่านนั่งตัวตั้งตรง ท่าทางองอาจ ตาแหลมคมทอดต่ำสำรวจ เลี้ยงก้องดังฟังกังวานนุ่มนวลชวนให้จิตผู้ฟังปลื้มปีติ สงบอิ่มอย่างบอกไม่ถูก ทำให้พระอาจารย์ทั้งสองมีกำลังใจ ในคืนวันนั้นท่าน นั่งสมาธิจนสว่าง ไม่รู้สึกเจ็บปวดเหน็ดเหนื่อยอ่อนเพลียเลย

ท่านพระอาจารย์อ่อนกราบขออนุญาต ลาพระอาจารย์ใหญ่ไปบำเพ็ญ ทำความเพียรภาวนาที่อำเภอฟั่ว ท่านพระอาจารย์ฝั้นปรารภว่าจะไปด้วย แต่ยังไม่ทันได้ลา ท่านพระอาจารย์ใหญ่ได้พูดขึ้นก่อนว่า ท่านฝันอยู่กับผมที่นี้ก็สบายแล้ว ถึงจะไปที่ไหนก็ไม่สบายดอก พระอาจารย์ใหญ่พูดให้หายอย่างนี้ ท่านพระอาจารย์ฝั้น ทราบได้ทันทีว่าพระอาจารย์ใหญ่ต้องการให้พระอาจารย์ฝั้นอยู่กับท่าน ไม่อยากให้ ไปที่อื่น ท่านพระอาจารย์จึงไม่ได้ไปอำเภอฟั่วร่วมกับท่านพระอาจารย์อ่อน

หลายครั้งที่ท่านพระอาจารย์ฝั้นปรารภว่า จะไปกราบขออนุญาตลาไปเที่ยว วิเวกบำเพ็ญเพียรภาวนาที่อื่น ท่านพระอาจารย์ก็ไม่ให้ไป โดยพูดกับท่านพระอาจารย์ฝั้น ว่าท่านฝันอยู่ที่นี้ก็ดีอยู่แล้วทุกครั้งที่ไป เมื่อท่านพระอาจารย์ใหญ่มั่นไม่ประสงค์จะ

ให้พระอาจารย์ฝั้นไปที่อื่น ท่านพระอาจารย์ฝั้นก็ไม่ไป จนกว่าท่านอนุญาตเมื่อไร ท่านจึงจะไป ท่านมีความเคารพเชื่อฟัง ตั้งอยู่ในโอวาทของพระอาจารย์ของท่าน อย่างหาผู้ที่เสมอเหมือนได้โดยไม่เป็นการง่ายเลย ต่อมาท่านจึงได้อนุญาตให้ไป พระอาจารย์ฝั้นจึงได้ไป ได้ออกไปพักที่ห้วยน้ำรินและที่บ้านโป่งกับท่านพระอาจารย์ อ่อน อยู่ที่บ้านโป่ง พระอาจารย์อ่อนป่วยเป็นไข้มาลาเรีย ท่านพระอาจารย์ฝั้น ได้รักษาพยาบาลท่านพระอาจารย์อ่อนอยู่หลายวัน อาการไข้ของท่านพระอาจารย์ อ่อนพอทุเลาเบาบางขึ้นแล้ว จึงได้พากันกลับไปหาพระอาจารย์มั่นที่วัดเจติยหลวง เมืองเชียงใหม่ พอท่านอาจารย์ทั้งสองไปถึง พระอาจารย์ใหญ่ได้เทศน์และสอนให้ พระอาจารย์ฝั้นทำความเพียรทั้งกลางวันและกลางคืนไม่มีเวลาหลับนอน จนจิต มีกำลังกล้า เป็นธรรมดวงเดียวไม่เกาะเกี่ยวกับอะไร ๆ ทั้งสิ้น

พอเวลาใกล้จะถึงกาลเข้าพรรษา ท่านพระอาจารย์ฝั้นได้รับธรรมาณัติจาก พ.ท.หลวงเกรียงฤทธิพิเชตุ เสนาธิการมณฑลทหารบกที่ ๓ จังหวัดนครราชสีมา เป็นเงิน ๔๐ บาท พร้อมกับจดหมายนิมนต์พระอาจารย์ฝั้นกลับไปจำพรรษาวัดป่า ศรัทธารวม โคราซ ท่านพระอาจารย์ฝั้นยังไม่อยากกลับ แต่ท่านพระอาจารย์อ่อน ชวนกลับไป ไป กลับ ๆ ๆ ไม่อยู่แล้ว กลับ ๆ ๆ ตกกลางพระอาจารย์ทั้งสองจึงเข้า ขออนุญาตกราบนมัสการลาพระอาจารย์ใหญ่กลับนครราชสีมา จำพรรษาอยู่ วัดป่าศรัทธารวม ท่านพระอาจารย์อ่อนอยู่วัดป่าสาละวัน หลังกองช่างกลรถไฟ นครราชสีมา เชื้อไข้มาลาเรียที่ท่านพระอาจารย์อ่อนเป็นไข้อยู่ที่เมืองเชียงใหม่ ยังไม่หายขาด จึงได้ติดตามท่านมาถึงโคราซ กลับมากำเริบเป็นขึ้นใหม่อีกอย่างแรง จนขึ้นสมอง เพื่อดลิ่งไม่มีสติรู้สึกตัว ทหาร ๕-๖ คนจับแทบจะไม่มีอยู่ จึงได้รับเอาไป รักษาที่เสนารักษ์ มณฑลทหารบก นครราชสีมา เห็นนายทหารเข้ามาเยี่ยมก็ยกมือ ชี้หน้าดำใครต่อใคร ดำสวด ดำชาย ชี้หน้า นั่นก็หมาตัวหนึ่ง นี่ก็หมาตัวหนึ่ง มองเห็น สายไฟว่าเป็นงูไปหมด ร้องเสียงลั่น งู ๆ ๆ ๆ หมอจึงได้ถวายยาฉันทน์ให้นอนหลับ จึงสงบหลับไป รักษาพยาบาลอยู่ประมาณ ๗ วัน ท่านพระอาจารย์อ่อนจึงได้หาย จากมาลาเรียขึ้นสมอง จากนั้นมาอาการไข้จึงค่อยหายดีขึ้นตามลำดับ

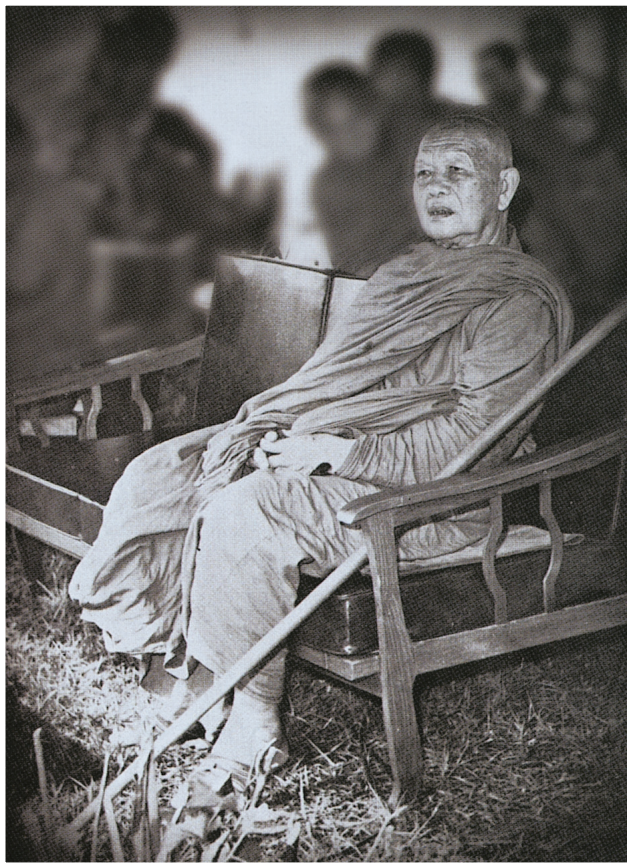
ต่อมา ปี พ.ศ. ๒๔๘๒ พระอาจารย์สิงห์ ขันตยาคโม (เจ้าคุณพระญาณวิศิษฐ์) เจ้าอาวาสวัดป่าสาละวัน ได้รับจดหมายของโยมบ้านนาโสภ อำเภอนาแก จังหวัด นครพนม ว่าเวลานี้ที่วัดป่าดงแท่เก่า บ้านนาโสภ มีแม่ชีเป็นพระอรหันต์ ประกาศ

ตัวเองว่าเป็นนางภิกษุ มีผู้คนแตกตื่นกันมาก บางคนก็เชื่อ บางคนก็ไม่เชื่อ ในจดหมายขอนิมนต์ท่านพระอาจารย์สิงห์ไประงับเหตุการณ์นี้ด้วย ท่านพระอาจารย์สิงห์ติดธุระไปไม่ได้ จึงได้มอบให้ท่านพระอาจารย์ฝั้นรับเป็นธุระไปทำหน้าที่แก้ไขแทน ครั้นออกพรรษาสิ้นเขตกฐินไปแล้ว ท่านจึงได้ออกเดินทางเพื่อไปทำธุระตามที่ได้รับมอบหมายจากท่านพระอาจารย์สิงห์

แม่ชีอรหันต์ ?

เรื่องมีอยู่ว่า ผู้หญิงคนหนึ่งชื่อ แม่ต๊ต อยู่บ้านนาห้อย มีศรัทธาเลื่อมใสใคร่อยากจะทำบวชเป็นนางชี จึงได้สละลูกหลานบ้านเรือนแล้วมาบวชเป็นแม่ชี (ผู้หญิงโกนผมโกนคิ้ว แล้วนุ่งขาวห่มผ้าขาว รักษาศีล ๘) แล้วมาพึ่งเทศน์ฟังธรรมกับท่านพระอาจารย์อาญาครุฑ ซึ่งท่านอยู่ที่วัดสันติการาม บ้านนาโสก (ดงเท้าเก่า) แม่ชีต๊ตเมื่อได้รับการอบรมสั่งสอนวิธีการปฏิบัติฝึกหัดภาวนาจากท่านพระอาจารย์อาญาครุฑแล้ว ก็กลับไปปฏิบัติอยู่ที่บ้านนาแค้น้อย แต่แม่ชีเที่ยวออกมาพึ่งเทศน์พระอาจารย์อาญาครุฑแทบทุกวัน ทำให้จิตใจของแม่ชีมีกำลังความเลื่อมใสในใจอย่างแรงกล้า ตั้งใจทำความเพียรภาวนาตลอดเวลาไม่ลดละ เธอได้กำหนดจิตคิดตั้งบริกรรมคำภาวนาทั้งวันทั้งคืน เดิน ยืน นั่ง นอน จิตที่ได้กำลังจากสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร ก็รวมลงสู่ความสงบสงัดจากกาม สงัดจากอกุศล จิตก็ผ่องใสบริสุทธิ์หมดจดสะอาด มีกำลังสามารถรู้ลึกรู้เห็นชาติของตนเองได้ว่า แต่ชาติก่อนตัวเองเคยได้ถือกำเนิดเกิดเป็นลูกชายของท่านพระอาจารย์อาญาครุฑ

แม่ชีต๊ตจึงได้นำเอาเรื่องนี้ไปเล่าถวายให้ท่านพระอาจารย์อาญาครุฑฟัง ท่านพระอาจารย์อาญาครุฑจึงซักถามแม่ชีต๊ตว่า มีอะไรเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่าเป็นความจริงว่า แต่ชาติก่อนแม่ชีเคยได้มาถือเอากำเนิดเกิดเป็นลูกของอาตมาจริง ผ้าเท้าของคุณพระพ่อ มีรูปกัจจกร แม่ชีตอบ แล้วแม่ชีจึงขออนุญาตดูผ้าเท้าของคุณพระพ่อ (คือผ้าเท้าของท่านพระอาจารย์อาญาครุฑ) ท่านก็อนุญาตให้ดู ในความรู้สึกของแม่ชีก็ปรากฏว่ามีเป็นความจริง แม่ชีจึงได้มีความเชื่อมั่นว่า ตัวเองเคยได้ถือเอากำเนิดมาเกิดเป็นลูกของคุณพระพ่อ คือพระอาจารย์อาญาครุฑจริงๆ ตั้งแต่นั้นมาแม่ชีต๊ตก็เรียกท่านพระอาจารย์อาญาครุฑว่าเป็นพระพ่อ ส่วนท่านพระอาจารย์อาญาครุฑท่านก็เชื่อ นับถือแม่ชีต๊ตว่าเป็นลูกชายของ

ท่านจริง ๆ ทั้งสองฝ่ายต่างก็ได้ไปมาสังคมสมาคมอย่างใกล้ชิดสนิทสนมเหมือนพ่อกับลูก แม่ชีจึงได้ขออนุญาตคุณพระพ่อเข้ามาอยู่ในวัด เพื่อจะได้ฝึกหัดและปฏิบัติใกล้ชิดกับคุณพระพ่อ ท่านพระอาจารย์อาญาครุฑก็ได้อนุญาตให้ลูกชายในเพศร่างของแม่ชีเข้ามาอยู่กุฏิใกล้กันกับกุฏิของท่าน คุณพระพ่อ (พระอาญาครุฑ) ก็ได้อบรมสั่งสอนลูกชาย (แม่ชีตัด) ให้เร่งทำความเพียรเพื่อให้ได้บรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ เพื่อให้ถึงซึ่งธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อตัดกระแสแห่งวิภวภูมิจึงเพื่อละสังโยชน์โดยลำดับ ให้ได้บรรลุถึงซึ่งธรรมชั้นสูงยิ่ง ๆ ขึ้นไป ลูกชายในร่างของนางชีก็มีความเคารพเพื่อพึ่งตั้งอยู่ในโอวาทของคุณพระพ่อทุกอย่าง ปฏิบัติคุณพระพ่ออย่างเหมือนกับเด็กผู้ชายปฏิบัติกับอาจารย์ ทำให้คุณพระพ่อหลงรักลูกชายชีคนี้นี้มาก

ต่อมาการบรรลุธรรมบังเกิดขึ้นแก่ลูกชาย โดยพระธรรมมาแสดงตัวให้ปรากฏเห็นเป็นองค์พระอยู่บนศีรษะแม่ชีตัด พระที่สถิตบนศีรษะก็คอยสั่งสอนตักเตือนแม่ชีให้ปฏิบัติตามตลอดเวลา แม่ชีก็ทำตาม พูดตาม ไปตาม อยู่ตาม พระธรรมท่านบอกท่านสอนทุกอย่าง พระธรรมได้แสดงให้แม่ชีฟังว่า ในอดีตชาติที่ล่วงกาลมายาวนานแล้ว ว่าท้าวฯ ได้ถือกำเนิดเกิดมาเป็นลูกชายของท่านพระอาญาครุฑ (ท้าวฯ คือชื่อที่พระธรรมเรียกแม่ชีตัดเมื่อเป็นลูกชายของอาญาครุฑ) มีนามว่า ท้าวบุญ มีศรัทธาได้เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาอยู่ที่เมืองดักกิลลา ต่อมาได้เป็นพระอาจารย์บุญ พระอาจารย์บุญเป็นพระที่มีเมตตาตามหานิคมมาก มีประชาชนคนทุกเพศทุกวัยเคารพเลื่อมใสรักใคร่ท่านมาก

พระอาจารย์บุญคลุกคลีมีอยู่ด้วยกับบริษัทบริวารทุกวันทุกเวลามากจนเกินขอบเขต เป็นเหตุให้จิตใจเลื่อมทราวม จนหลงลืมสติ ไม่มีเหลือแม้กระทั่งพระธรรมเครื่องคุ้มครองทั้งตนและโลก คือ หิริ โอตตปปะ กิเลสกาและวิตถุกามติดตามมาประจวบกันได้จึงหะ ตณหาราคะที่มีอยู่ภายในก็บีบเอาหัวใจพระอาจารย์บุญ บังคับสนับสนุนให้พระบุญพอใจหลงใหลในสีกาผู้มาเป็นโยมอุปัฏฐากของตน จนได้กระทำการมอันลามกต่ำจนถึงที่สุดในการประพฤติพรหมจรรย์ ด้วยข่มขืนเสพเมถุนธรรมกับสีกาผู้อุปัฏฐากตน ยังผลให้ตนต้องอาบัติปาราชิกขาดจากความเป็นพระอาจารย์บุญ เมื่อตายจากนั้นก็ไปตกนรกเสวยทรมานทุกขเวทนาอยู่ในนรกนั้น ๗ หมื่น ๖ พัน ๖๖๖ ปี พ้นจากนรกขุมใหญ่แล้ว ยังตกนรกขุมเล็กที่เป็นบริวารอยู่โดยรอบขุมใหญ่อีก เสวยเวทนามานทุกขเวทนาในนั้นจนสิ้นบาปกรรม พ้นจากนรกก็มาเกิดเป็นเปรต ๗ กัลป์

พ้นจากเปรตมาเป็นสัตว์เดียรัจฉาน ถูกเขาตอนตัดพื้ชออกอีก ๗ กัลป์ นับชาติไม่ถ้วน ที่ได้ท่องเที่ยวเกิดในกำเนิดต่าง ๆ ให้ได้รับทุกข์ทรมานแสนสาหัส เพราะกรรมที่ตน ทำให้อาบัติโทษเมื่อคราวเป็นพระบุญนั้น

ครั้นกลับชาติมาชาตินี้จึงได้มาเป็นเพศหญิง มีสิ่งที่ป็นตำหนิอยู่ที่แข้ง มีรอย โดยรอบ เพราะบาปกรรมที่ได้กระทำจึงถูกจองจำทำโทษทรมาน จึงมีรอยปรากฏ เป็นขี้กลากิวมาในชาตินี้ บัดนี้ท้าวฯ ได้เกิดมาเป็นคน แลได้มาพบกับคุณพระพ่อ แล้ว ถ้าหากว่าคุณพระพ่อไปไหนและอยู่ที่ไหน ให้ท้าวฯ ติดต้อยห้อยตามคอย ประณิบัติปฏิบัติดูแลรักษาคุณพระพ่อ (พระธรรมพูดผ่านมาจากแม่ชีตัด) ต่อมา พระธรรมได้พูดผ่านในร่างของแม่ชีตัดอีกว่า ไป ให้พากันไปดูบ้านเก่าของท้าวฯ และคุณพระพ่อที่เมืองตักกสิลา ชื่อว่าวัดกุแก้ว บ้านจิด ปาซี ตำบลจิด อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

การเดินทางไปเมืองตักกสิลา คือบ้านจิด ในครั้งนั้นมีท่านพระอาญาครูดี พระบุญ (ไม่ใช่พระบุญหรือแม่ชีตัดชาติก่อน) สามเณรทองเพียร สามเณรทองดี สามเณรทองใย และแม่ชีตัด ไปถึงบ้านจิดแล้ว ได้ไปพักปักกลดอยู่ที่วัดกุแก้ว พระธรรมในร่างของแม่ชีก็บอกว่า นี่แหละเมืองตักกสิลา อันเป็นบ้านเกิดของท้าวฯ และคุณพระพ่อ แล้วพระธรรมก็บอกว่า มีเถย่านางเถาใหญ่อยู่ห่างไปประมาณ ๑ เส้นกว่า แล้วมีเจดีย์เก่าๆ อยู่หนึ่งองค์อยู่ที่ต้นไทร ไทรต้นนั้นพระธรรมบอกว่า เป็นไทร ๙ กำ คือรากหยั่งลงดินมี ๙ ราก พระบอกว่าให้คุณพระพ่อพาท้าวฯ ไปนั่งภาวนาอยู่ที่นั่นแหละ ต่อไปพระธรรมจะเอาไหเงินไหทองคำขึ้นมาให้ เพราะ เจ้าของได้มาถึงแล้ว ให้คอยดู บอกอีกว่าคืนนี้แหละจะเอาไหเงินไหทองคำขึ้นมาให้ได้ มีคนคอยเฝ้าดูอยู่ที่นั่น แต่ก็ไม่เห็นปรากฏ เห็นมีแต่รอย ส่วนชาวบ้านได้ประชุมปรึกษากันว่าไม่ควรเอาขึ้น ก็เลยเลิกกันไป

พอจะถึงวันเข้าพรรษาก็ได้พากันอยู่จำพรรษาที่วัดกุแก้วนั้น ระหว่างกลางพรรษาก็มีเรื่องแปลกประหลาดมาอีก คือพระธรรมในร่างของแม่ชีแสดงธรรมเทศนา แก่กรรมพระภิกษุสามเณรในวัด มีกรรมของพระบุญ เพราะพระบุญมีกรรมหนักมากถึง ๗ แสน แลพระบุญได้มีความประมาทในคุณพระพ่อ วิธีกรรมของพระบุญหรือขององค์อื่น ๆ และใครก็ดี พระธรรมบอกว่าให้ปล่อยวางกรรมนั้นเสีย อย่างนี้ทุกราย

เมื่อหมดเขตพรรษากาลผ่านพ้นไปแล้ว ได้ออกเดินธุดงค์ไปจำพรรษาที่บ้านเหล่าเมืองฟัก พรรษานี้พระธรรมแสดงธรรมเทศนาประกาศว่า เวลานี้ได้มีศัตรูติดมาคิดจะฆ่าคุณพระพ่อ ขอให้ท้าวและพระภิกษุสามเณรช่วยกันระมัดระวังรักษาคุณพระพ่อให้ดี จึงได้ประชุมปรึกษาจัดผลัดเปลี่ยนกันอยู่เวรยามติดต่อกันตลอดวันตลอดคืน ได้ปฏิบัติจัดการอยู่เวรยามกันมาก็หลายวันหลายคืนแล้ว ก็ไม่ปรากฏว่ามีอะไรหรือใครที่ไหนมาเป็นศัตรูคู่อาฆาตมาดร้ายแต่อย่างใดเลย จึงสามเณรทองเียวกับสามเณรจวงอยากจะพิสูจน์ว่าเป็นความจริงอย่างไรหรือไม่ ตอนดึกประมาณ ๕ ทุ่มเศษ สามเณรจึงไปเฝ้าก่อนมาตีเคาะไม้ลองดู แม่ชีตัดพ้อได้ยินเสียงไม้ที่สามเณรเคาะเท่านั้นแหละ ก็ตกใจ ลุกขึ้นตะโกนออกเสียงลั่นว่า เราจะมาฆ่าคุณพระพ่อแล้ว ช่วยด้วย ๆ ๆ พระเณร ชาวบ้านพอได้ยินเสียงแม่ชีร้องตะโกนดังนั้นก็เข้าใจว่ามีคนจะมาฆ่าพระอาญาครูดีจริง ๆ เพราะต่างคนก็ต่างเตรียมระมัดระวังอยู่แล้ว ก็พากันวิ่งออกมา ได้ยินแต่เสียงถามกันว่า อะไร ๆ ใคร ที่ไหน ๆ ถามกันไปถามกันมา ก็ไม่เห็นมีใครที่ไหนเป็นศัตรูมาจะทำร้ายคิดฆ่าพระอาญาครูดี เพียงแต่ได้ยินเสียงที่สามเณรเคาะไม้เท่านั้น ก็กลัวร้องตะโกนเสียงลั่นไปเลยไม่น่าเชื่อเลย ทำให้คนแตกตื่นโดยไม่มีเหตุผล แล้วก็เลิกรากลับไป พระอาญาครูดีลงทัณฑ์กรรมทำโทษสามเณร เพราะได้ตีเคาะไม้ให้แม่ชีตัดตกใจ แล้วร้องตะโกนทำให้ผู้คนแตกตื่น

สามเณรทองเพียร สามเณรทองเียว สามเณรทองดี มีความเหน็ดเหนื่อยคลาญความเลื่อมใส และความเคารพนับถือพระอาญาครูดีกับแม่ชีตัด เพราะเห็นการปฏิบัติคลุกคลีกันเกินขอบเขต สามเณรทั้ง ๓ องค์ จึงพากันหนีโดยไม่ได้บอกลาพระอาจารย์อาญาครูดีแต่อย่างใด ได้ไปอยู่วัดป่าสาละวัน นครราชสีมา กับพระอาจารย์สิงห์ขันตยาโคโม (พระญาณวิศิษฐ์) ต่อมาสามเณรทั้ง ๓ องค์ อายุ ๒๐ ปีเต็ม ก็ได้เข้าอุปสมบทเป็นพระภิกษุทั้ง ๓ องค์ อยู่ที่วัดป่าสาละวัน จังหวัดนครราชสีมา

ส่วนท่านอาญาครูดีกับพระบุญและแม่ชีตัด ได้เดินทางกลับมาอยู่วัดป่าสงบ อารมณ (สันติการาม) บ้านนาโสก ต.นาแก จ.นครพนม ซึ่งเป็นวัดเดิมของท่านท่านเคยอยู่มาก่อนแล้ว แม่ชีตัดได้เร่งประกอบทำความเพียรภาวนาไปตามความสำคัญอันเป็นอุฏมการณ์ของตน ซึ่งใครจะตำหนิติชมประการใดมิได้เอาใจใส่อะไร

กับใครทั้งนั้น มุ่งแต่ทำความเพียรภาวนากับปรนนิบัติระมัดระวังรักษาคุณพระพ่อ ด้วยความเพียรที่มีความพยายามติดต่อกัน มีนิมิตปรากฏเห็นพระธรรมที่ประทับอยู่บนศีรษะแม่ชี ได้ส่องแสงสว่างจ้าพุ่งออกไปให้แม่ชีตัดได้มองเห็นสารพัดหมดทุกอย่าง เรียกว่าพระธรรมสรณญาณ จะเป็นเรื่องอดีต อนาคตใกล้หรือไกล จะเป็นโลกนี้หรือโลกไหน พระธรรมก็พาไปส่องให้เห็นได้ แม่ชีจะไปเที่ยว นรก สวรรค์ชั้นใด พรหมชั้นไหน พระธรรมก็สรณญาณให้แม่ชีมองเห็นหมด

แม่ชีอยากจะไปฟังพระธรรมเทศนาพระพุทธรเจ้าหรือพระสงฆ์องค์อรหันต์ สาวกองค์ไหนเมื่อไร ก็ไปได้ทุกเมื่อ แม่ชีได้ไปนำเอาพระธรรมเทศนาพระพุทธรเจ้าลงมาแสดงให้คุณพระพ่อและญาติโยมคณะบริษัทฟัง ก่อนจะไปฟังธรรมเทศนาพระพุทธรเจ้า แม่ชีก็ประกาศให้คณะญาติโยมทราบล่วงหน้าก่อน ว่าวันนั้นเวลาเท่านั้นเราจะไปเอาพระธรรมเทศนาขององค์พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้ามาแสดงให้คณะพุทธบริษัทฟัง ถ้าท่านผู้ใดใคร่อยากจะฟัง ก็ขอให้มารวมชุมนุมอยู่ที่ศาลาวัดนี้เวลาบ่าย ๓ โมง พอได้เวลาท่านพระอาจารย์ศรีตือออกมาหนึ่งเป็นประธานบนอาสนะที่จัดไว้บนศาลา พระภิกษุสามเณรอุบาสกอุบาสิกา ศรัทธาญาติโยม ก็มารวมอยู่ที่ศาลาตามเวลาที่กำหนดไว้ พอถึงเวลา แม่ชีก็เดินมาขึ้นศาลาโรงธรรม เข้าไปกราบพระประธานแล้ว จึงหันไปกราบคุณพระพ่อ เมื่อคณะพุทธบริษัทมาชุมนุมกันนั่งสงบเงียบไม่มีเสียงแล้ว แม่ชีตัดคัทนิ่งเข้าที่คือทำสมาธิ ลักครู่หนึ่งก็ได้ยินเสียงเหมือนกับเสียงชายหนุ่มในร่างของแม่ชีว่า

ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เจริญ ตัวข้าเหนื่อยขอโอกาสขอพระองค์ได้ทรงพระกรุณาแสดงพระธรรมเทศนาแก่ข้าพระองค์ เพื่อข้าพระองค์จะได้จดจำแล้วนำคำสั่งสอนของพระองค์ไปแสดงให้คุณพระพ่อ และญาติโยมคณะพุทธบริษัทฟังด้วยเถิด

เอ่อตึละ (เสียงใหญ่ลากยาว เสียงพระพุทธรเจ้าในร่างของแม่ชี) ดูก่อนท้าวฯ ให้ท้าวฯ จงตั้งใจฟังเพื่อจะได้จดจำ แล้วนำเอาพระธรรมคำสั่งสอนที่เรตถาคตเทศนານี้ไปแสดงให้คุณพระพ่อฟัง เวลานี้มารผู้ใจบาปหยาบช้าเลวทรามคอยจ้องมองหาช่องหาโอกาสแทรกแซงกระทำการ้ายยี่ศาสนาของเราตถาคต และเบียดเบียนสาวกผู้ลูกศิษย์

ของเราตลอดเวลา ขอให้คุณพระพ่ออย่าได้มีความประมาท และให้คณะพุทธบริษัท ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตจงระมัดระวังรักษาคุณพระพ่อ อย่าให้มารมาก่อวน ทำอันตรายต่อคุณพระพ่อด้วย

“ขอรับ” (เสียงเล็ก คือ เสียงของท้าวฯ ในร่างของแม่ชีตัด) กระผมจะได้จำ เอาพระธรรมเทศนานี้ไปแสดงให้คุณพระพ่อและคณะพุทธบริษัทฟัง

จากนั้นท้าวฯ ในร่างของแม่ชี ได้นำเอาพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า มาแสดงให้คุณพระพ่อ และคณะสัปบุรุษพุทธบริษัทฟังดังต่อไปนี้

ท้าวฯ ในร่างของแม่ชีได้หันหน้าเข้ามาหาท่านอาญาครุฑีแลคณะญาติโยม ซึ่งนั่งชุมนุมคอยฟังด้วยอาการสงบเรียบร้อยอยู่บนศาลาโรงธรรม พูกว่า ข้าแต่คุณพระพ่อ ตัวข้าน้อยขอโอกาสต่อคุณพระพ่อแลคณะญาติพี่น้องทั้งหลาย โปรดตั้งใจฟัง ตัวท้าวฯ คือ ตัวข้าน้อยนี้จะได้นำพระธรรมเทศนาขององค์ สมเด็จพระศาสดาอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้ามาแสดงให้คุณพระพ่อ และพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ พร้อมทั้งคณะญาติโยมทั้งหลายฟัง

ต่อมาแม่ชีก็ได้พูดชี้มือไปทักทายคนโน้นคนนั้นว่า แต่ชาติก่อนคนนั้น เป็นอย่างนั้น ได้ทำบาปอย่างนั้นแล้วตายไปตกนรก ๗ แสน (เจ็ดแสนอะไร จะเป็น เจ็ดแสนชาติ เจ็ดแสนกัป ก็ไม่ได้บอกชัด) แล้วก็แสดงผลของกรรมที่เขาคนนั้น ได้กระทำไว้ปรากฏเห็นโดยทั่วกัน

เรื่องมีอยู่ว่า พระอาจารย์องค์หนึ่งได้พาคณะศิษย์ พระเถร ออกไปเดินธุดงค์ ไปทางภูสิงห์ ภูว้าว บึงกาฬ จ.หนองคาย แม่ชี ๓ คนใครจะไปศึกษากับพระอาจารย์สีห์ วัดพระบาทโพนัน ผังซ้ายของแม่น้ำโขง ประเทศลาว ขออาศัยพระอาจารย์องค์นั้น ติดตามไปด้วย ครั้นไปถึงภูสิงห์ คณะแม่ชีก็ได้แยกทางจากอาจารย์องค์นั้น ตรงไปที่พระอาจารย์สีห์ที่อยู่ไปถึงบ้านโพนแพงซึ่งอยู่ติดริมแม่น้ำโขงฝั่งไทย จึงได้ไป ติดต่อหาเรือเพื่อจะได้ข้ามฝั่งไปทางโน้น ก็ได้ทราบจากคนที่อยู่บ้านโพนแพงนั้น บอกว่า พระอาจารย์สีห์มรณะเสียแล้ว แม่ชี ๓ คนผิดหวังหมดกำลังใจ จึงได้พากันเดินทางกลับมาถึงบ้านผักชะ ตะวันคำพอดี จึงได้พากันแวะไปพักที่วัดร้าง

อยู่ใกล้ข้าง ๆ บ้านนั้น มีคนผู้ชายในบ้านนั้น เห็นแม่ชีคนแปลกหน้ามาพักอยู่ที่นั่น ก็ได้มาปราศรัยไต่ถาม ได้ทราบความแล้วชายคนนั้นได้หลอกว่ามีอาจารย์ฆราวาสคนหนึ่งอยู่ในบ้านนี้ เป็นศิษย์พระอาจารย์สีทัต มีความรู้ดีภูมิความรู้สูง ภาวนาเก่งมาก ประชาชนเคารพนับถือมาก พวกแม่ชีควรลองศึกษากับเขาดูบ้าง แม่ชีพาชื่อหลงเชื่อ จึงถูกมนุษย์สารเลวซึ่งตั้งตนเป็นอาจารย์ ล้วงเกินจนเสียความบริสุทธิ์ทั้งสามคน

พอรุ่งเช้าก็พากันเดินทางกลับด้วยความเสียใจ ในคืนนั้นพระธรรมของแม่ชีตัตก็ได้อธิษฐานให้แม่ชีตัตเห็น ฐเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแก่แม่ชีพวกนั้น พอเห็นคณะชี ๓ คนเดินมา แม่ชีตัตก็ชี้หน้าพวกแม่ชี ๓ คนนั้นทันทีว่า พวกเจ้า ๓ คนคือฆาตแล้วทุกคน ต้องโทษหนัก เพราะร่วมสังฆวาสผู้ชาย ได้ขาดจากความเป็นนักบวชแล้ว ชีทั้ง ๓ คนก็รับสารภาพว่าเป็นความจริงทุกอย่าง แล้วแม่ชีตัตก็ตัดสินลงทัณฑ์กรรมทำโทษพวกชี ๓ คนนั้น โดยให้ชี ๓ คนนั้นไปแสดงความผิดที่ตนต้องโทษแก่พระสงฆ์ทุก ๆ องค์และทุก ๆ วัน ถ้ามีภิกษุสงฆ์มาจากวัดอื่นก็ให้ไปแสดงบอกทุก ๆ องค์ และทุกราย แม่ชี ๒ คนทนอยู่ไม่ได้ ก็ออกกลับไปอยู่บ้านของตน

สามเณรทองเพียร สามเณรทองใย สามเณรทองดี ที่หนีจากอาญาครุฑได้ไปบวชเป็นพระแล้วทั้ง ๓ องค์ อยู่ที่วัดป่าสาละวัน หลังกองช่างกลรถไฟ นครราชสีมา วิญญานของพระ ๓ องค์นี้ แหละได้เข้ามาเข้าทรงกับแม่ชี เวลาตอนเช้าของวันหนึ่ง แม่ชีตัตได้ประกาศบอกให้ทราบทั่วถึงกันว่า ในเวลาบ่ายวันนี้จะมีผู้มาแสดงกรรมวิบาก ให้ทุกท่านทุกคนมารอคอยฟังอยู่ที่บนศาลาโรงธรรม เพื่อมาฟังการแสดงผลของกรรมเวลาตอนบ่ายวันนี้ด้วย

พอตกบ่ายก็ได้มีชาวบ้านทั้งชายหญิงออกมาในวัดเป็นจำนวนมาก มีแม่ชีคนหนึ่งเมื่อบวชแล้วไปอยู่ในบ้านกับลูกหลานชื่อแม่ชีทอง พอตอนบ่ายได้เวลา ก็เห็นแม่ชีทองเดินออกมา มีอาภักิริยาท่าทางแลล่ำเนียงเสียงพูดเหมือนผู้ชายทุกอย่าง ล้วนคำพูดกับชาวบ้านใช้ลำนวนเหมือนพระพูดกับโยม เข้าไปในวัดก็ได้ทักทายปราศรัยกับโยมคนนั้นโยมคนนี้ เหมือนกับคนที่เคยอยู่ด้วยกันแล้วจากกันไปนาน เพิ่งจะมาพบกันได้เดินไปตามบริเวณวัด ตรวจดูกุฏิหลังนั้นหลังนี้ แล้วถามว่าโยม ท่านพระอาจารย์อาญาครุฑที่ท่านอยู่ไหม เมื่อได้ทราบว่าท่านอยู่แล้ว ก็ขึ้นไป

บนศาลาโรงธรรม กราบพระประธาน แล้วกราบท่านอาญาครูดี กราบเสร็จแล้ว ก็ขยับจะเข้าไปนั่งใกล้ๆ กับท่านอาญาครูดี แต่ท่านอาญาครูดีได้ชี้บอกให้ไปนั่งบนอาสนะที่ห่างออกไปซึ่งจัดไว้แล้ว

พอแม่ชีของนั่งลงแล้วได้ยกมือขึ้นประนมพุดขึ้นว่า ไหว้ละ พระพ่อแม่ครูบาอาจารย์ มีความสุขสบายดีอยู่หรือ เออ มีความสุขเป็นปกติตามธรรมดาของสังขาร ท่านอาญาครูดีตอบ แล้วถาม ท่านเป็นใคร มาจากไหน ผมพระทองเพ็ญมาจากนครราชสีมา (วิญญาณในร่างแม่ชีของตอบ) มีธุระอะไรหรือ จึงได้มาทางไกลมาก พระอาญาครูดีถาม ขอโอกาสพ่อแม่ครูบาอาจารย์ กระผมมานี้ตั้งใจมากราบขอขมาคารวะ ขมาโทษกับครูอาจารย์ให้ครูอาจารย์อโหสิกรรมให้กระผมผู้เฒ่าผู้แก่ด้วยกรรมอะไร โทษอะไร คือกระผมได้ลักหนีไปจากครูอาจารย์ เพราะความไม่พอใจที่ได้เห็นครูอาจารย์หลงเชื่อแม่ชี คลุกคลีจนเกินขอบเขต จิตของกระผมได้มีความดูหมิ่นประมาทครูอาจารย์ว่า ครูอาจารย์กับแม่ชีตัดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จิตเบื้อหน่ายคลายความเลื่อมใสไม่เคารพรับนับถือ จึงได้ลักหนีไป แท้จริงครูอาจารย์กับแม่ชีตัดไม่ได้เป็นอะไรกัน ยังมีความบริสุทธิ์อยู่ กระผมระลึกเรื่องนี้มาเมื่อใดก็นึกเสียใจตัวเองมาก กระผมไม่มีความสุขสบายในใจ ทุกข์ใจไม่เป็นตาหลับตานอน

กระผมได้มีความลำนึกระลึกตัวแล้วว่าตัวเองมีความผิด จึงคิดมาขอขมาคารวะสารภาพผิดต่อครูอาจารย์ ขอให้ครูอาจารย์ได้เมตตาโปรดอดโทษอโหสิกรรมให้แก่กระผมผู้เฒ่าผู้แก่บาปบุญด้วยเถิด เออ ดีแล้วละ ที่ได้กระทำผิดและคิดผิดเมื่อรู้สึกตัวแล้วมาสารภาพยอมรับผิด ต่อไปให้สำรวมระวัง จากนั้นพระทองเพ็ญในร่างของแม่ชีก็ได้พุดคุยสนทนาปราศรัยกับท่านพระอาญาครูดี และได้บอกโยมผู้ที่นั่งอยู่ใกล้ๆ ประเคนกาน้ำ หมากรุก บุหรี่ เคี้ยวหมาก สุกๆ บุหรี่ และกิริยาท่าทางเหมือนพระทองเพ็ญทุกอย่าง แล้ววิญญาณของพระทองเพ็ญก็ได้ลาพระอาญาครูดีกลับไปพอวิญญาณพระทองเพ็ญกลับ แม่ชีก็หมอบล้มลง ลักครูก็ลุกขึ้นนั่ง พอลืมตาเห็นตัวเองมานั่งอยู่ชั้นบนก็ตกใจ รีบลงมาแล้วพุดว่า ดิฉันมาอยู่ที่นี้แต่เมื่อไหร่ มาได้อย่างไร แสดงความตกใจและกลัวในตัวเอง มีความอายๆ มีผู้ถามว่า เมื่อตะกี้แม่ชีเป็นอะไร รู้ตัวไหม ตอบ ไม่รู้ ไม่รู้ตัวเลยว่าเป็นอะไร แม่ชีตัดซึ่งนั่งภาวนาเข้าสมาธิอยู่ในขณะนั้น ได้พุดขึ้นว่า ต่อไปนี้จะได้ขึ้นไปนำพระธรรมเทศนา ของพระพุทธเจ้ามาแสดงให้คุณพระพ่อ และคณะพุทธบริษัทฟัง ให้พากันมาชุมนุมคอยฟัง แม่ชีตัด

ก็นั่งกำหนดจิตทำสมาธิภาวนาประมาณสักพักหนึ่ง ก็ล้มตามองไปที่พระประธาน กราบ ๓ หน แล้วพูดขึ้นว่า

ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เจริญ ตัวข้าน้อยขอโอกาส ขอพระองค์ได้ทรงพระกรุณาแสดงพระธรรมเทศนาสั่งสอนแต่ข้าน้อย เมื่อข้าพระองค์ฟังแล้วก็จะได้กำหนดจดจำ นำเอาพระธรรมคำสั่งสอนไปแสดงให้คุณพระพ่อ และญาติโยม คณะพุทธบริษัทฟังต่อไป เออทีละ (แม่ชีตัดพูดเสียงใหญ่เพื่อให้คล้ายเสียงพระพุทธเจ้า) คุณท้าวฯ ท้าวฯ จงตั้งใจฟัง แล้วจดจำนำเอาพระธรรมเทศนาของเรา ตถาคตไปแสดงให้คุณพระพ่อ และคณะบริษัทฟัง คือเวลานี้มารผู้ใจบาปเข้าตลใจพวกพระภิกษุให้เป็นพระอลัชชี ผู้ไม่มีความละอาย ให้ประพฤตินอกกริตนอกกรอย ผิดแผกแตกต่างจากพระธรรมวินัยที่เราตถาคตได้ทรงบัญญัติไว้ เข้ามาบวชเหยียบย่ำ ศาสนาของเราตถาคตมากขึ้นทุกวัน ๆ ขอให้คุณพระพ่ออย่าได้ประมาทเลินเล่อ เผลอตัวหลงใหลมัวหมองในกลหลอกลวงของพวกมารผู้ใจบาป ให้คุณพระพ่อเพียรพยายามเอาใจสู้กับพญามารจนกว่าจะได้ชัยชนะ ท้าวจะระมัดระวังคุณพระพ่อ ทั้งกลางวันกลางคืน อย่าได้ปล่อยให้ท่านอยู่ลำพังองค์เดียว ให้มีการอยู่เวรยามรักษา อย่าให้พลาดท่าเสียทีแก่ออลัชชีผู้เป็นมารใจบาปหยาบช้าย้ายศาสนา

ขอรับ (เสียงชายหนุ่มในร่างของแม่ชีตัด) กระผมจะได้้นำเอาคำสั่งสอนอันประเสริฐเลิศยิ่งนี้ไปแสดงแก่คุณพระพ่อและคณะพุทธบริษัท แล้วจักพากันประพฤติปฏิบัติต่อไป ผู้เป็นท้าวฯ ในร่างของแม่ชีตัดก็หันหน้าไปกราบคุณพระพ่อ ๓ หน แล้วหันไปทางคณะพุทธบริษัทกล่าวว่า ข้าน้อยขอโอกาสคุณพระพ่อ และญาติโยม ลัปนุชพุทธบริษัททั้งหลายโปรดตั้งใจฟังดังข้าน้อยจะได้นำเอาพระธรรมเทศนา คำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระชินวรศาสดา ตรัสเทศนาสั่งมาว่า บัดนี้พวกมารผู้ใจบาปได้เข้ามาตลใจพระภิกษุให้เป็นอลัชชีผู้ไม่มีความละอาย ให้ประพฤตินอกกริตนอกกรอย ให้ผิดแผกแตกต่างจากพระธรรมวินัยที่เราตถาคตได้บัญญัติไว้ เข้ามาบวชเหยียบย่ำทำลายศาสนาของเราตถาคต มีจำนวนมากขึ้นทุกวัน ๆ ขอให้คุณพระพ่ออย่าได้ประมาท เลินเล่อเผลอตัว มัวหลงใหลในกลหลอกลวงของพวกมารผู้ใจบาป ให้คุณพระพ่อเพียรพยายามต่อสู้กับพวกมารผู้มีสันดานบาป จนกว่าจะได้ชัยชนะ และให้คณะบริษัทญาติโยมทั้งหลายพากันระมัดระวังรักษาคุณพระพ่อและท้าวฯ

ให้ตีให้พากันจัดอยู่เวรอยู่ยามทั้งกลางวันกลางคืน อย่าให้พลาดทำเลียที่แก่อัลชชี
ผู้เป็นมารบวชเข้ามาล้างผลาญพระศาสนา

ต่อมาจึงได้จัดการอยู่เวรยามเฝ้าประตูวัดบ้าง ภูมิพระอาญาครุฑบ้าง ภูมิของ
ท้าวฯ ผู้ลูกชายพระอาญาครุฑ (คือแม่ชีตัด) บ้าง ญาติโยมนอนนั้นก็พากันเลิกรา
กลับบ้านของตนๆ ตามปกติ ท้าวฯ ต้องไปนำเอาพระธรรมเทศนาจากพระพุทเจ้า
มาแสดงให้คุณพระพ่อและคณะพุทธรบริษัทฟังวันละ ๒ ครั้ง คือตอนสายครึ่ง ๑ ตอน
บ่ายอีกครั้ง ๑ อย่างนี้ทุก ๆ วัน พอได้ ๗ วัน ท้าวฯ ก็ประกาศให้คณะญาติโยมทราบ
อีกว่า ปายวันนี้จะมีผู้มาแสดงกรรมวิบาก คือผลของกรรมที่เขาได้กระทำไว้ให้ฟัง
ให้พ่อแม่พี่น้องมารวมกันที่ศาลาโรงธรรมเวลาบ่าย ๓ โมงวันนี้เช่นเคย

พอถึงเวลาบ่าย ๓ โมงกว่า ก็มีวิญญาณของพระอิกองค์ได้มาเข้าทรงในร่าง
ของแม่ชีชองคนนั้นอีก เหมือนกันกับวิญญาณของพระทองเพียรที่ได้กล่าวมาแล้ว
วิญญาณพระองค์นี้เป็นคนชาวจังหวัดศรีสะเกษ เสียงสำเนียงพูดของวิญญาณที่ผ่าน
มาทางแม่ชีชองก็เป็นเสียงพระองค์นั้น ซึ่งเป็นเสียงชาศรีสะเกษจริง ๆ อากัปกริยา
ท่าทางก็เหมือนพระองค์นั้นทุกอย่าง สำเนียงพูดก็ดี อากัปกริยาท่าทางก็ดี ของ
ผู้หญิงจะมาดัดแปลงให้เหมือนกับสำเนียงเสียงและอากัปกริยาผู้ชายนั้นไม่อาจทำได้
ง่ายนัก จึงทำให้ผู้ที่ได้พบเห็นเป็นเรื่องอัศจรรย์ ส่วนใหญ่ก็มีความเชื่อว่าเป็นวิญญาณ
ของพระองค์นั้นได้เข้ามาทรงจริง ๆ ต่อมาวิญญาณของพระองค์นั้นออกไปแล้วได้ ๗
วัน ก็มีวิญญาณของพระทองดี ซึ่งอยู่ที่วัดป่าสาละวันแห่งเดียวกับพระทองเพียร ก็มา
เข้าทรงกับแม่ชีชองทำนองเดียวกัน ต่อมาอีก ๗ วัน วิญญาณของพระทองเียวก็ได้มา
เข้าทรงกับแม่ชีชองในทำนองเหมือนกันอีก

พระทองเพียร พระทองดี พระทองเียว ก็คือสามเณรทองเพียร ทองดี ทองเียว
ซึ่งเป็นลูกศิษย์เก่าของท่านพระอาญาครุฑ ที่ลัทธิหนีไปบวชเป็นพระอยู่กับ
พระอาจารย์สิงห์ วัดป่าสาละวัน นครราชสีมา ตอนวิญญาณของท่านทุกองค์ที่มา
เข้าทรงในร่างของแม่ชีชอง ทุก ๆ องค์ก็ยังอยู่ที่วัดป่าสาละวัน ตามวันเวลาที่วิญญาณ
ออกไปทรงกับแม่ชีชอง ก็ไม่มีอะไรผิดปกติ วิญญาณของพระเหล่านั้นทุก ๆ องค์ที่
มาเข้าทรงก็เพื่อจะขอขมาคารวะต่อพระอาญาครุฑ ที่ทุกองค์ได้มีจิตคิดดูหมิ่น

ประมาทท่านพระอาญาครูตีที่คลุกคลีกับแม่ชีตัด แล้วได้ลักหนีไปโดยมิได้ขออนุญาต บอกเล่าท่านพระอาญาครูตีผู้ที่เป็นอาจารย์ของตน เป็นการทำผิดต้องโทษ

แม่ชีตัดได้มีพระสรณญาณให้เห็นกรรมและผลกรรม จึงได้ประกาศให้ทราบว่าเป็นวันนี้จะมีผู้มาแสดงกรรมวิบากผลของกรรมอีก แม่ชีตัดประกาศให้รู้ล่วงหน้าทุกครั้ง ทำให้ผู้ที่ได้ไปพบเห็นแปลกใจมาก แม่ชีของนั้นเมื่อวิญญานของพระเหล่านั้นออกไปแล้ว ก็ไม่มีอะไรเห็นว่าผิดปกติ เหมือนกับไม่มีอะไรเกิดขึ้นจิตใจหรือสติปัญญาก็ปกติ หลังจากวิญญานของพระที่เข้ามาทรงออกไปแล้ว และเมื่อวิญญานของพระเหล่านั้นจะมาเข้าทรง แม่ชีของก็ไม่ได้รู้ตัวล่วงหน้าไว้ก่อนพอถึงเวลาก็เป็นขึ้นมาเองเลยทีเดียวนะ แม่ชีของกับแม่ชีตัดไม่ได้อยู่ด้วยกัน เมื่อเลิกชุมนุมแล้ว แม่ชีของก็กลับไปในบ้านอยู่กับลูกหลานของแกเอง แม่ชีตัดทราบล่วงหน้าได้อย่างไร ถ้าไม่ใช่แก่สำเร็จอรหันต์ เป็นที่อัศจรรย์ใจ ตรงนี้แหละทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใส เชื่อแนในใจว่าแม่ชีตัดได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ จึงมีเสียงเล่าลือแตกตื่นออกไปทุกสารทิศ แม่ชีตัดก็มีความสำคัญว่าตัวเองได้บรรลุธรรมสำเร็จเป็นพระอรหันต์ การนุ่งห่มก็ใช้ผ้าขาวตัดเย็บเป็นชั้น ๓ ทั้งสบง ผ้านุ่ง จีวร ผ้าห่ม สังฆาฏิ ผ้าพาดบ่า ครบเป็นไตรจีวร ๓ ผืน เหมือนกับพระภิกษุสงฆ์ ผิดแต่เป็นสีขาว ไม่ได้ย้อมสีเหลือง

บุคคลที่เคราะห์ร้ายอย่างน่าสงสาร ถูกเขากล่าวหาว่าเป็นมารตัวร้ายกาจเบอร์ ๑ ว่าพยายามจะฆ่าพระอาญาครูตีกับแม่ชีตัด เขาคนนั้นคือนายเชียงใบ อยู่บ้านนาโสกบ้านเดียวกัน ถึงแม้ว่านายเชียงใบได้เข้าไปกราบไหว้พุดวิงวอนขออย่าได้กล่าวใส่ร้ายเข้าใจผิด โดยตนเองไม่ได้มีจิตคิดเช่นนั้นเลยแม้แต่น้อย แต่ก็ไม่ได้ผล นายเชียงใบจึงร่อนรน ไม่เป็นตาหลับขับตานอน จึงได้เขียนจดหมายไปนมัสการกราบเรียนท่านพระอาจารย์สิงห์ ขันตยาคโม อยู่วัดป่าสาละวัน นครราชสีมา และนิมนต์ท่านพระอาจารย์สิงห์ไปเพื่อพิจารณาช่วยแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนครั้งนี้ด้วย พระอาจารย์สิงห์ติดธุระไปไม่ได้ จึงได้มอบหมายเรื่องนี้ให้ท่านพระอาจารย์ฝั้นไปดำเนินการแก้ไขแทน

เมื่อปวารณาออกพรรษาพ้นเขตกฐินแล้ว ท่านพระอาจารย์ฝั้น อาจารย์เถระก็ได้ออกเดินทางโดยขึ้นรถไฟกับเด็กตาปะขาวสงวน ลูกศิษย์มาจากบ้านมะรุม

ติดตามไปด้วย ลงรถไฟที่สถานีอุดร แล้วต่อรถยนต์ไปลงอำเภอพรรณานิคม แวะไปเยี่ยมโยมที่บ้านบะทอง พาญาติโยมทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ถึงเปตชนผู้บุพการีแล้ว จึงได้ออกเดินทางไปบ้านนาโสก เมื่อไปใกล้จะถึงบ้านนาโสก พระอาจารย์ฝั้นเกิดป่วย จะเดินทางต่อไปไม่ได้เพราะไม่มีแรง จึงส่งข่าวไปถึงนายเชียงใบ บ้านนาโสก เจ้าของจดหมายที่ส่งไปกราบเรียนและนิมนต์ให้มา

นายเชียงใบพอได้ทราบข่าวการมาของท่านพระอาจารย์ฝั้นก็มีความดีใจรีบออกไปรับท่านพระอาจารย์ฝั้นเข้ามาในวัดป่าสงบบารมณ บ้านนาโสก นายเชียงใบได้ถือโอกาสตอนไปพบท่านพระอาจารย์ฝั้น เล่าเรื่องพระอาญาครูดีกับแม่ชีตัดถวายให้ฟังโดยละเอียด ตั้งแต่ต้นจบอวสาน ตลอดถึงเรื่องที่แม่ชีตัดกล่าวหาว่านายเชียงใบเป็นมารตัวร้ายกาจ พยายามวางแผนคิดจะฆ่าพระอาญาครูดีกับแม่ชีตัดให้ท่านพระอาจารย์ฝั้นฟัง จริงไหมเล่าที่เขาว่าอย่างนั้น ท่านพระอาจารย์ถามไม่จริงหรือรับ นายเชียงใบตอบ แล้วพูดต่อไปว่า กระผมไม่เคยคิดแม้ด้วยใจ กระผมจะทำได้อย่างไร ทั้งกระผมก็ยังไม่มีความเคารพนับถือท่านอยู่ ไม่น่าจะกล่าวหากระผมเช่นนั้น เป็นกรรมอะไรของกระผมแท้ๆ อยู่ดีๆ ก็มาถูกกล่าวหาอย่างนี้ว่าแล้วก็กราบลาพระอาจารย์ฝั้นกลับบ้าน

ท่านพระอาจารย์ฝั้นขึ้นไปหาท่านอาญาครูดี พระอาญาครูดีทำการปฏิสังขรณ์พระอาจารย์ฝั้นและถามว่า ครูบากับใคร ไม่มีคนไปรับครูบาหรือนายเชียงใบไปรับมา พระอาจารย์ฝั้นตอบ ท่านพระอาญาครูดีพอได้ยินว่านายเชียงใบไปรับมาเท่านั้นแหละ ตกใจร้องขึ้นว่า ครูบา พร้อมทั้งยกมือ นั้นแลตัวสำคัญครูบาระวังหนา อย่าไปคบกับมัน เป็นอะไร พระอาจารย์ฝั้นถาม มันภาวนาไม่เป็นมันไม่ได้อะไรกับเขา ไม่มีใครเคารพเชื่อถือและนับถือมัน มันแสลงหาเรื่องจะมาทำร้ายผม แม่ชีและคณะบริษัท ชาวบ้านเขาจะแวงระวังอยู่แวงยามกันตลอดเวลา ก็เพราะอายหมอนี้แหละ ครูบาอย่าให้มันเข้ามาในวัดหนา

ท่านพระอาจารย์ฝั้นพักอยู่ที่วัดสงบบารมณประมาณหนึ่งเดือนเพื่อจะได้พิจารณาสังเกตเหตุการณ์เรื่องพระอาญาครูดีกับแม่ชีตัด ส่วนแม่ชีตัดก็ยังนำเอาพระธรรมเทศนามาแสดงให้คุนพระพ่อและคณะญาติโยมฟัง และวิญญานของ

พระทองเพียร พระทองดี พระทองใย ก็ยังผลัดเปลี่ยนเวียนมาเข้าทรงกับแม่ชีของ เช่นเคย ท่านพระอาจารย์ฝั้นก็ได้มาเห็นประจักษ์กับตัวท่านเอง ผู้คนก็พากันแตกตื่น มาฟังกันเต็มศาลาโรงธรรมทุกวัน ๆ การอยู่เฝ้าเวรยามตามประเพณี ตามกฎก็จัดอยู่ กันตลอดวันตลอดคืน แม่ชีตัดที่ถือตัวเองว่าเป็นลูกชายของท่านอาญาครุฑที่เรียกว่า ท้าวฯ แต่ชาติก่อน ก็อยู่ห่างจากคุณพระพ่อ คือพระอาญาครุฑไม่ได้ ด้วยเชื่อว่า ถ้าออกไปอยู่ที่อื่นห่างจากคุณพระพ่อ ตัวเองต้องตาย เพราะมารจะมาทำร้าย เอาให้ถึงแก่ชีวิต นี่เป็นคำถือนั่นสำคัญของคุณแม่ชีตัด

ท่านพระอาจารย์ฝั้นพอท่านมาถึง ได้เห็นพฤติกรรมก็ทราบได้ทันทีว่าถูก กิเลสหลอกให้หลงถือนั่นสำคัญผิด เกิดทิฏฐิบัญญัติขึ้นมาหลอกตัวเองให้หลง เพราะ จิตยังไม่มีกำลังสติปัญญา พอที่จะกำจัดกิเลสตัวโมหะความหลงให้ขาดหมดสิ้น ไปได้ จึงมีการกลัวมารตลอดเวลา และยังกลัวตาย ถ้าผู้ที่สิ้นกิเลสแล้วจริง ท่าน ไม่มีอะไรที่จะกลัว หรือที่จะทำให้ท่านกลัวอีกแล้ว พระอรหันต์ท่านไม่เคยตาย และท่านไม่เคยกลัวตาย แม่ชีตัดยังมีมาร ยังกลัวมาร และยังกลัวตายเสียตาย ชีวิตอยู่ จะสำเร็จเป็นพระอรหันต์ได้อย่างไร แม่ชีตัดมีญาณรู้เหตุการณ์ต่างๆ ได้ ถูกต้องนั้นไม่ใช่ความรู้ที่เกิดปรากฏอยู่ในจิตใจของแม่ชีเอง เป็นความรู้จากสังขาร ภายนอกปรุงหลอกให้หลง คือมีพระอยู่บนศีรษะของแม่ชีเองเป็นผู้บอกและสรณญาณ ให้รู้ แม่ชีตัดจึงรู้ ความรู้ที่สำคัญว่าตนรู้ตนเห็นนี้เองมันหลอกตัวเอง ส่วนท่าน พระอาญาครุฑก็ยังคงมีความหลงเชื่อแม่ชีตัดว่าเป็นผู้วิเศษ จึงเป็นเหตุให้ชาวบ้าน ญาติโยมหลงเชื่อไปตามๆ กัน

ฉะนั้น ท่านพระอาจารย์ฝั้นจึงต้องพูดกับท่านพระอาญาครุฑให้ท่านเข้าใจดี มีความเห็นชอบตรงถูกต้องตามความเป็นจริงเสียก่อน จึงค่อยเทศน์แก่แม่ชีตัดและ ญาติโยมบริษัทภายหลัง ท่านพระอาจารย์ฝั้นขึ้นไปหาท่านพระอาญาครุฑ เมื่อเห็น ท่านพระอาญาครุฑอยู่ลำพังองค์เดียว ท่านพระอาญาครุฑถามพระอาจารย์ฝั้นว่า ครุฑามีความคิดเห็นอย่างไรบ้าง การปฏิบัติของพวกผมและคณะบริษัทที่ครุฑาได้ มาเห็นอยู่เวลานี้ ดีแล้วที่ครุฑาได้มาพบเห็นด้วยตนเอง เพื่อจะได้ช่วยกันรับรู้และ รับรองนำเอาไปประพฤติปฏิบัติต่อไป

ท่านพระอาจารย์ฝั้นอยากจะพูดเรื่องนี้กับท่านพระอาญาครุฑมานาน แล้ว แต่ก็ยังไม่ได้โอกาส ตอนนี้ท่านได้โอกาสดี เมื่อท่านพระอาญาครุฑพูดจบ

พระอาจารย์ฝั้นท่านก็พูดขึ้นทันทีว่า เรื่องนี้ผมเข้าใจดี ผมได้พิจารณาแล้วตั้งแต่มายังที่แรก ตามเหตุผลแล้วแม้ชีวิตยังไม่ได้บรรลุลหรรณสำเร็จมรรคผลธรรมวิเศษอะไรเลย จิตหลงวิปัสสนูปกิเลส เป็นเหตุให้เกิดสัญญาวิปลาส ความเห็นเคลื่อนคลาดจากความเป็นจริง พระอาญาครูดีชักจะไม่พอใจในคำตอบของท่านพระอาจารย์ฝั้น จึงพูดขึ้นทันทีว่า ถ้าแม้ชีวิตไม่ได้บรรลุลหรรณจริงเหมือนอย่างครูบาว่าแล้ว ทำไมแม้ชีวิตจึงสามารถมีญาณรู้อะไรต่ออะไรต่าง ๆ อย่างถูกต้องเล่า

ตอนนี้ท่านพระอาจารย์ท่านอธิบายธรรมอันสุขุมลึกซึ้งละเอียดลออกว้างขวางมาก ยกข้ออุปมาอุปไมยได้อย่างดีมาก ผู้เขียนไม่สามารถจดจำนำเอามาลงได้ละเอียดลออทุกถ้อยทุกกระทงได้ จึงนำมาลงเท่าที่จดจำรำลึกขึ้นมาได้ ท่านอธิบายมีตอนหนึ่งว่า ที่แม้ชีวิตสามารถมีความรู้มีญาณรู้อะไรต่ออะไรต่าง ๆ หลายอย่างนั้น อาจรู้ได้จริง แต่เป็นเพียง **ญาณโลกีย์** เท่านั้น ไม่ใช่ญาณขั้นสิ้นอาสวะ ญาณโลกีย์นั้น ถ้าจิตมีสติ มีความเพียร ความพยายามภาวนาอย่างถูกต้องของบุคคลผู้ต้องการรู้ธรรมรู้ธรรม แล้วประกอบความเพียรเจริญภาวนา มีความพยายามอย่างดีมีกำลังติดต่อเนื่องกันไม่ขาดระยะ จิตสังัดจากกาม สังัดจากนิวรณ์ มีจิตอันเป็นกุศล จิตมีกำลังได้รับความวิเวก จิตก็รวมลงสู่ความสงบมีอารมณ์เป็นหนึ่งแน่วแน่อยู่นิ่งภายใน จิตปล่อยวางอารมณ์หยาบที่ยังเหลืออยู่ ก้าวสู่ความละเอียดเป็นจิตบริสุทธิ์ ผ่องใสสะอาด เป็นจิตละเอียดอ่อน ควรแก่การบรรลุลหรรณ ควรแก่การน้อมระลึกธรรม ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน อาจมีญาณรู้ปุพเพสันนิวาสชาติกำเนิดของตนและของคนอื่นได้ ที่เกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิด เกิดแล้วตาย ตายแล้วตายอีก เกิดแล้วเกิดอีก เป็นอนกชาติไม่สามารถที่จะนับประมาณได้ นี่ก็ยังคงเป็นความรู้ที่อยู่ในขั้นญาณโลกีย์ หรือมีญาณจักขุ สามารถมองเห็นด้วยทิพยจักขุว่า นายนั้นนางนั้นตายแล้วจากชาตินี้ได้ไปเกิดอยู่ที่โน้น มีสุขมีทุกข์ตกยาก หรือได้ดั่งอย่างนี้ ๆ มีผิวพรรณดี หรือผิวพรรณทราม มีอายุยืน หรือสั้นเท่านั้น ๆ ปี เห็นชัดด้วยธรรมจักขุไม่ใช่จักขุธรรมตา นี่ก็ยังคงเป็นญาณโลกีย์อยู่เพราะความรู้คือสติปัญญาวิชาขั้นนี้ เป็นแต่เพียงข่มขู่กิเลสอาสวะให้สงบลงชั่วคราวเท่านั้น ไม่สามารถประหารกิเลสอาสวะที่มีอยู่แล้วในสันดานของตนเองได้ กำลังวิปัสสนาสติปัญญาญาณ ยังไม่มีกำลังพอ ยังไม่สามารถที่จะทำนิโรธในส่วนอัสวักขยญาณให้แจ้งได้

แม้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ได้ทรงบรรลุนิพพาน ทำให้พระองค์ทรงระลึกชาติได้หลายชาติ หลายร้อย หลายพัน หลายหมื่น แสนล้าน อสงไขยชาติ ที่เรียก ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ในยามแรก เป็นญาณที่หนึ่งในวิชา ๓ และพระองค์ได้ทรงบรรลุ จุตูปปาตญาณ คือ ทรงรู้เห็นชีวิตของสัตว์ทั้งหลายเป็นไปตามกรรม สัตว์บางจำพวกทำแต่กรรมชั่ว เมื่อตายกายแตกแล้ว ก็ได้ไปสู่ทุกคติ บางพวกทำแต่กรรมดี เมื่อตายกายแตกตายแล้วก็ได้ไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เป็นญาณที่สอง พระองค์ได้ทรงบรรลุแล้วในเวลาเพียงคืนแห่งราตรี ญาณทั้ง ๒ นี้ พระองค์ได้ทรงบรรลุแล้ว แต่พระองค์ก็ยังไม่ปฏิญาณว่าได้ตรัสรู้แล้ว เพราะญาณทั้ง ๒ คือ การระลึกชาติได้ก็ดี การรู้เหตุการณ์ล่วงหน้าก็ดี เป็นแต่เพียงญาณรู้เห็นสิ่งภายนอก เป็นกุปปธรรมของอนิยตบุคคล ยังไม่พ้นไปจากสังขาร อาสวักขยญาณ บังเกิดขึ้นแล้วเมื่อใด เมื่อนั้นจิตได้บรรลุถึงอาสวักขยญาณ สังหารตัดกิเลส เป็นสมุจเฉตปหาน ดับกิเลสและกองทุกข์อย่างไม่มีอะไรเป็นเศษเหลือแม้แต่น้อย จึงเป็นอรหอรหะปฏิปันโนบุคคล ผู้ปฏิบัติได้บรรลุถึงซึ่งได้เป็นพระอรหันตชินาสพแล้ว ท่านเป็นผู้ชนะมารแล้ว ไม่เคยหวั่นไหวในกิเลสมารและชั้นธมาร มัจจุมาร

พระอรหันต์ท่านไม่เคยตาย และท่านไม่กลัวความตาย เพราะท่านพ้นแล้วจากความตาย ถ้าจิตใจยังมีความหวั่นไหวอยู่ เชื่อว่ายังไม่สิ้นกิเลส ยังมีความกลัวตาย ก็ยังตัดกิเลสยังไม่ได้ พระอรหันต์ท่านไม่เป็นคนที่ฉลาดจิตวิปลาสอย่างนี้ ส่วนวิญญานเข้าทรงเข้าสิงก็ไม่ใช่ของจริงอะไรเลย อย่าพากันหลงเชื่อหลงถือในสิ่งที่ไม่เป็นสารประโยชน์ ส่วนพระผู้เจ้าของวิญญานที่เข้าทรงกับแม่ชีของทุกองค์เวลานี้ท่านก็ยังอยู่ที่วัดป่าสาละวัน จังหวัดนครราชสีมา อาตมาก็เห็น ท่านเหล่านั้นท่านไม่ได้เป็นอะไรเลย ไม่มีท่านองค์ไหนทราบเรื่องอะไร เพราะไม่มีอะไรผิตปกติทั้งร่างกายและจิตใจพอที่จะเป็นเหตุสงสัยและสนใจ จิตใจเป็นของละเอียดอ่อนจะโน้มไปเป็นอะไรมันก็เป็นได้ จะโน้มไปทางไหนมันก็ไปทางนั้น มันสัมผัสยุตด้วยกับเรื่องใด เรื่องนั้นก็ป็นขึ้นมา จิตโน้มไปในทางบ้า มันก็เป็นบ้าขึ้นมา จิตโน้มไปในทางดีก็เป็นคนดี ไปเป็นสัตว์ก็จิตอันนี้ ไปเป็นเปรต อสุรกาย ภูตผีปีศาจ ก็ไปจากจิตอันนี้ จิตนี้พาให้เป็น ไม่ใช่สิ่งอื่นพาให้เป็นไปเป็นเทวบุตร เทพธิดา เป็นพระอินทร์ พระพรหม พญายม พญายักษ์ ก็จิตนี้แลเป็น ตลอดถึงคนมั่งมี คนหบด เศรษฐี พระมหากษัตริย์ หรือจะเป็นพระพุทธเจ้า ปัจเจกพุทธเจ้า

พระอริยสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า ก็จิตนี้เองเป็น ถ้าจิตไม่เป็นก็ไม่มีอะไรเป็น
ธรรมทั้งหลายสำเร็จมาจากใจ

ขอโอกาสท่านอาจารย์ ถ้าอย่างนั้นวิญญูณของใครที่มาเข้าทรงกับแม่ชีของ
 ไม่ใช่วิญญูณของพระสามองค์นั้นหรือ (ผู้เขียนกราบเรียนถาม) วิญญูณของ
 พระที่ไหน แม่ชีนั้นแลเป็น มันเป็นจากจิตของแม่ชีเอง (ท่านพระอาจารย์ฝั้นตอบ)

พอมาถึงตอนนี้ผู้เขียนใคร่จะเล่าเรื่องวิญญูณเข้าทรงกับสามเถรน้อย
 เป็นคล้ายๆ กันอีกเรื่องหนึ่งมาลงให้ผู้ที่สนใจได้อ่าน เพื่อเป็นเครื่องประดับความรู้
 เพราะเวลานี้ประชาชนชาวไทยในพระพุทธศาสนา พวกเขารู้เรื่องวิญญูณอะไร
 ต่ออะไรเข้าทรงและเข้าประทับทรง แตกตื่นกันเกลื่อนเกือบทั่วประเทศ เรื่องนี้
 ไม่เป็นของแปลก สำหรับผู้ที่ใช้สติปัญญาพิจารณาด้วยเหตุผลตามความเป็นจริง
 มีมานานแล้ว ไม่ใช่เพิ่งมีแต่เดี๋ยวนี้ ไม่ใช่เป็นของใหม่ที่ควรแปลกและหลงเชื่อถือ
 ให้ชาวพุทธเราทุกๆ ท่านหันมองไปดูทางประชาชนชาวจีนทั้งที่อยู่ในประเทศไทย
 ประเทศจีนพื้นแผ่นดินใหญ่ ในอดีตอันยาวนาน เขามีความเคารพนับถือและ
 เชื่อมโยงอย่างเคร่งครัดในเรื่องวิญญูณมาแต่โบราณกาลดึกดำบรรพ์ ทำพิธี
 ไหว้วอนเช่นสรวงดวงวิญญูณให้มาประทับทรง ลงมาแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์
 ต่างๆ นานา ถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีอำนาจ นิรมิตช่วยดลบันดาลในสิ่งที่ตน
 ต้องการให้สำเร็จได้ตามความปรารถนาของตนทุกอย่าง ถึงกับมีการแสดงการลุยไฟ
 และประทับนั่งกระต่ายยืนโยกตัวไปมาอยู่บนปลายเหล็กแหลมคม เอาเหล็กแหลม
 แทะปากและตัดลิ้น เอาเลือดมาเขียนคาถาลงยันต์อันศักดิ์สิทธิ์ แจกจ่ายเพื่อ
 จะได้เอาไปติดไว้สำหรับไหว้บูชา จะได้เป็นเครื่องป้องกันรักษาทรัพย์สินสมบัติลูกหลาน
 บ้านเรือนของตน

ปัจจุบันนี้ ประชาชนคนจีนในเมืองจีนบนแผ่นดินใหญ่เป็นอย่างไร
 กระเจิดกระเจิงไปอยู่ที่ไหน วิญญูณอันศักดิ์สิทธิ์ผู้มีอิทธิฤทธิ์มาก ทำไมไม่
 แสดงพลังฤทธิ์อิทธิปาฏิหาริย์ทรมานศัตรูผู้เป็นปรปักษ์กับตน ให้เขามีจิตใจเคารพ
 อ่อนน้อม นับถือเช่นสรวงกราบไหว้บูชาด้วยอำนาจความเกรงกลัวอิทธิเดชานุภาพ
 ของวิญญูณผู้ศักดิ์สิทธิ์ กลับตรงกันข้าม ถูกเขาทำลายทิ้งหมด ไม่มีความหมาย
 อะไรเลย ช่วยอะไรไม่ได้

พ่อแม่พี่น้องของเราชาวพุทธทั้งหลาย สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสดีแล้ว สันติภูมิจิโก เป็นของผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นแจ้งด้วยตนเอง พระพุทธองค์ไม่ให้เชื่อถือและนับถือตามโดยมีความเห็นว่าสิ่งนี้เป็นของดีมีคนนับถือมานาน พระองค์สอนให้เชื่อกรรมและผลของกรรมที่เรากระทำแล้วในปัจจุบัน แล้วให้ละเลิกจากการกระทำชั่วที่ตัวเคยทำมาแล้วนั้นเสีย แล้วตั้งหน้าทำแต่ความดีต่อไป นี่เป็น สวากขาตธรรม เป็นคำที่พระองค์ทรงตรัสสั่งสอนอย่างดีแล้ว เรานับถือและเชื่อถืออย่างนี้เป็น การนับถือเชื่อถือถูกต้องตามธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า อย่าหลงเชื่อมงายกราบไหว้วิญญาณ

วิญญาณที่ท่องเที่ยววนเวียนอยู่ในโลกหรือในไตรภพ ไม่ใช่วิญญาณที่วิเศษอะไร เป็นวิญญาณที่ยังมีความทุกข์ในทุกข์ชั้นทั้งหลายนี้แล อันจิตของท่านผู้วิสุทธินั้น ท่านไม่มาวุ่นวายในร่างกายอันสกปรกของคนที่ยังมีกิเลสหนาปัญญาหยาบอย่างนั้นหรอก ท่านเบื่อท่านหน่ายคลายจากจิตของท่านเสียหมดแล้ว จะมีเหตุปัจจัยอันใดที่จะมาพาให้ท่านเกี่ยวข้องอีกเล่า การเช่นสรวงพระภูมิเจ้าที่ ภูตผี วิญญาณ การเข้าทรงเหล่านี้ พระพุทธเจ้าก็ดี พระอริยสงฆ์สาวก อริยอุบาสกอุบาสิกา ในศาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านสละละทิ้งอย่างเด็ดขาดแล้ว พวกเราชาวพุทธที่สวดทำนุภายหลัง ก็ยังโง่งมมงายตายอยาก ยังมาเก็บเอาซากที่ท่านลากทิ้งไปแล้ว มาเป็นที่เคารพนับถือกราบไหว้บูชา เอามาเป็นที่พักหรือ นีหรือ เขมาเขมะสรณคณ อันอุดมของเราอย่างประเสริฐเลิศจริง

ชักจะออกนอกเรื่องไปแล้ว ขอกลับจับเอาเรื่องวิญญาณเข้าประทับทรงสามเณรน้อยมาดำเนินต่อไป เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๖ มีสามเณรน้อยรูปหนึ่ง อายุประมาณ ๑๒ หรือ ๑๓ ขวบนี้แหละ ฟันักอยู่วัดโคกการาม ต.บางปิ้ง อ.เมือง จ.สมุทรปราการ เธอเป็นคนขยันซื่อสัตย์ปฏิบัติดี มีความเพียร พระอาจารย์ของเธอได้แนะนำพร่ำสอนอบรมให้มันเจริญภาวนา ฟานั่งสมาธิทุกวันมิได้ประมาณ วันหนึ่งสามเณรน้อยกำลังนั่งภาวนา ก็ปรากฏว่าวิญญาณของท่านพ่อลี ธมฺมธโร (พระสุทธิธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์) อดีตเจ้าอาวาสวัดโคกการาม มาเข้าประทับทรงกับสามเณร แล้วมาแสดงพระธรรมเทศนาให้พระภิกษุและสามเณรแลอุบาสกอุบาสิกาฟัง ปกติสามเณรน้อยยังเทศน์ไม่เป็นเพราะเพิ่งบวช แต่เวลาวิญญาณของ

ท่านพ่อลีมาเข้าประทับทรง เธอเทศนาได้คล่อง ถูก เหมือนท่านพ่อลีเทศน์จริง ๆ ไม่มีผิด

ชาวนี้ได้กระจายไปทั่ววัดและชาวบ้านพากันแตกตื่น ทั้งพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา พากันหลั่งไหลไปฟังเทศนาท่านพ่อลี ที่วิญญานของท่านมาเข้าประทับทรงในร่างของสามเณร บางท่านก็สงสัย บางท่านก็เชื่อว่าเป็นวิญญานของท่านพ่อลีมาเข้าประทับทรงจริง ๆ ส่วนพระผู้เป็นอาจารย์ของสามเณรน้อยใคร่จะพิสูจน์ เพื่อทราบข้อเท็จจริงให้ยิ่งกว่านี้ จึงได้พาสามเณรตระเวนไปหาพระเถระครูบาอาจารย์ท่านผู้เชี่ยวชาญในด้านนี้ตามวัดต่างๆ ทางภาคอีสาน เพื่อให้ท่านพิสูจน์และรับรอง

พระอาจารย์ของสามเณรน้อยพาสามเณรน้อยไปหาพระอาจารย์ฝั้นที่วัดพระศรีมหาธาตุ เวลานั้นท่านอาพาธ ท่านได้ไปพักให้หมอรักษาอยู่ที่เรือนรับรองวัดพระศรีมหาธาตุ บางเขน พระนคร พ.ศ. ๒๕๐๖ พระอาจารย์ของสามเณรได้เล่าความเป็นไปเกี่ยวกับเรื่องวิญญานของท่านพ่อลีมาเข้าประทับทรงกับสามเณรลูกศิษย์ของท่าน ตามที่ได้เป็นมาแล้วตั้งแต่ต้นจนตลอดดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เพื่อให้ท่านพระอาจารย์ฝั้นพิสูจน์ข้อมูลให้ทราบความเท็จจริง เมื่อพระอาจารย์องค์นั้นเล่าจบแล้ว ท่านพระอาจารย์ฝั้นก็ได้พูดขึ้นทันทีว่า อย่าหลงเชื่อ สัญญามันหลอกไม่เป็นความจริงอะไรหรอก นี่ก็เรื่องหนึ่งที่ท่านพระอาจารย์ฝั้นท่านไม่ให้เชื่อถือตั้งแต่นั้นมาทั้งพระผู้เป็นอาจารย์และสามเณรน้อยได้หายเจ็บไป เลยไม่ทราบไปอยู่ไหนจนบัดนี้

ท่านพระอาญาครูดีชักลั้งเลใจ เมื่อได้ฟังคำชี้แจงแสดงธรรมของท่านพระอาจารย์ฝั้นแล้ว ต่อมาพระ ๓ องค์คือ พระทองเพียร พระทองดี พระทองไย ซึ่งจำพรรษาอยู่ที่วัดป่าสาละวัน นครราชสีมา ที่เป็นเจ้าของวิญญานก็ได้เดินทางมาถึงมาพักอยู่วัดป่าสงบอารมณ์ บ้านนาโสก ได้เป็นกำลังสนับสนุนให้เห็นจริงตามพระธรรมเทศนาของท่านพระอาจารย์ฝั้น วันนั้นท่านได้ประกาศให้พระภิกษุ สามเณร ญาติโยม อุบาสก อุบาสิกา ทั้งในวัดแลในบ้านให้มารวมฟังธรรมคำอบรมสั่งสอนของท่านพระอาจารย์ฝั้น ที่ศาลาโรงธรรม เมื่อถึงเวลาได้มาประชุมพร้อมเพรียงกันแล้ว พระอาจารย์ฝั้นก็ได้ลงมาเทศนาชี้แจงแสดงธรรมพร่ำสั่งสอน

ให้ทุกคนตั้งอยู่ในความสงบ ให้มีระเบียบเรียบร้อย นี่เป็นธรรมแท้ของพระพุทธศาสนา อย่าปากกันแตกตื่น อย่าปากกันหลง ชุลมุนวุ่นวายกัน ตอนนี้ผู้ฟังสงบเงียบ เหมือนกะไม่มีลมหายใจ

พระอรหันตชีณาสพเจ้าทั้งหลาย ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ท่านไม่ตายเหมือนสัตว์ธรรมดา เพราะท่านไม่มีอารมณ์ และไม่มียอะไรที่จะมาทำให้ท่านตายด้วย ท่านจึงไม่กลัวตาย และท่านไม่เคยกลัวภัย เพราะท่านพ้นจากภัยแล้ว ท่านจึงเป็นผู้ไม่มีภัยที่จะทำให้ท่านกลัว ท่านเป็นผู้ไม่หวั่นไหวต่อทุกข์ภัยอันตรายชีวิตแตกตายใดๆ ทั้งสิ้น นี่เป็นพระอรหันต์ ผู้สิ้นกิเลสอาสวะแท้ ท่านเป็นผู้ได้บรรลุถึงธรรมจริงแท้ ให้ปากกันเข้าใจตามนี้ พวกเราเวลานี้ไม่เป็นเช่นนั้น มีแต่มารคอยจองกรรมจองเวร เบียดเบียนแค้นกันและกัน สะดุ้งหวาดระแวงตลอดเวลา หาคความสงบก็ไม่มี คลุกคลีตลอดวันตลอดคืน ต้องมีเวรยามเฝ้าประตู กลัวศัตรูจะมาทำอันตราย จิตใจที่มีความสะดุ้งหวาดซึ่ขลาดซึกกลัวอย่างนี้หรือเป็นจิตใจที่มีภูมิธรรมชั้นสูง จะให้เชื่อถือได้อย่างไรเมื่อจิตใจมันเป็นอย่างนี้ กิเลสตัวเองหลอกตัวเอง แล้วก็เที่ยวหลอกหลวงผู้อื่นให้หลงเชื่อตามๆ ไปด้วย กิเลสมันสร้างภาพพจน์ขึ้นในจิตของตัวเองแล้วแสดงให้ตนและคนอื่นเห็นว่าเป็นผู้วิเศษ ผู้ไม่มีความเชี่ยวชาญในด้านนี้ก็เชื่อมั่นด้วยสำคัญว่าเป็นความจริง หลงเชื่ออย่างมงายวุ่นวายกันทั้งวัดทั้งวา พระพุทธเจ้าก็ตีแลพระอริยสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าก็ตี ท่านไม่หลงมงาย และท่านไม่เคยสอนให้เชื่อถือความหลงมงายเหมือนอย่างพวกเราเดี๋ยวนี้เลย

ต่อไปอย่าปากกันตื่นข่าว อย่าปากกันเชื่อถือความตื่นข่าว พระพุทธเจ้าพระองค์ทรงสั่งสอนพระพุทธสาวก อุบาสก อุบาสิกา ให้มีความฉลาดมีปัญญา พระองค์สอนให้พวกเราใช้สติปัญญาพิจารณาเหตุและผล อันเป็นหลักธรรมแห่งความจริง เพราะสภาวะธรรมทั้งหลายมาจากเหตุ ถ้าเหตุดี ผลก็ต้องดีมาตามเหตุ จะเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ เป็นธรรมจริงไปตามเหตุแลผลตั้งแต่ไหนแต่ไรมา มีมานานแล้วเป็นของจริงอย่างมั่นคง มีตลอดกาล ส่วนเหตุทางฝ่ายไม่ดีนั้นละ ส่วนผลนั้นก็ต้องไม่ดีมาตามเหตุเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นพวกเราทุกคนควรจำไว้เป็นหลักความประพฤติและปฏิบัติต่อไป อย่าปากกันถือผิดวิปริตไปจากเหตุและผล

ผู้ฟังทุกคนนั่งกำหนดจิตของตนอย่างสงบเรียบร้อย หยิ่งจิตใจให้ถึงอรรถถึงธรรม เมื่อพระอาจารย์ฝั้นแสดงพระธรรมเทศนาจบลงแล้ว ผู้ฟังได้ยกมือขึ้นสาธุการ พร้อมกันเป็นเสียงเดียวกันหมดทุกคน ทุกคนรู้สึกว่ามีสติปลื้มปีติ ดีใจในพระสัทธรรมเทศนาของท่านพระอาจารย์ฝั้นในครั้งนั้นเป็นอย่างยิ่ง พระอาจารย์ฝั้นสั่งให้แม่ชีตัดเก็บขนสิ่งของของแม่ชีเอง ออกไปจากกุฏิที่แม่ชีตัดอยู่ใกล้ชิดกับกุฏิของพระอาญาครูดี ไปอยู่กับพวกชีข้างนอก ที่แรกแม่ชีตัดคัดค้านไม่ยอมไป ว่าถ้าออกไปแล้วตัวเองต้องตาย ตายก็ตายซีให้มันรู้ พระอรหันต์ไม่ต้องกลัวตาย ท่านพระอาจารย์ฝั้นกล่าว ผลสุดท้ายแม่ชีตัดจำเป็นต้องขนของออกไป ทั้งท่านพระอาญาครูดีและแม่ชีตัดยังลงใจในความเชื่อถือความสำคัญสัญญาของแต่ละฝ่ายที่เคยยึดมั่นถือมั่นมาแต่ก่อน ปล่อยวางยังไม่ได้หมด พระอาจารย์ฝั้นท่านจึงให้ญาติโยมรับท่านพระอาญาครูดีพาไปส่งที่ป่าช้าระหว่างบ้านนาหัวช้างกับบ้านบะทองต่อกัน ในอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร (เวลานี้เป็นวัดป่าอุดมสมพร)

พระอาจารย์ฝั้นท่านได้ชำระแก้ไขเรื่องพระอาญาครูดีกับแม่ชีตัดตามที่ท่านพระอาจารย์สิงห์ได้มอบหมายมาให้ เมื่อท่านได้แก้ไขสำเร็จเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว พอถึงเวลาจะเข้าพรรษา ท่านก็เดินทางกลับนครราชสีมา ไปจำพรรษาอยู่ที่วัดป่าศรีถาวรธรรม ท่านจึงได้เล่าให้ผู้เขียนฟัง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๓ ภายหลังท่านพระอาญาครูดีได้ย้ายไปอยู่บ้านม่วงไข่ และได้ถึงแก่มรณภาพอยู่ที่นั่น (ประมาณ พ.ศ. ๒๔๙๑)

ฟื้นฟูพระพุทธศาสนาที่ไทยใหญ่ (เมืองเชียงตุง)

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๘๔ ทหารไทยได้ร่วมกับทหารสัมพันธมิตร (ญี่ปุ่น) ยกทัพไปทำการตอนเหนือของประเทศ ทำการยึดเมืองเชียงตุงได้ จอมพลผิน ชุณหะวัณ เมื่อมียศเป็นพลตรีหลวงชำนาญยุทธศาสตร์เป็นแม่ทัพกองทัพนครราชสีมา ได้คุมทหารออกไปรบครั้งนี้ด้วย เมื่อเข้ายึดเมืองเชียงตุงได้แล้ว ทางรัฐบาลไทยได้แต่งตั้งพลตรีหลวงชำนาญยุทธศาสตร์เป็นข้าหลวงใหญ่อยู่เมืองเชียงตุง แต่ได้เปลี่ยนชื่อจากเชียงตุงมาเป็นสหรัษฎ์ไทยใหญ่ จอมพลผินจึงได้เดินทางกลับนครราชสีมา เพื่อมาย้ายครอบครัวเข้ากรุงเทพฯ แล้วจะได้ไปอยู่ประจำที่มณฑลสหรัษฎ์ไทยใหญ่ต่อไป

เมื่อจอมพลผินเดินทางไปถึงนครราชสีมาแล้ว จึงมีบัญชาให้นายทหารไปนิมนต์ท่านพระอาจารย์ฝั้นที่วัดป่าศรัทธาธรรม พร้อมทั้งพระองค์อื่นอีก รวมทั้งหมด ๕ รูป ให้ไปรับสังฆทานที่บ้านของท่าน ในพระจำนวน ๕ รูปนั้น มีผู้เขียนอยู่ด้วย ท่านพระอาจารย์ฝั้นไปถึงบ้าน ล้างเท้าเช็ดเท้า นิมนต์ท่านขึ้นข้างบนนั่งบนอาสนะที่ตบแต่งไว้เรียบร้อยแล้ว จอมพลผินแต่งตัวแบบพลเรือน นุ่งกางเกงจันทายาว เสื้อขาวแขนสั้น เข้ามากราบใกล้ชิดพระอาจารย์ฝั้นอย่างเรียบร้อยเหมือนกะลูกศิษย์กันกุฎิ ผู้เขียนเห็นแล้วจำท่านไม่ได้ เข้าใจว่าเป็นชาวจีนหรือพ่อค้าคฤหบดี มาร่วมพิธีทำบุญถวายสังฆทาน ต่อเมื่อพระอาจารย์ฝั้นท่านถามขึ้นว่าคุณหลวงสบายดีหรือ มาถึงแต่เมื่อไร จึงทำให้ผู้เขียนทราบว่าเป็นจอมพลผิน

จอมพลผินตอบคำถามของท่านพระอาจารย์แล้ว ได้เล่าเรื่องต่างๆ ถวายให้ท่านพระอาจารย์ฝั้นฟังว่า กระผมได้เข้าไปที่จังหวัดพระตะบอง ประเทศกัมพูชา (เขมร) ตอนทหารไทยเราได้ยกกำลังไปรบอินโดจีน ได้เข้ายึดจังหวัดพระตะบอง ประเทศเขมร หลังจากทหารไทยของเรายึดจังหวัดพระตะบองไว้ได้แล้ว กระผมได้เข้าไปเห็นจังหวัดพระตะบองเป็นครั้งแรก ปรากฏเหมือนกับเมืองร้าง เงียบวังเวงไม่มีผู้คนเดินไปมา ประตูบ้านเรือนปิดหมด วัดวามีอยู่ก็ปิดประตูเงียบหมดเช่นเดียวกัน ให้ทหารสุรินทร์ที่พูดภาษาเดียวกันไปเที่ยวค้นหา จึงได้ทราบว่าเขากลับทหารไทย ได้พากันหลบหนีออกไปจากบ้านไปซุกซ่อนอยู่ตามไร่นาป่าเขา ทหารไทยจึงได้ไปหาและเกลี้ยกล่อมให้ผู้ที่หลบหนีกลับเข้ามาอยู่บ้านสู่เมืองคืนปกติ และได้ประกาศว่า คณะทหารไทยไม่ได้เป็นศัตรูกับพ่อแม่พี่น้องชาวพระตะบอง แต่มาคุ้มครองให้พ่อแม่พี่น้องชาวพระตะบองของเราอยู่เย็นเป็นสุข ขอให้พ่อแม่พี่น้องของเราที่หลบซ่อนอยู่กลับมาสู่อยู่บ้านช่องของตนๆ ต่อไป ประชาชนที่ได้หลบหนีภัยพอได้ยินประกาศก็พากันดีใจ หลังไหลออกจากปากกลับคืนมาสู่อยู่บ้านเรือนของตนทุก ๆ คน

จอมพลผินเล่าต่อไปอีกว่า มีทั้งพระภิกษุและสามเณรเป็นจำนวนหลายรูป มีพระเถระผู้ใหญ่เป็นหัวหน้า ได้นำดอกไม้เครื่องสักการบูชาถือเอาเข้าหากระผม แล้วบอกว่าอาตมภาพได้นำเครื่องสักการะมาเพื่อคารวะท่านผู้เป็นหัวหน้าทหารกองทัพอไทยในที่นี้ กระผมได้ยินพระเถระท่านกล่าวดังนั้นก็ตกใจ เพราะไม่เคยเห็น

ไม่เคยได้ยินมาก่อนว่า พระทำความเคารพคารวะฆราวาสญาติโยมอย่างนี้โดย กระผมรีบลุกขึ้นกราบเรียนให้ท่านทราบทันทีว่า ไม่ได้ พระเจ้าพระสงฆ์เคารพ คารวะศุภกตอย่างผมไม่ได้ ว่าแล้วกระผมก็นิมนต์ท่านทุกรูปขึ้นไปนั่งบนที่สูง ส่วนกระผมได้นั่งลงบนพื้นที่ต่ำแล้วกราบนมัสการท่านผู้เป็นพระเถระผู้ใหญ่ในสงฆ์ แล้วได้กราบเรียนท่านว่า คณะรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและ ประชาชนไทยเคารพนับถือพระพุทธศาสนา ยกพระพุทธศาสนาเป็นศาสนา ประจำชาติ คนไทยทุกคนไม่ว่าจะเป็นคนชั้นวรรณะใด ทุกคนย่อมมีความเคารพ กราบไหว้พระสงฆ์ผู้ทรงศีลและบวชในพระพุทธศาสนา แม้บวชในวันนั้นก็ตาม ศกฺกตจําคํต้องทำความเคารพกราบไหว้พระสงฆ์

รัฐบาลไทยในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของไทยและประชาชนชาวไทย มีความเคารพนับถือพระสงฆ์องค์เจ้าในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ เมื่อจอมพลผิน พุดจวบแล้ว มีพระสงฆ์ชาวจังหวัดพระตะบองที่เคยมาอยู่เมืองไทยและพูดภาษาไทยได้ ลุกขึ้นขออนุญาตพระมหาเถระแล้วพูดขึ้นว่า ที่อาตมภาพพร้อมด้วยคณะพระ ภิกษุสามเณรได้นำเครื่องสักการะมาทำความเคารพคารวะ ฯพณฯ นี้ ก็ได้พากัน ทำตามธรรมเนียมที่เคยทำมาทุกครั้งที่ได้เจ้านายขุนนางผู้ใหญ่ฝรั่งเศษมา พระเถระ ผู้ใหญ่ในถิ่นนั้นต้องพาพระภิกษุสามเณรนำเครื่องสักการะไปแสดงทำความเคารพ คารวะฝรั่งผู้เป็นเจ้าขุนมูลนายที่มาในถิ่นนั้น พระสงฆ์ที่นี้ได้ปฏิบัติอย่างนี้มาเป็น เวลานานแล้ว จึงเป็นธรรมเนียมสืบทอดกันมาจนกระทั่งถึงบัดนี้ ท่านผู้อ่านเมื่อได้ อ่านมาถึงตอนี้แล้วมีความรู้สึกอย่างไรบ้าง เจ้านายฝรั่งเศษที่ปฏิบัติต่อพระสงฆ์ ในพระพุทธศาสนาของประชาชนกัมพูชาในสมัยนั้น ปัจจุบันนี้ยิ่งย่ำแย่ไปกว่านั้นอีก

จอมพลผินจึงได้กราบเรียนท่านพระอาจารย์ฝั้นต่อไปว่า เวลานี้คณะรัฐบาล นายกจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้แต่งตั้งให้กระผมไปเป็นข้าหลวงประจำอยู่เมือง เชียงตุง แต่มาเปลี่ยนชื่อใหม่ว่าสหรัฐไทยใหญ่ เมื่อกระผมได้ไปอยู่ประจำแล้วกระผม จะต้องปรับปรุงบ้านเมือง พร้อมทั้งพระพุทธศาสนา ก่อน เพราะพระพุทธศาสนา ในประเทศนั้นเสื่อมทรามไปหมด เกือบจะไม่มีเหลือเลย พระเณรฉันอาหาร ทุกเวลาได้เหมือนฆราวาส เข้าไปในบ้านเลี้ยงดูลูกหลาน ฝากบ้านให้พ่อแม่ไปหากิน ไปอยู่ปะปนกับผู้หญิงยิงเรือเขาไม่ถือกัน พระที่ปฏิบัติเหมือนท่านพระอาจารย์ไม่มีเลย

ท่านอาจารย์ว่างไหม ถ้าท่านอาจารย์ไม่ขัดข้อง กระผมขอนิมนต์ท่านอาจารย์ไปช่วยอบรมสั่งสอน พี่นุพระพุทธรักษาที่มณฑลสหรัฐอเมริกาใหญ่ด้วย เวลานี้ท่านอาจารย์มหาปิ่นไปอยู่ที่ไหน (หมายถึงพระอาจารย์มหาปิ่น ปัญญาพล ผู้เป็นน้องชายของท่านพระอาจารย์สิงห์ ขันตยาคโม อดีตเจ้าอาวาสวัดป่าสาละวัน) จอมพลผินถาม อาตมาเวลานี้ว่าง ส่วนตัวแล้วก็ไม่มีเวลาขัดข้อง แต่พระอาจารย์สิงห์ไม่ทราบท่านจะว่าอย่างไร พระอาจารย์มหาปิ่นเวลานี้ท่านอยู่ที่วัดป่าทรงคุณ ดงพระราม จังหวัดปราจีนบุรี ท่านพระอาจารย์ฝั้นตอบ แหมท่านอยู่ไกลเหลือเกินจะไปนิมนต์ก็ไม่มีเวลา กระผมจำต้องรีบกลับ เอาอย่างนี้ก็แล้วกัน กระผมขอนิมนต์ท่านอาจารย์ฝั้นตอนนี้เลย แต่กระผมจะต้องเดินทางไปก่อน เมื่อไปถึงเมืองเชียงตุงแล้ว กระผมจะสั่งมาเป็นทางการให้มารับท่านอาจารย์ไป ถ้าหากว่าท่านอาจารย์ได้พบกับท่านอาจารย์มหาปิ่นแล้ว กระผมขอกราบนิมนต์ท่านไปด้วย ถ้าท่านอาจารย์กับท่านอาจารย์มหาปิ่นได้ไปอบรมสั่งสอนพาประพาศปฏิบัติ ฝึกหัดศึกษา เหมือนที่ท่านอาจารย์ทำอยู่เวลานี้ จะได้ประโยชน์มาก ที่จริงกระผมไม่ได้ทะเลาะทะเลาะอยากได้อะไรอีกเลย ยศกระผมก็พอ เงินเดือนกระผมก็พอ แต่นายกท่านไม่ยอมท่านเอาให้ เอาให้ กระผมก็จำเป็นต้องรับ เมื่อได้เวลาแล้วก็ทำพิธีถวายสังฆทานท่านพระอาจารย์และพระทุกองค์รับแล้ว ถวายพรเสร็จแล้วก็พากลับไปฉันที่วัด

ภายหลังท่านพระอาจารย์ฝั้นเคยพูดให้ใครต่อใครฟังอยู่เสมอว่า มีจอมพลผินคนเดียวเท่านั้นแหละที่รู้จักพอ นอกนั้นยังไม่เคยได้ยินใครในเมืองไทยสักคนเดียวพูดว่าพอเลย ในตอนสุดท้ายญี่ปุ่นแพ้สงคราม มณฑลสหรัฐอเมริกาใหญ่ก็กลับเป็นเมืองเชียงตุงเหมือนเดิม

(ประวัติพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ที่พระอาจารย์สุวจน์ สุวโจ เรียบเรียง จบแต่เพียงเท่านี้)

พระธรรมเทศนา
โดยพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

“...เราทุกวันนี้

การที่ฟัง ๆ กันทุกวัน

แต่ไม่ปรากฏจะได้สำเร็จมรรค สำเร็จผล

คือเราเป็นแต่ฟังเป็นพิธี

มิได้ฟังถึงธรรม ถึงวินัย ถึงข้อปฏิบัติ...”

มนุษย์ ๗ จำพวก

โดย พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

ณ วัดป่าอุดมสมพร จ. สกลนคร

วันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

เข้าที่ฟังธรรม นั่งให้สบาย เรามาต้องการความสุข ความสบาย ฟังธรรม ต้องฟังข้างใน ไม่ต้องไปฟังข้างนอก ฟังข้างนอกมันได้ยินแต่เสียง เสียงว่ามันสุข มันทุกข์นี่ ได้ยินแต่เขาว่า นี่ฟังเข้าข้างใน นั่งให้สบาย นั่งหาขาพับขาซ้าย มือขวา พับมือซ้าย ตั้งกายให้ตรง วางท่าวางทางให้สง่าผ่าเผย ยิ้มแย้มแจ่มใส เรามาต้องการความสุขความสบาย ฟังข้างในอย่าไปฟังข้างนอก ธรรมดาดผลไม้กี้ดี มันงอกขึ้นจากใน สุขก็ไม่อยู่ข้างนอก อยู่ข้างใน เรานั่งให้สบายๆ เมื่อกายเราสบายแล้ว เราก็วางดวงใจให้สบาย

เมื่อกายใจสบายให้นึกถึงที่ฟังของเราทั้งหลายว่าอะไรเป็นที่ฟัง ท่านสอนว่า เอาคุณพระพุทเจ้า เอาคุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ เป็นสภาระที่ฟัง เป็นที่ระลึก เป็นที่กราบที่ไหว้สักการบูชาของเรา ไม่มีสิ่งอื่นเป็นสภาระได้นอกจากพระพุทเจ้า นี่ในเบื้องต้น ต่อไปเราก็นึกคำบริกรรมภาวนา บริกรรม สาระ คือสภาระของจิต ได้แก่คำบริกรรมว่า พุทโธ ธัมโม สังฆะ พุทโธ ธัมโม สังฆะ สามหนแล้วรวมเอาแต่ พุทโธๆ คำเดียว หลับตาจับปากเสีย ลิ้นก็ไม่กระตุกกระดิก ให้ระลึกเอาในใจเดียวเราอยากรู้ว่าตัวของเรานั้นเป็นยังงัยอยู่ ความสุขความทุกข์ของเราที่เราอยากรู้ว่ามันอยู่ชั้นใด ภูมิใด หรือในภพอันใด มันดีหรือมันชั่ว หรืออะไรดีอะไรชั่ว ก็ฟังข้างใน อย่าไปฟังข้างนอก ท่านฟังกันแต่ก่อน ได้ยินพระพุทธร่องค์ทรงเทศนาแล้ว สวากทั้งหลายได้สดับโอวาทคำสั่งสอนของท่านแล้ว ก็ได้สำเร็จมรรคสำเร็จผล

มาเดี๋ยวนี้ฟังเทศน์แล้วก็แล้วไป ไม่มีใครได้มรรคได้ผล ก็เพราะฟังไม่ดี เมื่อฟังธรรมไม่ดีก็เลยไม่มีพระพุทฺธ ไม่มีพระธรรม ไม่มีพระสงฆ์ เลยไม่มีศาสนา ไม่รู้จักว่าศาสนาอยู่ตรงไหน อยู่ตรงฟ้าหรืออยู่ตรงอากาศ หรืออยู่ตรงพื้นดิน หรือตรงป่าเขาเลากา อันนี้ สวรรค์อยู่ที่ไหน นรกอยู่ที่ไหน นิพพานอยู่ที่ไหน ได้ยินแต่ว่า นรกสวรรค์นิพพาน เดียวนี้คนทั้งหลายก็เลยไม่เชื่อ ไม่เชื่อนรกสวรรค์ ว่าบุญว่าบาป คนทั้งหลายว่าเหลือเชื่อ ศาสนาคำสั่งสอนของพระพุทฺธเจ้าก็เหลือเชื่อ ว่าศาสนาไม่มีประโยชน์ ทำให้คนโง่

คิดดูเดี๋ยวนี้ละ ศาสนาอะไรทำให้คนโง่ ดูซิ ศาสนาคืออะไร ศาสนาคือ คำสั่งสอน ท่านสอนอะไร ก็สอนกายสอนวาจาสอนใจของคน ท่านไม่ได้สอนอื่น สอนเพื่ออะไรกายวาจาใจของคน ท่านให้ละความชั่วทางกายทางวาจาทางใจ ความชั่วไม่ได้อยู่ที่อื่น อยู่ที่กายที่วาจาที่ใจของคน ท่านสอนให้ละความชั่วเพราะกลัวเราทุกข์กลัวเรายาก กลัวเราลำบากรำคาญ กลัวเราอดเราจน ตกทุกข์ได้ยาก ท่านสอนอย่างนี้ก็ดูเอาซิ เชื่อหรือไม่เชื่อ ว่าทุกข์ยาก อะไรทุกข์ละ หรือข้าวของเงินทองทุกข์ยาก หรือฟ้าอากาศทุกข์ยาก การงานทุกข์ยาก ไม่มี มีแต่หัวใจคน มันทุกข์ยาก หัวใจคนวุ่นวายเดือดร้อน นี่แหละให้ดูเอา นี่แหละบาป นี่แหละนรก เมื่อจิตเป็นอย่างนั้นแล้ว เวลาเรดับขันธ จิตนั้นก็นำเราไปทุกติ เวลานี้มันก็ทุกข์อยู่แล้ว

บางคนมาคำนึงดู อดีตมันเป็นมายังไง ปัจจุบันเป็นยังงัย อนาคตข้างหน้าจะเป็นยังงัย ดูซิอนาคตข้างหน้าท่านไม่ให้คำนึงคิดถึง อดีตล่วงมาแล้วท่านไม่ให้คำนึงคิดถึง *ปัจจุปปันนัญจะ โย ธัมมัง ตตถะ ตตถะ วิปัสสติ* ท่านให้ดูในปัจจุบันอยู่เนี่ย เวลานี้จิตของเราเป็นยังงัย จิตเรามันสุข หรือมันทุกข์มันยากวุ่นวายเดือดร้อน ถ้าจิตเป็นอย่างนี้แล้ว อนาคตก็ร้อนอย่างนี้ อนาคตก็ทุกข์อย่างนี้ พิจารณาดูซิ ถ้าจิตเราสงบ มีความสงบ จิตเราดี มีความสุขความสบาย เย็นอกเย็นใจ ไม่ทุกข์ไม่ร้อนไม่วุ่นวาย พุทฺโธ ใจเราเบิกบาน พุทฺโธ ใจเราสว่างไสว พุทฺโธ ใจเราผ่องใส สะอาดปราศจากทุกข์ ปราศจากโทษ ปราศจากภัย ปราศจากเวร ปราศจากความชั่วช้าลามก ปราศจากความทุกข์ความจน เมื่อจิตเราเป็นอย่างนั้น นี่แหละนำความสุขความเจริญให้ในปัจจุบันและเบื้องหน้า

จึงว่าให้นั่งดู ให้ฟังธรรม ฟังดูซิ ธรรมมันเกิดที่ไหนเล่า ความสุขทุกข์ อะไรเป็นสุข อะไรเป็นทุกข์ให้ฟังดู เราอยากดี อะไรมันดี ความดีก็คืออย่างอธิบาย ให้ฟัง ความดีมันยังงี้ คือใจเราดีใจเราสงบ ไม่ทะเยอทะยานดิ้นรน ไม่กระวนกระวาย เตื่อร้อน ไม่ฟุ้งซ่านรำคาญ ไม่หงุดหงิด ไม่อ่อนแอแค้นคลอนแคลน ใจเราดีสงบนิ่ง มันว่างหมด อารมณ์ทั้งหลายว่างหมดไม่มีอะไร ใจสงบมีความสุขความสบาย อันนี้แหละนำความสุขความเจริญมาให้ในปัจจุบันและเบื้องหน้า ดูเอาซิ

เราทั้งหลายมานี้ก็ต้องการความสุขความสบาย มาวัด ไม่ใช่ศาลาเป็นวัด ไม่ใช่กุฏิโบสถ์วิหารเป็นวัด วัดอยู่ที่ดวงใจคน ศาลาก็คนทำ โบสถ์ก็คนทำ คนทำ ทั้งหมด เมื่อใจคนดี สิ่งเหล่านั้นมันก็ดี เมื่อใจคนไม่ดี สิ่งเหล่านั้นมันก็ไม่ดี ใจคนกรกก็แม่นจิตของคน ใจสวรงค์ก็แม่นจิตของคน เพราะฉะนั้นท่านจึงกล่าวไว้ในมนุษย์ทั้งหลายมี ๗ จำพวก มนุษย์มี ๗ อย่าง

มนุสสตรัจฉาโน ทำไมจึงว่ามนุสสตรัจฉาโน ดูซิ ร่างกายเป็นมนุษย์ หัวใจเป็นสัตว์เดรัจฉาน คือมันซี้เกียจซี้คร้าน รับประทานอาหารแล้วก็นอน ไม่รู้จักการกราบ ไม่รู้จักการไหว้ ไม่รู้จักการรักษาศีลภาวนา ทำบุญให้ทานอะไร เหมือนกับสัตว์เดรัจฉานนะ มนุษย์เช่นนั้นแหละตายไปก็ไปเป็นสัตว์เดรัจฉาน ดูเอาซิ พิจารณาเอาซิ ร่างกายเป็นมนุษย์แต่หัวใจเป็นสัตว์เดรัจฉาน

มนุสสเปโต ร่างกายเป็นมนุษย์แต่หัวใจเป็นเปรต มันมีแต่โมโหโทโส อยากฆ่า อยากฟัน ความทะเยอทะยานดิ้นรน มีพยาบาทอาฆาตจองเวร ดูซิ ใจมันมีอาฆาต นี่แหละมนุสสเปโต ร่างกายเป็นมนุษย์ เมื่อดับขันธไปแล้วก็ไปเป็นเปรต

มนุสสนิเรเย มนุษย์หัวใจเป็นนรก หัวใจเป็นนรก คือมันมืด มันลุ่มอกกลุ้มใจ ให้ทุกข์ให้ร้อน ดูเอาซิ นั่นแหละนรก ดับขันธไปแล้วก็ไปนรกซิ ได้รับความทุกข์ความยากความลำบากรำคาญ นี่มนุษย์เช่นนั้น ที่นี้ถ้าไม่ไปเป็นอย่างนั้น เกิดเป็นมนุษย์ก็เป็นมนุษย์ที่ต่ำช้า หัวใจต่ำช้า อย่างอธิบายมาแล้ว ต่ำช้ายังโง่ละ เป็นใบ้บ้าเสียจริต ทุหนวตบาบอด ปากก็กระจอกงอแงงอแง ขี้ทุตทุฐฐ ตระกะก่าลำบาก นะ มนุษย์หัวใจเป็นยังงั้น ถ้าเกิดเป็นมนุษย์อีกก็เป็นมนุษย์ต่ำช้า ดูซิใจเราทุกคน ไม่ว่าพระว่าเณร

ไม่ว่าผู้หญิงผู้ชาย เอ้าดู อธิบายให้ฟัง ถ้ามันเป็นอย่างนั้นเราไม่ต้องการก็เลิกก็ละเสียสิ ให้รู้จักดีรู้จักชั่ว รู้จักผิดรู้จักถูก รู้จักฟังอธิบายให้ฟัง

มนุสสเทโว ร่างกายเป็นมนุษย์หัวใจเป็นเทวธิดา เทวบุตร หัวใจมีทาน มีศีลมีภาวนา รู้จักเคารพนบน้อม รู้จักกราบรู้จักไหว้ใจมีหิริโอตตปละ ละอายบาปกลัวบาป ใจเบิกบาน ใจสว่างไสว ใจดี ดับขันธก็ไปเป็นเทวบุตรเทวธิดา เรื่องเป็นอย่างนั้น ดูเอาสิ

มนุสสพรหม ท้าวมหาพรหม นางมหาพรหม หัวใจเช่นใด มีพรหมวิหาร มีพรหมวิหารธรรมเป็นเครื่องอยู่ หัวใจว่างไม่มีอะไร เหมือนกะอากาศนั่นแหละ ว่างเปล่าหมด เหลือแต่รูปจิต ดับขันธก็ไปเป็นพรหม ท้าวมหาพรหม นางมหาพรหม อยากรู้จักดูเอาสิ ที่อยู่ของเราเป็นอย่างนี้ มนุษย์ทั้งหลาย

มนุสสอรหัตโต ร่างกายเป็นมนุษย์ หัวใจเป็นพระอรหันต์ คือละกิเลส ละตัณหา กิเลสคือใจเศร้าหมอง ตัณหาคือใจทะเยอทะยานดันรนกระวนกระวาย ท่านละกิเลสตัณหา ราคะ โลภะ โทสะ โมหะ อวิชชา ตัณหาอุปาทาน ภพชาติ ละเด็ดขาดในสันดาน ไม่มีสิ่งเหล่านี้ในจิตใจ เมื่อดับขันธไปก็เข้าสู่นิพพาน ดับทุกข์ในวัฏสงสาร ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีก ก็เป็นแต่มนุษย์ ได้แต่มนุษย์สิ

เราจึงมาฝึกหัดอบรมบ่มนิสัยของเรา เฟ่งเล็งดูซิ เราอย่าดูอื่น เรานั่งอยู่ก็นั่งดูใจของเรา ไม่ได้ดูดินฟ้าอากาศนะ ใจของเรามันเป็นอย่างไร เหมือนที่อธิบายให้ฟังไหมละ มันไม่ดีตรงไหนก็แก้ไขซิ ทีนี้

มนุสสพทุโธ ร่างกายเป็นมนุษย์ หัวใจเป็นพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าก็เป็นมนุษย์เหมือนกับพวกเรานี้ ว่าเรื่องภพเรื่องชาติของท่าน บิฎคามารดาของท่านก็มี บุตรภรรยาท่านก็มี ท่านเป็นมนุษย์ครือเรานี้แหละ แต่ท่านประพฤติปฏิบัติ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง เป็น *สยัมม* ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง ไม่มีบุคคลผู้ใดหรือใครแนะนำพร่ำสอน รู้ด้วยตนเองเป็นสยัมม รู้แจ้งแทงตลอดหมดซึ่งสารพัน *ญะยยธรรม*ทั้งหลาย ไม่มีที่ปกปิด ลัทธิทั้งหลาย ตนของท่าน *ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ญาณ* ความรู้ความเห็นในบุพชาติเบื้องหลัง เป็นอะไรๆ มาท่านรู้หมด เรื่องมันเป็น

อย่างนั้น จุตูปปาตญาณ จุติจากนี้ไปอยู่ในภพชาติใด ภพน้อยภพใหญ่ ท่านรู้หมด คือเหมือนอธิบายให้ฟังนี้ อาสวักขยญาณ ลื่นจากภพจากชาติท่านก็รู้หมด

ท่านจึงได้วางศาสนาไว้ให้แก่พวกเราพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตที่เกิดสุดท้ายภายหลังนี้ ไม่ได้เห็นองค์พระพุทธรูปเจ้า มาพบปะแต่ธรรมะคำสั่งสอนที่ได้ชี้แจงแสดงแล้วนี้ ได้ยินได้ฟัง เอหิปัสสโก จงร้องเรียกสัตว์ทั้งหลายมาดูธรรมะอะไรละ รูปธรรมนามธรรมนี้แหละ คือมาดูอัตภาพร่างกายของเรามันมีอะไรบ้าง ตัวของเราว่าเป็นคน คนอยู่ที่ไหนคันดูซิ มาพิจารณาดูซิ เราถือว่าเป็นคนเป็นตรงไหนเล่า นั่นก็เป็นผม เป็นขน เป็นเล็บ เป็นฟัน เป็นหนัง เป็นเนื้อ เป็นตับ ไต ไข่น้อย ไข่น้อย ไข่น้อย อาหารเก่าอาหารใหม่ ไข่น้อยเก่า คนอยู่ที่ไหน อันนั้นก็เป็นน้ำดี น้ำเสีย น้ำเหลืองน้ำโคล น้ำมูกน้ำลายไปเสียแล้ว เป็นเลือดไปเสียแล้ว เป็นน้ำมูตรไปเสียแล้ว ที่ไหนละคน

นี่แหละให้น้อมเข้ามาแลดู มาดูธรรมะนี้ให้รู้จักไว้ อันนี้เมื่อธรรมเป็น โอปนยิโก น้อมเข้ามา บัจจัตตัง รู้จำเพาะตน ใครเป็นผู้ว่าน้ำมูก น้ำลาย น้ำเหลือง น้ำโคล ใครเป็นผู้รู้ โอปนยิโก น้อมเข้าผู้รู้ ใครเป็นผู้ว่าสุขว่าทุกข์ว่าดีว่าชั่ว อะไรสุข อะไรทุกข์ ทุกข์เพราะเหตุใด ทุกข์เพราะจิตเราไม่สงบ ทุกข์เพราะจิตเราหลง สุขเพราะเหตุใด สุขเพราะจิตเราสงบ จิตเราไม่หลง จิตสงบนิ่งมันว่างหมด จิตไม่ได้ไปยึดอันโน้นอันนี้ จิตไม่ได้ส่งข้างหน้าข้างหลัง จิตไม่ได้ส่งข้างซ้ายข้างขวาข้างบนข้างล่าง ตั้งไว้จำเพาะท่ามกลางผู้รู้ พุทโธอยู่นั่น เบิกบานสว่างไสว ความสุขมันอยู่ตรงนี้

เหตุนี้ให้พากันฟังแลดูซิ จะไปฟังว่าสุขอยู่ตรงโน้น ทุกข์อยู่ตรงนี้ หาไม่เจอ เพราะเหตุนี้ให้ดูซิ นั่งอยู่มันก็แสดงให้เรา นั่ง ๆ ไปหน่อยหนึ่ง เราจะรู้ธรรมชัดตรงนั้น ปวดตรงนี้ นี่แหละธรรมะ ผู้ใดเห็นทุกข์อันนี้แหละผู้นั้นแหละเห็นธรรม ผู้นั้นแหละจะรู้ธรรม ให้พิจารณาธรรมอันนี้ แสดงให้เราเห็น โอ รูปธรรมอันนี้แหละได้ยินแต่เขาว่า ที่นี้เข้าใจลักษณะแล้ว มันเป็นพยานแล้ว พยานความรู้ว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ได้ยินแต่เขาว่า

มาบัดนี้ เราก็คงต้องดูซิ อนิจจังมันเป็นยังไง ทุกข์มันเป็นยังไง อนัตตามันเป็นยังไง

อนิจจัง มันไม่เที่ยง เรารู้ว่าไม่เที่ยง จริงหรือไม่จริง ไม่เที่ยงนะ มันไม่เที่ยงแล้ว แต่มันจะเป็นชัดเจนโน้น ปวดตรงนี้ แล้วแต่จะเป็นแล้ว เป็นหวัด เป็นไอ เป็นไข้ เป็นหนาวสารพัดละ นี่แหละอนิจจัง เย็นแล้วก็ร้อน ร้อนหาย เรียกว่ามันอนิจจัง มันไม่เที่ยง ทีนี้เราจะทำให้มันเที่ยง จะให้มันเป็นยังงั้น เราต้องทำจิตให้มันเที่ยง มันเที่ยงแล้วมันก็ไม่แปรผัน มันเที่ยงแล้วมันก็ไม่ทุกข์ สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นก็เป็นอย่างนี้

ทุกข์ ชังอยู่ในตัวเราทั้งหมด มีที่ไหนก็มีแต่ทุกข์ทั้งสิ้น มันยุ่ง จี๊ลงหน่อย เดียวก็เห็นมีแต่ทุกข์ ทุกข์ชุมชนแหละความทุกข์นี้ ให้รู้จักอย่างนี้

สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็น อนัตตา ทำไมว่าอนัตตา คือมันไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน ไม่ได้บอกบังคับบัญชาผู้ใด ไม่ได้อยู่ในอำนาจผู้ใด ท่านจึงจัดเป็นอนัตตา

ทีนี้เมื่อเราเห็นสิ่งเหล่านั้นเป็นอนัตตาหมดแล้ว ต้องโอปนยิโกชิ น้อมเข้ามา ใครเป็นผู้ว่าอนัตตา มันจะได้เห็นตัวตน มันจะได้เห็นผู้รู้ พุทธระคือผู้รู้ รู้ว่าสิ่งนั้นเที่ยง สิ่งนี้ไม่เที่ยง ผู้ใดรู้ว่าไม่เที่ยง ก็อย่าไปเอาชใจไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ เราก็ออย่าไปเอาชใจที่มันเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา เราก็ออย่าไปจับชใจสิ่งอนัตตา ถ้ามันรู้มักต้องโอปนยิโกชิ น้อมเข้ามา เราก็ยังรู้ว่ามันทุกข์อยู่แล้ว เราก็ยังรู้อนัตตาอยู่แล้ว รู้จักว่าอนัตตาก็อย่าไปถือว่าเป็นอัตตาชใจ ปล่อยวางละให้หมดชใจ

นี่ ให้เข้าใจอย่างนี้ ต้องประพฤติปฏิบัติ ฝึกหัดให้มันรู้ เราอยากพ้นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ก็อย่าไปยึดมันชใจ อย่าไปถือมันชใจ ปล่อยวางเสียชใจ ยึดทุกข์มันก็เป็นทุกข์ชใจ ยึดเอาสิ่งไม่ดี มันก็เป็นคนไม่ดีชใจ อย่ามายึดเอาชใจ วางให้สบาย ผู้รู้ว่างสบายมี นี่แหละผู้ปฏิบัติให้พึงรู้และให้พิจารณาสิ่งที่มีอยู่ ยถาภูตัง ญาณทัสสนัง ทัสสนะ เราได้ยินได้ฟังได้เห็น ภูตัง คือความเป็นอยู่ มันเป็นอย่างงี้จิตใจของเราเดี๋ยวนี้แหละ มันดีหรือมันชั่ว มันสุขหรือมันทุกข์ หรือมันไม่สุขและไม่ทุกข์ ให้มันรู้ชใจ

นี่แหละจึงว่าปฏิบัติสักแต่ว่าพูด นั่งดูชใจเดี๋ยวนี้ เรื่องทุกข์เชื่อหรือยัง มันก็แสดงให้เห็นแล้วว่า ชัดตรงโน้น นั่งไปได้หนอยมันชัดขึ้นมาปวดขึ้นมา อันนั้นแหละทุกข์อย่าหลง รู้มันแล้วอย่าหลง อย่าทำบาปทำกรรม ทำความชั่ว ทำบาปทำกรรมทำยังงี้เล่า คือจิตมันไม่สงบ จิตมันไปปรุงไปแต่งอยู่ มันไม่นิ่ง กรรมเก่าก็ยังไม่หมด กรรมใหม่ก็ต่อเรื่อยไปมันจะหมดสักทีเรอะ เราไปกำเอา อย่าไปกำเอาชใจ

วาง ปล่อยมันซิ สิ่งใดเป็นทุกข์มันไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่ทุกข์ ทุกข์ไม่ใช่ตน อย่าไปยึดเอาซิ
ปล่อยวางให้หมด นี่ข้อสำคัญ

เหตุนี้ให้พึงรู้พึงเข้าใจซิเรานะ *สันทัญญโก* ผู้ปฏิบัติรู้เองเห็นเอง นี่เราอยาก
พ้นทุกข์ ก็ทุกข์อยู่ที่ไหน ความพ้นทุกข์คือจิตเราไม่ทุกข์ จิตเราไม่ทุกข์มันก็พ้นทุกข์ซิ
จิตมันไม่ใช่ทุกข์ ถ้ามันทุกข์มันก็ไปโน่นไปนี่ซิ กระโดดโน่น กระโดดนี่ซิ จิตมัน
เหนื่อยไม่เป็น จิตมันทุกข์ไม่เป็น ถ้ารู้จักเหนื่อยมันก็หยุดซิ ลองบอกมันอย่าไปซิ
อย่ากระโดดซิ นิ่ง วางเสียซิ เปรียบเหมือนกับเราทำงาน ถ้ารู้จักเหนื่อยแล้วก็หยุด
อุปมาภายนอกอย่างนั้น รู้จักทุกข์ก็หยุดซิ อย่าไปก่อกรรมก่อเวรก่อภัยต่อไปซิ
หยุดนิ่งให้มันว่างหมด

พอจิตสงบนิ่งได้แล้ว *จิตสหฺตุตา* เบาจิต กายก็เบาสบาย *จิตมฺหฺตุตา* มุทุ มันอ่อน
นึ่ม อิ่มอกอิ่มใจ นั่นแหละดูเอา พ้นทุกข์ตรงนี้แหละ ไม่ใช่ที่อื่น ต่อไปให้พากัน
ดูให้พึงรู้พึงเห็นพึงเข้าใจในข้อปฏิบัติ อย่าสักแต่ว่าทำ ดูให้เห็นตัวจริงมันซี้ สุขจริง ๆ
ก็เมื่อเราละได้แล้ว เราปล่อยวางได้แล้ว เมื่อเราไม่ละไม่ปล่อยไม่วางก็ทุกข์จริง ๆ
เห็นทุกข์เหลือทน นิ่งก็ไม่ติด กระตุกกระตักอยู่เรื่อย นั่นมันเป็นทุกข์ ดูเอาซิ แน่หรือ
ไม่แน่ ใครเป็นละ วางดูซิ ถ้าจิตมันไม่วางแล้ว สิ่งนั้นก็เป็นอย่างไรว่า เขาไม่ได้เป็นอะไร
เราไปว่าเอา ทุกข์ก็เราไปว่าเอา สุขก็เราว่าเอา เราว่าสุขมันก็เป็นสุข เราว่าทุกข์มัน
เป็นทุกข์ เราว่าดีมันก็ดี เราว่าชั่วมันก็ชั่ว สมมติเอา เรื่องสมมติ

นี่สัตว์ทั้งหลายจมในมหาสมุทร หลงสมมติ ไปนึกว่าตัวว่าตน ไปนึกว่าสัตว์
ว่าบุคคล ว่าเราว่าเขา แน่ เราเพิ่งเล็งลงตรงนี้ซิ เอ้า จิตมันสงบหรือยัง ดูเอาไม่สงบ
นั่นแหละมันเป็นทุกข์ อยากรู้อยากเห็น นี่แหละ *กัมมัสสโกมฺหิ* กรรมเป็นของ
ของตน เห็นกรรมอันโน้นกรรมอันนี้ กรรมอยู่ที่ไหน กรรมไม่ได้มาจากฟ้าอากาศ
ต้นไม้ภูเขาเลากา หรือมาจากบ้านเมืองถนนหนทาง

กรรมเกิดจากกายของเรา เกิดจากวาจาใจของเรา นี่ กายกรรม วาจากรรม
มนโกรรม มันเกิดตรงนี้ เราก็ปล่อยกรรมเสียซิ กรรมเก่าก็ยังไม่หมด กรรมใหม่ก็
ต่อเรื่อยไปไม่รู้จักหมดสักที ถ้าหยุดเสียละ ผู้ที่ไม่ทำกรรมต่อไป กรรมมันจะมา
จากที่ไหนเล่า กายกรรมเราก็ดีแล้ว วาจากรรมวาจาเราก็ดี ไม่มี ยังเหลือแต่มนโกรรม
คือความน้อมนึก กรรมเป็นของของตน *กัมมัสสโกมฺหิ* กรรมเป็นของของตน

ไม่ใช่เป็นของของคนอื่น ของตนนะแหละ เราทำไม่ดีใครทุกข์ เราประพตฺตีใครสุข เราเป็นผู้สุขไม่ใช่เรา เราเป็นผู้ทุกข์ไม่ใช่เรา ให้พากันให้พึงรู้พึงเห็นชฺชิ กรรมเป็นของของตน *กัลยาณัง วา ปาปะกัง วา ตัสสะ ทายาทา ภะวิสสันติ* เราทำกรรมอันใดไว้เป็นบุญหรือเป็นบาป เราจะรับผลของกรรมสืบไป อันนี้เราจะรู้ได้ กรรมดีนะ *กัลยาณังวา* กรรมอันดี รวมสั้นๆ คือ จิตเราดีมีความสุขความสบาย จิตสงบแล้วรู้สึกเบาตนเบาตัว เบาร่างเบากาย หายทุกข์หายยาก ไม่มีทุกข์มีแต่ความสุขความสบาย นี่แหละกรรมอันดี ใจมันสงบ *ปาปะกัง* คือกรรมอันชั่วละ คือจิตไม่สงบ ตื่นรนส่งโน่นส่งนี่ ไปปรุงไปแต่ง ไปก่อบาปก่อกรรม อันนี้เรียกรกรรมอันชั่ว เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ต่างคนต่างเพ่งเล็งดูหัวใจของเรา

อ้าว ต่อนี้จะไม่อธิบายแล้ว ได้ยินเสียงอันใดก็ตาม รู้ว่าไม่มีอันตรายแล้ว ไม่ต้องเดือดร้อน ต่างคนต่างพึงหัวใจของตัวเอง จริงหรือไม่จริง มันสงบ อยากพ้นทุกข์ คือจิตเราไม่ส่งไปตรงโน้นตรงนี้ วางให้หมดปล่อยให้หมด ให้มันว่างมันสบาย ดุลมหายใจเข้าหยาใจออกให้มันรู้ดี ดุลมหายใจให้รู้ อายุของเราเท่าลมมหายใจเท่านั้นละ หายใจเข้าหรือหายใจออกให้ดูเอา เมื่อหายใจมันเย็นก็ทำให้ใจมันเย็น หายใจมันสบายก็ทำใจของเราให้มันสบาย อย่าไปวุ่นวายชิ นิ่งให้สบายๆ ไม่นานเท่าไรดอกเออลัก ๓๐ นาที

เป็นยังงี้ดีไหมทุกคน เทศน์ให้ฟังแล้ว ทำให้มันรู้เห็นชฺชิ เป็นยังงี้เข้าใจไหม มาสอบดูใจเรา เห็นธรรมไหม ได้ความเป็นยังงี้ ใจเป็นยังงี้ละ นั่งดูใจเจ้าของนะ อยากสุขสบายให้รู้ไว้ชฺชิ นี่แหละประเทศไทยถือพุทธศาสนา เอาอะไรเป็นศาสนา ถ้าเราไม่ทำอย่างนี้ก็ไม่เข้าถึงศาสนา ไม่เห็นศาสนาชิ ศาสนาคือคำสั่งสอน ก็สอนอันนี้แหละ สอนเพื่อให้เรามีความสุขความสบาย ให้ละความชั่ว ละทำไมความชั่ว เพราะกลัวเราทุกข์ กลัวเรายาก กลัวเราลำบากเราจน ความชั่วต้องละ อธิบายแล้ว สุขความสบายก็คือใจเราดีมีความสุขความสบาย อันนี้ความสุขความเจริญให้ในปัจจุบันและเบื้องหน้า เมื่อใจเราสบายแล้ว ทำอะไรก็สบาย การงานก็สบาย ครอบครัวก็สบาย ชาวบ้านร้านตลาดประเทศชาติก็สบาย ดับขันธแล้วก็ไปอยู่ที่สบายนะชฺชิ

บอกแล้ว ใจเราไม่สบาย ใจเราไม่ดีแล้ว ก็ทุกข์ก็ยาก วุ่นวายเดือดร้อน
 ก็รับความทุกข์ความยากซี ครอบครัวยากลำบาก อะไรก็ทุกข์ยากไปหมด ชาวบ้าน
 ร้านตลาดประเทศชาติก็ยาก นี่พระพุทธเจ้าสอนให้ละสิ่งทีทุกข์ที่ยาก ไม่ใช่อื่น
 ทุกข์ยาก ไม่ใช่ฟ้าอากาศทุกข์ยาก ต้นไม้ภูเขาเลากาทุกข์ยาก หัวใจคนนี่ทุกข์ยาก
 มาแก้ที่นี้ซี ถือศาสนา เข้าถึงพระพุทธ ถึงพระธรรม ถึงพระสงฆ์ พุทธะคือความรู้
 ถึงผู้รู้นั้นซี พระธรรมก็เราทำทั้งหมด ดีชั่วไม่ใช่อื่นทำ ฟังดูซี *กุสลาธัมมา อกุสลา
 ธัมมา* เราทำมามันจึงได้ นี่เราไม่ทำมาแต่อยากได้ อยากได้อันโน้น อยากได้อันนี้
 เราไม่ได้ทำมันก็ไม่ได้ซี เราทำมามันจึงได้ สิ่งใดไม่ได้ทำมา มันก็ไม่ได้ สุขทุกข์
 เราทำมามันจึงได้ เข้าใจไหมละ ต่อไปให้พากันนั่งดูนะ บ้านเมืองของเราอยากให้
 มันสงบ ประเทศชาติไม่วุ่นวาย อย่าให้มันวุ่นใจเรา ต่างคนต่างสงบ

“...เมื่อจิตของเราสงบภายในแล้ว
อุปมาเหมือนน้ำสงบ น้ำสงบแล้วก็ใส
ใสแล้วก็มองเห็นเหตุ มองเห็นผล
มองเห็นบุญกุศล มองเห็นสุข มองเห็นทุกข์
มองเห็นดี มองเห็นชั่ว...”

๒

หายหลงเพราะรู้จัก “นะโม”

โดย พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

ณ วัดป่าอุดมสมพร จ. สกลนคร

เราอยากได้แต่สงบถ่ายเดียว อยากให้เป็นอย่างนั้น เราต้องเพ่งดูคำบริกรรมภาวนา เมื่อมีคำบริกรรมภาวนาแล้ว เราจะต้องละวิตกเสียก่อน วิตกขึ้นมา เราอยากรู้อะไรละ เราต้องเพ่งดูกรรมของเรา ภพของเรามีอยู่สามภพ *กามาวจรธัมมา รูปาวจรธัมมา อรูปาวจรธัมมา* นั่นที่อยู่ของเรา เช่นจิตของเราเดี๋ยวนี้แหละอยู่แต่ในกามาวจรกุศลนี้ จกามาวจรกุศลนั้นแบ่งเป็นสองนัย เป็นจกามาวจรสวรรค์อันหนึ่ง เป็นอบายภูมิอันหนึ่ง คือจิตเรานั้นท่องเที่ยวอยู่ในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในสัมผัส ในอารมณ์ทั้งหลาย

เหตุนี้แหละ เราจึงทำบริกรรมภาวนาเสียก่อนในเบื้องต้น ให้นึก พุทโธ ธัมโม สังโฆ แล้ว ให้นึก พุทโธ พุทโธ จิตเรานั้นอยู่กับที่หรือมันอยู่ที่ไหน ก็เพ่งเล็งดูจิตของเราให้รู้ในเบื้องต้นอันนี้แหละ ถ้าเรายังจับอะไรไม่ได้ ให้บริกรรมภาวนาเพ่งเล็งดูคำบริกรรมภาวนานั้นเพื่อให้รู้จักสติ รู้จักจิตของเรา จิตของเรานั้นส่งหน้าส่งหลัง หรือส่งซ้ายส่งขวา หรือส่งข้างบนข้างล่าง ต้องให้รู้จักไว้ เมื่อเป็นเช่นนั้นให้นึกคำบริกรรมนี้ให้หนัก ๆ เข้าไป เร่ง ๆ เข้าไป เพ่งเล็งเข้าไป จิตจะสงบลงได้ จะรู้จักความประสงค์จิตของเรา ถ้ายังไม่อยู่อันใดไม่ทันได้ ตั้งจิตให้มันนิ่งอยู่คนเดียว

เมื่อนึกคำบริกรรม พุทโธ ๆ แล้ว เราก็วางคำบริกรรม เพ่งดูที่รู้อยู่นั้น มันหลงหรือมันไม่หลงให้รู้จัก มันไม่หลงคืออันใด คือเรากำหนดให้หนึ่งก็นิ่งอยู่คนเดียว มันไม่ส่งไปโน่นไปนี่ เห็นคำภาวนาอยู่ที่เดียว เราก็เพ่งอยู่ตรงนั้น หรือมันถอนจากตรงนั้นแล้วหาที่จับไม่ได้ มันไม่หยุดอยู่ เราจึงมาพิจารณามูลกรรมฐาน เพ่งดูกรรมฐาน

จำแนกแจกธรรมให้มันเห็น เราหลงว่าเป็นตัวเป็นตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นเรา เป็นเขา จึงให้มาพิจารณา นะโม นี่นะ เคยพิจารณาแล้วหรือยังนะโม เคยพิจารณา หรือยัง มูลกรรมฐานอาการ ๓๒ นี่นะต้องพิจารณาเสมอซีให้คั่นอยู่ เพื่อจะละ *สักกายทิฏฐิ* เพื่อจะละ *วิจิกิจฉา* เพื่อจะละ *สีลัพพตปรามาส* การลูปคล้ำศีลนี้แหละ มันจึงจะได้

พิจารณาอย่างไรละ เราจะพิจารณาให้มันละ *สักกายทิฏฐิ* ถืออันนี้เป็นตัว เป็นตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นเราเป็นเขา นี่ มันคาอยู่ตรงนี้คนเรา พระพุทธเจ้า ท่านสอน **นะโม** ให้รู้จัก **นะ** รู้จัก **โม** หัวใจตัวเรามันจึงรักษาได้

ให้น้อมเข้ามาถึง **นะ** พิจารณา **นะ** เราก็จิพิจารณาธาตุน้ำ ปิดตัง น้ำดี เราก็จิพิจารณาน้ำดีนี้เป็นยังงี้ น้ำดีนี้เป็นคนหรือเป็นอะไร เป็นผู้หญิงหรือเป็นผู้ชาย เพ่งดู มันอยู่ที่ไหนน้ำดีนี้นะ *เสมหัง* น้ำเสลด อย่างนี้ละ *บุพโพ* น้ำเหลืองอย่างนี้ละ *โลหิตัง* น้ำเลือดมันอยู่ที่ไหนเล่า สิ่งเหล่านั้นเป็นคนหรือเป็นอะไร เราก็จิเพ่งดู มันเป็นอะไร มันดีหรือมันชั่วยังงี้ *เสโท* น้ำเหงื่ออย่างนี้ละ *เมโท* น้ำมันข้น *อัสสุ* น้ำตา *วสา* น้ำมันเหลว *เชโฬ* น้ำลาย *สิงฆาณิกา* น้ำมูก *ละลิกา* น้ำไขข้อ *มุตตัง* น้ำมูตร สิ่งเหล่านี้เราก็จิเพ่งดู เพ่งเพราะเหตุใด สิ่งเหล่านี้เป็นของเอาหรือเป็นของทิ้ง ให้รู้จักว่าสิ่งเหล่านี้ะไม่เป็นแก่นเป็นสาร ไม่เป็นคน ไม่เป็นตนเป็นตัว ไม่เป็นผู้หญิง ไม่เป็นผู้ชาย พอจิตเราเห็นแล้ว มันก็ถอนอุปาทานการยึดทั้งหลาย มันละหมด เพราะ สิ่งเหล่านี้มันไม่เป็นสาระสักอย่าง ไม่มีแก่นสาร

การพิจารณาอันนี้ก็เพื่อจิตจะได้ถอนอุปาทานการยึดว่าสิ่งนั้นเป็นของเรา สิ่งนี้เป็นของเรา นี่ เพื่อจะถอนอุปาทานการยึด สิ่งเหล่านั้นเขาไม่ได้ว่าเขาเป็นอะไร เขาไม่ได้ว่าเขาเป็นคน เขาอยู่อย่างนั้น เรามาถือนั่น แล้วสิ่งเหล่านี้ก็ไม่มีใครต้องการ มีแต่คนรังเกียจ น้ำมูกอย่างนี้ใครต้องการ น้ำเหงื่อใครต้องการ ไม่มีไม่ใช่ระะะ นี่ มันเห็นความขำระดทุตรุคโทรมแล้ว จิตมันจึงวางสัญญาอารมณ์ได้ มันเลยหายจากสัตว์บุคคลตัวตนเราเขา นี่มันมาคามาข้องอยู่อันนี้แหละ จึงให้พิจารณา สิ่งเหล่านี้ลงในจิตของตน เชื่อมมันอยู่อย่างนี้ ให้มันเห็นอันหนึ่งอันใดแล้ว จิตมันสงบเอง ถ้ายังไม่เห็นสิ่งเหล่านี้้อยู่ตราบใดแล้ว จิตมันฟุ้ง มันไม่หยุดไม่หย่อน มันถือสัญญาสำคัญมันหมาย นั่นดี นั่นชั่ว นั่นผิด นั่นถูก เลยไปยึดอยู่อย่างนั้น

มันเลยเป็นทุกข์ ถือรักถือชังอยู่อย่างนั้น มันเลยเป็นทุกข์ นี่ เมื่อเห็นอย่างนั้นแล้ว มันจะไปรักอะไรล่ะ มันจะไปชังอะไรล่ะ มันอยู่อย่างนั้น จะไปรักมันก็อยู่อย่างนั้น จะไปรังเกียจมันก็อยู่อย่างนั้น มันไม่ได้ว่าอะไร เป็นแต่เราไปว่าเขา นี่คือให้จิตสงบ ต้องพิจารณาอย่างนั้น

โม นี่ท่านว่า เกสา ผม โลมา ขน นขา เล็บ ทันตา ฟัน ตะใจ หนัง อันนี้ แหละมูลกรรมฐาน สัตว์ทั้งหลายมันหลงในสิ่งเหล่านี้แหละ เราก็พิจารณาอันนี้แหละ เพื่อเหตุใด สิ่งที่ว่ามานี้มันเป็นคนหรือเป็นอะไร มั่งสัง เนื้ออย่างนี้เป็นคนไหมล่ะ นะหารูเส้นเอ็นเป็นคนไหม อวัยวะกระดูกอย่างนี้เป็นคนไหม เราก็เพ่งดูมันไม่ได้เป็นคนนี่ อวัยวะมีอยู่ชั่ง เยื่อในกระดูกล่ะมันก็ไม่ได้เป็นคน วักกิง ไต หะทะยัง หัวใจ ยะกะหนัง ตับ กิโลมะกัง พังผืด ปิหะกัง ม้าม ปัพผาสัง ปอด อันตัง ไล่ใหญ่ อันตะคุงัง ไล่ห้อย อุทะริยัง อาหารใหม่ กะริสัง อาหารเก่า เหล่านี้ละ มันไม่ได้เป็นคนไม่ใช่เรอะ แนะ เราเอาอะไรมาเป็นคนล่ะ เลยหลงสมมติ เมื่อเราเห็นความจริงเป็นอย่างนี้ เราก็ถอนสมมติว่าคนซิ มันเห็นสิ่งเหล่านี้ชำระดูทอดทิ้งแล้ว มันก็วางอุปาทานขึ้นธ วางอุปาทานการยึดถือ มันก็ละสลักกายทิฐิได้ วิจิกิจฉา ความสงสัยว่าอันนั้นดี อันนี้ชั่วมันก็ไม่มีเสียแล้ว มันเป็นอย่างนั้น

ยถาภูตัง ญาณ ทัสสนัง ภูตัง ความเป็นอยู่ เราก็เพ่งเห็นกำหนดจิตเข้าแล้ว นี่แหละ เห็นอันหนึ่งอันใดแล้ว มันก็สงบเอง จิตเรามันเป็นอย่างนั้น สงบเพราะเหตุใดเล่า มันไม่เป็นแก่นเป็นสาร มันไม่มีสาระ ไม่น่าอยากได้อะไรสักอย่าง ในสิ่งเหล่านี้ พิจารณาดูซิ มันมีอะไร มันไม่มีคนแล้ว เพราะเราได้จำแนกแจกแล้ว ภควา จำแนกแจกธรรม พอจำแนกแจกออกแล้วมันไม่มีอะไรนี้

เหตุนี้ให้พิจารณาเพ่งนึก พุทโธ พุทโธ พอวางแล้วก็เพ่งดูสิ่งนี้ละ ให้ดูว่า มันอยู่อย่างไร จิตเรามันหลงอะไร หรือมันไม่หลงก็ให้มันรู้ ในกามาวจรทั้งหลาย ความลุ่มหลงรูปกัฏฐิ เสี่ยงกัฏฐิ กลิ่นกัฏฐิ รสกัฏฐิ สัมผัสอารมณ์ทั้งหลายทั้งหมด มันมาหลงสิ่งเหล่านี้ พอเห็นลงอย่างนี้แล้วว่าสิ่งเหล่านี้มันไม่ใช่เป็นแก่นสาร ไม่มีสาระ เรามาหลงสมมติหลงนิยม หลงถือว่าเป็นตนเป็นตัว เป็นสัตว์เป็นบุคคล เป็นเรา เป็นเขา เรามาถืออยู่อย่างนี้แหละมันจึงได้ทุกข์ พอมันเห็นไม่มีสาระสักอย่างแล้ว มันก็วางหมด

พอจิตเรawangหมตนี้แหละ จิตนั้นก็wangจากกามภพ wangจากรูปภพ ยังเหลือแต่อรูปรภพ มาพิจารณาแล้วก็ยังเหลือ “นาม” มันมีแต่ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เราก็อพิจารณาชื่อ สัญญา โอ เราไปสัญญาว่าอย่างโน้นอย่างนี้ เราไปสัญญาเอาเฉยๆ สังขาร เราไปปรุงแต่ง วิญญาณ เป็นผู้ไปรู้ รู้ว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นอย่างนั้น พอมันเห็นเป็นอย่างนั้นแล้ว มันก็หยุดนิ่งอยู่อันเดียว เพราะมันไม่มีที่เอา มันว่างไปหมด เพราะมันwangหมตสิ่งเหล่านี้ มันทอดธุระ ไม่ได้ไปยึด เมื่อเราไม่ได้ไปยึดสิ่งเหล่านั้น จิตมันก็สงบ เหลือแต่ผู้รู้อันเดียว เราก็กำหนดความรู้อันนั้น

นี้แหละ เพราะจิตมันwangจากรูป มันเหลือแต่อรูปร อรูปรจิต เป็นแต่จิตนี้ไปยึดไปถือทั้งหมด เป็นแต่จิตนี้เป็นผู้ไปสมมติ เป็นแต่จิตนี้เป็นผู้ไปยึดเอา เราก็มารู้เท่าสังขาร รู้เท่าวิญญาณอันนี้แหละ พอมันรู้เท่าแล้วมันก็wangหมตแหละ แต่ที่เรายังไม่รู้เท่าปัญญาของเรายังไม่รู้เท่าสัญญา สังขาร วิญญาณ มันก็เลยหลงอยู่นี้แหละ นี่เราหัดไม่ให้หลง อันนี้พอเรารู้แล้ว มันจะไปก่อกำพอก่อกำชาติที่ไหนๆ เรารู้ได้ หรือมันถือที่มีด หรือมันถือที่ว่าง หรือความเฉยๆ แล้วแต่จิตของเรา เราก้ไปตามรู้มันอีก มันไปติดตรงไหนละ มันก็เป็นภพตรงนั้น มันไปติดในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส เหล่านี้ นั่นมันก็เป็นกามภพ ท่องเที่ยวในวัฏสงสาร ให้รู้จักที่อยู่ของจิต

เหตุนี้ให้พากันพิจารณาตามรู้ตามเห็นความเป็นอยู่ความมีอยู่ อย่าไปหาอะไรไปหาละไม่เจอ ให้กำหนดนิ่งดูให้มันรู้้อยู่อย่างนั้น มันสุขก็ดูให้มันรู้้อยู่อย่างนั้น ที่มันมีอยู่ นี่แหละผู้ปฏิบัติ ท่านจึงให้ละตัณหา หาแล้วมันไม่เห็น ให้มันหยุดนิ่งเราก้เห็น จะให้จิตเราสงบได้ เปรียบภายนอกเหมือนกับน้ำ มันจะใสได้ต้องทำอย่างไร เราต้องวางน้ำนั้นให้มันนิ่ง พอมันนิ่งมันก็ใส พอใสมันใสเราก้มองเห็นได้ทุกสิ่งทุกอย่าง นี่ก็ฉันใด จิตเรานิ่งแล้ว มันภาวนา มันได้ความ ฟังเทศน์ก็ได้ความ ถ้าจิตไม่นิ่ง ฟังก็ไม่ได้ความ ภาวนาก็ไม่ได้ความ มันไม่รู้จักดีรู้จักชั่ว ไม่รู้จักสุขไม่รู้จักทุกข์ นั่นแหละ สมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน

สมถะ นั้นแหละทำจิตให้สงบ พอมันสงบแล้ว มันก็เกิดวิปัสสนาขึ้น วิปัสสนาคือความรู้ เกิดญาณ ความรู้ขึ้น มันรู้สังขารทั้งหลาย รู้ที่ดับของสังขาร พอมันเกิดตรงไหนมันก็ดับ พอจิตมันนิ่ง พอมันเคลื่อนจากที่ละ มันตัวสังขารละ มันปรุงแล้ว ก็รู้จักดับตรงสังขาร ที่นี้เรามาพิจารณาสังขารทั้งหลายมันเป็นทุกข์ทั้งนั้น สังขารทุกขา

สังขารธรรมทั้งหลายเป็นทุกข์ สังขารอนิจจา สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงทั้งหมด
สิ่งใดไม่เที่ยงสิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์สิ่งนั้นไม่ใช่ตัวตน พอเราเห็นอย่างนี้
แล้วมันก็รู้แจ้งเห็นจริงแล้ว เมื่อรู้แจ้งเห็นจริงแล้วมันก็ดับในตนของตนเอง นี่แหละ
เมื่อได้ยินแล้วต้อง โอปนนิโก ต้องน้อมเข้าไปนะ

“...ให้พากันเข้าวัดนะ

วัดดูจิตใจของเรา ต้องวัดเสมอ

นั่งก็วัด นอนก็วัด เดินยืนก็วัด

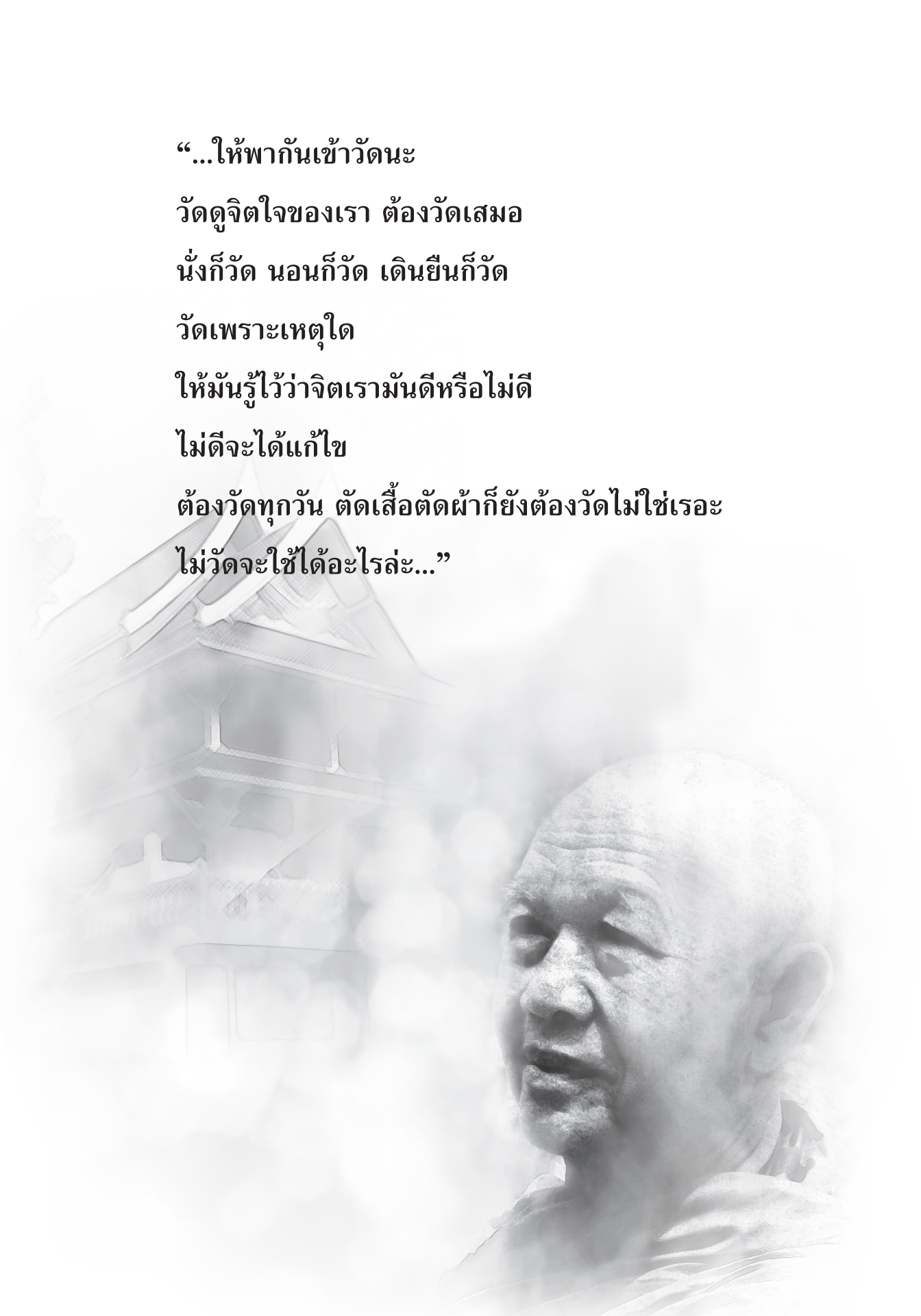
วัดเพราะเหตุใด

ให้มันรู้ไว้ว่าจิตเรานั้นดีหรือไม่ดี

ไม่ดีจะได้แก้ไข

ต้องวัดทุกวัน ตัดเสื้อตัดผ้าก็ยังต้องวัดไม่ใช่หรอ

ไม่วัดจะใช้ได้อะไรล่ะ...”

๓

หลงของเก่า

โดย พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

ณ วัดป่าอุดมสมพร จ.สกลนคร

พระพุทธเจ้าเทศนาไว้ว่า สังขังเว อมตา วาจา เอสะ ธัมโม สันนัตโน ธรรมเป็นของเก่า มิใช่เป็นของใหม่ เราประพฤติเราปฏิบัติ ให้รู้จักของเก่า คือที่เราเกิดมาแล้วของเก่าทั้งนั้น อารมณ์สัญญาทั้งหลายที่เราได้รู้ได้เห็น ได้ยินได้ฟังมาเป็นแต่ของเก่าทั้งหมด มิใช่เป็นของใหม่สักอย่าง เราเกิดมา ไม่รู้จักว่าก็กับก็กลับ อนันตชาติแล้ว เรื่องมันเป็นอย่างนี้

เพราะเหตุนั้น เราต้องพิจารณาของเก่า รูปร่างนี้ของเก่า สังขารร่างกายนี้ ก็ของเก่า จิตใจของเรานี้ก็ของเก่า มิใช่เป็นของใหม่ พ้ออากาศดินน้ำลมไฟก็เป็นของเก่าตั้งแต่ไหนแต่ไรมา ปุพเพ อนนุสสุเตสุ ธัมเมสุ ธรรมทั้งหลายมันมีอยู่ อย่างนั้นเหตุนี้เราพึงให้รู้จัก เราได้เวียนว่ายตายเกิดมานี้ไม่รู้จักว่าก็กับก็กลับอนันตชาติแล้ว มาถึงชาติภพอันนี้แหละ เหตุนี้ให้เราพากันพิจารณาสังเหล่านี้ ให้รู้จักธรรมทั้งหลาย มรรคผลสวรัคณิพพานก็มิใช่ของใหม่ เป็นของเก่าทั้งนั้น ศีล สมาธิ ปัญญา หลักพระพุทธศาสนาก็ของเก่าทั้งนั้น มิใช่เป็นของใหม่

คนทั้งหลายละตื่นเก่าตื่นใหม่ ว่าสมัยใหม่ ที่แท้จริงเป็นของเก่า คนหลงเข้าใจเป็นของใหม่ เห็นใหม่ก็ว่าเป็นของใหม่ แท้ที่จริงของเก่าทั้งนั้น เหตุนี้ให้พากันให้รู้จักความเป็นอยู่ควมมีอยู่ ท่านจึงว่า ยถาภูตัง ญาณทัสสนัง ภูตัง ความเป็นอยู่ เราจะรู้ความเป็นอยู่ได้ยังไง เดียวนี้เราได้ยินได้ฟัง เอหิปัสสิโก ร้องเรียกสัตว์ทั้งหลายมาดูธรรม ต้องมาดูอันใดเล่า ก็ดูรูปธรรมนามธรรมของเรา รูปธรรมคืออัตภาพร่างกายของเรานี้ นามธรรมดวงใจของเรา ผู้คิด อารมณ์ สัญญา นี่มันเป็นของเก่าหรือของใหม่ ให้พิจารณา

ความเป็นอยู่ยังงี้ เราต้องให้พิจารณา คือความหลง นี่ให้รู้ เต็มวันเราหลง เราไม่รู้ จึงได้กลายเป็นอื่นไป ถ้าเรารู้แล้วเราไม่หลง คืออรรถาพร่างกายเรานี้ไม่เป็นสิ่งน่าหลงลักอย่าง เราต้องพิจารณาเช่นที่พระอุปัชฌายะสอนมูลกรรมฐาน เราก็ไม่น่าหลง ท่านสอนมูลกรรมฐาน ท่านสอนอะไร ท่านก็สอนผม สอนชน สอนเลืบ สอนพัน สอนหนัง ผมชนเลืบพันหนังนั้นเป็นของเก่าหรือของใหม่ เราควรพิจารณา โอปนยิกรรม ให้น้อมเข้ามาพิจารณาดู ผมนี้เป็นของใหม่หรือของเก่า ชนเป็นของใหม่หรือของเก่า เลืบของเราเป็นของใหม่หรือของเก่า พันของเราเป็นของใหม่หรือของเก่า หนังของเราเป็นของใหม่หรือของเก่า มันเป็นของเก่าตั้งแต่เราเกิดมา

เหตุนี้เราต้องน้อมพิจารณาในมูลกรรมฐานนี้ เพื่อเหตุใด เพื่อไม่ให้หลง อันนี้เราหลงแล้วสำคัญมันหมายเป็นอื่นไป เป็นของใหม่ไป เมื่อเห็นเป็นของใหม่ แล้วเราก็เลยอยากได้ ถ้าเราเห็นเป็นของเก่า เปรียบอุปมาอุปไมยเหมือนกับผ้าผ่อนท่อนสไบ มันชำรุดทรุดโทรมไปแล้ว เราก็ไม่ต้องการและไม่อยากได้ นี่สังขาร ร่างกายของเราก็เช่นเดียวกัน เห็นความชำรุดทรุดโทรมอยู่แล้ว ที่ท่านสอนแล้ว ในมูลกรรมฐาน อุปัชฌายะท่านสอนให้อนุโลมปฏิโลม อนุโลมว่าผมชนเลืบพันหนังเป็นของดีของงามหรือ อันนี้ปฏิโลมเข้ามามันงามยังงี้ผม ถ้ามันงามแล้ว เราชำระ สะสางทำไม ดูสีมันก็ดี ดูกลิ่นมันก็ดี พิจารณาดูซิ มันเป็นของสะอาดหรือไม่สะอาด เหตุนี้เราต้องเป็นพระกรรมฐาน เรียนกรรมฐาน เราเป็นกรรมฐาน กรรมฐาน อันนี้มันมีอยู่จำเพาะทุกรูปทุกนาม ไม่ว่าผู้หญิงไม่ว่าผู้ชาย เหตุนี้พระพุทธรูปเจ้า จึงสอนข้อนี้

ท่านสอนมาตั้งแต่เมื่อไรกรรมฐานนี้ ปุ/พ/เพ อนนุสสุเตสุ ธัมเมสุ มีมา ตั้งแต่ไหนแต่ไรมา หากคนเราไม่ได้พิจารณา เมื่อไม่ได้พิจารณาแล้วก็เลยพากันหลงอยู่นี่แหละ เหตุนี้ให้พากันพิจารณาให้รู้ เมื่อรู้แล้วมันไม่หลง มันรู้แล้วมันเป็นยังงี้ละ มันเป็นของโสโครกสกปรกหรือเป็นของไม่สะอาด ไม่เป็นแก่นสาร ไม่มีสาระ และไม่มีใครต้องการ เช่นผมชนเลืบพันหนังเหล่านี้ถูกข้าวถูกอาหาร เราจะฉันทิไม่ได้ รับประทานก็ไม่ได้ ทำไมจึงเป็นยังงั้นเล่า ก็เพราะมันไม่ดีมันไม่สะอาด มันน่าเกลียด เมื่อมันน่าเกลียดอย่างนี้แล้ว เราไปรักใคร่อะไรละ ไปยินดีอะไรละ จึงได้หลงทะเยอทะยาน ดิ้นรนกระวนกระวายจิตใจของเรา

เหตุนี้ให้พากันน้อมเข้ามาพิจารณาให้รู้ให้เห็นสิ่งเหล่านี้ เมื่อเราเห็นสิ่งเหล่านี้แล้ว เราก็จะถอนรากความกำหนัดยินดีในรูป เราก็ถอนโลภะความโลภอยากได้ เราก็ถอนโทสะความโกรธ ถอนโมหะความหลง ไม่มีสิ่งจะต้องการจิตเราก็เป็นศีล จิตเราก็เป็นสมาธิ จิตเราก็มีปัญญาความรอบรู้ในกองสังขารทั้งหลายเหล่านี้ อะไรมาปรุงแต่งไม่ได้ มาหลอกหลอกลอกตาเราไม่ได้ มาหลอกจมูกหลอกลิ้นหลอกกายหลอกใจของเราไม่ได้ นี่เราพิจารณาแล้วเห็นจริงแจ้งประจักษ์แล้ว เชื่อมั่นลงยังนั้น นี่ไม่ได้โกหกหลอกลวงใคร สิ่งเหล่านี้ถ้าตนของตนไม่เห็นแล้ว ใครจะบอกจะสอนสักเท่าไรมันก็ไม่เชื่อฟัง

ในธรรมคุณท่านจึงว่า *สันทิฏฐิโก* ผู้ปฏิบัติรู้เองเห็นเอง คือท่านสอนให้มาปฏิบัติ รู้ผม รู้ชน รู้เล็บ รู้ฟัน รู้หนังนี้แหละ ท่านไม่ได้สอนอันอื่น เดียวนี้เราก็มาหลงอะไร ก็มาหลงผม หลงชน หลงเล็บ หลงฟัน หลงหนังนี้แหละ ถ้าเราเกิดมาผมไม่มี ชนไม่มี เล็บไม่มี ฟันไม่มี หนังไม่มีแล้ว คนเราจะน่าดูไหม น่ารักใคร่น่าชอบใจและยินดีไหม ให้พิจารณาดูซิ มันเป็นอย่างนี้ นี่เพื่อ *ยถาภูตัง ญาณทัสสนัง* ความเป็นอยู่ ความมีอยู่อย่างนี้ นี่แหละ เรามาหลงสิ่งเหล่านี้แหละ จึงได้วุ่นวายเดือดร้อน ประเทศชาติบ้านเมืองก็ไม่สงบ เพราะคนประกอบด้วยโลภะ ราคะ โทสะ โมหะ มันเกิดวุ่นวายกันซิ แน่ะ เรื่องมันเป็นอย่างนั้น ถ้าเราพิจารณาเห็นแล้วเราก็เป็นผู้สำรวจกาย สำรวจวาจา สำรวจใจเราเรียบร้อย เมื่อมีความสำรวจอย่างนี้จะไปฆ่าผู้ฆ่าคนฆ่าสัตว์ตัวใหญ่ตัวโตอะไร แม้แต่มัดตัวแดงแดงตัวน้อยท่านก็ไม่ให้กระทำ ไม่ให้เบียดเบียนซึ่งกันและกัน คิดดูซิ ไม่ให้มีความเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ให้สำรวจกายของเรา กรรมทั้งหลายมันเกิดมาจากกายของเรา ไม่เห็นว่ากรรมทั้งหลายมันเกิดมาจากฟ้าอากาศ

เหตุนี้เมื่อเรามาพิจารณากาย พิจารณาวาจา พิจารณาใจแล้ว กรรมมันเกิดจากกาย เกิดจากวาจา เกิดจากดวงใจ นี่เราก็มารักษากาย รักษาวาจา รักษาดวงใจ เราให้มันเป็นศีล ศีลคือความปกติ มันไม่มีความทะเยอทะยานดีนรน เมื่อจิตของเราปกติ กายของเราปกติ ใจของเราปกติแล้ว มันก็เป็นศีล ศีลก็คือความสงบ มันก็มีความเยือกเย็น มีความเบา มีความสบาย มีความสว่างไสว มันก็มีความผ่อนคลายในศาสนา ในธรรมวินัย นี่มันเป็นอย่างนี้ เหตุนี้ให้พากันน้อมเข้ามาพิจารณา ต่างคนต่างสงบ ต่างคนต่างระงับภัยระงับเวรแล้ว ภัยเวรทั้งหลายก็ไม่มี บ้านเมืองก็อยู่เย็นเป็นสุข

สนุกสบาย ต่างคนต่างสบาย ต่างคนต่างเป็นสุข เพราะไม่มีภัย ไม่มีเวร ไม่มีบาป ไม่มีกรรม กรรมเกิดจากกาย เกิดจากวาจา เกิดจากดวงใจของเรา พระพุทธเจ้า ท่านสอนไว้เป็นหลักพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องแก้ทุกข์ เป็นเครื่องดับทุกข์ เมื่อเราไม่มีภัยไม่มีเวรแล้ว เวรมันจะมาจากที่ไหนละ กรรมมันจะมาจากที่ไหนละ ความชั่วมันจะมาจากที่ไหน เพราะเราไม่มีแล้วในจิตใจของเรา

เหตุนี้ให้พากันทำทุกวัน ได้ยินได้ฟังอยู่เสมอ มันเป็นอย่างนี้ บุ/พเพ อนนุสสุเตสฺส อัมเมสุ ธรรมทั้งหลายมีมาอยู่อย่างนี้ เหตุนี้ให้พากันให้เห็นให้รู้ต่อไป อย่าได้พากันสงสัยสนเทห์ล่งเลในศาสนาธรรมะคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อใจของเราล้ารวมเรียบร้อยแล้ว จิตของเราก็เป็นสมาธิ เพราะมันไม่มีโทษ ไม่มีบาป ไม่มีกรรม ไม่มีภัย ไม่มีอุปสรรคแล้ว จิตของเราก็ตั้งมั่น ตั้งเที่ยง ตั้งตรง มีความเยือกเย็น มีความเบา มีความสบาย มีความสว่างไสว มีความผ่องใส เป็นสภาวะที่พึงของเราได้ เราก็ได้ที่พักที่ดี อดีตโนนาโก ตนเป็นที่พึ่งของตน ได้ที่พักของของตน อันดี อันเลิศอันประเสริฐหาค่าหาราคามีได้ พิจารณาดูซิ เราก็น้อมเข้ามาพิจารณาซิ ไม่ใช่ไปพิจารณาอื่น

เราภาวนาทุกวัน เราก็อำจืดให้เป็นสมาธิ วิธีจะดับบาปดับกรรมดับความชั่วช้าลามกทั้งหลาย ดับภัยดับเวร จะล้างบาปล้างกรรม ล้างภัยล้างเวรทั้งหลาย นั้น ไม่มีวิธีอื่นนอกจากเรานั่งสมาธิ เมื่อนั่งสมาธิ จิตสงบเป็นหนึ่งแล้ว เอกังจิตตั้งเป็นจิตอันเดียวแล้ว เอกังอัมมัง เป็นธรรมอันเดียวแล้ว บาปกรรมทั้งหลายมันก็ไม่มีความชั่วทั้งหลายมันก็ไม่มีความชั่วทั้งหลายมันก็ไม่มีความชั่วทั้งหลายมันก็ไม่มีความชั่ว มีแต่ความสุข นั่นซิ สุขเพราะอะไร นัตถิ สันติประวัจ สุขัง สุขเพราะจิตเราสงบ เมื่อจิตเราสงบ เราก็มีความสุข สุขเกิดจากตรงนี้ เมื่อความสุขมันมีแล้ว ภัยมันจะมีมาจากที่ไหนละ ทุกข์มันจะมีมาจากที่ไหนละเมื่อจิตเราเป็นสุขแล้ว เพราะฉะนั้นเราจึงทำจิตของเราให้เป็นสุข เราต้องนั่งสมาธิให้จิตตั้งมั่น เมื่อจิตเราตั้งมั่นแล้ว ก็มีความสุข ความสบาย

เมื่อมีความสุขความสบายแล้ว เกิดมีอุปายเกิดมีปัญญาความรู้ เกิดมีฉันท ใจเรียกว่าปัญญาอุปฐาปนาในกองสังขาร เพราะสังขารมันปรุงแต่งไม่ได้ สิ่งจะเกิดขึ้นจากสมาธิเรารู้แล้ว จิตเราเคลื่อนไปข้างหน้ามาข้างหลัง ข้างซ้ายข้างขวา

ข้างบนข้างล่างเรารู้แล้ว จิตเราเศร้าหมองเรารู้แล้ว จิตเราฟ่องใสเรารู้แล้ว เรียกว่า ปัญญา ความรอบรู้ในกองสังขาร จิตเราเคลื่อนไหวอย่างไรเรารู้แล้ว นี่ เพราะเราทำสมาธิเป็นหลัก หรือจิตเราเอนเอียงไปทางไหนเรารู้แล้ว จิตเรามีความโลภ ความโกรธ ความหลงขึ้นมามันก็รู้แล้ว มันก็เกิดขึ้นไม่ได้ซี จึงว่าเจริญ เกิดปัญญาก็อาศัยหลักสมาธินี้

เหตุนี้ผู้จะมีอุปายมีปัญญา มานั่งสมาธิมันก็เห็น สุขมันก็เห็น ตีมันก็เห็น ชั่วมันก็เห็น ภูพชาติทั้งหลายมันก็เห็น พันทุกขมันก็เห็น ไม่พันทุกขมันก็เห็น มีตมันก็เห็น สว่างมันก็เห็น หลงมันก็เห็นมันก็รู้ รู้ในสมาธินี้แหละ มันก็เห็นตรงนั้น ไม่ใช่ไปเห็นตรงอื่น เหตุนี้ให้พากันให้รู้ให้เห็นพวกเรา นี่แหละอุปายจะได้แก้ไขให้จิตสงบ เราต้องเดินมูลกรรมฐานนี้ให้มาก ภาวิโต พหุลีกโต ทำให้มากพิจารณาให้มาก เพราะเราเห็นในมูลกรรมฐานแล้ว เห็นรากเห็นฐานแล้ว เมื่อเห็นสมุฏฐานแล้ว เราก็ตัดสมุฏฐานซี แก่สมุฏฐานซี เมื่อสมุฏฐานไม่มีแล้ว มันก็หมดนะซี

เดี๋ยวนี้เราไม่รู้จักว่าสมุฏฐานเกิดมาจากที่ไหน สมุทัยนั้นมันมาจากสมุฏฐานใด สิ่งเหล่านี้เป็นแต่สมมติทั้งหมด ผมกัสมมติ ขนกัสมมติ เล็บกัสมมติ ฟันกัสมมติ หนังกัสมมติ ผู้คนเรากัสมมติ ต้นไม้ภูเขาเลากา มีแต่สมมติทั้งหมด หลง ดีชั่วเราเป็นผู้สมมติทั้งนั้น เหตุนี้เราต้องพิจารณาให้มันแน่นลงไป ในจิตของเรา เมื่อจิตเราเป็นสมาธิเพียงตรงอยู่อย่างนั้น มันก็ได้รับความสุขความสบายซี เราอยากสุขอยากสบายละทำจิตของเราให้สงบ ถ้าจิตเราไม่สงบแล้วมันจะสุขได้อย่างไร เราก็ต่องรู้ซี จิตไม่สงบนะมันเพราะเหตุใด ก็เพราะความหลงนะ เราก็ก็นั่นแหละ นี่ หลงสังขาร ให้รู้เท่าสังขารรู้เท่าวิญญานซี

เหตุนี้ให้พากันพิจารณาให้มันเห็นแน่นอนลงไป จริงจังประจักษ์ลงไป จะสงสัยอะไรในธรรมในวินัยในศาสนา มรรคผลธรรมวิเศษมันก็เกิดขึ้นนั่นแหละ มันจะได้เกิดจากที่ไหนเล่า เกิดจากจิตสงบนั่นแหละ เรารู้ที่นั่นแหละ จิตเราอยู่ในขั้นใดภูมิใดภพใดชาติใดมันก็รู้ จิตตกในกามภพ รูปภพ อรูปภพเรารู้ซี จิตตกในกามภพ มันก็หลงอยู่ในกามภพ หลงในรูป หลงในเสียง ในกลิ่น ในรสสัมผัสอารมณ์ทั้งหลายจิตพ่นจากกามภพ คือมันไม่หลงในรูปในเสียงในกลิ่นในรสสัมผัสทั้งหลาย มันไม่หลง วางหมด เห็นแต่รูปนี้เกิดมาแล้ว เห็นทุกขัง อนิจจัง อนัตตา เกิดแก่

เจ็บตายแล้วรูปอันนี้ เรามาพิจารณาดังนี้ มันก็สังเวชสลดใจในรูปในเสียงในกลิ่นในรส มันก็ไม่มีความทะเยอทะยาน เห็นแต่สังขารร่างกายเรานี้เป็นแต่ความชำรุดทรุดโทรมในรูปนี้ จิตเลยอยู่ในนี้ เมื่อจิตอยู่ในนี้แล้ว มันเห็นสิ่งเหล่านี้ไม่มีแก่นสาร ไม่มีสาระ จิตนั้นก็พ้นจากรูป มันก็ไปรูป อรูปภพ อรูปภพมันก็กว้างหมด เหลือแต่จิตดวงเดียว ไปอยู่ที่ว่าง ๆ เป็นภพอยู่ เรียกว่าอรูปภพ นี่ภพทั้งหลายเป็นอย่างนี้

นี่ถ้าเรารู้ในภพทั้งสามเหล่านี้แล้ว กามภพก็ดี รูปภพก็ดี อรูปภพก็ดี สิ่งเหล่านี้มันเป็นภพอยู่แล้ว ถ้ามีภพแล้วมันก็ต้องมีเกิด มีแก่ มีเจ็บ มีตาย ถ้าเราพิจารณาความเกิดแก่เจ็บตาย นี่สิ่งเหล่านี้เป็นทุกข์ ถ้าเราเห็นสิ่งเหล่านี้เป็นทุกข์แล้ว เรารู้เท่าสมุทัยแล้ว จิตของเราก็หลุดพ้นไปจากภพทั้งสาม มันก็เป็น นรูป มันเป็นโลกุตระธรรมไป มันเลยรูปไปหมด กามาวจรอัมมา รูปาวจรอัมมา อรูปาวจรอัมมา นรูปาวจรอัมมา นรูปาวจรอัมมา เป็นยังงี้เล่า รูปก็ไม่ใช่ ไม่ใช่รูปก็ไม่ใช่ ดินก็ไม่ใช่ ลมก็ไม่ใช่ ไฟก็ไม่ใช่ อากาศก็ไม่ใช่ วัตถุก็ไม่ใช่ อากาศธาตุก็ไม่ใช่ ปฏิเสธหมด จึงว่าเป็นวิมุตติ เป็นผู้หลุดพ้นจากภพทั้งหลาย นี่มันเป็นอย่างนั้น เป็นผู้สุด ล้นสุด ไปสุดนั้นแหละ

เหตุนี้เราต้องพิจารณาเข้าไป จิตเราเป็นยังงั้น เห็นแล้ว เราก็เพ่งเล็งดูซี ให้มันรู้ภพชาติของเราซิ เราพ้นจากทุกข์มันก็ไม่มีทุกข์ เราพ้นจากภพมันก็ไม่มีภพ เราพ้นจากชาติมันก็ไม่มีชาติซิ เรายังไม่พ้นจากทุกข์ มันก็ไม่พ้นทุกข์ซิ มีภพอยู่มันก็ไม่พ้นภพ ผู้จะพ้นชาติมันต้องไม่มีชาติ เป็นอย่างนี้ เหตุนี้ให้พากันพิจารณา ให้มันแน่อนลงไป จริงแจ้งประจักษ์ลงไป เชื่อมมันลงไปในตัวของเราซิ จะสงสัยอะไรเล่าในธรรมวินัยนี้ เหตุนี้ให้พากันให้รู้ให้เห็น ดังได้นำมาเตือนใจพวกเราทั้งหลายตามข้อปฏิบัติ เราทั้งหลายเป็นผู้หลงในสามภพนี้ เมื่อเราเห็นจริงแจ้งประจักษ์และเชื่อมมันอย่างนี้แล้ว โยนิโสมนสิการพากันกำหนดไว้แล้ว นำไปประพฤติปฏิบัติฝึกหัด แต่นี้ต่อไปเราไม่ประมาท ก็จะประสบเห็นแต่ความสุขความเจริญ ดังได้แสดงมา เอวังก็มีด้วยประการฉะนี้

วัด...วัดตนวัดตัวของเรา

โดย พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร
ณ วัดป่าอุดมสมพร จ. สกลนคร
วันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

วันนี้เป็นวันอาสาฬหะ เข้าพรรษาแล้ว นี่เราทั้งหลายจะเวียนเทียนบูชา พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ... พระท่านจะได้จำพรรษา เข้าพรรษาในวันพรุ่งนี้ วันนี้เราบูชาคุณพระพุทธเจ้า คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ ที่พึ่งของเรา เป็นที่ระลึก ที่กราบที่ไหว้ เป็นที่สักการบูชา ให้นึกว่าพระพุทธเจ้าอยู่ในใจของเรา พระธรรมอยู่ในใจของเรา พระอริยสงฆ์อยู่ในใจของเรา เชื่อมมันอย่างนี้ เราเป็นผู้ไม่มกมาย

บางคนว่าพระพุทธเจ้าอยู่ที่ไหนกัน ท่านนิพพานแล้ว ท่านวางศาสนา ไว้ที่ไหนเล่า ก็วางที่กาย ที่วาจา ที่ใจของพวกเรา ที่นี่เราจะทำที่กายของเรา พร้อมทั้งกาย พร้อมทั้งวาจา พร้อมทั้งดวงใจ ให้ถึงคุณพระพุทธเจ้า ถึงคุณพระธรรม ถึงคุณพระอริยสงฆ์ เชื่อมมันอย่างนั้น เมื่อเราทำอยู่อย่างนี้ ศาสนามันก็รุ่งเรืองเจริญ อยู่ เหมือนกับพระพุทธเจ้าอยู่ ถ้าเราไม่ประพฤติ เราไม่ปฏิบัติ เราไม่กระทำ ก็หมด ศาสนา หมดคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

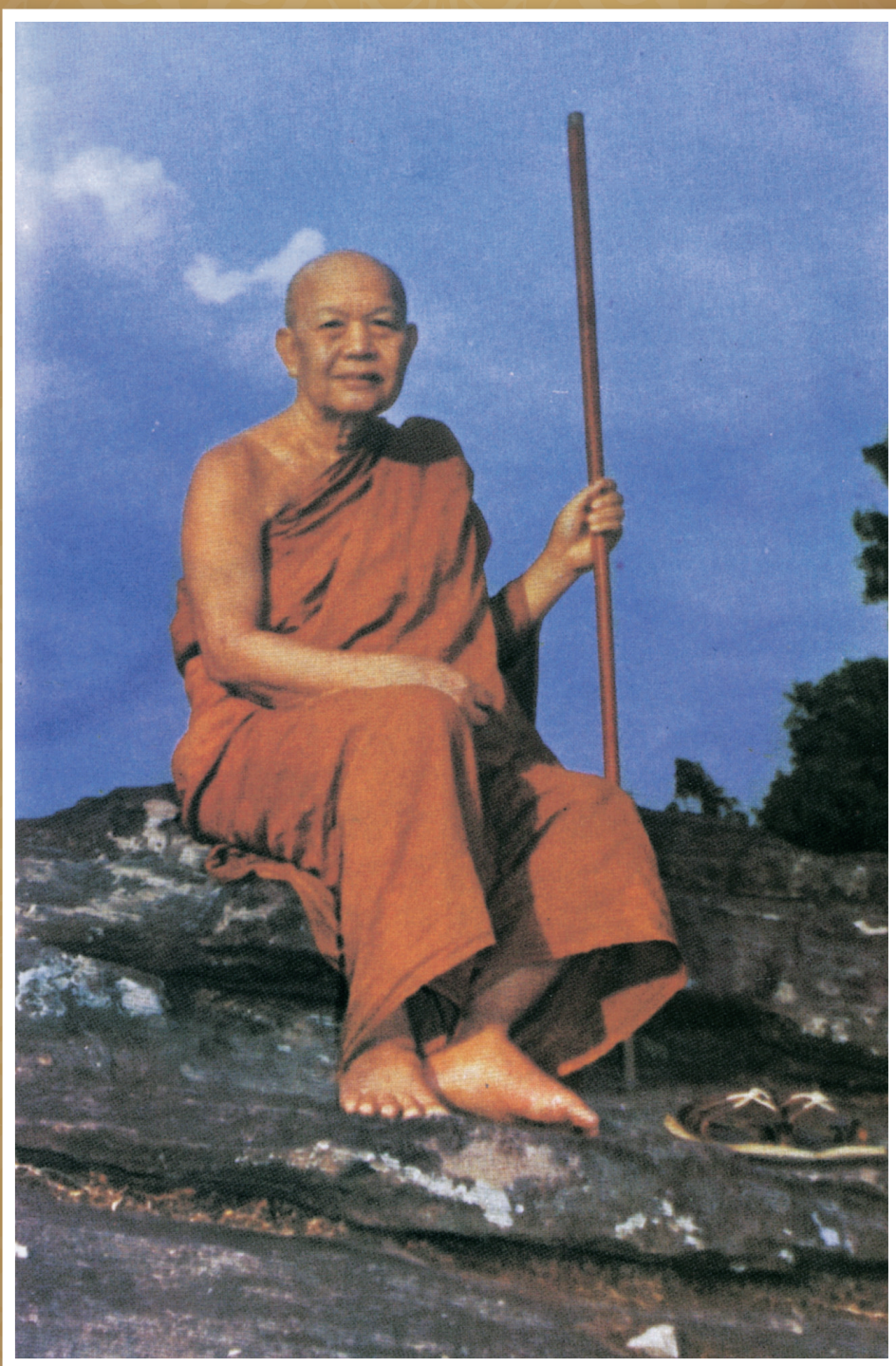
พระพุทธเจ้าท่านสำเร็จดีแล้ว ท่านปรินิพพานแล้ว ยังเหลือแต่ธรรมะ คำสั่งสอนของท่าน ท่านสอนอะไร ท่านสอนกายของเรา สอนวาจาของเรา สอนใจของเรา สอนเพราะเหตุใด สอนให้ละความชั่ว ความชั่วไม่ได้อยู่ที่อื่นไกล อยู่ที่กาย อยู่ที่วาจา อยู่ที่ใจของเรา ละความชั่วเพราะเหตุใด กลัวเราทุกข์ กลัวเรายาก กลัวเราลำบากรำคาญ กลัวเราอด กลัวเราจน กลัวเราตกทุกข์ได้ยาก เพราะฉะนั้น จึงให้พากันทำคุณงามความดี ท่านสอนกาย สอนวาจา สอนใจของคนให้ทำคุณงาม

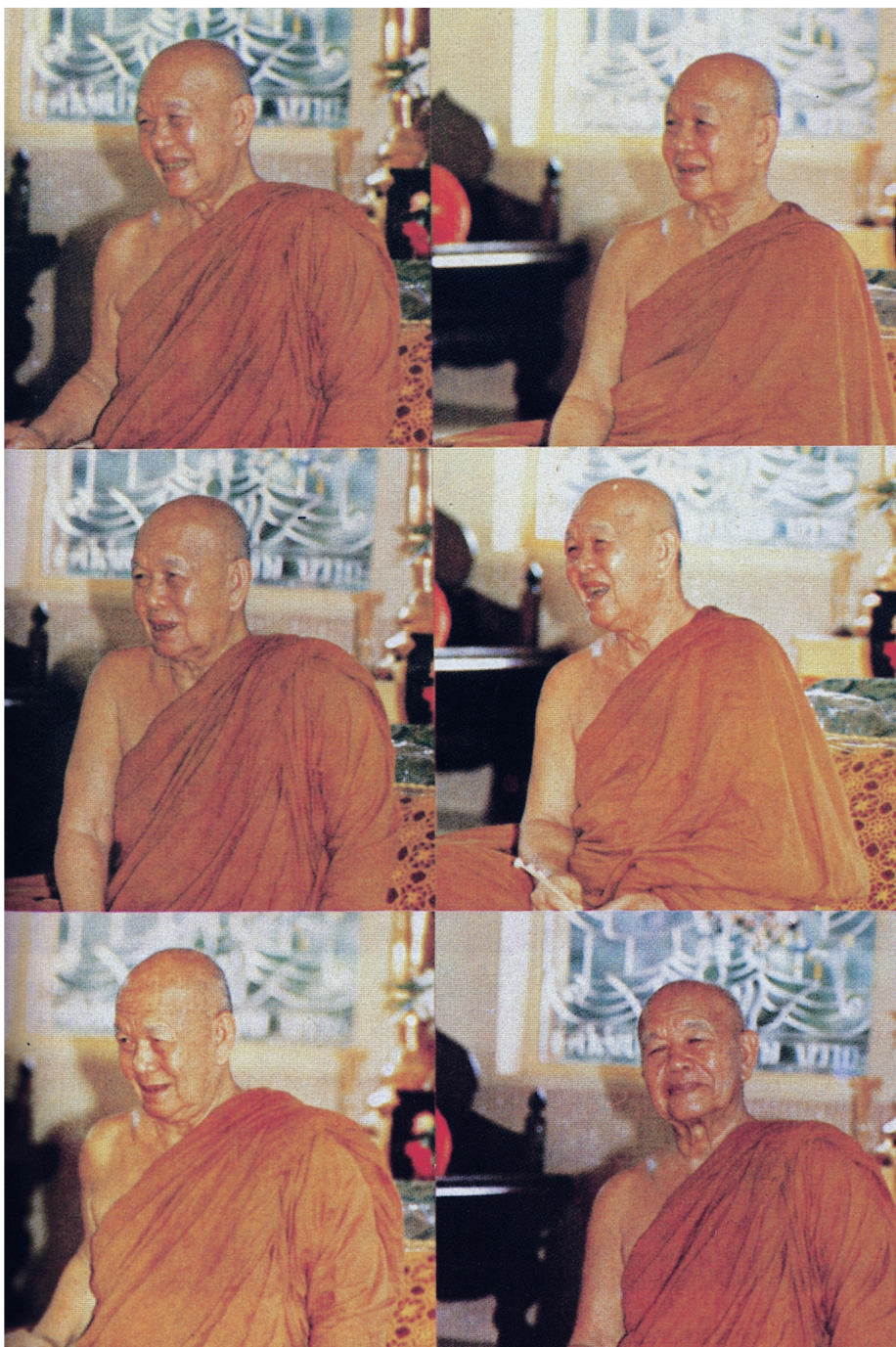
ความดีทางกาย ทางวาจา ทางดวงใจ เมื่อกายเราทำคุณงามความดีแล้ว ความสุข ความเจริญของเราก็ก็นั่งอยู่ เราก็ได้รับผลความสุขความเจริญในปัจจุบันและ เบื้องหน้า ให้พากันเข้าใจอย่างนี้

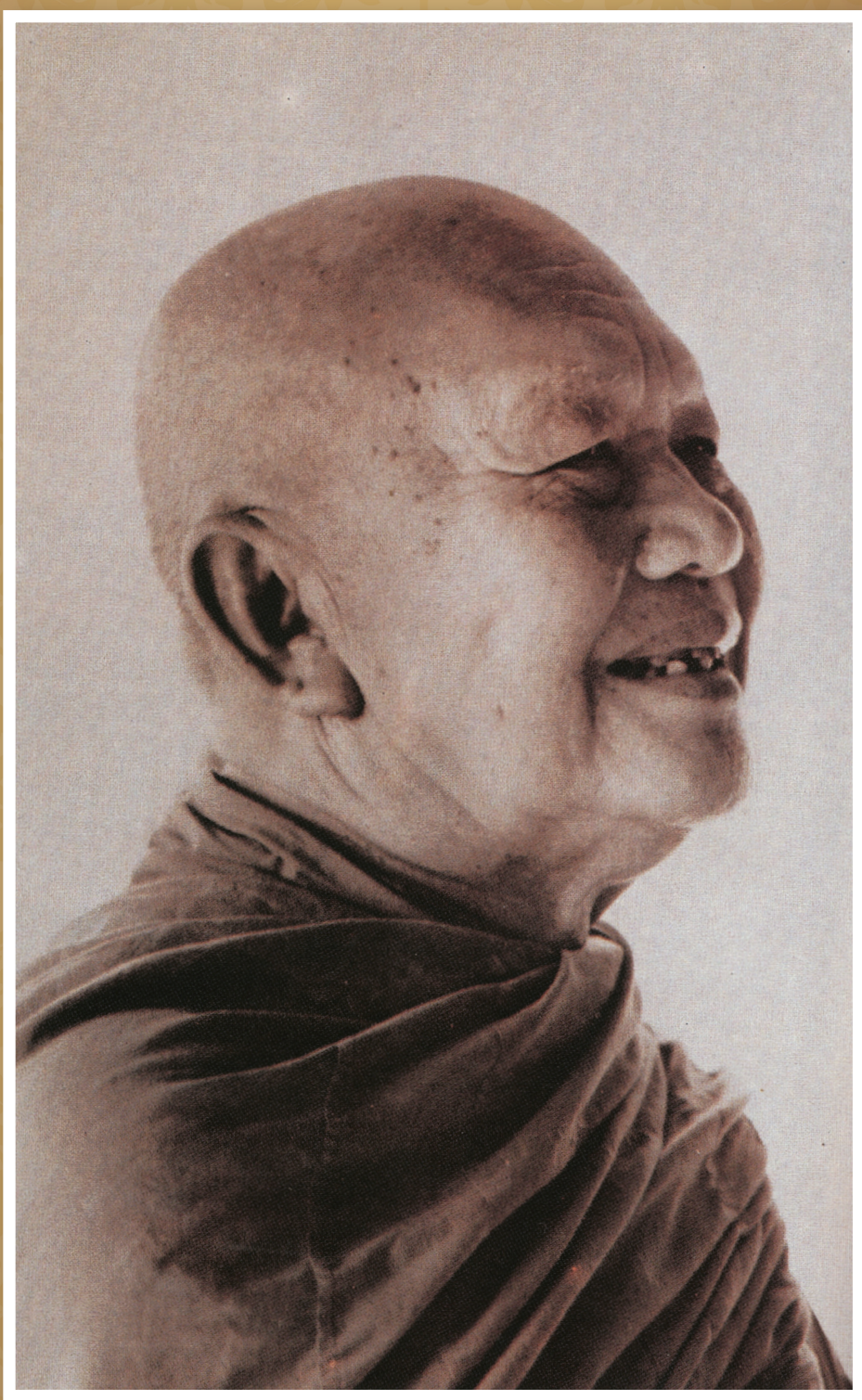
เมื่อเราเรียนเขียนเพื่อระลึกถึงพระพุทธรูปเจ้ารอบหนึ่ง นึกพุทโธ ๆ ไป เดินจงกรมไป ไม่ต้องเปล่งวาจา นึกเอาในใจ เฟ่งดูใจของเราจนครบรอบประทักษิณ รอบที่หนึ่งแล้ว รอบที่สองให้นึกถึงพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธรูปเจ้า ท่านสอนกายของเรา สอนใจของเราเพื่อให้เรามีความสุข เพื่อให้เรามีความสบาย เพื่อให้เรามีคุณงามความดี นี่รอบที่สอง รอบที่สาม นึกถึงคุณของพระอริยสงฆ์ นึกถึงยังเง นึกถึงกายนึกถึงใจของเรา เราเป็นผู้ประพฤติดีปฏิบัติดีทั้งกาย ทั้งวาจา ทั้งดวงใจ เมื่อเราก็ก็นึกดอกไม้ธูปเทียน เวียนประทักษิณสามรอบ นี่ให้เข้าใจอย่างนั้น *อุชุปฏิปันโน* เป็นผู้ปฏิบัติชื้อ ปฏิบัติตรงธรรม ตรงวินัย ตรงคำสั่งสอนของพระพุทธรูปเจ้า เข้าหาความสงบ บ้านเมืองวุ่นวายเดือดร้อนนี้ก็เพราะความไม่สงบ ให้ต่างคนต่างสงบ กิเลสของเราเมื่อความสงบมีแล้วกำจัดได้ เมื่อจิตของเราสงบดีแล้ว จิตผ่องใสเหมือนกับน้ำสงบ มันผ่องใสสะอาดปราศจากทุกข์ปราศจากโทษ ปราศจากภัย ปราศจากเวร ปราศจากความชั่วช้าลามก ปราศจากความทุกข์ ความจน เราไม่อยากได้สิ่งเหล่านี้

เพราะฉะนั้น ให้พากันทำ ทำเล่นก็ได้ อยู่แต่มันได้เล่น ๆ ต้องทำจริง ๆ จัง ๆ ให้เชื่อมั่นในเจ้าของ มันเป็นอย่างใด มันดีก็ใจเราดี มันดีออกดีใจ มีความสุขความสบาย นี่พูดง่าย ๆ ให้ดูเอา นี่แหละความดี เรามาที่นี่ต้องการความดี ไม่ใช่อื่นไกล เรามาทำนี่ก็ต้องการความดี ต้องการความสุข ต้องการความเจริญ และต้องการความพ้นทุกข์ เมื่อใจเราดีแล้ว ใจเราสงบดีแล้ว เราก็นึกมีความสุขความเจริญ มันก็พ้นจากทุกข์ พ้นจากภัย พ้นจากกิเลสจัญไร ความชั่วช้าลามก ความชั่วช้าลามก ไม่ได้อยู่ที่อื่น อยู่ที่ใจของเรา เมื่อเรานึก พุทโธ อัมโม สังโฆ คือที่อธิบายมาแล้ว ความชั่วทั้งหลายมันก็ไม่มี เราอย่าไปนึกถึงสิ่งอื่นเอาไว้ นี่เป็นสภาวะที่พึงของเรา เหตุนี้ให้พากันให้พึงรู้พึงเข้าใจ อย่าสักแต่ทำให้เข้าใจ

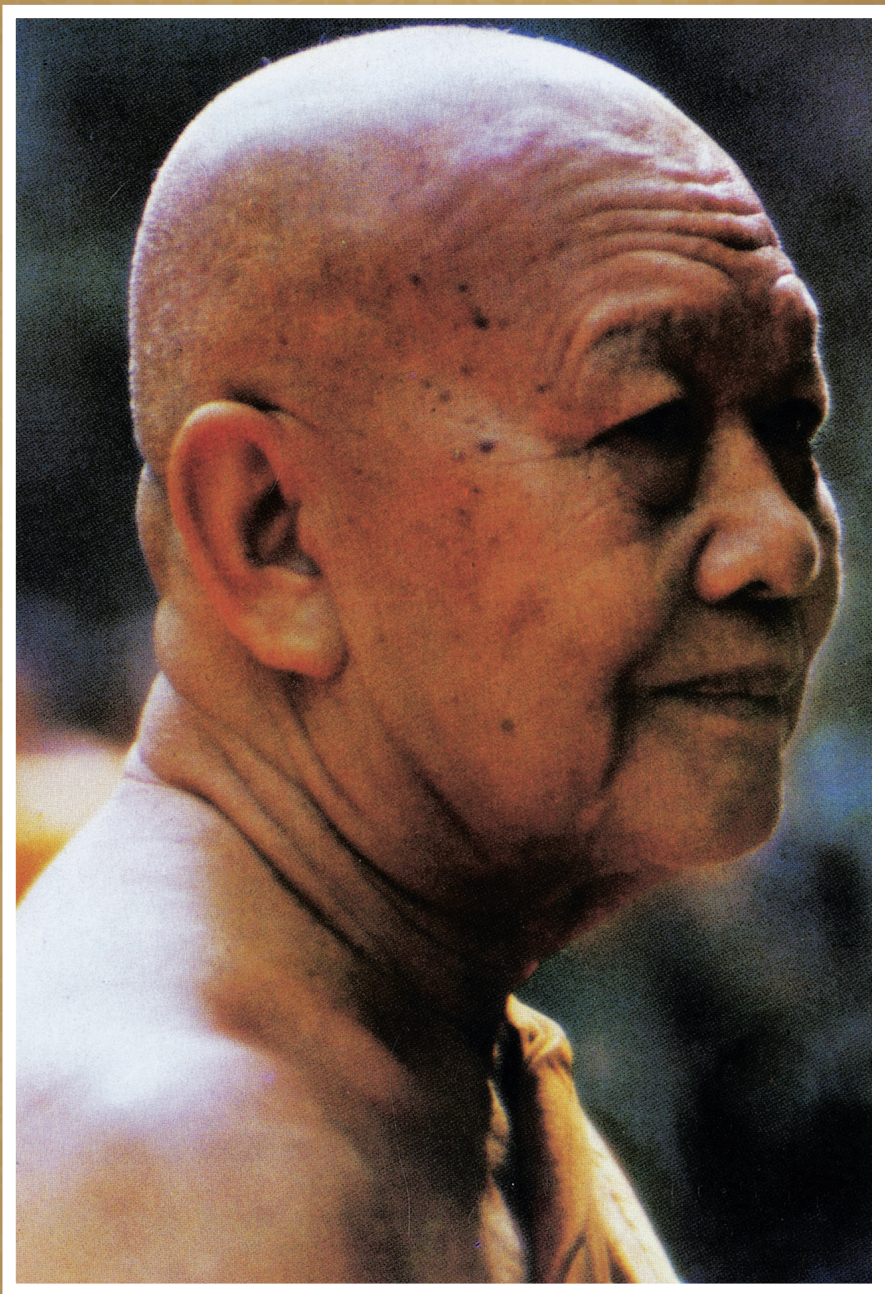
นี่ พุทธศาสนา ท่านไม่ได้หมายอื่นเป็นพุทธศาสนา ไม่ได้หมายฟ้าอากาศ บ้านเมือง ถนนหนทาง ไม่ได้หมายต้นไม้ภูเขาเลากา ไม่ได้หมายกุฏิศาลาโรงธรรม

การสรงน้ำศพของพระอาจารย์ฝั้นครั้งนี้ เป็นครั้งแรกของเมืองไทย
ไม่ว่าในกรณีศพของบุคคลใดก็ตาม ถ้าพระมหากษัตริย์พระราชทานอาบน้ำศพ
แล้วจะไม่มีกรรदनน้ำศพอีก แต่กรณีศพของพระอาจารย์ฝั้น พระบาทสมเด็จพระ
พระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ด้วยพระกระแสรับสั่งของพระองค์เองว่า

“ขออย่าได้ห้ามประชาชนสรงน้ำศพท่านอาจารย์
จงให้เขาได้สรงน้ำกันต่อไป ตามแต่ศรัทธา”

โบสถ์วิหารเป็นศาสนา ศาสนาท่านบัญญัติคือกายของเรานี้ วาจาใจของเรานี้ ศาสนาเราก็มาประพฤติปฏิบัติให้มันถึงกายถึงใจของเราซี เพื่อให้กายของเราเรียบร้อย ใจของเราเรียบร้อย นั่นแหละ เราก็ต้องการอย่างนี้ไม่ใช่เรอะ ไม่ต้องการกาย พิกลพิการ ใจพิกลพิการ ไม่อยากได้ไม่ใช่เรอะ เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว เราก็สำรวจให้เรียบร้อยแล้ว โทษน้อยใหญ่ไม่มีแล้ว เราจะไปเกิดในชาติในภพใดในปัจจุบันนี้ ก็เกิดเป็นคนเรียบร้อย

เพราะฉะนั้น ให้รู้จัก ศาสนาอยู่ตรงนี้ ไม่ได้อยู่ที่อื่น มันอยู่ที่กายที่ใจของเรา เมื่อเราปฏิบัติอยู่ ศาสนามันก็เจริญอยู่ ถ้าเราทั้งหลายไม่ได้ปฏิบัติ ไม่ได้ประพฤติ ไม่ได้กระทำ ก็หมดศาสนา ผู้ใดรังเกียจศาสนา ชังศาสนา ชังพระแล้ว รังเกียจพระแล้ว อุดจุกเสีย เออ อุดได้ไหมล่ะจุก พระไม่ได้อยู่ที่อื่น อยู่ที่จุกของเรา ลมหายใจเข้า ลมหายใจออกอยู่ที่ไหนเล่า อยู่ที่จุกไม่ใช่เรอะ ผู้ใดรังเกียจศาสนาอุดจุกเสีย อุดจุกได้อย่างนั้นละผู้รังเกียจศาสนา ยังอุดจุกบ่ได้ อย่าไปรังเกียจศาสนา

ให้พากันประพฤติคุณงามความดี พากันปฏิบัติจริง ๆ จัง ๆ บ้านเมืองของเราก็ออยู่เย็นเป็นสุข เราทำคุณงามความดีทั้งกายทั้งวาจาใจแล้ว ความชั่วทั้งหลายมันก็สลายไปเอง นี่พากันเข้าใจซี เพราะสัตว์ทั้งหลายในโลก มนุษย์ทั้งหลายในโลกนี้นะ ใคร ๆ ก็ต้องการความดี เมื่อผู้ใดจะมาทำลายความดีแล้ว ธรณีสูบกิน เพราะไม่รู้จักความดี เกิดมาเราทำคุณงามความดีแล้ว ให้พากันรู้จัก เราถือพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์นี้เป็นสรณะที่พึ่งของเรา มีอานุภาพและศักดิ์สิทธิ์ ให้ระลึกไว้ในใจของเราต่อไป ให้พากันมีอานุภาพ ถ้าประเทศอื่นจะมาทำลายนั้นนะ ธรณีสูบรับรองร้อยเปอร์เซ็นต์ เอาซีถ้าเราถือจริง ๆ นะ เราถือพระพุทธเจ้า เคยไปวัด ไม่ได้ยินดอกเรอะ ว่าพญามารหรือใครทำลายท่าน ธรณีสูบไม่ใช่เรอะ หรือว่าไง ผู้ใดเบียดเบียนพระพุทธเจ้าก็ธรณีสูบไม่ใช่เรอะ เราก็เห็นอยู่ในตำนานหรือในตำราท่านว่าไว้

เพราะฉะนั้น ที่พึ่งของเราไม่มีในสามโลกนี้ มีแต่พระพุทธเจ้าองค์เดียวเท่านั้น ขาดพระพุทธเจ้าองค์เดียวละทำอะไรเป็นละคนเรา ก็ดูซี พุทธะ ขาดความรู้แล้วทำอะไรเป็น ทำอะไรไม่ได้ พึ่งไม่ได้ หูตาจุกเราก็พึ่งไม่ได้ แข่งชาติต้นมือเราก็พึ่งไม่ได้ มันขาดความรู้แล้วทำอะไรเป็น พึ่งไม่ได้ เดียวนี้เรามีพุทธะ ผู้รู้ เรามีความรู้แล้วพึ่งได้หมดสามโลกนี้ เข้าใจไหมละ เราารู้สึก รู้ดี รู้ชั่ว รู้สุข รู้ทุกข์ พึ่งได้ ให้รู้จักซี

นี่แหละ เราจึงมาประพฤติปฏิบัติเพื่อศาสนาเจริญ เพราะฉะนั้นประเทศเราจะเจริญ ได้ต้องอาศัยพระพุทธศาสนา *ชาติ* คือความเกิด *พุทธะ* คือความรู้ รู้จักผิด รู้จักถูก รู้จักดี รู้จักชั่ว

เดี๋ยวนี้คนเราไม่รู้จัก ความชั่วสำคัญว่าดี คนที่ดื่มสุราสาโท เล่นฟ่งเล่นไฟ การพนัน ขโมยโจร โจร มันไม่รู้จักรู้ว่าชั่ว เมื่อลักเขาแล้ว เขาฆ่าไม่ใช่เหรอ มันดี ที่ไหน เขาใส่คุกใส่ตะราง เรื่องมันเป็นอย่างนั้น นั่นแหละไม่รู้จักความผิดเหมือนกับ แมลงเม่าบินเข้ากองไฟ เรามีพุทธะ เรารู้แล้ว สิ่งใดชั่วเราก็ไม่ทำ เราทำแต่คุณงามความดี เพราะฉะนั้น ให้เข้าถึงศาสนา ชั้นศาสนา แก่นศาสนา คือเข้าถึงศาสนา คือ เข้าถึงกาย เข้าถึงใจของเราที่กระทำ นี่คือการประพฤติปฏิบัติ นี่เราเกิดมาก็มีเท่านี้ มีกายกับใจเท่านี้ ทุกข์ยากก็ไม่มีอื่นยาก ยากกายกับใจนี้

พระพุทธเจ้าท่านสอนให้พากันทำคุณงามความดี เมื่อคุณงามความดีมีแล้ว มันไม่ทุกข์ไม่ยาก กายของเราก็บริบูรณ์ ใจของเราก็บริบูรณ์ เมื่อเราไม่ประพฤติ ไม่ปฏิบัติ เราไม่ทำแล้ว กายของเราก็วิบัติ ใจของเราก็วิบัติ วิบัติเป็นอย่างไร คือ เสียดจริตผิตมณุษย์ ทุกข์ยากลำบาก กายพิกลพิการ หูหนวกตาบอด กระจอกงอแง ย่อย ชีทูตกุฎฐัง อยากได้ไหมล่ะ ไม่อยากได้ชักคนดอก จะว่ายังไง เข้าใจหรือยัง ต่อนี้ไป พากันเข้าใจแล้ววิธีเวียนเทียน จะได้นำถวายเป็นอาสาฬหะและวันเข้าพรรษา เพื่อชำระกิเลสของเรา ชำระทิฐิมานะของเรา ชำระความชั่วของเรา เพื่อกำจัดทุกข์ กำจัดภัย กำจัดกิเลสจัญไร ไม่ได้ล้างบาปล้างกรรมด้วยน้ำ เราทำคุณงามความดีแล้ว ความชั่วมันก็หายไป เข้าใจไหมล่ะข้อนี้

ต่อไปเป็นการเดินเวียนเทียน พากันตั้งใจ เรามาทำบุญกุศล เรามาทำคุณงามความดี เมื่อมาเช่นนี้แล้ว เราก็ถวายดอกไม้ธูปเทียนไปแล้ว อันนี้ก็เป็นการทำบุญอันหนึ่ง เป็นอามิสบูชา ที่นี้จะมาปฏิบัติบูชา คือมาปฏิบัติ มาปฏิบัติกายของตน มาปฏิบัติวาจาของตน ปฏิบัติใจของตนให้เรียบร้อย คนเราแต่ก่อนทำบุญนั้น ก็ทำแต่เป็นพิธี รับผิดชอบต่อเป็นพิธี โกหกพระเรื่อยไป นี่ต่อไปอย่าให้เป็น *สัลลพพะตะ* ความลุ่มคล่ำในศีล ให้พากันรู้จักศีลของเราทุกคน และเป็นที่พึ่งของเราทุกคน

เราไม่มีสิ่งอื่นเป็นสรณะที่พึ่ง เราเอาพระรัตนตรัยทั้งสามนี้ คือพุทธรัตตะ
ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ รัตนะแปลว่าแก้ว แก้วคือพระพุทเจ้า แก้วคือพระธรรม
แก้วคือพระสงฆ์ เปรียบเหมือนกับแก้ว เราไม่นับถือสิ่งอื่นเป็นสรณะที่พึ่ง ที่ระลึก
ที่กราบ ที่ไหว้ เราพึ่งพระพุท พระธรรม พระสงฆ์ ทั้งสามประการนี้ เป็นที่กราบ
ไหว้ ผู้ที่ถึงไตรสรณาคมน์ คือผู้ถึงพระพุทศาสนา ถึงพระพุท พระธรรม พระสงฆ์
แล้ว ด้วยกายด้วยวาจาด้วยใจของเรา พวกกันให้กราบให้ไหว้

อรหัง กล่าวถึงพระพุทเจ้า สวากขาโต กล่าวถึงพระธรรม นมัสการ
พระธรรม สุปฏิปันโน กล่าวถึงพระอริยสงฆ์ มอบกายถวายชีวิตต่อคุณพระพุทเจ้า
คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์แล้ว โทษที่หนักก็เบาไป โทษที่เบาก็หายไป นี่ มันเป็น
เช่นนี้ เมื่อเป็นผู้ถึงพระไตรสรณาคมน์เช่นนี้แล้ว เราต้องละเว้นเหตุสามสถาน

ข้อหนึ่ง อย่าไปไหว้ผี เชื่อผีถือผีหรืออะไรก็ตาม ชั่วช้าลามกคือผี ไม่ดีคือ
ผี อย่าไปนับถือมัน ไม่รู้จักภาษาคือผีนั้นแหละ เราอย่าไปนับ อย่าไปกราบไหว้ผี
ทั้งหมด นี่แหละให้พวกกันให้พึงรู้พึงเข้าใจต่อไป ผู้ใดไปกราบผีไปไหว้ผีแล้ว พระ
ไตรสรณาคมน์ท่านเศร้าหมอง เจ้าของเป็นบาป

ข้อสอง อย่าถือมงคลตื่นข่าว ผู้ถึงพระไตรสรณาคมน์แล้ว ตื่นข่าวเป็นยังงี้เล่า
ถือฤกษ์ยามดี เคราะห์ดีเคราะห์ร้าย คุดคุดหมอบ ดูหมอบดูต่าง ๆ ปลูกศาลเพิงตา
ลงเลขลงผา เสียเคราะห์สะเดาะนาม ผู้ถือมงคลตื่นข่าว ตื่นกันเฉย ๆ ว่ามือนั้นไม่ดี
มือนั้นดี มือนั้นจมน มือนั้นฟู เมื่อนั้นพาล ไม่เห็นอะไรจมนอะไรฟูชกอย่าง เมื่อเป็น
เช่นนั้นแล้ว เราต้องละเว้นเหล่านี้ จึงจะเป็นผู้ถึงพระไตรสรณาคมน์ ถ้าผู้ใดปฏิบัติ
เช่นนั้นแล้ว ขาดจากพระไตรสรณาคมน์ ขาดจากพุทศาสนา พระไตรสรณาคมน์
เศร้าหมอง เจ้าของเป็นบาป เป็นเรื่องม่งาย

ข้อสาม อย่าถือตามศาสนาอื่นในคนพวกนอกศาสนา ถ้าผู้ใดไปถือเช่นนั้น
แล้วขาดจากศาสนา ขาดจากพระไตรสรณาคมน์ เศร้าหมอง เจ้าของเป็นบาป

นี่ให้ละเว้นเหตุสามประการนี้ ให้พวกกันให้พึงรู้พึงเข้าใจ ถ้าเราไปถือเช่นนั้น
แล้วไม่พบพระพุทเจ้า ทำบุญให้ทานเท่ากับทิ้งในมหาสมุทร เรื่องไม่มีที่สิ้นสุด
เรื่องเป็นยังงี้แหละให้รู้จัก

ต่อไปให้รู้จักข้อปฏิบัติ ศีลของเรา บางคนว่าเราไม่ได้รับศีล ว่าไม่ได้ศีล
 มะยัง ภันเต ติสสรณะ สะ พญะ สีสานิ ยาจามะ ท่านอาจารย์ใหญ่ท่านว่า
 โอ ไปขอก่อนหินยังงี้เล่า เราไม่ได้แบกก่อนหินมา สีสั่ง ทำใจของเราให้เป็นศีล
 จะไปขอใครเล่า พญะ ได้มาพร้อมกันตั้งแต่เราเกิดมา ศีลห้า ให้รู้จักตัวศีลห้า
 ศีลห้าคืออะไรเล่า ขาเราทั้งสองนี้แหละ มือเราทั้งสอง ศีรษะอันหนึ่ง รวมกันเป็นห้า
 นี้แหละคือศีลห้า ท่านไม่ได้เอาศีลให้ เราอย่าเอาห้านั้นไปทำโทษห้า ปาณา นั้นก็โทษ
 อทินนา ก็โทษ กาเม ก็โทษ มุสา ก็โทษ สุรา นั้นก็โทษ นี่ท่านไม่ให้ทำโทษเท่านั้น
 ท่านไม่ได้เอาศีลให้ ถ้าเราไม่ได้ทำโทษห้าอย่างนี้แล้ว อยู่ในรถก็เป็นศีล ในถนน
 หนทางก็เป็นศีล ในบ้านในเมืองก็เป็นศีล ในดงในป่าก็เป็นศีล นุ่งก็เป็นศีล นอนก็
 เป็นศีล เดินอยู่ก็เป็นศีล นี่แหละให้พากันรู้จักศีล รับหรือไม่รับก็เป็นศีลทั้งนั้น
 เมื่อเราทำโทษอยู่แล้ว สมาทานวันยังค่ำก็ไม่มีศีล

ปาณาติปาตา เว ยังไม่ทันจบ ยุงมากัด...ตบปั๊บ มันก็ไม่มีศีลหรอก
 เรื่องมันเป็นยังงั้นหรอก สมาทานวันยังค่ำก็ไม่มีศีลแบบนี้แหละให้จำไว้ นี่แหละ
 ต่อนี้ให้รู้จักศีล ไม่ต้องรับกับใคร ท่านก็บอก อย่าพากันฆ่าสัตว์นะ อย่าพากันขโมย
 อย่าพากันประพฤติดีกาม อย่าพากันมุสา อย่าพากันดื่มสุราสาโทกัญชายาฝิ่น
 ท่านบอกเท่านั้นแหละ ท่านไม่ได้เอาศีลให้ เวมณี เวมณี อย่างนั้นเป็นว่าตามบาลี
 ปาณาติปาตา เวมณี ลิกขาปทังสมาทียามิ ข้าพเจ้าจะไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต มีมดตำ
 มดแดงเหล่านี้เป็นต้น

เมื่อประกาศปฏิญาณรักษาศีลแล้ว เราไม่ละเว้นก็โกหกพระเรื่อยไป ก็เป็น
 โทษชั้ ต่อไปนี้ให้เข้าใจไว้เรื่องศีล นี่เมื่อเรานั่งอยู่นี้ก็เราไม่ได้ทำอะไรไม่ใช่ว่า
 ห่าอย่างนี้ ที่นี้ผู้จะรักษาศีลแปดต่อไป เราเว้นอาหารในเวลาวิกาล ไม่ดูประโคม
 ต่าง ๆ ดิถีสี่ตีเป่า เอาบุญแล้วก็พากันให้รู้จัก เดี่ยวนี้บ้านเมืองของเรา วิทยาศาสตร์
 มันไม่เจริญ แต่ก่อนมีบ้านหนึ่งเมืองหนึ่งแล้ว ตั้งวัดไว้ มีพระเจ้าพระสงฆ์ประพฤติ
 ปฏิบัติบ้านหนึ่งเป็นวัดและเจดีย์ เป็นที่สักการบูชา ที่เคารพนบถนอบ ที่กราบที่ไหว้
 เป็นที่ทำบุญให้ทาน นี่จึงเรียกว่า วัด วัดตนวัดตัวของเรา เป็นเครื่องวัด

เดี๋ยวนี้ไม่เป็นอย่างนั้น เอาสนามวัดเป็นสนามเล่น วัดเลยไม่มีอำนาจ
 วัดเลยไม่มีความศักดิ์สิทธิ์ พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ก็เลยไม่มีความศักดิ์สิทธิ์

เลยไม่มีอำนาจ ไม่มีอำนาจ เพราะเราไม่รักษาไว้ เรื่องมันเป็นอย่างนั้น อันนี้มาเอาบุญแล้วก็หาหมอลำหมู่ หมอรำวง หมาพยนตร์ หมาการละเล่น มาเล่นในวัดในวา กิณสุราสาโทอีกทีกครึกโครม เป็นบ้าเต้นยึกยักๆ หมดคีน หมดวัน ว่าตัวมาทำบุญ นั้นละ คนเลยเป็นบ้าไปซะละทีนี้ บอกยังงี้ก็ไมู้จักศีล ไมู้จักกรรมชึ เพราะฉะนั้น จะมีความเคารพนบนอบอย่างไร ศีลแปลว่าผู้สงบกายวาจาเรียบร้อย ไม่กระทำโทษ น้อยใหญ่ทางกายทางใจของเรา เราก็เป็นคนสวยคนงามชึ

เดี๋ยวนี้อยู่มีแต่คนหมอลำหมู่เป็นยังงี้เล่า หมอรำวง ดุชึเข้า ลั่นยึกยักๆ อยู่ นั้น แนะ มันไม่ใช่คนนะเดี๋ยวนี้อาตมาไม่ชนะ แล้วจะรดน้ำมนต์ให้ ผู้นั้น เป็นบ้าแล้ว จะเป็นอันนี้แล้ว หลอกให้น้ำมนต์ ให้อาตมารดน้ำมนต์ หมอเพื่อนว่า โรคเส้นประสาท ชุ่ก็ไม่ได้ ฉึดยาก็ไม่หาย เอามาหาอาจารย์ มาหาอาจารย์ก็เลยหาย หมอเขาว่าเป็นเส้นประสาท นั้นแหละมันเป็นผี ให้รู้จักต่อไป เราถือศีลแปดแล้ว นั้นจะคืตะวาให้ละเวนตืดปีลีเปาประโคมต่างๆ ท่านห้าม เราก็เอามาเล่นในวัดในวา มันเป็นโทษเท่าไรแล้วนั้น บาปเท่าไรแล้วนั้น พวกกันรู้จักชึ เรามาทำบุญ รู้จักบุญรู้จักบาปเสียชึ อธิบายให้ฟังแล้วเรื่องศีล เรื่องสธณะ ตอนนีไปลงมือทำบุญ เอาเข้าที่นั้ง ฟังธรรมนั้งให้สบาย

“...ไม่ใช่ว่าชักบังสุกุล
ให้ผู้นั้นไปสวรรค์นิพพาน
ชักให้คนที่ยังอยู่ที่นี่ดูต่างหาก
ท่านให้ดูให้พิจารณาว่า
ข้อนั้นข้อนี้แล้วมันได้อะไร
มันมีอะไร...”

๕

ตามหา “ผู้รู้”

โดย พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

ณ วัดป่าอุดมสมพร จ. สกลนคร

วันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๒

นั่งให้สบาย นั่งขัดสมาธิ เอาขาขวาทับขาซ้าย มือขวาทับมือซ้าย ตั้งกายให้สบาย เราต้องการความสุขความสบาย วางท่าวางทางให้สบาย สง่าผ่าเผย ยิ้มแย้มแจ่มใส ไม่ต้องกตต้องตั้ง วางให้สบาย พอกายเราสบายแล้ว วางดวงใจให้สบาย เมื่อใจเราสบายแล้ว ให้ระลึกถึงคุณพระพุทธรูปเจ้า คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ อยู่ในใจ เชื่อมมันอยู่นั่น จึงให้นึกคำบริกรรมภาวนาว่า พุทโธ ธัมโม สังโฆ พุทโธ ธัมโม สังโฆ สามหนแล้ว ให้นึก พุทโธ ๆ คำเดียว

หลับตา จับปากเสีย ให้ระลึกอยู่ในใจ พุทโธ คือความรู้ ความรู้อยู่ตรงไหนละ ตาเราก็เพ่งดูที่รู้ว่าพุทโธ ให้กำหนดดู นี่เราอยากรู้ หูก็ลงไปฟังที่รู้อยู่นั่น สติของเรา ก็จดจ่อ ดูอันรู้อยู่นั่น อย่าส่งใจไปข้างหน้ามาข้างหลัง ข้างซ้ายข้างขวา ข้างบน ข้างล่าง ตั้งเฉพาะท่ามกลางอันรู้อยู่ ความรู้อยู่ตรงไหน เรากำหนดอยู่ตรงนั้น ไม่ต้องหา วางให้หมด ดูอันรู้มันอยู่ นี่แหละเราจึงรู้จักว่าที่พึ่งของเรา

เมื่อจิตของเราสงบเป็นสมาธิ มันตั้งตรงแน่วอยู่ภายใน ไส่ รู้สึกเบาตน เบาตัวเมื่อจิตสงบแล้ว หายทุกข์หายยาก หายความลำบากรำคาญ มีแต่ความเบา มีแต่ความสบาย นั่นแหละ ที่อยู่ของตน นี่เรียกว่าเป็นกุศลธรรม เมื่อจิตของเรามีความเบาความสบายแล้ว มันนำความสุขความเจริญให้ มันได้อุปบายปัญญา ความรู้ ความฉลาดเกิดตรงนั้น เราพัก เราจะมีกำลัง สติของเรา สมาธิของเรา ปัญญาของ

เราเกิดจากนั้น มันไม่เกิดจากอื่นไกล เราไม่รู้ จิตของเรามืด ผู้รู้นั้นพุทธะ แปลว่าผู้รู้ เราอยากรู้มันเป็นอยู่ยังไร ผู้รู้ว่ามืดมันมี มันมืด เราที่ยึดเอาความมืดมาเป็นตนเสีย มันสว่างก็ไปยึดเอาความสว่างมาเป็นตนเสีย นี่ มันเป็นอย่างนี้ มันทุกข์ก็ไปยึดเอาทุกข์มาเป็นตนเลย เราไม่กำหนดว่า ผู้รู้ว่าทุกข์มันมี ทุกข์ต่างหาก ผู้รู้ต่างหาก มันเฉยๆ ก็ผู้รู้เฉยๆ มี ผู้รู้มันไม่ได้เป็นอะไร

อย่างพุทธะเป็นผู้รู้เหนือหมดทุกอย่างความรู้อันนี้ มืดมันก็รู้ หลงมันก็รู้ ท่านอาจารย์มั่นท่านเคยพูดแต่ก่อน ท่านร้องตะโกนแรง ท่านว่าใครเรียนไป ถึงแต่อวิชชา ก็ไปหยุดแหละ ถึงแต่อวิชชา ผู้ใดก็ว่าแต่อวิชชา คือความหลง ท่านบอกยังงี้แหละ ผู้ใดรู้วิชชาละไม่ดู รู้แต่ว่าอันนั้นเป็นอวิชชา นั้น ท่านบอกยังงี้ อวิชชาคือความหลง ใครเป็นผู้รู้วิชชาละ เราไม่ได้ดูนะ ให้ดูผู้รู้วิชชานั้นซิ มันก็เป็นวิชชาขึ้นมาละ อวิชชาคือความไม่รู้ วิชชาคือความรู้แจ้งเห็นจริง นี่ มันเป็นอย่างนี้ เราที่เพ่งดูผู้รู้นั้นอยู่ ความรู้อันนี้ไม่ใช่เป็นของแตกของทำลาย และไม่เป็นของสูญหาย นิดหนึ่งมันก็รู้ มันรู้อยู่หมด จึงว่าพุทธะคือผู้รู้ เราอยากรู้มันเป็นอยู่ยังไร มันเป็นสุข เราไปยึดเอาสุข ผู้รู้สุขมันมีอยู่ มันเป็นทุกข์ เราไปยึดเอาทุกข์มาเป็นตน ผู้รู้ทุกข์มันมีอยู่ เราเป็นผู้ไปยึดเอาทั้งหมด นี่ จึงว่าอยากรู้มันเป็นอยู่ยังไร สิ่งทั้งหลายทั้งหมดไม่มีใครทำให้ เราทำเอาเองทั้งหมด สุขทุกข์ ดีชั่ว เราไม่มีโอกาสอย่างคุณหลวงว่าเดี๋ยวนี้เรามีอะไร นั่งอยู่เดี๋ยวนี้เรามีโอกาสเต็มที ไม่มีอะไรชักอย่าง คุณแต่ดวงใจดวงเดียวเท่านั้น นี่เราต้องฟังดู ที่มันไปเกาะตรงไหนเล่าหัวใจของเรา

ภเว ภวา สัมภวันติ เราจะรู้จักภพที่อยู่ของตน ภวะ แปลว่าภพ เราเจริญภพ ภวานานี้ ภวะแปลว่าภพ ภพน้อยๆ ภพใหญ่ๆ ที่เราไปยึดตรงไหนนั่นแหละ ภพอยู่ตรงนั้นแหละ ไปยึดเอาสุข นั่นมันก็เป็นภพ ไปยึดเอาทุกข์มันก็เป็นภพ ยึดเอาดี มันก็เป็นภพที่ดี ยึดเอาชั่วมันก็เป็นภพที่ชั่ว ไปยึดเอาทุกข์ก็เป็นภพที่ทุกข์ นี่ที่อยู่อัตตโนนาถ ตนเป็นที่พึ่งของตน เมื่อจิตเราสบายแล้ว เราได้ที่พึ่งอันสบาย เมื่อจิตเราไม่สบาย เราได้ที่พึ่งอันไม่สบาย นี่มันเป็นอย่างนี้

ให้ฟังรู้ฟังเห็นซิ สันทิฏฐิโก ผู้ปฏิบัติรู้เองเห็นเอง ไม่ใช่ผู้อื่นเห็น เราเป็นผู้เห็น ให้มันรู้มันเห็นจริงแจ้งประจักษ์ซิ มันจึงหาย ความสงสัยในภพทั้งหลาย ภพน้อยๆ ใหญ่ๆ ที่ใกล้ที่ไกล ในนอก ผู้นี้ทั้งหมดเป็นผู้ไปยึด ผู้นี้ทั้งหมดเป็นผู้ไปถือ

ให้รู้จัก นรกรรมก็ไม่ได้เริ่มต้นไม้ภูเขาเลากา ในพื้นดินฟ้าอากาศ นรกรรมก็หมายความว่า ทุกข์ อะไรทุกข์เดี๋ยวนี้ ถ้าจิตเราทุกข์นั้นแหละตัวนรกรรม นรกรรมก็หมายความว่า ทุกข์ ภาพหนึ่ง เป็นอย่างนั้น สวรรค์หมายความว่า สุข จิตเราเป็นสุข เราก็ได้ที่พึงอันสุข ก็สบาย เย็นออกเย็นใจ หายทุกข์หายยาก หายความลำบากรำคาญ ไม่มีภัย ไม่มีเวร ไม่มี ความชั่วทั้งหลาย มีแต่ความเบาความสบาย ใสอยู่ภายในผู้รู้อันนั้น ความพ้นทุกข์ เราอยากพ้นทุกข์ เราให้รู้จักว่าสิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นไม่ใช่ตัวทั้งหมด เราไปยึดเอา เราอยากพ้นทุกข์ก็ให้กำหนดดูซิ ถ้าจิตของเรามีทุกข์อยู่ มันก็ไม่พ้นทุกข์ จิตพ้นทุกข์ คือมันไม่ทุกข์ คือมันละมันวางหมด เมื่อมันละมันวางหมดแล้ว นั่นแหละมันพ้นทุกข์ ตรงนั้น มันไม่ได้พ้นที่อื่น ผู้นี้เป็นทุกข์ นี่แหละให้พากันกำหนดดูให้รู้ ให้เพ่งเล็งลงไปซิ ให้มันแน่นนอนลงไปซิ เชื้อมันลงไปซิ *สันทิฏฐิโก* ผู้ปฏิบัติรู้เองเห็นเอง จะไม่เห็น อย่งไรละจิตของเรา เราสบายเราก็รู้ เราไม่สบายเราก็รู้

เอ้า ต่อไปต่างคนต่างฟังดวงใจของเรา ได้ความยังงี้แล้วพิจารณาให้มันรู้ เมื่อเราได้ยินเสียงทั้งหลายทั้งหมด ให้รู้ว่าสิ่งเหล่านั้นไม่มีอันตรายแล้ว เราก็ไม่ เตือนร้อน ตั้งดูความรู้ของเรานั้น เราอยากสุขก็วางจิตของเราให้สบาย สังขารทั้งหลายเหล่านี้มันเป็นของไม่เที่ยงทั้งหมด สังขารมันเป็นทุกข์ทั้งนั้น เรากำหนดจิต ของเราผู้รู้อันเดียวเท่านั้น นี่แหละ ตนของตนคือ ผู้รู้ ผู้รู้มันแหละ จิตวิญญาณ อันนั้นแหละมันไปก่อภพก่อชาติ มันไปก่อที่ไหนเล่า คือ ไปยึดที่ไหนแล้วมันก็ไป เกิดที่นั่น เราได้แต่เดี๋ยวนี้ ได้สุขได้ทุกข์ มันต้องสร้างไว้แต่เดี๋ยวนี้ ต้องทำแต่เดี๋ยวนี้ เหตุนี้เราจะนั่งสมาธิดูว่าจิตของเราตกในชั้นภูมิใด เช่น *กามาวจรกุศล* นี่แบ่งเป็นสองนัย แบ่งเป็นอบายภูมิอันหนึ่ง แบ่งเป็นฉกามาวจรสวรรค์อันหนึ่ง เรารู้ได้ยังงี้ แบ่งเป็น อบายภูมิ คือจิตเราทุกข์ จิตเราไม่ดี จิตเศร้าหมอง จิตวุ่นวาย นี่ไปทางอบายภูมิ ไปทางนรก จิตเราผ่องใส มีความเบิกบาน ยิ้มแย้มแจ่มใส นี่เป็นฉกามาวจรสวรรค์

ทีนี้ให้เราพิจารณาสังขารทั้งหลายเหล่านี้เป็นของไม่เที่ยง สิ่งทั้งหลายเหล่านี้ เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตน เห็นแต่ภายนอกไม่มีแก่นสาร ไม่มีสาระ เราจะได้ เรามาเห็นแต่สังขารร่างกายเท่านั้น มาเห็นแต่ *รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ* นี้ มาเห็นอัตรภาพร่างกายนี้ มันเกิดจากนี้ทั้งหมด เราก็มาพิจารณาสังขารร่างกายเรา นี้ *นะโม* นี่ มันไม่มีแก่น ไม่มีสาระ *นะ* คืออันใด เช่น *ปิดตัง น้ำดี เสมหัง น้ำเสลด บุพโพ*

น้ำเหลือง โลหิตัง น้ำเลือด เสโท น้ำเหงื่อ เมโท น้ำมันชั้น อัสนุ น้ำตา วสา น้ำมัน
 เหลว เซโฬ น้ำลาย สิงฆาณิกา น้ำมูก ละสิกา น้ำไขข้อ มุตตัง น้ำมูตร ลิงเหล่านี
 เป็นของทั้งทั้งหมด มิใช่เป็นของเอา สังขารร่างกายเรานี้ไม่เป็นแก่นเป็นสาร มีแต่
 กองทุกข์ทั้งนั้น มิใช่เป็นตัวเป็นตน มิใช่เป็นสัตว์เป็นบุคคล มิใช่เป็นเราเป็นเขา
 เราก็ละรูปภพ ถึงอรูปภพ เหลือแต่จิตดวงเดียว มั่นวางกายหมดแล้ว เห็นแต่จิต
 ดวงเดียว ใส ว่างอยู่หมด นั่นเรียกรูปภพ ชั้นพรหม

ถ้าเรารู้จักภพทั้งสามนี้ว่ามันยังเป็นทุกข์อยู่ นำให้ทุกข์อยู่ภพทั้งหลายนี้
 ละกิเลส ละตัณหาหาคะโลภะที่ยึดน้อยหนึ่งก็ตาม *ยังภิกขุจิรปัง* ในรูปทั้งหลายนี้
 จิตมันวางหมดไม่มีอะไรจนิดหนึ่ง ที่มีดที่สว่างไม่มี เป็น *วิมุตติ* หลุดพ้นหมด นั่นมัน
 ก็เข้าสู่ปรินิพพาน ไม่มีเกิดไม่มีแก่ ไม่มีเจ็บไม่มีตาย ไม่มีทุกข์ ไม่มีอะไร สังขาร
 ทั้งหมดไม่มี เป็นผู้ระงับดับหมดแล้ว ไม่มีอะไร เรื่องสมมตินิยมไม่มี จึงว่าวิมุตติ
 แปลว่าหลุดพ้นหมด ข้อนี้ตนของตんどองรู้เอง จะอธิบายอยู่อย่างนี้มันก็เป็นสมมติ
 นี่สมมติให้รู้จักหนทาง ผลที่สุดคือวิมุตติหลุดพ้น เอ้า ต่อนี้ไปให้นั่งดูจิตของเราอยู่
 ในชั้นใด ภูมิใด...

พระอภิธรรมสังคณีมัตติกาบรรยาย
เรียบเรียงโดยพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

“... เมื่อบุคคลผู้ใดเห็นปัจจุบันธรรมคือ
อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา นี้ให้แจ้งชัดแล้ว
บุคคลผู้นั้นก็จัดเป็นผู้สามารถจะยัง
ศีล สมาธิ ปัญญา ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ขึ้นในตนได้ ...”

พระอภิธรรมสังคณีมาติกาบรรยาย

เรียบเรียงโดย

พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

กรุณา วิยะ ลัตเตสุ

ปัญญายัสสะ มหะสิโน

ญะยธัมเมสุ สัพเพสุ

ปวัตติตถะยถารุจิง

ทยายะ ตายะ ลัตเตสุ

สมุสสาหิตมานโส

ฯลฯ

อภิธัมมกถิง กเถสีติฯ

ณ บัดนี้ อาตมภาพจักได้รับประทานวิไลสนา ในพระอภิธรรมมาติกา ๒๒
ติกะในเบื้องต้น สอนองค์ธรรมของท่านสาธุชนสืบปฐมา โดยสมควรแก่กาลเวลา
ด้วยพระอภิธรรมมาติกา นี้ ยากที่จะอธิบายแก้ไขแปลออกไปให้พิสดารได้ มีแต่ท่าน
สวดมาติกาเพลาบังสุกุลเท่านั้น แต่ถึงอย่างนั้นก็ยังเป็นบาลีอยู่ ยากที่จะเข้าใจได้
ที่ท่านแปลออกไว้ก็มีแต่พระอภิธรรม ๗ คัมภีร์อย่างย่อเท่านั้น แต่ในพระอภิธรรม
มาติกา นี้ หาได้แปลออกให้พิสดารพิสดารไม่ พระอภิธรรมมาติกา ๒๒ ติกะในเบื้องต้น
นี้ ทรงสำแดงเมื่อพระชินสีห์พระศาสดาจารย์ เสด็จลงมาการขึ้นจำรัสสาในชั้น
ดาวดึงส์เทวโลก ทรงตรัสเทศนาในพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ โปรดหมู่เทวทัต
มีพระพุทธรูปเป็นต้น กเถตุ กามะยะตา ทรงปฐกเป็นสกวาที่ ปรวาทิ ทุก ๆ คัมภีร์
เป็นลำดับ ๆ ไปฯ

เบื้องต้นนี้ อาตมภาพจักได้วิไลสนาในพระอภิธรรมมาติกาเป็นปฐก
วิไลสนา ตามนัยพระพุทธรูปิกะเช่นนั้น เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสได้ศรัทธา เชื่อมมั่นใน
คุณพระรัตนตรัยยิ่ง ๆ ขึ้นไป

สมัยครั้งหนึ่ง ยังมีพระอาจารย์องค์หนึ่งชื่อว่า สกวาที่อาจารย์ มาร่ำฟังแต่ในใจว่า เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะทรงตรัสพระธรรมเทศนาโปรดพระพุทธมารดานั้น พระองค์ได้เลือกคัดจัดสรรพระวินัย พระสูตรตันตะ พระอภิธรรม ทั้ง ๓ ปิฎกนี้แล้ว ก็ยังไม่เห็นว่าจักเสมอด้วยคุณของพระพุทธมารดานั้นได้ เห็นแต่พระอภิธรรมมาติกานี้ไซ้จึงจะสมควรด้วยคุณของพระพุทธมารดา แต่พระบาลีนั้นก็ยังปรากฏอยู่ ๒๒ ตีกะ ตีกะละ ๓ รวมเป็น ๖๖ บทดังนี้ ทำใจหนออาตมาจึงจะรู้จักเข้าใจในเนื้อความแห่งพระอภิธรรมมาติกานี้ได้

เมื่อท่านสกวาที่อาจารย์คิดรำพึงแต่ในใจขณะนี้แล้ว จึงคมนาคมเข้าไปสู่สำนักของท่านปรวาทิอาจารย์ ท่านปรวาทิอาจารย์จึงกล่าวพระบาลีขึ้นว่า กุสะลา อัมมา อกุสะลา อัมมา เป็นต้น โดยเนื้อความเดิมในปฐมมาติกาเห็นว่า กุสะลา อัมมา ธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศลนั้นอย่างหนึ่ง อกุสะลา อัมมา ธรรมทั้งหลายที่เป็นอกุศลนั้นอย่างหนึ่ง อพยากะตา อัมมา ธรรมทั้งหลายที่เป็นอัพยากตุนั้นอย่างหนึ่ง

๑.กุสะลา อัมมา

โดยความอธิบาย ในธรรมที่เป็นกุศลนั้นว่า ธรรมอันเป็นส่วนของบุคคลทั้งหลาย ผู้ฉลาด แปลว่าตัดออกเสียซึ่งบาป ไม่ให้เกิดขึ้นในสันดานได้ มีอุปมาเหมือนหนึ่งบุคคลปลูกผลไม้ มีต้นมะม่วง เป็นต้น คอยระวังรักษาไม่ให้กาฝากบังเกิดขึ้นในต้นมะม่วงนั้นได้ เพราะกลัวต้นมะม่วงนั้นจะไม่งาม จะมีผลน้อยเปรียบเหมือนร่างกายของบุคคลผู้ฉลาด อันธรรมดาบุคคลผู้ฉลาดนั้นย่อมระวังรักษากายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ไม่ให้บังเกิดความเศร้าหมองได้ฉะนั้น

ท่านปรวาทิอาจารย์ถามว่า ในปฐมมาติกา คือ กุสะลา อัมมา นั้น ท่านก็แปลถูกต้องตามพยัญชนะแล้ว แลยังอรรถาธิบายความอุปมาอุปไมยซ้ำอีกเล่า ยังจะมีอะไรที่ซ้ำพเจ้าจักต้องแจกแจงอีกหรือ?

ท่านสกวาที่อาจารย์จึงว่า โดยอรรถะนั้นซ้ำพเจ้าก็เข้าใจแล้ว แต่ซ้ำพเจ้ายังมีความวิตกถึงบุคคลที่ไ้กว่าซ้ำพเจ้านี้ก็ยังมีอยู่บ้าง เพราะเหตุนั้นซ้ำพเจ้าจึงขอคำแนะนำต่อไปอีกสักหน่อย ขอรับ

ท่านปรวาทิอาจารย์จึงตอบขึ้นว่า เอโก กิระ ปุริโส ดูก่อนท่านสกวาทนายจารย์ ดั่งได้ยินข่าวว่ามีบุรุษผู้หนึ่งเป็นคนฉลาด ได้เห็นเรือพลัดมาติดอยู่ที่หน้าท่าของตน

แล้วก็พิจารณาเห็นว่า เรือนนี้เป็นเรือโจร โจรเก็บเอาของในเรือไปหมดแล้ว ลอยเรือมาหน้าท่าของเรา ถ้าเราไม่ผลักออกไปเสียจากหน้าท่าของเราไซ้ร้ เมื่อเจ้าของเรือมาพบเข้าในกาลใด ก็จักกล่าวโทษว่าเราเป็นโจรลักเอาเรือมาดังนี้

เปรียบเหมือนหนึ่งบุรุษไถนา วันหนึ่งโจรนำเอาถุงทรัพย์ไปทิ้งไว้ที่ริมนา สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธะเสด็จไปกับพระอานนท์ ครั้นพระองค์ได้ทอดพระเนตรเห็นถุงทรัพย์นั้นแล้ว จึงทรงตรัสกับพระอานนท์ว่า อสรพิษอยู่ที่นั่นแล้ว ครั้นบุรุษไถนาได้ฟังพระพุทธานุญาตแล้วแก่พระอานนท์ดังนั้น ก็สำคัญเสียว่าเป็นอสรพิษจริงๆ หาได้คิดว่าโจรเอาถุงเงินไปทิ้งไว้ในที่นั้นไม่ แล้วพระองค์จึงคมนาคมการเสด็จไปสู่ที่อื่น ครั้นภายหลังบุรุษผู้เป็นเจ้าของทรัพย์มา เห็นถุงทรัพย์ของตนทิ้งอยู่ที่ริมนาของบุรุษไถนานั้นแล้ว ก็สำคัญมันหมายว่าบุรุษไถนานั้นเป็นโจร จึงจับเอาบุรุษไถนานั้นไปจะนี้ บุคคลผู้มีวิจาร์ณญาณพิจารณาเห็นเหตุผลดังนี้แล้ว ก็ถอยเรือนั้นออกจากหน้าท่า ปล่อยไปตามกระแสน้ำ ก็จัดได้ชื่อว่าเป็นผู้ฉลาด ตัดฐานะภัยเสียได้ดังนี้

ถ้ามิฉะนั้นเปรียบเหมือนหนึ่งบุรุษเลี้ยงโค บุรุษเจ้าของโคนั้นเมื่อได้เห็นโคหลงมาอยู่ในคอกของตนแล้ว ก็คิดแต่ในใจว่า ถ้าผู้ใหญ่บ้านและนายอำเภอมาเห็นโคหลงมาอยู่ในคอกของเราแล้ว ก็จะหาว่าเรลักเอาโคของหลงมาแล้วก็จะจับเอาตัวเราไปลงทัณฑ์กรรมต่าง ๆ เมื่อบุรุษเลี้ยงโคคิดเช่นนั้นแล้ว ก็เปิดประตูคอกไล่โคหลงออกไปให้พ้นจากบ้านของตน ดังนี้ก็จัดได้ชื่อว่าเป็นผู้ฉลาด ตัดราชภัยให้พ้นไปเสียได้ ดังนี้

อีกเรื่องหนึ่ง สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธะของเราได้เสวยพระชาติเป็นกุกกาทลบัณฑิต ครั้นนั้นพระองค์ได้ทำไร่ข้าวโพดและถั่วราชมาส อยู่ริมฝั่งมหาสมุทร ครั้นถึงคิมหันตฤดูแล้ว ก็บวชเป็นฤๅษี เมื่อวัสสันตฤดู (ฤดูฝน) แล้วก็สึกออกมาทำไร่ต่อไป เป็นเช่นนี้อยู่ถึง ๗ ครั้ง คือ บวช ๗ ครั้ง สึก ๗ ครั้ง ครั้นภายหลัง พระองค์จึงมาคิดว่า เรามีความเหนื่อยยากลำบากกาย ต้องบวชต้องสึก เพราะเป็นห่วงจอบกับข้าวโพดเป็นต้นนี้เอง ทำให้เราต้องบวช ๆ สึก ๆ เมื่อพระองค์คิดได้เช่นนี้แล้วจึงนำเอาผ้าห่อพืชคามกับจอบนั้นไปโยนทิ้งเสียที่ริมฝั่งมหาสมุทร ครั้นสิ้นห่วงสิ้นกังวลแล้ว พระองค์จึงมาเจริญสมาบัติ ก็ได้สำเร็จญาณโลกีย์ ครั้นจุติจากนั้นแล้วก็ได้อุบัติบังเกิดในชั้นพรหมโลก ดังนี้

แสดงมาทั้งนี้ก็เป็นแต่อุปมาอุปไมยเพื่อจะให้เห็นความว่า ร่างกายของเราท่านทั้งหลาย คือ เบญจขันธ์ทั้ง ๕ นี้ เมื่อบุคคลมีความยินดีรักใคร่อยู่ตรงใดแล้ว ก็จักได้เสวยแต่กองทุกข์เวทนาอยู่ตรงนั้น เท่ากับว่ายินดีอยู่ด้วยราชภัยคือ พญามัจจุราช และโจรภัยคือโมหะ เหมือนดังพระบาลีที่พระองค์ทรงตรัสไว้ว่า ปัญญาพาหนักขันธาทุทุกขา ดังนั้น โดยเนื้อความว่า สัตว์โลกทั้งหลายมีความเดือดร้อนอยู่ ก็เพราะเข้าไปยึดถือเอาขันธ์ไว้ว่าเป็นของของเราฉะนั้น

ในธรรมที่ว่า กุสะลา ธัมมา นั้นคือ มีพุทธประสงค์ให้เอาองค์ปัญญาตัดอาลัยในเบญจขันธ์ทั้ง ๕ เสียได้ โดยเห็นว่าเป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตน เพราะเบญจขันธ์นั้นไม่ได้อยู่ในอำนาจไต่บังคับของผู้ใด เพราะฉะนั้นจึงได้ชื่อว่า กุสะลา ธัมมา แปลว่า ตัดเสียซึ่งบาปออกจากกาย วาจา ใจ ไม่ให้เกิดขึ้นได้ วินะยะ แปลว่า วินัย ก็แปลว่า นำเสียซึ่งบาปออกจากกาย วาจา ใจ ไม่ให้ติดอยู่ในสันดานได้ ปฏิบัติ ก็แปลว่า ปฏิบัติกลับ กาย วาจา ใจ ที่เป็นบาปให้เป็นบุญเป็นกุศลเสียจะนี้ เพราะเหตุนี้จึงได้เรียกชื่อว่า ศีล ว่า วินัย ว่า ปฏิบัติ ดังนี้

๒. อกุสะลา ธัมมา

เบื้องหน้าแต่นี้จักได้แก้ไขในบทที่ ๒ ต่อไป อกุสะลา ธัมมา นี้สืบไปโดยพระบาลีว่า อกุสะลา ธัมมา ธรรมทั้งหลายอันเป็นอารมณ์แห่งจิต คือว่าทรงไว้ซึ่งจิตอันที่เป็นอกุศลธรรม อกุสะลา ธัมมา ถ้าชี้ตัวบุคคลก็แปลว่า ธรรมของบุคคลผู้ไม่ฉลาด หรือแปลว่า ไม่ตัดบาปกรรมออกไปจาก กาย วาจา ใจ ก็ได้ ความอธิบายว่า คนโง่ ไม่ระงับบาปที่จะถึงแก่ตน บางคนบาปยังไม่ทันถึงตนเลย ก็เที่ยวแสวงหาบาปใส่ตนก่อนก็มี

ท่านสกวาทิอาจารย์จึงถามขึ้นว่า คำว่าบาปที่จักมาถึงแก่ตนนั้นอย่างไร และที่ว่าบาปยังไม่ทันมาถึงตน ก็ไปเที่ยวแสวงหาบาปใส่ตนก่อนนั้นอย่างไร ขอท่านปรวาทิฯ จงวิไลขานความข้อนี้ให้เกิดเป็นสุดตมยปัญญาแก่ข้าพเจ้าด้วยเถิดพระเจ้าข้า?

ท่านปรวาทิฯ จึงอธิบายว่า บาปที่จะมาถึงแก่ตนนั้น ด้วยเหตุที่จักกระทำให้เดือดร้อนขึ้นก่อน เป็นต้นว่าไปได้ยินเสียงเขาลงอาญาหรือทุบตีด้วยไม้ ค้อน หรือ

ก่อนดิน เป็นต้น บุคคลที่จะเกิดความเดือดร้อนนั้น เพราะไม่ปิดป้องกันไว้ให้ดี ปลอยให้เสียงนั้นล่องเข้ามากระทบหูหรืออายตนะนั้นมาถึงตน บุคคลผู้นั้นก็ได้ชื่อว่าเป็นคนโง่ ไม่ฉลาด ไม่ตัดบาป ไม่ระวังบาปที่จักมาถึงแก่ตนละ ถ้ามีฉะนั้น เปรียบเหมือนบุคคลที่มีเรือนไฟไหม้ บุรุษนั้นเมื่อได้เห็นไฟไหม้มาแต่ไกลแล้ว ก็ไม่ระมัดระวังไฟและไม่ตัดเชื้อไฟเสียแต่ที่ต้นลม เพราะฉะนั้นจึงได้ชื่อว่าเป็นคนโง่ ไม่ฉลาด ไม่ระวังบาปที่จักมาถึงแก่ตน ดังนี้

คำว่าไปเที่ยวแสวงหาบาปใส่ตนนั้น ได้แก่บุคคลที่เที่ยวปักขวกหลาวไว้ และดักบ่วงฆ่าไว้สำหรับจะให้สัตว์มาติดตายนั้นแล จักได้ชื่อว่าไปเที่ยวแสวงหาบาปมาใส่ตน ที่ว่าไม่ตัดบาปเสีย นั้น มีคำอธิบายว่า ยังมีต้นไม้ไทรอยู่ต้นหนึ่ง ไม่สู้โตนัก มีใบ กิ่ง ก้าน บริบูรณ์เป็นอันดีอยู่ในป่าหิมวันตประเทศ วันหนึ่งมีนกบินไปจับกินเถาว์วัลย์ ครั้นภายหลังก็บินมาจับที่ต้นไทรนั้นแล้วก็ถอยลงจากรังไป ครั้นถึงวสันตฤดู เมล็ดเถาว์วัลย์นั้นก็งอกงามขึ้นมาที่ใต้ต้นไทร ยังมีคนจำพวกหนึ่งได้เดินมาเห็นเถาว์วัลย์กำลังงอกขึ้นอยู่ใต้ต้นไทร แล้วบอกแก่ต้นไทรนั้นว่า หน่อเถาว์วัลย์นั้น ครั้นงอกงามขึ้นมานี้แล้ว ถ้าทิ้งไว้ให้มันเจริญใหญ่โตแล้ว ก็จักปกคลุมท่านให้ถึงแก่ความตายไปในที่สุด ต้นไทรจึงตอบขึ้นว่า มันคงไม่ทันที่จะงอกงามขึ้นมากลุมเรา ได้ สัตว์ทั้งหลาย มีกระต่ายและสุกร เป็นต้น ก็จะมากัดกินเป็นอาหาร เถาว์วัลย์ก็จักถึงแก่ความตายไป ไม่ทันที่จะเลื้อยยาวขึ้นมาได้ ครั้นนานไปเถาว์วัลย์นั้นก็เจริญใหญ่โตขึ้นมา ไม่มีอันตรายจากสัตว์ทั้งหลาย มีกระต่ายและสุกร เป็นต้น จนเถาว์วัลย์นั้น เลื้อยขึ้นไปถึงคาบใหญ่ ยังมีคนจำพวกหนึ่งได้ตัดเตียนต้นไทรนั้นว่า เหตุไฉนท่าน จึงได้ให้โอกาสแก่เถาว์วัลย์นั้นเลื้อยขึ้นมาจากนี้เล่า ครั้นนานไปมันก็จะจักคลุมยอดของท่าน ท่านก็จักได้ความลำบาก ถึงแก่ความตายไป ครั้นต้นไทรได้ฟังแล้ว จึงตอบขึ้นว่า ท่านอย่าได้กลัวเลยว่าเถาว์วัลย์มันจักไม่ตาย ถ้าพวกตัดเสามาเห็นเข้าแล้ว เขาก็จักตัดเอาไปทำเชือกลากเสา ต้นเถาว์วัลย์นั้นก็จักถึงแก่ความตายไป ครั้นนานมา ต้นเถาว์วัลย์นั้นก็เลื้อยขึ้นไปคลุมยอดแห่งต้นไทร จนต้นไทรนั้นถึงแก่ความตายหักลงไปอยู่เหนือปฐพี

แสดงมาทั้งนี้ก็เพื่อให้เห็นความประมาทที่ไม่คิดตัดบาปทางกาย วาจา ใจ เพราะฉะนั้นจึงต้องลำบากในภายหลัง ฉะนี้

ท่านสกวาทิอาจารย์จึงถามขึ้นว่า บุคคลที่ไม่ตัดบาปนั้น ครั้นตายแล้วได้ไปเสวยทุกข์เวทนาในอบายภูมิทั้ง ๔ มีนรกเป็นต้นนั้น จักได้แก่บุคคลจำพวกใด?

ท่านปรวาทิจึงซักนิทานในคัมภีร์ธรรมบทมาแสดงให้เห็นปรากฏว่า ยังมีกุลบุตร ๔ คนพี่น้องกัน ครั้นได้ทัศนากการเห็นหญิงสวยผู้ภรรยาของท่านผู้อื่น แล้วเกิดความกำหนัดมีจิตปฏิพัทธ์รักใคร่ ได้กระทำกาเมสุมิจนจาร ครั้นพวกเขากระทำกาลกิริยาตายไปแล้ว ก็ไปตกอยู่ในนรกโลกภูมินานประมาณหกหมื่นปีแล้ว จนน้ำนั้นเดือดขึ้นมาถึงปากหม้อกระทะทองแดงที่เดือดพล่าน แล้วก็ได้สติมีความปรารถนาจะประกาศถึงบุญกรรมของตนให้ปรากฏ แต่ก็กล่าวไม่ได้ตลอดได้แต่เพียงคนละอักขระ คนที่หนึ่งว่า **ทุ** ความเต็มแปลว่า ข้าพเจ้าเป็นคนชั่ว ที่สองว่า **สะ** ความเต็มแปลว่า ข้าพเจ้ามาตกอยู่ในนรกนี้นานประมาณหกหมื่นปีแล้ว ที่สามว่า **นะ** ความเต็มแปลว่า ข้าพเจ้าไม่มีที่สุดว่าจักหมดกรรมเมื่อไร ที่สี่ว่า **โส** ความเต็มแปลว่า ข้าพเจ้าจักไม่กระทำความชั่วอีกต่อไปแล้ว ดังนี้ พอยังไม่ทันจะหมดเรื่องที่จักกล่าว ได้แต่คนละอักขระๆ เท่านั้น น้ำก็พัดหมุนลงกันหม้ออย่างเดิม แล้วก็ได้เสวยทุกข์เวทนา เผ็ด แสบ ร้อน อยู่ในนรกอีกต่อไปจนกว่าจะสิ้นบาปกรรม เพราะโทษที่ตนไม่ได้ตัดบาปทาง *ปรทวาริกรรม* (กระทำผิดในภรรยาของผู้อื่น) สัตว์นรกทั้ง ๔ ตนเหล่านี้เมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่นั้น เชื่อว่าเป็นคนโง่ คนไม่ฉลาด ไม่ตัดบาปกรรมเสีย เพราะฉะนั้นจึงต้องเป็นสัตว์นรก เสวยทุกข์เวทนาอยู่ในโลกภูมิ ฉะนี้

๓. อภัยกะตา อัมมา

ในลำดับนี้จักได้วิไลสนาแก้ไขในบทที่ ๓ สืบต่อไป โดยพระบาลีว่า *อภัยกะตา อัมมา* แปลว่า ธรรมอันเป็นอารมณ์แห่งจิตที่เป็น *อภัยกถุต* ข้อนี้แปลว่า ธรรมอันพระพุทธองค์มิได้ทรงพยากรณ์ว่าเป็นบุญหรือเป็นบาป ดังนี้ โดยความอธิบายว่า จิตที่ไม่ยินดียินร้าย ไม่โสมนัสโทมนัสนั้นแล ชื่อว่า *อภัยกถุต* เปรียบเหมือนหนึ่งว่า ไข่บวอันน้ำดีและน้ำชั่วตกถูกต้องแล้ว ก็ไหลไปไม่ซังอยู่ได้ฉะนั้น ถ้ามีฉะนั้นเปรียบเสมือนเสาไม้แก่นอันบุคคลฝังไว้แล้วเหินแผ่นดิน ผงเฝ้าเจ้าอุสึจะปลิวมาล็กเท่าใดๆ ก็ดี ก็ไม่ติดอยู่ที่เสาได้ จิตที่เป็นอภัยกถุตนั้น ถึงใครๆ จะบูชาดีก็ดี บูชาชั่วก็ดี ก็ไม่มีความยินดียินร้ายฉะนั้น

ท่านสกวาทิอาจารย์จึงได้ขออุปมาอุปไมยขึ้นอีกว่า ข้าแต่ท่านปรวาทิอาจารย์ ซึ่งท่านได้ชี้แจงแสดงมาก็ถูกต้องตามพระบาลีดีแล้ว ข้าพเจ้าได้ฟังก็มีความยินดี ชอบใจทุกประการแล้ว แต่ข้าพเจ้าขออุปมาอุปไมยอีกสักหน่อย ขอรับ

ท่านปรวาทิอาจารย์จึงแสดงอุปมาอุปไมยว่า ดูกรท่านสกวาทิอาจารย์ นครทวาริกะ ปุริโสวียะ จิตที่เป็นอภัยากฤตนั้นเปรียบเหมือนหนึ่งนายทวาริกะคือ บุรุษผู้เฝ้าซึ่งประตูพระนคร จิตที่เป็นกุศลนั้นเปรียบเหมือนหนึ่งชนที่เข้าไปใน ประตูพระนคร จิตที่เป็นอกุศลนั้นเปรียบเหมือนชนที่ออกไปจากประตูพระนคร นายทวาริกะผู้เฝ้าซึ่งประตูพระนครนั้นก็ได้ไต่ถามซึ่งชนที่เข้าออก เพียงแต่เห็น หาไต่ถามชนที่เข้าออกนั้นไม่ เช่นนี้แลชื่อว่า *อภัยากฤต*

ถ้ามีฉะนั้นเปรียบเหมือนหนึ่งภาษาณะที่ใส่น้ำเป็นต้น ภาษาณะที่เต็มแล้วด้วยน้ำ นั้น ถึงใคร ๆ จะเอาน้ำใส่ลงไปอีกสักเท่าใด ๆ ก็ดี น้ำในนั้นก็ย่อมไหลล้นออกไปจาก ภาษาณะ ไม่สามารถชังอยู่ได้ ฉะนั้นก็จิตที่เป็นอภัยากฤต ที่พระพุทธร่องค์มิได้ทรง พยการณไว้ว่าเป็นบุญเป็นบาปนั้น ก็ชื่อว่าบุญบาปไม่มี ถึงบุญบาปจักมีมาสักเท่าใด ๆ ก็ดี ก็ไม่สามารถจะติดค้างอยู่ได้ มีอุปไมยดังภาษาณะที่เต็มแล้วด้วยน้ำ ฉะนั้น

จิตที่เป็นอภัยากฤตนี้ก็ย่อมมีแต่ในพระอริยเจ้าจำพวกเดียวเท่านั้น หาได้มี แก่ปุถุชนไม่ ปุถุชนนั้นมีแต่จิตเป็นบุญเป็นบาปทั้งสองประการ จิตที่เป็นอภัยากฤต นั้นหาได้มีไม่ เพราะฉะนั้นจิตที่เป็นอภัยากฤตนั้น จึงมิได้บังเกิดแก่ปุถุชน

ท่านสกวาทิอาจารย์ได้ฟังก็ชอบใจ จึงไต่ถามต่อไปอีกว่า บุคคลผู้ใดมีแต่จิต ที่เป็นกุศล ส่วนอกุศลและอภัยากฤตไม่มี บุคคลผู้ใดมีแต่จิตที่เป็นอกุศล ส่วนกุศล และอภัยากฤตไม่มี บุคคลผู้ใดมีแต่จิตที่เป็นอภัยากฤต ส่วนกุศลและอกุศล ไม่มีเล่า ขอรับ?

ท่านปรวาทิอาจารย์จึงวิสัชนาว่า บุคคลที่มีจิตเป็นบาปเป็นอกุศลนั้น ก็ได้แก่นายพราน คิดแต่จะฆ่าเนื้อฆ่าปลาอยู่เป็นนิจ กุศลจิตและอภัยากฤตจิตนั้น ไม่บังเกิดมีแก่นายพรานเลย ดังนี้ บุคคลที่มีจิตเป็นบุญเป็นกุศลนั้น ได้แก่พระอริยสัมปยุช ท่านคิดแต่การบำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญเมตตาภาวนา สดับฟังพระธรรมเทศนา

เป็นนิจ อกุศลจิตและอัปยากฤตจิตก็ไม่บังเกิดมีแก่ท่านดังนี้ เพราะฉะนั้นจึงว่า จิตที่เป็นอัปยากฤตนี้ ย่อมบังเกิดมีแต่พระอรหันต์อย่างเดียว พระอรหันต์เมื่อเข้านิโรธสมบัติแล้ว จิตที่เป็นบุญเป็นบาปนั้นไม่บังเกิดมีแก่ท่าน ฉะนั้นนักปราชญ์ผู้มีปัญญา พึงสันนิษฐานเข้าใจตามนัยพระพุทธภาษิตอันวิจิตรพิสดาร อาตมาแก้ไขมาในปฐมมัตติกา บทที่ ๓ โดยสังเขปก็ยุติลงแต่เพียงนี้

๔. สุขายะ เวทะนายะ สัมปะยุตตา ธัมมา

ในลำดับนี้จักได้แสดงติกมาติกาบทที่ ๔ สืบต่อไป โดยพระบาลีว่า สุขายะ เวทะนายะ สัมปะยุตตา ธัมมา แปลว่าธรรมทั้งหลายซึ่งเป็นอารมณ์แห่งจิตอันสัมปยุตแล้วด้วยเวทนา เวทนาแปลว่าเสวยอารมณ์ สุขายะ แปลว่าเป็นสุข โดยความอธิบายว่า ธรรมทั้งหลายอันสัมปยุตแล้วด้วยความเสวยอารมณ์เป็นสุขนั้น คือ จักขุ โสตะ ฆานะ ชิวหา กาย ใจ ที่ได้สัมผัสรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ ก็ล้วนแต่เป็นที่รักที่เจริญใจ คือว่าไม่ยั้งใจให้เดือดร้อน มีแต่ความโสมนัสยินดี ในเมื่อสัมผัสมาถูกต้องกับทวาร มีจักขุทวารเป็นต้น เพราะฉะนั้นธรรมดวงนี้สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงได้ทรงตรัสว่า สุขายะ เวทะนายะ สัมปะยุตตา ธัมมา ฉะนี้

พระสกวาทิอาจารย์จึงขอความอุปมาอุปไมยต่อไปว่า ข้าแต่ท่านปรวาทิอาจารย์ ขอพระผู้เป็นเจ้าจงแสดงให้พิสดารอีกสักหน่อยเถิดพระเจ้าข้า

พระปรวาทิอาจารย์จึงวิสัชนาว่า คนหนาวได้ห่มผ้า คนร้อนได้อาบน้ำ คนหิวอาหารได้รับประทานอาหารบรรเทาเวทนาแก่ลงได้ และห้ามเวทนาใหม่ไม่ให้กำเริบขึ้นมาได้ ฉะนี้ ก็จักได้ชื่อว่าสัมผัสถูกต้องเวทนาที่เป็นสุข ถ้ามิฉะนั้นเปรียบเหมือนหนึ่งคนยากจนเข็ญใจ เมื่อได้ลาภ ยศ ฐานันดรอันใดอันหนึ่งแล้ว ก็ย่อมมีความชื่นชมยินดีเป็นกำลัง ดังนายควาญช้าง เดิมทีก็เป็นคนยากจนอนาถา ครั้นได้รับจ้างเขาเลี้ยงช้าง แล้วก็ได้รับประทานอาหารเข้าเียน ครั้นอยู่มาภายหลังก็ได้เสวยราชสมบัติเป็นบรมกษัตริย์ เสวยแต่เวทนาที่เป็นสุขฉะนั้น ถ้ามิฉะนั้นก็เปรียบเหมือนหนึ่งพระเจ้าสักกมณฑาตุราชกุมาร เมื่อเดิมทีนั้นก็เป็นคนยากจนเข็ญใจ จะแสวงหาอาหารบริโภคแต่ละมื้อนั้นก็ทั้งยาก จนที่สุดแม้แต่ผ้าจะนุ่งจะห่มก็ไม่มี มีแต่ทุ่งไผ่ ครั้นภายหลังก็ได้เป็นบรมจักรพรรดิ แสนที่จะมีความสุขสบายดังนี้

๕. ทุกขายะ เวทะนายะ สัมปะยุตตา ธัมมา

ในลำดับนี้จักได้วิชันนาแก้ไขในบทที่ ๕ สืบต่อไป โดยพระบาลีว่า *ทุกขายะ เวทะนายะ สัมปะยุตตา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันสัมปะยุตแล้วด้วยทุกขายะ เวทะนายะ นามธรรมที่ได้เสวยอารมณ์เป็นทุกข์โดยความอธิบายว่า ธรรมทั้งหลายที่ทรงไว้ซึ่งจิตของบุคคลที่มีความลำบากนั้นก็ได้แก่คนที่ยากจนเข็ญใจและคนที่มีโรคพยาธิเบียดเบียนต่างๆ และคนที่ต้องราชภัย โจรภัย อัคคีภัย อุทกภัย เป็นต้น เหล่านี้แลชื่อว่า *ทุกขายะ เวทะนายะ* เป็นทุกข์เวทนาอีกอย่างหนึ่ง คือทุกข์ของสัตว์ในนรก ทุกข์ของเปรต อสุรกาย ทุกข์ของสัตว์เดียรัจฉานกำเนิด ทุกข์ของสัตว์ที่จักเวียนว่ายตายเกิดต่อไป ดังนี้แลชื่อว่า ทุกขเวทนา

ท่านสกวาทิอาจารย์จึงถามขึ้นว่า บุคคลที่ได้เสวยทุกข์เวทนาอย่างที่ได้แสดงมานี้คือใคร ผู้ใดเป็นตัวอย่างชอบรับ โปรดได้อรรถาธิบายให้แจ่มแจ้ง ชอรับ?

ท่านปรวาทิอาจารย์จึงนำบุคคลยกขึ้นมาแสดงให้เห็นเป็นนิทศนอุทาหรณ์ว่า ยังมีสตรีผู้หนึ่งชื่อว่า นางสุปปวาสา เป็นมารดาของพระสวลีที่ทรงพระครรภ์อยู่ถึง ๗ ปี ๗ เดือน ๗ วัน ครั้นภายหลัง นางสุปปวาสา ผู้เป็นมารดานั้นจึงได้ชี้แจงแสดงเหตุให้ปรากฏว่า ตนประกอบไปด้วยความทุกข์เหลือที่จะอดทนพ้นที่จักพรรณนา เป็นต้นว่า ครรภ์นั้นได้ใหญ่เกินประมาณ จะนั่งก็เป็นทุกข์ จะนอนก็เป็นทุกข์ จะยืนก็เป็นทุกข์ จะเดินก็เป็นทุกข์ ดังนี้ เพราะฉะนั้นจึงได้ชื่อว่า *ทุกขเวทนา* ทุกข์นั้นแปลว่าลำบาก ลำบากนั้นแปลว่าความชั่ว ก็มาจากความชั่วที่ตัวเองกระทำไว้ไม่ดี เพราะเหตุนี้เองศัสตร์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงได้ทรงตรัสเทศนาว่า *สัพพะปา ปัสสะอะกะระณัง* ดังนี้ ก็เพื่อพระพุทธรประสงค์ไม่ให้สัตว์กระทำความบาป เพราะทรงพระกรุณาแก่สัตว์ จักไม่ให้ได้เสวยทุกข์เวทนา ด้วยทรงหวังพระหฤทัยว่าจักให้สัตว์ได้เสวยแต่สุขเวทนาอื่นๆ ขึ้นไปฉะนั้น

๖. อะทุกขะมะสุขายะ เวทะนายะ สัมปะยุตตา ธัมมา

เบื้องหน้าแต่จักได้แสดงในบทที่ ๖ ว่า *อะทุกขะมะสุขายะ เวทะนายะ สัมปะยุตตา ธัมมา* นี้ต่อไป ขอนี้แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันสัมปะยุตแล้วด้วยเวทนาที่ไม่มีสุข ไม่มีทุกข์ โดยความอธิบายว่า ทุกข์ก็อาศัยแก่เบญจขันธ์ทั้ง ๕ เมื่อได้ปฏิบัติวิปัสสนา

ภาวนา วิจารณ์ญาณเห็นเบญจขันธ์ทั้ง ๕ เป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตน หรือเห็นว่าเป็น
อย่างอื่น มิใช่เราและตัวตนของเราแล้ว อุปาทานก็ไม่เข้าไปใกล้ไปยึดถือปล่อยวางเฉย
เพราะฉะนั้นจึงว่า สุขทุกข์ไม่มีดังนี้ ส่วนอารมณ์นั้นเล่าก็มีอุเบกขา อุเบกขานั้น
แปลว่า เข้าไปเห็นเบญจขันธ์ทั้ง ๕ เบญจขันธ์ทั้ง ๕ ที่เกิดขึ้นแล้วย่อมดับสูญไป
สิ้นไป ส่วนความรู้ความเห็นนั้นก็ไม่วิวุ่นอยู่ด้วยเบญจขันธ์ทั้ง ๕ เพราะเหตุนี้จึงว่า
ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข ฉะนั้น

ท่านสกวาที่อาจารย์จึงถามสืบต่อไปอีกว่า อารมณ์ที่ไม่มีทุกข์ไม่มีสุขนั้นเป็น
อย่างไร เป็นโลกียหรือเป็นโลกุตระ หรือเป็นประการใด?

ท่านพระปรวาทที่อาจารย์จึงได้เฉลยวินิจฉัยว่า ความที่ว่าไม่มีทุกข์ไม่มีสุขนั้น
ที่เป็นโลกียก็มี ที่เป็นโลกุตระก็มี เปรียบเหมือนหนึ่งอารมณ์ที่ร้อนแล้ว แลมีความ
ปรารภณาจักให้พ้นร้อนไปหาเย็น แต่ยังไม่พ้นจะถึงความเย็นฉะนั้น

แล้วท่านปรวาทที่อาจารย์จึงย้อนถามท่านสกวาที่อาจารย์กลับคืนมาอีกว่า
ท่านสกวาที่อาจารย์จักมีความเห็นเป็นอย่างไร เมื่อได้ออกจากความร้อนแต่ยังไม่
ทันถึงความเย็น?

ท่านสกวาที่ข ตอบว่า อารมณ์นั้นร้อน

ท่านปรวาทที่อาจารย์จึงถามอีกว่า อารมณ์นั้นจากร้อนอย่างไร เมื่อได้หนีพ้น
ร้อนมาแล้ว?

พระสกวาที่ข จึงตอบว่า ถ้าพ้นอารมณ์ร้อนมาแล้ว อารมณ์นั้นก็เย็น

พระปรวาทที่ข จึงว่า จะเย็นได้อย่างไรเพราะยังไม่ถึงความเย็น?

พระสกวาที่ข จึงว่า ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว อารมณ์นั้นก็ไม่ใช่เย็นไม่ร้อน

พระปรวาทที่ข จึงอนุโลมคล้อยตามว่า นั้นแลธรรมที่สัมปยุตแล้วด้วยเวทนา
ที่ไม่ทุกข์ไม่สุข

ท่านสกวาที่อาจารย์ยังมีความวิมติกังขา คือ มีความสงสัย จึงได้ถามอีกว่า
ธรรมที่เป็นโลกียนั้นคือใคร ผู้ใดกระทำได้แล้ว ขอพระผู้เป็นเจ้าชี้บอกบุคคลที่เป็น

โลกียมาแสดงในที่นี้ เพื่อให้เห็นเป็นแบบอย่างสักเรื่องหนึ่ง พอเป็นเครื่องเตือนสติให้สิ้นความสงสัย?

ท่านปรวาทิช จึงนำบุคคลมาแสดงเพื่อให้เป็นนัยศุทธาพราหมณ์ว่า เอโก เกโร ยังมีพระมหาเถระองค์หนึ่ง ไปเจริญสมณธรรมอยู่ในอรัญราวป่า ท่านได้นั่งเจริญวิปัสสนา พิจารณาซึ่งสังขารธรรม คืออนิจจัง ความไม่เที่ยง ทุกขัง ความทนทุกข์ ยากลำบาก อนัตตา ความมิใช่ตัวเราและของเรา หรือตัวตนของเรา จนอารมณ์นั้นไม่มีทุกข์ไม่มีสุข แต่เฉย ๆ อยู่ตลอดเวลา ขณะนั้นยังมีเสือโคร่งใหญ่ตัวหนึ่ง เข้ามาคาบเอาพระมหาเถระองค์นั้นไปบริโภคเป็นภิกขาหาร เมื่อเดิมทีนั้นก็บริโภคตั้งแต่เท้าขึ้นไปจนถึงโคนเข่า พระผู้เป็นเจ้าก็ไม่สุขไม่ทุกข์ จิตของพระผู้เป็นเจ้านั้นก็ยังเป็นโลกียอยู่ คือท่านยังเป็นปุถุชนอยู่ ยังไม่ได้สำเร็จอะไร เมื่อเสือโคร่งใหญ่นั้นบริโภคถึงสะดือและท้องน้อย ท่านก็ยังไม่สำเร็จมรรคผลธรรมวิเศษอันใด อารมณ์ของท่านนั้นยังเฉย ๆ อยู่ ไม่เดือดร้อนหวั่นไหว ครั้นบริโภคถึงดวงสะดือของท่านแล้ว ท่านก็ได้สำเร็จจอร์หันต์พ้นกิเลสเป็นสมุจเฉตปหาน ดับขันธเข้าสู่ปรีติพพานในปากเสือโคร่งใหญ่นั้น ฉะนี้

อนึ่ง นักปราชญ์ผู้มีวิจารณ์ญาณพึงสันนิษฐานเข้าใจตามนัยพระพุทธานุชาต อันวิจิตรพิสดาร อาตมารับประทานวิสัชนามาในติกมติกถาบทที่ ๖ แต่พอสังขัตตโดยย่อพอสมควรแก่กาลเวลาเพียงเท่านี้

๗. วิปากา ธัมมา

ณ บัดนี้จักได้แก้ไขในติกมติกถาที่ ๗ ตามลำดับสืบไป โดยนัยพระบาลีว่า วิปากา ธัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็นสุขและทุกข์ต่าง ๆ กัน คือกรรมวิปากที่เป็นส่วนบุญนั้นเรียกว่า กุศลวิปาก ๑ กรรมวิปากที่เป็นส่วนบาปนั้นเรียกว่า อกุศลวิปาก ๑ ชันธวิปาก ๑ และปัญญาวิปาก ๑

กรรมวิปากนั้นเป็นผลจาก ๒ ประการ คือ อกุศลวิปาก ได้แก่ผลทุจริต ๓ คือ กายทุจริต ๑ วจีทุจริต ๑ มโนทุจริต ๑ ทุจริตทั้ง ๓ เหล่านี้เป็นฝ่ายอกุศลวิปาก กุศลวิปาก ได้แก่ผลสุจริต ๓ กายสุจริต ๑ วจีสสุจริต ๑ มโนสุจริต ๑ สุจริตทั้ง ๓ เหล่านี้ เป็นฝ่ายกุศลวิปาก เมื่อเสวยแล้วก็มีผลต่าง ๆ กัน

ทุจริตทั้ง ๓ นั้นได้แก่สัตว์ที่เสวยทุกข์ยากลำบากต่างๆ หลายอย่างหลายประการ เป็นต้นว่าให้โรคพยาธิเบียดเบียนมาก และให้เป็นคนยากจนเจ็บไข้ ไร้ทรัพย์อับปัญญาและยังสัตว์ให้ตกไปในอบายภูมิทั้ง ๔ ฉะนั้นชื่อว่ากุศลวิบากทั้ง ๔

ผลกรรมที่ ๒ คือสุจริตทั้ง ๓ นั้นได้แก่สัตว์ที่เสวยความสุขสนุกสนานสบายต่างๆ หลายอย่างหลายประการ เป็นต้นว่าให้ปราศจากโรคพยาธิและให้มั่งมีทรัพย์สมบัติ สมบูรณ์บริบูรณ์มาก และยังสัตว์ให้เสวยสมบัติในภพมาพจรสวรรค์เป็นต้น ฉะนั้นชื่อว่า กุศลวิบาก

ขันธวิบากนั้นคือยังร่างกายของสัตว์ให้ได้โทษ ลดน้อยถอยกำลังลงไป และให้ฟันหัก ผมหงอก เนื้อหนังเหี่ยวแห้ง หูตึง ตามืดมัวไป ทั้งสรีระร่างกายนั้นไซ้รื้อก็คดค่อมโน้มโค้งไปเบื้องหน้า ให้ทรมานกรรมด้วยโรคพยาธิต่างๆ ฉะนั้น จึงชื่อว่า ขันธวิบาก

ปัญญาวิบากนั้นยังสัตว์ให้รู้จักบาปรู้จักบุญ รู้จักคุณและโทษ ประโยชน์และมิใช่ประโยชน์ทั้งปวงตามความเป็นจริงได้ และให้มีปัญญาสามารถรู้จัก สัพพัญญูยธรรมที่เป็นโลกีย์และเป็นโลกุตระได้ ฉะนั้น จึงชื่อว่า ปัญญาวิบาก

ท่านพระสกลวาทีฯ ได้เสวนาการฟังธรรมบรรยายแล้วก็ชอบใจชื่นชมยินดียิ่งนัก จึงขอให้ท่านปรวาทีย ยกเอาบุคคลตัวอย่างต่อ เพื่อเป็นนิทศนัยอีก ๔ คน ว่ากุศลวิบากนั้นจักได้แก่บุคคลผู้ใด กุศลวิบากนั้นจักได้แก่บุคคลผู้ใด ขันธวิบากนั้นจักได้แก่บุคคลผู้ใด และปัญญาวิบากนั้นจักได้แก่บุคคลผู้ใด ขอรับ?

ท่านพระปรวาทียฯ จึงได้เฉลยตอบต่อไปว่า อกุศลวิบากนั้นได้แก่อุบาสกที่ถูกตัดค่อนั้นเอง กุศลวิบากนั้นก็ได้แก่ท้าวมหาชมพูบดีนั้นเอง ขันธวิบากนั้นก็ได้แก่พระปุตติคตติสสเถระนั้นเอง ปัญญาวิบากนั้นได้แก่พระจุฬปันถกนั้นเองฯ แก่ไขในติกมาติกาบทที่ ๗ โดยสังเขปก็ยุติไว้แต่เพียงนี้

๘. วิปากะธัมมะ ธัมมา

ในลำดับนี้จักได้แสดงติกมาติกาในบทที่ ๘ ว่าด้วย วิปากะธัมมะ ธัมมา สืบต่อไป โดยเนื้อความว่า ธรรมทั้งหลายอันเกิดแห่งวิบาก ได้แก่ เหตุและปัจจัย

เปรียบเหมือนหนึ่งต้นมะพร้าวที่ควรจะงอกออกมาจากผลมะพร้าวห้าว (แห้ง) ได้ และมีบุคคลนำไปปลูกไว้ในแผ่นดิน ต้นมะพร้าวนั้นก็งอกงาม เจริญใหญ่โต ขึ้นมาจนถึงแก่ตกจั่น แล้วก็กลายเป็นมะพร้าวอ่อนและมะพร้าวห้าว ต้นมะพร้าว ที่งอกงามเจริญขึ้นนั้นได้แก่เหตุ บุคคลที่นำไปปลูกลงไว้นั้นได้แก่ปัจจัย ผลมะพร้าวอ่อนและผลมะพร้าวห้าวที่ควรจะบริโภคนั้นได้แก่วิบาก

อีกนัยหนึ่งว่า อกุศลกรรมนั้นเปรียบเหมือนหนึ่งต้นไม้ที่มีพิษสง เมื่อมีผลสุก แล้วก็ให้โทษแก่บุคคลผู้บริโภคฉะนั้น กุศลวิบากนั้นเปรียบดุจหนึ่งต้นไม้ที่ไม่มีพิษสง เมื่อมีผลอันสุกแล้ว ก็ย่อมนำประโยชน์ให้สำเร็จแก่สัตว์ทั้งหลายทั่วไป โดยเหตุนี้ จึงว่า บาปเป็นเหตุ ทุกข์เป็นผล บุญเป็นเหตุ สุขเป็นผล ดังนี้

เพราะเหตุนี้เองคัมภีร์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงได้ทรงตรัสเทศนาไว้ว่า *วิปากะธัมมะ ธัมมา* ฉะนี โดยเนื้อความว่า ธรรมทั้งหลายที่เป็นเครื่องอุดหนุนของ ความสุขพิเศษ เปรียบเหมือนเครื่องบ่มผลไม้ทั้งปวง มีผลมะม่วงและกล้วยเป็นต้น อีกประการหนึ่ง ตัวอวิชชาแลเป็นวิบากธรรม เพราะสังขาร วิญญาณ นามรูป จะบังเกิดได้ ก็ต้องอาศัยอวิชชาเป็นเดิมเหตุ ถ้ามีฉะนี้ก็ต้องอาศัยแก้มูล ๖ คือ กุศลมูล ๓ และอกุศลมูล ๓ มูลทั้ง ๖ นี้เป็นเหตุให้บังเกิดบุญ เกิดบาป เพราะฉะนั้น จึงได้ชื่อว่า *วิปากะธัมมะ ธัมมา* ฉะนี

๙. เนวะวิปากะนะวิปากะธัมมะ ธัมมา

ในลำดับนี้จักได้แสดงในบทที่ ๙ ว่า *เนวะวิปากะนะวิปากะธัมมะ ธัมมา* นี้สืบต่อไป โดยเนื้อความว่า ธรรมทั้งหลายมิใช่เหตุ มิใช่วิบาก แปลว่าธรรมไม่มีวิบาก ไม่มีเหตุปัจจัยดังนี้ โดยความอธิบายว่า ธรรมที่ไม่มีทั้งเหตุทั้งผล เปรียบเหมือน บุคคลที่นอนหลับฝันไปว่า ได้บริโภคอาหารอันน่าสำราญใจ ครั้นตื่นขึ้นมาแล้ว อาหารและความอิ่มในฝันก็หายไปหมด อาหารนั้นได้แก่เหตุ ความอิ่มในอาหารนั้น ก็ได้แก่ผล บุคคลที่นอนหลับฝันไปนั้นก็ไต่แก่ธรรม คือ *เนวะวิปากะนะวิปากะธัมมะ ธัมมา* ฉะนี เมื่อตราบใดธรรมนั้นแสดงให้ตรงกับธรรมชื่อว่า *เนวะวิปากะนะวิปากะธัมมะ ธัมมา* ฉะนีก็คือพระนิพพานแล้ว เมื่อยังไม่ถึงพระนิพพานตราบใด ธรรมดวงนั้นก็ต้ออาศัยบุญและบาปที่สัตว์กระทำอยู่ ครั้นถึงพระนิพพานแล้ว บุญและ

บาปก็สูญไปหมด ดังมีพระบาลีปรากฏว่า *เอสะ ธัมโม สะนันตะโน* ธรรมดวงเดียว
นี้แลเป็นธรรมของเก่า เป็นธรรมเครื่องยินดีของสัตบุรุษทั้งหลาย มีพระพุทธเจ้า
เป็นประธาน หรือแปลอีกนัยหนึ่งว่า เป็นธรรมของพระอริยเจ้าทั้งหลายที่ท่านได้
ข้ามไปแล้วจากกิเลส ฉะนั้น

พระสกลวาทิช จึงถามขึ้นว่า ธรรมดวงเดียวนี้เป็นธรรมของพระอริยเจ้า
ทั้งหลาย มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ข้าพเจ้ามีความสนใจมานานแล้ว ข้าพเจ้าอยากจะ
เข้าใจโดยง่าย ๆ เพราะฉะนั้นขอความกรุณาให้ท่านปรวาทิช จงแสดงอุปมาอุปไมย
เพื่อให้เกิดสันนิษฐาน ณ กาลบัดนี้ด้วยเถิด ขอรับ?

พระปรวาทิช จงแสดงอุปมาว่า ธรรมดวงนี้เปรียบเสมือนหนึ่งบุคคลย้อม
ผ้าด้วยสีต่าง ๆ มีสีเหลือง ดำ แดง เป็นต้น บุคคลที่ย้อมผ้านั้นก็ได้แก่สังขารนั่นเอง
สีต่าง ๆ นั้นก็ได้แก่วิบากกรรม คือ ผลแห่งบุญและบาปนั่นเอง ผ้านั้นก็ได้แก่ธรรม
ชื่อว่า *เนวะวิปากะนะวิปากะธัมมะ ธัมมา* นี้เอง เมื่อบุคคลย้อมผ้าและสีต่าง ๆ
นั้นหายสูญไปจากผ้าแล้ว ผ้านั้นก็มีสีขาวบริสุทธิ์อย่างเดิม ปรชาญผู้มีวิจาร์ณญาณ
พึงสันนิษฐานเข้าใจตามนัยพระพุทธภาสิตอันวิจิตรพิสดาร ได้แสดงมาในติกมาติกา
บทที่ ๙ แต่โดยสังขิตตกถาไว้เพียงเท่านี้

๑๐. อุปาทินนุปาทานิยา ธัมมา

ในลำดับนี้จักได้แสดงติกมาติกาบทที่ ๑๐ สืบต่อไป ตามนัยพระบาลีว่า
อุปาทินนุปาทานิยา ธัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ทรงไว้ซึ่งธรรมชาติ
อันเป็นเครื่องกำหนดในอุปาทาน คือความเข้าไปถือเอาซึ่งรูป เวทนา สัญญา สังขาร
วิญญาณ ว่าเป็นของถาวรมั่นคง หลงว่าเป็นของดั่งาม ถือว่าเป็นของตนจริง ๆ
เพราะฉะนั้นจึงได้ถือว่าอุปาทานจักบังเกิดขึ้นได้ ก็อาศัยความไม่รู้จักกว่าเป็นโทษ
เห็นไปว่าเป็นคุณเป็นประโยชน์แก่ตน เพราะฉะนั้นจึงได้หลงรักใคร่พอใจ ชอบใจ
แต่อันที่จริงนั้น รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เหล่านี้ ย่อมให้โทษหลายอย่าง
หลายประการ โทษของรูปนั้นเป็นต้นว่า หนาวก็เป็นทุกข์ ร้อนก็เป็นทุกข์ อยาก
ข้าวอยากน้ำก็เป็นทุกข์

ถ้าจะอุปมาให้เห็นชัดแล้ว บุคคลที่ถือรูปว่าเป็นของของตนนั้น ย่อมหลงกระทำแต่บาปกรรม เพื่อนำมาบำรุงซึ่งรูปของตนและรูปของท่านผู้อื่น ครั้นตายไปแล้วก็ได้เสวยแต่ทุกข์เวทนาในอบายภูมิทั้ง ๔ มีนรกเป็นต้น ก็เพราะเหตุที่เขาถือว่ารูปเป็นของของตนนี้เอง อุปมาเหมือนเวทนาบุคคลที่งัดตายจะนั้น อีกประการหนึ่ง บุคคลที่ถือว่า เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นของของตนนั้น เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็มีใช้ของของตนเพราะเป็น *วิปริณามะธรรม* รู้ยกย้ายกลับกลายไปต่างๆ ก็ยังขึ้นยึดถือไว้ว่าเป็นของของตน เพราะฉะนั้น บุคคลที่ถือไว้ว่าเป็นของของตนนั้น ก็อยากให้มีแต่ความสุขสบาย ส่วนเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนั้น กลับกลายรำไป แต่บุคคลก็ยังขึ้นยึดถือเอาไว้ว่าเป็นของของตน เพราะฉะนั้นจึงได้ประสบแต่ความทุกข์ยากลำบากใจหลายอย่างหลายประการ เพราะอุปาทานเข้าไปยึดถือไว้ไม่วาง ฉะนั้น

๑๑. อะนุปาทินนุปาทานียา ธัมมา

จักได้แสดงในบทที่ ๑๑ สืบต่อไปว่า *อะนุปาทินนุปาทานียา ธัมมา* นั้นแปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็นเครื่องกำหนดถือเอาซึ่งอารมณ์ที่ไม่พึงถือเอา ดังนี้ โดยความอธิบายว่า โลกธรรมทั้ง ๘ คือ ลภ ยศ สรรเสริญ สุข ทั้ง ๔ เหล่านี้เป็นอริยมรรค ความเสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา และความทุกข์ ทั้ง ๔ เหล่านี้เป็นอนิยมรรค อารมณ์ทั้ง ๘ เหล่านี้เรียกว่าโลกธรรม เพราะโลกธรรมทั้ง ๘ นี้กระทำใจให้ขุ่นมัว วุ่นวายไป ไม่ใช่เครื่องระงับ และกระทำใจให้เดือดร้อนไปต่างๆ เพราะฉะนั้นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงได้ทรงตรัสไว้ว่า *อะนุปาทินนุปาทานียา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันไม่ควรเข้าไปถือเอาเป็นอารมณ์ ดังนี้ เพราะเหตุว่าโลกธรรมทั้ง ๘ เหล่านี้ เป็นเครื่องกังวลใจของหมู่สัตว์โลกทั้งปวง โดยความอธิบายว่า โลกธรรมทั้ง ๘ เหล่านี้เปรียบเหมือนกงจักรสำหรับดักสัตว์ให้หมุนเวียนไป ให้ได้เสวยทุกข์เวทนาต่างๆ ดังเปรตที่ต้องกงจักรตัดศีรษะ แต่สัตว์ทั้งหลายเห็นว่าโลกธรรมทั้ง ๘ เหล่านี้เป็นความสุข ก็เช่นเดียวกันกับโลกธรรมทั้ง ๘ ที่กระทำสัตว์ให้วุ่นวายเดือดร้อนไป เสวยแต่ความทุกข์เวทนา ดังนี้

๑๒. อะนุปาทินนานุปาทานิยา ธัมมา

ในบทที่ ๑๒ ว่า *อะนุปาทินนานุปาทานิยา ธัมมา* นั้นแปลว่า ธรรมทั้งหลาย อันเป็นเครื่องกำหนดถึงธรรมที่ควรพึงถือเอาและธรรมที่ไม่ควรพึงถือเอา ดังนี้ โดยความอธิบายว่า ธรรมที่ควรจะพึงถือเอานั้นก็คือ พระอริยมรรคทั้ง ๘ ประการ มีสัมมาทิฐิเป็นต้นนี้เอง ส่วนธรรมที่ไม่ควรพึงถือเอานั้นคือโลกธรรมทั้ง ๘ นั้นเอง โดยเนื้อความในพระบาลีว่า ไม่ถือซึ่งโลกธรรมทั้ง ๘ และถือเอาพระอริยมรรค ๘ เพราะฉะนั้นจึงได้ชื่อว่า *อะนุปาทินนานุปาทานิยา ธัมมา* ฉะนี้ แก้ไขมาในติกมาติกา บทที่ ๑๒ ก็ยุติแต่เพียงนี้

๑๓. สังกิลิฏฐะสังกิลิสิกา ธัมมา

จักได้แสดงในติกมาติกาที่ ๑๓ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *สังกิลิฏฐะสังกิลิสิกา ธัมมา* เป็นต้น แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็นเครื่องเศร้าหมองแห่งจิต ดังนี้ โดยความอธิบายว่า บุคคลบางจำพวกได้วิตกคิดไปถึงบุคคลที่ได้ฆ่าตน ที่ได้ลักของของตนไป ที่ได้กระทำล่วงเกินลูกเมียของตน ที่ได้หลอกลวงตน ดังนี้ เหตุ ๔ ประการนี้ย่อมเป็นเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตทั้งสิ้น เปรียบเหมือนหนึ่งตักแตนที่ยืนดิ้นไฟ ถูกร้อนเข้าจึงได้รู้ว่าเป็นทุกข์ เพราะฉะนั้นจึงได้สมกับพระบาลีว่า *สังกิลิฏฐะสังกิลิสิกาธัมมา* ฉะนี้ แต่เดิมที่นั้นจิตก็เศร้าหมองอยู่แล้ว ยังไปคิดเอาอารมณ์เศร้าหมองมาประสมกันด้วยจิตที่เศร้าหมองนั้นอีก จิตก็ยิ่งเศร้าหมองทวีขึ้นไป ฉะนี้ แสดงติกมาติกาในบทที่ ๑๓ มาพอสมควรแล้ว จึงขอยุติไว้แต่เพียงนี้

๑๔. อะสังกิลิฏฐะสังกิลิสิกา ธัมมา

จักได้แสดงติกมาติกาในบทที่ ๑๔ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *อะสังกิลิฏฐะสังกิลิสิกา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายที่ประกอบไปด้วยจิตอันเศร้าหมองแล้ว และไปคิดเอาแต่อารมณ์ที่ไม่เศร้าหมอง ดังนี้ โดยความอธิบายว่า บุคคลบางจำพวกที่มีจิตอันเศร้าหมองแล้ว แต่ได้คิดถึงคุณพระรัตนตรัยว่า พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ทั้ง ๓ รัตนะนี้ ถ้าใครได้นับถือแล้ว *อิจฉิตัง ปัตถิตัง* ผู้นั้นจะปรารถนาสิ่งใดก็สามารถให้สำเร็จได้ทุกประการ โดยความอุปมาว่า บุคคลที่ว่ายน้ำไป ย่อมคิดถึงแต่ศีล

ทาน การกุศลของตนให้เป็นอารมณ์ เปรียบเหมือนอุปพุทฺธเป็นนิทศนอุทาหรณ์ว่า อุปพุทฺธนั้นเดิมเป็นคนยากจนเชิฐใจ ทั้งประกอบไปด้วยโรคาพยาธินั้นก็มาก ทั้งทุกข์ยากลำบากเหลือที่จะประมาณ แต่เขาได้ยึดคุณพระรัตนตรัย คือ พระพุทฺธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณเป็นอารมณ์อยู่เป็นนิตย์ ครั้นภายหลังได้บริโภคนิธิญญสมบัติ สรรพโรคาพยาธิก็หายไปหมด เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *อะสังกิลิฐฐะสังกิลีเสกา อัมมา* ฉะนี้

๑๕. อะสังกิลิฐฐาสังกิลีเสกา อัมมา

จักได้แสดงติกมาติกาในบทที่ ๑๕ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *อะสังกิลิฐฐาสังกิลีเสกา อัมมา* ดังนี้ แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันทรงไว้ซึ่งจิตที่ไม่เศร้าหมอง ความคิดนึกก็คิดนึกในธรรมที่ไม่เศร้าหมอง ดังนี้ โดยความอธิบายว่า จิตที่เป็นกิริยาประกอบไปด้วยธรรม อันเป็นเครื่องถอนออกเสียซึ่งธรรมทั้งหลายอันเป็นเครื่องเศร้าหมองอยู่ในสันดาน เปรียบเหมือนหนึ่งทารกไม่มีความยินดีในกามคุณแต่ไปบรรพชา บรรพชาก็เป็นเครื่องกำจัดเสียจากกามคุณ เพราะฉะนั้นจึงสมกับบาลีว่า *อะสังกิลิฐฐาสังกิลีเสกา อัมมา* ซึ่งแปลว่า ธรรมก็ไม่เศร้าหมอง จิตก็ไม่เศร้าหมอง ความคิดนึกในธรรมารมณ์ก็ไม่เศร้าหมองฉะนี้ แกะไขในบทติกมาติกาที่ ๑๕ ก็ยุติแต่เพียงนี้

๑๖. สะวัตักกะสะวิจารณ์ อัมมา

ในลำดับนี้จักได้แสดงติกมาติกาในบทที่ ๑๖ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *สะวัตักกะสะวิจารณ์ อัมมา* เป็นต้น แปลว่า ธรรมทั้งหลายเป็นไปกับวิตกและวิจารณ์ วิตกและวิจารณ์ทั้ง ๒ นี้ โดยความอธิบายว่า บุคคลที่มีวิจารณ์ตรึงตรองไปต่าง ๆ นั้น เปรียบเหมือนหนึ่งพระโสตาบันท่านวิจารณ์ไปว่า ลักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สัสสพตปรามาสขาดไปแล้ว ไม่มีอยู่ในสันดานของเราแล้ว จะคิดเป็นประการใดหนอ จึงจะสละกามฉันทะ พยาบาท ได้ฉะนี้ ความตรึงตรองไปเช่นนี้เรียกชื่อว่า วิจารณ์แล้วท่านจึงวิตกไปว่า กามฉันทะ พยาบาท ก็ยังมีอยู่ในสันดานของเรา เราจะคิดเป็นประการใดหนอ เราจึงสละกามฉันทะ พยาบาท ไปได้ ฉะนี้

พระสกวาทิช จึงขออุปมาอุปไมยต่อไปอีกว่า ข้าแต่ท่านปรวาทิช ความซึ้งนี้ ข้าพเจ้ายังมีความสงสัยอยู่ เพราะฉะนั้นขอพระผู้เป็นเจ้าจงแสดงอุปมาอุปไมย อีกต่อไป

พระปรวาทิช จึงได้แสดงอุปมาอุปไมยว่า เปรียบเหมือนหนึ่งพ่อค้าลงทุน หากำไร การค้าขายนั้นมีการไรมากอยู่แล แต่ว่าวิตกไป กลัวบุคคลผู้อื่นจะมาแย่ง ซึ่งค้าขายจะนี้ ถ้ามีจะนั้นเปรียบเหมือนท่านทายก อุบาสก อุบาสิกาที่ได้โอกาส ถวายทานแก่พระภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน และพิจารณาทดลอง ของบริโภคเครื่องไทยทานของตนก็เห็นว่าดีแล้ว และคิดไปว่าพระท่านจะชอบ หมดทุกองค์ หรือว่าจะไม่ชอบบ้างเป็นประการใด คอยตรวจตราแลดู เพิ่มเติม เปรี้ยวหวานมันเค็มเป็นต้นอยู่อย่างนี้ ฉะนั้นแล เรียกว่าวิตกวิจารณ์ เพราะฉะนั้นจึง สมกับพระบาลีว่า *อะวิตักกะ วิจาระมัตตา อัมมา* ฉะนี้

๑๗. อะวิตักกะ วิจาระมัตตา อัมมา

ในบทที่ ๑๗ ว่า *อะวิตักกะ วิจาระมัตตา อัมมา* นั้นแปลว่า ธรรมทั้งหลาย อันเป็นเครื่องทรงไว้ซึ่งจิต มาตรฐานมีแต่วิจารณ์ วิตกไม่มี ดังนี้ โดยความอธิบายว่า บุคคลที่กระทำกุศลสุจริต จิตไม่วอกแวกหวั่นไหวแลคิดไปว่าเป็นบุญเป็นกุศลแล้วก็ กัมหนำกระทำไป มิได้เคลือบแคลงกินหน่วงเมื่อภายหลัง ดังบุคคลผู้ชำนาญในการ ดูเงิน ที่ดีก็ว่าดี ที่แดงก็ว่าแดง เพราะเชื่อมือเชื่อตาของตนฉะนั้น

พระสกวาทิช จึงถามขึ้นว่า บุคคลมีแต่วิจารณ์ไม่มีวิตกดังนี้ ข้าพเจ้ามีความสงสัยว่า เมื่อบุคคลไม่มีวิตก แล้วจะเอาวิจารณ์มาแต่ไหนเล่า ขอพระผู้เป็นเจ้า จงแสดงอุปมาอุปไมย เพื่อให้เกิดความเข้าใจอีกต่อไป?

พระปรวาทิช จึงได้แสดงอุปมาอุปไมยว่า บุคคลมีแต่วิจารณ์ วิตกไม่มีนั้น เปรียบเหมือนหนึ่งห้วปลีแห่งกล้วย เมื่อเดิมนั้นเป็นห้วปลีอยู่ กล้วยหามีไม่ เมื่อปลีนั้นกลายเป็นกล้วยแล้ว เจ้าของกล้วยก็ตัดเอาปลีไปเสีย กล้วยก็แก่ไปทุกวัน เขาก็เรียกว่ากล้วย เขาหาได้เรียกว่าห้วปลีไม่ ดังโลกวัหารที่พูดกันอยู่ว่า บุคคลผู้นั้น กระทำสิ่งใด ๆ ไม่ได้ตรึกตรอง กระทำตามความพอใจของตนดังนี้ เพราะฉะนั้น จึงสมกับพระบาลีว่า *อะวิตักกะ วิจาระมัตตา อัมมา* ฉะนี้

๑๘. อะวิตักกาวิจारा ธัมมา

ในบทที่ ๑๘ ว่า *อะวิตักกาวิจारा ธัมมา* นั้นแปลว่า ธรรมทั้งหลายที่ทรงไว้ซึ่งจิตอันไม่วิตกวิจารณ์ ดังนี้ โดยความอธิบายว่า บุคคลจำพวกหนึ่งจะกระทำสิ่งไรก็ไม่ไตร่ตรอง ไม่พิจารณา เมื่อเขาว่าดีก็ดีตาม มีแต่ความเชื่ออย่างเดียว

พระสกวาทิฯ จึงถามขึ้นว่า บุคคลที่ไม่มีวิตกวิจารณ์ มีแต่ความเชื่ออย่างเดียว นั่นคือใคร ผู้ใดเล่าเป็นตัวอย่าง?

พระปรวาทิฯ จึงนำบุคคลมาแสดงเพื่อเป็นนิกัสนอุทาหรณ์ว่า เมื่อพระอนันทะไปกระทำการกายคตาสติกรรมฐาน พิจารณาซึ่งอาการ ๓๒ เป็นอนุโลม ปฏิโลม ครั้นนั้นก็ยังไม่สำเร็จอาสวัคชัยไปได้เพราะวิตกไปถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเชื่อคำพยากรณ์ภากษิตที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า อาตมาจะได้สำเร็จอาสวัคชัยในวันนี้ ก็เหตุไฉนยังไม่สำเร็จเล่า อย่ากระนั้นเลยชะรอยว่า ความเพียรจะกล้าไป จำอาตมาจะพักผ่อนเอนกายเสียสักหน่อยเถิด พอคิดจะจำวัดเอนกายลง ก็หมดความวิจารณ์ถึงอาการ ๓๒ และหมดความวิตกถึงพระพุทธองค์ ก็ได้บรรลุอาสวัคชัย ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ปฏิสัมภิทาญาณ ด้วยมาตัดวิตกวิจารณ์ออกไปเสียได้ดังนี้ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *อะวิตักกาวิจारा ธัมมา* ซึ่งแปลว่า ธรรมอันหมดวิตกวิจารณ์จะนี้ นักปราชญ์ผู้มีวิจารณญาณก็พึงสันนิษฐานเข้าใจตามนัยพระพุทธภาษิตอันวิจิตรพิสดาร อาตมาแสดงติกมาติกาบทที่ ๑๘ แต่โดยสังเขปภาพพอเป็นธรรมสวนานิสงส์แต่เพียงนี้

๑๙. ปิติสหะคะตา ธัมมา

ณ บัดนี้ จะได้แสดงในติกมาติกาบทที่ ๑๙ เป็นปัญญานุสนธิสืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *ปิติสหะคะตา ธัมมา* เป็นต้น แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันร่วมมาด้วยปิติ ปิตินั้นมีลักษณะ ๕ ประการ คือ ขณิกาปิติ ๑ ขุททกาปิติ ๑ โอกกันติกาปิติ ๑ อุเพงคาปิติ ๑ ผรณาปิติ ๑ ขณิกาปิตินั้นบังเกิดเป็นขณะ เมื่อบังเกิดจุหนึ่งว่า สายฟ้าแลบ ขุททกาปิตินั้นบังเกิดน้อย เมื่อบังเกิดจุหนึ่งคลื่นกระทบฝั่ง โอกกันติกาปิตินั้น เมื่อบังเกิดขึ้นกระทำให้กายหวั่นไหว อุเพงคาปิตินั้น เมื่อบังเกิดขึ้นก็กระทำให้ขนพองสยองเกล้า แล้วกระทำให้กายลอยไปบนอากาศได้ ผรณาปิตินั้น เมื่อ

บังเกิดขึ้นก็ทำให้ซาบซ่านไปทั่วสรรพางค์กาย เปรียบเหมือนบุคคลที่ได้บริโภคโภชนาหารอันโอชะรสต่างๆ ฉะนั้น ปิตินั้นแปลว่าอิ่มใจ เป็นที่ยินดีของสัตว์ที่เป็นโลกวิสัยนี้ทั่วไป

พระสกวาทิช จึงถามขึ้นว่า ปิตินั้นแปลว่าอิ่ม บุคคลที่ได้บริโภคโภชนาหารอันโอชะรสต่างๆ ก็อิ่ม ได้ลาภที่ชอบใจก็อิ่ม จิตที่ฟุ้งซ่านไปก็อิ่ม จิตที่ระงับก็อิ่ม เรียกว่าปิติ ปิติในที่นี้จะว่าอิ่มด้วยอะไร?

พระปรวาทิช จึงวิสัชนาว่า ปิติในที่นี้แปลว่าอิ่ม เพราะมิได้มีความกังวลอีกต่อไป ดังบุคคลที่หิวอาหารจัด ก็เที่ยวแสวงหาอาหารตามชอบใจของตน ครั้นได้บริโภคอาหารอิ่มแล้ว ก็สิ้นความกังวล ไม่ต้องแสวงหาอีกต่อไป เปรียบเหมือนหนึ่งพระวักกกลิกขุ มีความหวังตั้งใจจะดูพระพุทธเจ้าให้อิ่มใจ เมื่อไม่ได้เห็นพระพุทธเจ้าก็มีความโทมัสเสียใจ ครั้นได้เห็นพระพุทธเจ้าแล้ว จิตใจที่โทมัสนั้นก็หายไป ความอึดอย่างนี้แลเรียกว่าปิติ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *ปิติสะหะคะตา อัมมา* ฉะนี้

๒๐. สุขะสะหะคะตา อัมมา

ในบทที่ ๒๐ ว่า *สุขะสะหะคะตา อัมมา* นั้นแปลว่า ธรรมทั้งหลายอันร่วมมาแล้วด้วยความสุข ความสุขนั้นมี ๔ ประการ คือ ความสุขกาย ๑ ความสุขที่ไม่มีโรคเบียดเบียน ๑ ความสุขใจที่ไม่เศร้าหมอง ๑ ความสุขที่สมเหตุที่คิด สมกิจที่กระทำ ๑ ยังมีความสุขอีกประเภทหนึ่งมีอยู่ ๔ ประการเช่นกันคือ สุขมีอายุยืน ๑ สุขมีรูปงาม ๑ สุขมีกำลังกาย มีกำลังทรัพย์ มีกำลังปัญญา ๑ สุขในความหมดเวรหมดกรรม ๑ เมื่อจะว่าย่อๆ ก็มีอยู่ ๒ ประการ คือ โลภียสุข ๑ โลกุตฺรสุข ๑

โดยความอธิบายว่า ความที่ไม่มีโรคภัยเบียดเบียนเรียกว่าความสบาย ความสบายเรียกว่า ความสุข สุขที่ประกอบไปด้วยกิเลสนั้นเรียกว่า โลภียสุข ความสุขที่ไม่มีกิเลสนั้นเรียกว่า โลกุตฺรสุข ความสุขทั้ง ๒ ประการนี้เมื่อจะอ้างบุคคลก็ได้แก่สุขสามเณร เมื่อเดิมทีนั้นก็เป็นคนยากจนเชิงญใจได้ถวายอาหารแด่พระปัจเจกพุทธเจ้าแล้ว แต่นั่นก็เป็นสุข สุขมาจนกระทั่งถึงศาสนาของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ทรงพระนามว่าสมณโคตม นี่เป็นเขตโลกียสุข ตั้งแต่วันได้บรรลุอาสวักขัยเป็นพระอรหันต์ ตัดกิเลสเป็นสมุจเฉตปหานนั้น เป็นเขตโลกุตระสุข สุขฺโต วิเวโก ความเจียบสัจจจากกิเลส ก็เป็นสุขประการหนึ่ง สุขฺโต พุทธฐานะมุปาโท ความบังเกิดของพระพุทธรเจ้าทั้งหลายในโลกนี้ก็เป็นสุขประการหนึ่ง สุขฺตา สัทธัมมะเทศนา การที่ได้ฟังพระสัทธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธรเจ้าก็เป็นสุขประการหนึ่ง สุขฺตา สังฆัสสะ สามัคคี การที่พร้อมเพรียงกันแห่งสงฆ์เป็นสุขประการหนึ่ง สะมาคคานัง ตะโป สุขฺโต การกระทำกิเลสให้เรวร้อน คือผ่อนผันบรรเทาให้เบาบางพ้นจากสันดานไปได้ ก็เป็นสุขประการหนึ่ง ความปฏิบัติความประพฤติเป็นไปในกายวิเวก จิตตวิเวก อุปวิเวก วิเวกทั้ง ๓ นี้แลเรียกรวมว่าความสุข เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า สุขะสะหะคะตา ธัมมา ฉะนี

๒๑. อุเบกขาสะหะคะตา ธัมมา

ในบทที่ ๒๑ ว่า อุเบกขาสะหะคะตา ธัมมา นั้น แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็นอารมณ์แห่งจิตที่เป็นอุเบกขา อุเบกขานั้นคือหมตปิตีแลหมตสุข จึงจัดเป็นอุเบกขาไว้ที่นี่ อุเบกขานี้ก็บังเกิดขึ้นแต่สุข สุขนั้นก็บังเกิดขึ้นแต่ปิตี ต่อเมื่อหมตปิตีแลหมตสุขแล้ว อุเบกขาจึงจะบังเกิดขึ้น โดยความอธิบายว่า หมตปิตีแลหมตสุขแล้วจึงจะเป็นอุเบกขา ถ้าปิตีและสุขยังมีอยู่แล้ว อุเบกขาก็ไม่บังเกิดขึ้นได้ อุเบกขาในที่นี้ประสงค์ความว่า ปิตีกับสุขทั้งสองบังเกิดขึ้นแล้วแลหายไป ถ้าปิตีและสุขทั้งสองยังมีอยู่ตราบไคก็ไม่จัดเป็นอุเบกขาได้ ถ้าปิตีและสุขทั้งสองไม่มีแต่เดิมมา อุเบกขาก็ไม่มีเหมือนกัน เพราะเหตุว่าไม่อาจมีอุเบกขาได้เอง เปรียบเหมือนหนึ่งแสงสว่างอันบังเกิดแต่เปลวไฟ ไฟจะบังเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยแก๊สเชื้อฟาง ฟางก็ได้แก่อปิตี เปลวไฟก็ได้แก่อุเบกขา แสงสว่างก็ได้แก่อุเบกขา

เพราะฉะนั้น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธะจึงได้ทรงประทานเทศนาว่า ปิตี สุข อุเบกขา เป็นลำดับกันมา เหมือนอย่างสุขทั้ง ๓ ประการ คือ สุขในมนุษย์ สุขในสวรรค์ และสุขในพระนิพพาน

สุขในมนุษย์ไม่เท่าสุขในสวรรค์ สุขในสวรรค์ไม่เท่าสุขในพระนิพพาน เช่นนี้ยังมีในเรื่องราวทำวมหาชมพูเป็นตัวอย่างว่า เมื่อเดิมที่ทำวมหาชมพุนั้นได้

เสวยสุขในสิริราชสมบัติในมนุษย์ แล้วไปยินดีในสวรรค์ว่าสุขยิ่งกว่าในมนุษย์ ครั้นได้เห็นสุขในพระนิพพานอันเป็นบรมสุขยิ่งกว่าสุขทั้งสองนั้นแล้ว ก็ทิ้งสุขทั้งสองนั้นเสีย

ความสุขทั้ง ๓ นั้น คือ มนุษย์ สวรรค์ และพระนิพพานนี้ ก็มีนัยเดียวกันกับธรรมทั้ง ๓ คือ ปิติ สุข อุเบกขา เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *อุเบกขา สะหะคะตา ธัมมา* ฉะนี แกไขมาในติกมาติกา บทที่ ๒๑ ก็ยุติลงแต่เพียงนี้

๒๒. ทัสสะเนนะ ปะหาตัพพา ธัมมา

ในลำดับนี้จะได้แสดงติกมาติกาในบทที่ ๒๒ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *ทัสสะเนนะ ปะหาตัพพา ธัมมา* เป็นต้น แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันบุคคลจะละกิเลสได้เพราะเหตุที่ได้เห็น ดังนี้ โดยความอธิบายว่า จิตที่ฟุ้งซ่านไปตามอารมณ์ต่าง ๆ นั้น ครั้นได้เห็นเข้าแล้ว ก็บังเกิดสังเวชสลดใจ จึงละกิเลสได้ เหมือนหนึ่งบัณฑิตสามเณร เมื่อได้เห็นผมของตัวแล้วก็บังเกิดปัญญาพิจารณาเป็นอสุภะ ว่าผมของเราไม่งาม ผมของผู้อื่นก็ไม่งามเหมือนกัน อรหัตผลก็บังเกิดปรากฏขึ้น ดังนี้

พระสกวาทิช จึงถามขึ้นว่า บุคคลที่ละกิเลสได้เพราะได้เห็นนั้น ก็เห็นอยู่ด้วยกันโดยมาก เหตุไฉนจึงละกิเลสไม่ได้ หรือการที่เห็นนั้นจะมีนัยต่างกันอย่างไร?

พระปรวาทิช จึงวิสัชนาว่า การเห็นนั้นมีนัยต่างกัน ที่เห็นให้เกิดกิเลสก็มี ที่เห็นให้ละกิเลสก็มี สุดแต่เหตุที่ได้เห็น ถ้าเห็นของที่งาม ที่ชอบใจ ก็ให้บังเกิดกิเลสได้ดังนี้ เพราะเหตุที่นั่นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธะจึงได้ทรงตรัสสั่งสอนพุทธบริษัทว่า *อะสุภานุปัตสสี วิหะระติ* ดังนี้ ก็เพื่อพระพุทธรูปจะประสงค์จะให้อยู่ด้วยความเห็นซึ่งอารมณ์อันไม่งาม เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *ทัสสะเนนะ ปะหาตัพพา ธัมมา* ฉะนี

๒๓. ภาวะนายะ ปะหาตัพพา ธัมมา

ในบทที่ ๒๓ ว่า *ภาวะนายะ ปะหาตัพพา ธัมมา* นั้น แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันบุคคลจะพึงละกิเลสได้เพราะการที่ภาวานานั้น ภาวนาก็มีอยู่ ๓ ประการ คือ บริกรรมภาวนาละกิเลสอย่างหยาบได้ ๑ อุปจารภาวนาละกิเลสอย่างกลางได้ ๑

อัปปนาภาวนาละกิเลสอย่างละเอียดได้ ๑ เมื่อจะขึ้นบุคคลที่ท่านละกิเลสให้หมดไป
แลยังธรรมวิเศษได้ ด้วยอำนาจแห่งภาวนา ๓ ประการนี้ ก็เป็นอเนกประการ เช่น
ภิกษุที่ได้เห็นฟันของสตรี หรือนางรูปนันทาที่ได้เห็นนิมิตที่งามยิ่งกว่ารูปของตน
หรือพระปัจเจกโพธิ์ทั้ง ๕๐๐ พระองค์ที่ได้เห็นดอกบัวร่วงลงจะนี้ เรียกว่าภาวนา
โดยความอธิบายว่า ปัญญาที่หยาบก็ละกิเลสอย่างหยาบได้ ปัญญาอย่างกลาง
ก็ละกิเลสอย่างกลางได้ ปัญญาอย่างละเอียดก็ละกิเลสอย่างละเอียดได้ ภาวนา
นั้นไซ้ประสงค์ความว่า ให้รู้จักดีชั่ว ละความชั่วให้หมดไป และกระทำคุณความดี
ให้บังเกิดขึ้นในตน ดังนี้ เรียกชื่อว่า ภาวนา เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า
ภาวนายะ ปะหาตัพพา ธัมมา ฉะนี้

๒๔. เนวะ ทัสสะเนนะ นะ ภาวนายะ ปะหาตัพพา ธัมมา

ในบทที่ ๒๔ ว่า *เนวะ ทัสสะเนนะ นะ ภาวนายะ ปะหาตัพพา ธัมมา* นั้น
แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันบุคคลจะพึงละกิเลสได้ด้วยเหตุที่ไม่ได้เห็นและไม่ใช้หนทาง
ภาวนานั้น โดยความอธิบายว่า ธรรมทั้งหลายที่ละกิเลสได้ด้วยนิสัย เปรียบเหมือน
ทุกลบัตติต เห็นก็ไม่ได้เห็น ภาวนาก็ไม่ได้เจริญ เป็นแต่กระทำความไม่ยินดี
ในกามคุณ ดูบุคคลผู้มีอารมณ์อันดี ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง เป็นแต่อยู่เฉยๆ อยู่
เพราะฉะนั้นจึงว่าเป็นไปตามนิสัย บุคคลที่จะละกิเลสได้ด้วยเหตุที่ไม่ได้เห็นและ
ไม่ได้ภาวนา เป็นแต่กระทำความไม่ยินดีในกามคุณเช่นกับทุกลบัตตินั้น ก็หาได้
โดยยากยิ่งนัก เพราะเหตุนี้จึงสมกับพระบาลีว่า *เนวะ ทัสสะเนนะ นะ ภาวนายะ*
ปะหาตัพพา ธัมมา ฉะนี้ ได้แก้ไขมาในติกมาติกาบทที่ ๒๔ ก็ยุติลงแต่เพียงเท่านั้น

๒๕. ทัสสะเนนะ ปะหาตัพพะเหตุกา ธัมมา

ในลำดับนี้จะได้แสดงติกมาติกาในบทที่ ๒๕ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า
ทัสสะเนนะ ปะหาตัพพะเหตุกา ธัมมา เป็นต้น แปลว่า ธรรมทั้งหลายมีเหตุแล้วจึง
ละกิเลสได้เพราะความเห็น ดังนี้ โดยความอธิบายว่า ธรรมทั้งหลายมีปัจจัยเกื้อกูล
อุดหนุนก่อน แล้วจึงละกิเลสได้ด้วยความเห็นนั้น ความเห็นนั้นก็มิอยู่ ๒ ประการ
คือ เห็นด้วยตาแล้วละกิเลสได้ก็มี เห็นด้วยปัญญาแล้วละกิเลสได้ก็มี

ความที่เห็นด้วยตาแล้วละกิเลสได้นั้น ก็ได้แก่บุคคลที่เห็นบุคคลอื่นเสีย ทุกขเวทนาต่าง ๆ แล้ว ก็บังเกิดความสังเวชสลดใจ กลัวแต่ภัยอันนั้นจะมาถึงตน ดังมีบุคคลเป็นนิทศานุภาพว่า ยังมีสตรีสองคนพี่น้องกัน ผู้พี่สาวนั้นก็มิสามีก่อน ครั้นมีกรรมถึงกำหนดตมสแล้ว ก็คลอดบุตร ได้ความลำบากเวทนาแสนสาหัส ถึงแก่กระทำกาลกิริยาตายไป น้องสาวได้เห็นพี่สาวถึงแก่ความตายดังนั้นก็บังเกิดความสังเวชสลดใจ จึงไม่มีสามีต่อไป กลัวแต่ภัยเช่นนั้นจะบังเกิดมีแก่ตน ฉะนั้น ก็จัดได้ชื่อว่า ละกิเลสได้เพราะความเห็นด้วยตา ดังวิสัยนามาจะนี้

ความที่เห็นด้วยปัญญาแล้วละกิเลสได้นั้น โดยเนื้อความว่า บุคคลที่เห็นนามและรูป โดยพระไตรลักษณ์จนเห็นว่า รูปและนามทั้ง ๒ ประการนี้ เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แล้วแลเบื่อหน่ายจากขันธทั้ง ๕ ดังนี้แลเรียกว่า ละกิเลสได้ด้วยปัญญา เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *ทัสสะเนนะ ปะหาตัพพะเหตุกา อัมมา* ฉะนี้

๒๖. ภาวะนายะ ปะหาตัพพะเหตุกา อัมมา

ในบทที่ ๒๖ ว่า *ภาวะนายะ ปะหาตัพพะเหตุกา อัมมา* นั้น แปลว่า ธรรมทั้งหลายที่มีปัจจัยเกื้อกูลอุดหนุนแก่ธรรมอันจะพึงละกิเลสได้ด้วยภาวนานั้น โดยความอธิบายว่า โลกียธรรมเป็นปัจจัยเกื้อกูลโลกุตรธรรม ศีลเป็นปัจจัยเกื้อกูลแก่สมาธิ ศีลก็ได้แก่ ความสำรวมกาย วาจา และความอดใจ สมาธิก็ได้แก่ภาวนา เพราะฉะนั้น ธรรมบทนี้จึงได้ชื่อว่า โลกียธรรม โลกียธรรมก็เป็นปัจจัยให้เกิดภาวนา ศีลมีอยู่ ๒ ประการ คือ โลกียศีล ๑ โลกุตรศีล ๑ ภาวนาก็มีอยู่ ๒ ประการ คือ โลกียภาวนา ๑ โลกุตรภาวนา ๑

โลกียศีลนั้นก็เป็นปัจจัยเกื้อกูลให้ได้แก่โลกียภาวนาเท่านั้น จะไปเกื้อกูลแก่โลกุตรภาวนานั้นไม่ได้ เพราะเหตุใด เพราะเหตุว่า โลกียศีลนั้นระงับได้เป็นคราว ๆ ครั้นภายหลังกิเลสก็เกิดขึ้นได้ เปรียบเหมือนหนึ่งศิลาทับหญ้า ธรรมด่าว่าศิลานับทับหญ้านั้น เมื่อศิลาทับอยู่ หญ้านั้นก็งอกขึ้นไม่ได้ ศิลานั้นก็ไม่ได้แก่ศิล หญ้านั้นก็ไม่ได้แก่กิเลส เมื่อบุคคลผู้ไม่ระงับรักษาองค์แห่งศีล และกระทำศีลให้ขาดไป กิเลสก็บังเกิดขึ้นได้อีกอย่างเดิม เปรียบเหมือนหนึ่งบุคคลที่ตัดต้นไม้ไว้ ตัดต้นแต่ไม่ตัดรากด้วยแล้ว นานไปฝนตกลงมาก็กลับงอกงามขึ้นอีก ฉะนั้นจึงว่า บุคคลรักษาโลกียศีลนั้น ไม่มี

ความปรารถนาที่จะตัดกิเลส มีแต่ความปรารถนาที่จะให้ได้บุญได้กุศลอย่างเดียว เปรียบเหมือนรากไม้เกาะเกี่ยวอยู่กับแผ่นดิน ครั้นได้น้ำฝนตกลงมาถูกต้องแล้ว ก็กลับงอกขึ้นมาได้อีก ฉะนั้นโลกียศีลก็มีอุปาทานเกี่ยวอยู่ กิเลสก็อาศัยอุปาทานบังเกิดขึ้นได้อยู่ เพราะเหตุนี้จึงสมกับพระบาลีว่า อุปาทานปัจจัยา ภโว เมื่อมีอุปาทานเป็นปัจจัยแล้ว ภพก็อาศัยบังเกิดขึ้นได้อยู่ เพราะฉะนั้นจึงว่าโลกียศีลนี้ กิเลสยังอาศัยบังเกิดขึ้นได้อยู่ ศีลอันนั้นแลชื่อว่า โลกียศีล ดังนี้

ในโลกุตระศีลนั้น โดยเนื้อความว่า ศีลอันใดไม่ยังกิเลสให้บังเกิดขึ้นได้ ศีลอันนั้นแลชื่อว่า โลกุตระศีล ดังนี้ โดยความอธิบายว่า โลกุตระศีลนั้นไม่ต้องสมათาน ไม่ต้องระวังรักษา กิเลสบังเกิดขึ้นไม่ได้ เปรียบเหมือนหนึ่งบุคคลที่ตัดต้นไม้แล้ว แลขุดถอนรากเสียจะนั้น ถึงฝนจะถูกต้องเป็นประการใดๆ ก็ดี ก็ไม่สามารถจะงอกงามขึ้นมาได้ ถ้ามีจะนั้นเปรียบเหมือนบุคคลที่ตัดยอดตาลและยอดมะพร้าว ธรรมชาติว่ายอดตาลและยอดมะพร้าวอันบุคคลตัดแล้วนั้น ก็ไม่สามารถจะงอกขึ้นได้ โลกุตระศีลก็มีอุปไมยเหมือนกันจะนั้น

บุคคลที่รักษาโลกุตระศีลนั้น เพราะมีปัญญาพิจารณาเห็นว่า ปัญจขันธ์แลสรรพธรรมทั้งปวงแต่ล้วนเป็นของอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นท่านจึงไม่ได้รักไม่ได้ชัง กิเลสก็บังเกิดขึ้นไม่ได้ กิเลสจะบังเกิดขึ้นได้นั้น ก็เพราะจิตที่รักที่ชังนี้เอง เมื่อจิตไม่รักไม่ชังแล้ว กิเลสก็จะบังเกิดขึ้นมาแต่ไหนเล่า อุปมาเหมือนหนึ่งไฟธรรมชาติว่าไฟจะเกิดขึ้นได้นั้น ก็ต้องอาศัยเชื้อมีอยู่ แต่ถ้าเชื้อไม่มีแล้ว ไฟก็เกิดขึ้นไม่ได้ ฉะนั้นโลกียศีลของพระอริยสรวรรพบุรุษทั้งหลายนั้นย่อมไม่มีเชื้อ คืออุปาทานที่แจ้งไปด้วยพระไตรลักษณ์ญาณนั้นอยู่ในจิตสันดานเป็นนิจนิรันดร เมื่อเชื้อคืออุปาทานไม่มีแล้ว กิเลสก็บังเกิดขึ้นไม่ได้ เหมือนหนึ่งเชื้อแห่งไฟจะนั้น

เพราะเหตุนี้จึงว่า โลกุตระศีลนั้นไม่ต้องสมათาน ไม่ต้องรักษา เป็นแต่ใช้ปัญญาดวงเดียวก็รู้กิเลสได้หมด เมื่อรู้กิเลสได้หมดแล้วก็เป็โลกุตระศีล ไม่ต้องสมათานรักษา โลกียภาวนานั้น เมื่อบังเกิดขึ้นแล้วก็หายไป ไม่ถาวรมันคงอยู่ได้เหมือนหนึ่งจิตที่เป็นเอกัคตาแล้ว ก็กลับมาเป็นวิตกวิจารณ์อีกต่อไปได้จะนั้น หรือเปรียบเหมือนหนึ่งบุคคลที่ขึ้นต้นไม้ ครั้นเก็บเอาผลได้แล้ว ก็กลับลงมากองไว้ใต้ต้นไม้ แล้วจึงขึ้นไปเก็บอีกจะนั้น ถ้ามีจะนั้นเปรียบเหมือนบุรุษที่ไปบวชในสำนัก

แห่งพระสารีบุตรแล้ว แลเรียนภาวนาได้สำเร็จฉณโลภิกขะไปได้ ครั้นภายหลังไปเห็นสตรี ก็มีจิตปฏิพัทธ์ยินดีชอบใจ อยากได้สตรีนั้นมาเป็นภรรยาของตน ภาวนานั้นก็เสื่อมหายไป ครั้นภายหลังไปประพติจรกรรม เขาจับตัวได้ ถึงแก่โทษประหารชีวิต พระสารีบุตรผู้เป็นอุปัชฌาย์ได้ทราบเหตุดังนั้นแล้ว จึงไปเตือนสติให้ภาวนา บุรุษนั้นก็ระลึกได้ จึงบริกรรมภาวนา ก็เหาะหนีรอดความตายมาได้ฉะนั้น เพราะเหตุนี้จึงว่า โภภิกขะภาวนานั้นไม่ถาวรมันคงอยู่ได้ เมื่อบังเกิดขึ้นแล้วก็สูญหายไป เพราะเป็นของไม่เที่ยง รู้กำเริบได้ ไม่เหมือนโลกุตระภาวนา โลกุตระภาวนานั้นเป็นของถาวรมันคงเที่ยงแท้ ไม่รู้แปรผันวิปริตกลับกลอกเหมือนหนึ่งโลภิกขะภาวนา

โลกุตระภาวนานั้น เปรียบเหมือนหนึ่งบุคคลที่ว่ายน้ำไปในที่น้ำพัดให้กลายกลับกลอกไปมา ครั้นถึงฝั่งปากแล้วก็พ้นจากน้ำไม่มีคลื่นฉะนั้น โดยความอธิบายว่าภาวนาให้บังเกิดขึ้นแล้วแลไม่หายไม่สูญไป ฉะนั้นแลชื่อว่าโลกุตระภาวนา โลกุตระภาวนานั้นอุปมาเหมือนบุคคลที่เข้าถ้ำจนค้ำมืด มีดินนั้นก็ให้แก่บุคคลที่แรกเจริญภาวนา บุคคลที่แรกเจริญภาวนานั้นก็ยังมีต่ออยู่ ครั้นภาวนาบังเกิดขึ้นแล้วก็มีแต่ความสว่างขึ้น ไม่มีมืดต่อไป บุรุษผู้เข้าป่าในเวลาค้ำมืดนั้น ครั้นแสงพระจันทร์ส่องสว่างลงมาแล้ว ย่อมได้แสงจันทร์เป็นที่ดำเนินไป บุรุษนั้นก็ได้เห็นพระจันทร์แล้ว บุรุษนั้นก็เดินไปสถานที่ใด ๆ จะให้พ้นพระจันทร์ไปนั้นไม่ได้ เมื่อบุรุษนั้นจะเดินไปสู่ประเทศที่ใด ๆ พระจันทร์ก็ตามไปในประเทศที่นั้น ๆ ฉะนั้นได้เจริญโลกุตระภาวนานั้น เมื่อโลกุตระภาวนาบังเกิดขึ้นแล้ว ก็ย่อมติดตามผู้นั้นไปจนตราบเท่าเข้าสู่พระนิพพานฉะนั้น เพราะเหตุนี้จึงสมกับพระบาลีว่า *ภาวนายะ ปะหาตัพพะเหตุกา อัมมา* ดังนี้

๒๗. เนวะ ทัสสะเนนะ นะ ภาวนายะ ปะหาตัพพะเหตุกา อัมมา

ในบทที่ ๒๗ ว่า *เนวะ ทัสสะเนนะ นะ ภาวนายะ ปะหาตัพพะเหตุกา อัมมา* นี้แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็นปัจจัยเกื้อกูลแก่ธรรมที่พึงละกิเลส เพราะเหตุที่ไม่ได้เห็นแลไม่ได้ภาวนานั้น ความอธิบายว่า ในเบื้องต้นที่หนึ่งนั้นว่าละกิเลสได้เพราะเห็น บทที่สองนั้นว่าละกิเลสได้เพราะภาวนา ดังนี้ ในบทที่สามนั้นว่าไม่ต้องเห็นไม่ต้องภาวนา ละกิเลสได้ด้วยภาวะของตนเอง เปรียบเหมือนหนึ่งต้นไม้

ที่มีผลเป็นต้น ธรรมดาว่าผลไม้เน้ บางทีหล่นลงเองก็มี บางทีหล่นด้วยพายุพัดก็มี บางทีหล่นด้วยคนสอยก็มี บางทีหล่นด้วยสัตว์ทั้งหลายมีค่างความเป็นต้น แต่พระธรรมบทนี้หล่นลง โดยสภาวะของตนเอง จะได้ลงด้วยคนสอยและลมพายุพัดและสัตว์จำพวกหนึ่งจำพวกใดกระทำหามิได้ เพราะฉะนั้นจึงได้ชื่อว่า *เนวะ ทัสสะเนนะ นะ ภาวะนายะ ปะหาตัพพะเหตุกา ธัมมา* ฉะนี้

พระสกวาทิฯ จึงถามขึ้นว่า ข้าแต่ท่านปรวาทิฯ ข้าพเจ้าเคยได้ยินได้ฟังมาว่า ท่านที่ได้สำเร็จมรรคผลธรรมวิเศษต่างๆ นั้น ก็เพราะได้เห็น ได้เจริญภาวนา ดังที่ท่านได้เห็นพองน้ำและพยับแดดเป็นฉะนี้ ในพระกรรมฐาน ๔๐ แลวิปัสสนา ๑๐ นั้นก็ดี ท่านแสดงไว้ว่าได้สำเร็จเพราะเหตุที่ได้เห็น และเหตุที่ได้เจริญภาวนา ดังนี้ ก็แลคำที่ท่านว่าไม่ต้องเห็นไม่ต้องภาวนานั้น ข้าพเจ้ามีความสงสัยเพราะไม่เคยได้ยินได้ฟัง เพราะฉะนั้น ขอพระปรวาทิฯ จงแสดงอรรถบุคคลพอเป็นตัวอย่าง เพื่อให้เกิดความเข้าใจอีกต่อไป

พระปรวาทิฯ จึงนำเอาเรื่องพระอานนท์มาแสดงเพื่อให้เป็นนิทศนอุทาหรณ์ว่า คุณก่อนท่านสกวาทยาจารย์ เมื่อพระอานนท์ตามเสด็จพระพุทธเจ้าไปถึงเมืองกุสินารา ครั้นนั้น พระอานนท์ได้ทราบว่ พระพุทธเจ้าจะเสด็จเข้าสู่พระนิพพาน ก็มีความเศร้าโศกาอาลัยไปต่างๆ พระองค์จึงทรงตรัสแก่พระอานนท์ว่า *มา โสจะยิ* คุณก่อนอานนท์ เธออย่าได้เศร้าโศกเสียใจไปเลย เมื่อเราผู้ตถาคตนิพพานไปแล้ว พระมหาอริยะกัสสปะจะยกพระวินัยสูตรต้นตอภีธรรมขึ้นสู่สังคายนา ในกาลครั้งนั้น ท่านจะได้บรรลูลอัสวัชยเป็นพระอรหันต์ดังนี้

ครั้นถึงวันประชุมสังคายนา พระสงฆ์ทั้งหลายจึงดักเตือนพระอานนท์ *เสวะสันนิบาโต* วันพรุ่งนี้แล้วพระสงฆ์จะประชุมกระทำสังคายนา *ตวัง เสโ* ตัวท่านยังเป็นเสขบุคคลอยู่ ท่านหาสมควรที่จะเข้าประชุมสันนิบาตไม่ *อัปปะมัตโต* โหติ ฉะนั้นท่านจงอย่าได้ประมาทเลย ดังนี้ เมื่อพระอานนท์ได้ฟังซึ่งคำแห่งสงฆ์ ดักเตือน ดังนั้น จึงเข้าไปสู่ที่สังคกระทำสมณธรรมปลงปัญญาลงความเห็นชัดว่า เราคงได้สำเร็จมรรคผลธรรมวิเศษพระอรหันต์เป็นแน่ พระองค์ทรงตรัสไว้แล้ว ไม่เป็นคำสอง ดังนี้ คุณก่อนท่านสกวาทิฯ พระอานนท์ก็ไม่ได้สำเร็จมรรคผลธรรมวิเศษอันใดเพราะเหตุที่ได้เห็นนั้น

ครั้งนั้นมาภายหลัง พระอานนท์ก็ได้เจริญกายคตาสติกรรมฐาน พิจารณาซึ่งอาการ ๓๒ โดยพระไตรลักษณ์ญาณ จนคิณย่นรุ่งพระอานนท์ก็ไม่ได้สำเร็จมรรคผลวิเศษอันใด เพราะเหตุนั้น พระอานนท์จึงวิตกไปว่า ก็เหตุใดหนอเราจึงไม่ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ *สังขาระสมัตโต* ชะรอยว่าเราจะทำความเพียรกล้าหนักไป จำเราจจะระงับสังขารเสียสักหน่อยให้สบาย แล้วจึงจะภาวนาใหม่ต่อไป ฉะนั้น พระอานนท์ก็ละความเห็นและภาวนานั้นแล้วจึงเอนกายลง พระเศียรยังไม่ถึงพระเขนย พระบาทยังไม่พ่นพื้น พระอานนท์ก็ได้บรรลุอาสวัคชัยเป็นพระอรหันต์ปฏิสัมภิทาในระหว่างอิริยาบถทั้ง ๔ นั้น โดยความอธิบายว่า พระอานนท์เป็นผู้เกื้อกูลแก่ธรรมอันจะพึงละกิเลสได้ด้วยเหตุที่ไม่ต้องเห็นไม่ต้องภาวนา ดังนี้ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *เนวะ ทัสสะเนนะ นะ ภาวะนายะ ปะหาตัพพะเหตุกา ธัมมา* ฉะนี้ ปรากฏผู้มีวิจาร์ณญาณก็พึงสันนิษฐานเข้าใจตามนัยพุทธภาษิตอันวิจิตรพิสดาร อาตมา รับประทานวิสัชนามาในติกมาติกาที่ ๒๗ นี้โดยสังเขปเถิด ก็ยุติลงเพียงนี้

๒๘. อาจะยะคามิโน ธัมมา

ในลำดับนี้จะได้แสดงในติกมาติกาที่ ๒๘ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *อาจะยะคามิโน ธัมมา* เป็นต้น แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็นเหตุจะยังสัตว์ให้ได้เสวยความสุข เพราะการสร้างสมซึ่งบุญนั้น ธรรมด่าว่าบุคคลไปสู่หนทางอันไกลก็ต้องอาศัยสะสมเสบียงอาหารให้เพียงพอบริบูรณ์ก่อน จึงจะมีความสุขความสบายในหนทางฉะนั้น หรือเปรียบเหมือนหนึ่งแม่ทัพที่จะยกพลนิยาศเข้าสู่ยุทธสงครามก็ต้องตระเตรียมเสบียงอาหารและเครื่องศาสตราวุธให้เพียงพอบริบูรณ์ก่อน จึงจะยกเข้าสู่ยุทธสงครามนั้นได้ ฉะนั้นใดก็ดี บุคคลที่จะได้ประสบซึ่งความสุขนั้นก็ต้องอาศัยสะสมซึ่งการบุญการกุศลเหมือนกัน ดังมีในราชเทวตาสังยุตพุทธภาษิตว่า *สุโข ปุญญัสสะ อุจจะโย* เมื่อบุคคลผู้ใดสะสมซึ่งบุญ บุญนั้นก็จะเป็นนามาซึ่งความสุข เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *อาจะยะคามิโน ธัมมา* ฉะนี้

๒๙. อะปะจะยะคามิโน ธัมมา

ในบทที่ ๒๙ ว่า *อะปะจะยะคามิโน ธัมมา* นั้น แปลความว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็นเหตุจะยังสัตว์ให้ได้เสวยซึ่งความทุกข์ เพราะไม่ได้สั่งสมขึ้นซึ่งการบุญ

การกุศล โดยความอธิบายว่า บุคคลจะถึงซึ่งความทุกข์ยากลำบากเจ็บไข้เพราะไม่มีเครื่องใช้สอยต่าง ๆ มีเงินทองฟุ้งห่มเป็นต้นนั้น ก็เพราะไม่ได้สั่งสมการบุญ การกุศล เปรียบเหมือนหนึ่งคนยากจนอนาถาเที่ยวขอรานทานท่านผู้อื่นเลี้ยงอัตภาพ บางวันก็ได้ บางวันก็ไม่ได้ วันที่ขอเขาไม่ได้นั้นแลมากกว่าวันที่ได้ เพราะของของตนไม่มีจึงต้องถึงซึ่งความลำบากดังนี้ ดังมีบุคคลเป็นนิกคอนุทาหรณ์ว่า ยังมีเศรษฐีผู้หนึ่งชื่อ อานันทเศรษฐี ผู้นี้ไม่ได้กระทำการบุญให้ทานแก่ใคร ๆ ครั้นตายไปก็ได้บังเกิดในครรภ์จันทาล ตั้งแต่ทารกนั้นมาปฏิสนธิการตั้งครรภ์ขึ้นมา ก็กระทำให้บิดามารดาทั้งสองถึงแก่ความยาก เที่ยวขอรานทานเขาได้โดยลำบาก ครั้นคลอดออกมาพอรู้เดินได้แล้ว มารดาบิดาพาไปเที่ยวขอราน ทานก็เลยไม่ได้สิ่งอันใดมา ถ้าไม่พาไป ไปแต่ตนผู้เดียว ก็ได้มาพอเป็นยาปรมัตต์เลี้ยงกันไป เพราะเหตุนี้มารดาจึงพาไปปล่อยทิ้งเสียให้ไกลพ้นจากบ้านของตนแล้ว ก็เที่ยวขอรานทานเขากินได้โดยความสะดวกดี

ฝ่ายทารกนั้นก็เที่ยวขอรานทานเขาไป เมื่อทารกทั้งหลายได้เห็นแล้ว ก็พากันไล่ทุบตีให้ถึงแก่ความตาย แล้วจึงพากันเอาไปโยนทิ้งไว้เหนือกองหยากเยื่อในที่แห่งหนึ่ง เพลาเช้าวันนั้น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธะเสด็จไปโคจรภิกขาจาร บิณฑบาต ครั้นได้ทอดพระเนตรเห็นทารกนั้นนอนตายอยู่บนกองหยากเยื่อนั้นแล้ว จึงทรงตรัสแก่พระอานนท์ว่า ดูก่อนอานนท์ ทารกที่นอนตายอยู่บนกองหยากเยื่อนี้ ก็คืออานันทเศรษฐีนั่นเอง เพราะตนไม่ได้บำเพ็ญกุศลไว้ จึงต้องถึงซึ่งความทุกข์ยากลำบากเห็นสภาวะปานฉะนี้ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *อะปะจะยะคามิโน ธัมมา* ฉะนี้

๓๐. เนวจะยะคามิโน นาปะจะยะคามิโน ธัมมา

ในบทที่ ๓๐ นั้นมีพระบาลีว่า *เนวจะยะคามิโน นาปะจะยะคามิโน ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็นเหตุจะยังสัตว์ให้ได้ถึงซึ่งความสุข ด้วยการสะสมก็ไม่ใช่ ด้วยการไม่สะสมก็ไม่ใช่ โดยความอธิบายว่า สะสมแต่การบุญ ไม่สะสมการบาป แต่ธรรมบทนี้แปลว่าไม่ใช่บุญไม่ใช่บาป เปรียบเหมือนหนึ่งคนนอนหลับไม่สุขไม่ทุกข์ฉะนั้น ถ้ามีฉะนั้นก็เปรียบเหมือนคนที่หนีร้อนไปหาเย็น หนีร้อนออกไปพ้นจากร้อนแล้วแต่ยังไม่ทันถึงความเย็น ยังอยู่ในระหว่างกลาง ๆ ฉะนี้ เมื่อจะชี้บุคคลเป็นนิกคอนุทาหรณ์แล้ว ก็ได้แก่พระมหาเถรที่บอกแก่นายช่างแก้วมณีว่า โทษยัง

มีแก่บุคคลในโลกจะนี้ เพราะตัวของท่านนั้นไม่สุขไม่ทุกข์ ท่านอยู่ในระหว่างกลาง ไม่ร้อนไม่เย็น โดยเหตุนี้ก็ย่อมพิสดารอยู่ในคัมภีร์พระธรรมบทนี้ แล้วนำมาแสดงในที่นี้แต่โดยสังเขปภาให้สมกับพระบาลีว่า *เนวจะยะคามิโน นาปะจะยะคามิโน ัมมา* ฉะนี้

๓๑. เสกขา ัมมา

เบื้องหน้าแต่นี้จะได้แสดงในติกมาติกาที่ ๓๑ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *เสกขา ัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายที่จำจะต้องศึกษาดังนี้ ธรรมที่จำจะต้องศึกษานั้นมีอยู่ ๓ ประการ คือ อธิศีลสิกขา ๑ อธิจิตตสิกขา ๑ อธิปัญญาสิกขา ๑ เป็นธรรม ๓ ประการฉะนี้

พระสกวาทิช จึงถามขึ้นว่า ธรรมทั้ง ๓ ประการนี้จะต้องศึกษาอย่างไรจึงจะเรียกว่า อธิศีล อธิจิต อธิปัญญาได้ พระปรวาทิช จึงวิสัชนาว่า ในสิกขาทั้ง ๓ นั้น ก็คือ ศีลกล้า ศีลยิ่ง ๑ ศึกษาให้จิตยิ่ง ๑ ศึกษาให้ปัญญายิ่ง ๑ โดยความอธิบายว่า ศีลนั้นก็มิได้อยู่ ๓ สถาน คือ ศีลอย่างต่ำ ๑ ศีลอย่างกลาง ๑ ศีลอย่างยิ่ง ๑ ผู้รักษาศีลนั้น บางคนก็เปล่งอุบายวาจาว่าจะรักษาศีล ไม่กระทำความบาปด้วยกายวาจา ครั้นบาปมาถึงแก่ตนเข้าแล้ว ก็ไม่มีเจตนาจะรักษาศีลนั้นไว้ได้ ขึ้นกระทำความบาปไปด้วยกายวาจา ดังนี้ เรียกชื่อว่าศีลอย่างต่ำ บุคคลผู้รักษาศีลนั้นบางคนก็ตั้งเจตนาไว้ว่าจะรักษาศีล ไม่กระทำความบาปด้วยกายวาจา ครั้นบาปมาถึงแก่ตนเข้าแล้ว ก็คิดว่า เรารักษาศีล ไม่ควรกระทำความบาปด้วยกายวาจา ดังนี้ เรียกชื่อว่าศีลอย่างกลาง บุคคลผู้รักษาศีลนั้นบางคนก็รักษาพร้อมด้วยกายวาจา ไม่กระทำความบาปจริง ๆ จนเห็นพระอริยสัจธรรมทั้ง ๔ ดังนี้ เรียกชื่อว่าศีลอย่างยิ่ง อีกประการหนึ่ง บุคคลที่เป็น สัตบุรุษมารักษาศีล ๕ ได้บริสุทธิ์ดีแล้วก็ยังไม่พอแก่ศรัทธา จึงรักษาศีล ๘ ให้ยิ่งขึ้นไป ครั้นรักษาศีล ๘ ได้บริสุทธิ์ดีแล้วก็ยังไม่พอแก่ศรัทธา ละเพศฆราวาส ออกบรรพชาเป็นสามเณรรักษาศีล ๑๐ ให้ยิ่งขึ้นไป จนได้อุปสมบทเป็นภิกษุรักษาศีล ๒๒๗ ดังนี้ เรียกว่าศึกษาในศีลชื่อ *อธิศีลสิกขา*

พระสกวาทิช จึงขออุปมากับพระปรวาทิช อีกต่อไป พระปรวาทิช จึงได้อุปมาต่อไปว่า ธรรมดาว่าบุคคลที่ปลูกต้นไม้หวังผลแล้ว ก็ย่อมระวังรักษา หมั่นรดน้ำ

พรวนดิน ไม่ให้ต้นไม้เหี่ยวแห้งตายไป คอยระวังรักษาอยู่ทุกทิวาราตรีมิได้ขาด จนต้นไม้ขึ้นงอกงามเจริญขึ้น มีดอกออกผลสมความประสงค์ของตนฉันใดก็ดี บุคคลผู้มีวิริยเจตนามารักษาศีลหวังต่อความสุขแล้วนั้น ก็ย่อมตั้งเจตนารักษาไม่ให้ อุปกิเลสเข้ามาท่วมทับศีลได้ และยังศีลของตนให้บริบูรณ์ยิ่ง ๆ ขึ้นไป เหมือนบุคคลที่ปลูกต้นไม้ฉะนั้น

เบื้องต้นนี้จะได้แก้ไขในอธิจิตตสิกขาต่อไป บุคคลที่จะกระทำจิตให้ยิ่งนั้น ก็พึงคิดว่าเราจะให้ทานตามได้ตามมี ครั้นเห็นทานมีผลแล้ว ก็พึงคิดว่าเราจะรักษาศีลต่อไป ครั้นเห็นศีลมีผลมากกว่าทานแล้ว ก็พึงคิดว่าเราจะเจริญภาวนาต่อไป ครั้นเห็นภาวนามีผลมากกว่าทานศีลแล้ว ก็พึงคิดว่าเราจะฟังพระธรรมเทศนาต่อไป ครั้นเห็นอานิสงส์ในการฟังพระธรรมเทศนานั้นว่ามีผลมากยิ่งขึ้นกว่าทาน ศีล ภาวนานั้นแล้ว ก็อุตสาหะฟังพระธรรมเทศนาโดยเคารพ ด้วยหวังตั้งจิตว่าจะรับเอาข้ออันเป็นแก่นสาร ดังนี้เรียกว่าศึกษาให้จิตยิ่ง ชื่อว่า อธิจิตตสิกขา

เบื้องต้นนี้จะได้แก้ไขในอธิปัญญาสิกขาสืบต่อไป บุคคลผู้กระทำปัญญาให้ยิ่งนั้น ก็พึงให้รู้จักบำเพ็ญทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา แลสดับฟังพระธรรมเทศนาเหมือนอย่างอริศีล อธิจิตจะนั้น โดยความอธิบายว่า ปัญญาที่เป็นสามัญลักษณ์ คือรู้ว่าสังขารธรรมเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา สามัญปัญญานี้แลเรียกว่า พระปริยัติ เมื่อรู้จักพระปริยัติโดยลักษณะสามัญจะนี้แล้ว ก็บังเกิด นิพพิทาญาณ หยิ่งรู้ยิ่งเห็นในทางปฏิบัติ ว่าปฏิบัตินั้นยิ่งกว่าพระปริยัติ คือความเบื่อหน่ายในสังขารธรรมทั้งปวง เมื่อรู้ว่าจิตของตนมีความเบื่อหน่ายแล้ว ก็ได้รู้ว่าการปฏิบัติอย่างนี้ เป็นความปฏิบัติยิ่งกว่าพระปริยัติ ปัญญาเป็นนิพพิทาญาณนี้แลเรียกว่าปฏิบัติ เมื่อมากำหนดรู้จักปฏิบัติโดยมีนิพพิทาญาณจะนี้แล้ว ก็บังเกิด มุญจิกุภยตาญาณ หยิ่งรู้ยิ่งเห็นในทางปฏิเวธ ชื่อว่า อธิปัญญาสิกขา เพราะฉะนั้น จึงสมกับพระบาลีว่า เสกขา ธัมมา จะนี้

๓๒. อะเสกขา ธัมมา

เบื้องต้นนี้จะได้แสดงในติกมาติกาที่ ๓๒ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า อะเสกขา ธัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันไม่ศึกษา โดยความอธิบายว่า ธรรม

ที่ไม่ศึกษานั้น ก็ได้แก่ความเกียจคร้านกระทำในอธิศีล อธิจิต อธิปัญญา นั้น เลื่อมทชุดไปทุกทิวาราตรีกาล เปรียบปานประหนึ่งว่า บุคคลปลูกต้นไม้หวังผล แลเป็นคนเกียจคร้าน ไม่หมั่นระวังรักษา รดน้ำพรวนดิน แล้วต้นไม้นั้นก็มิแต่ เคร่าโคกเหี่ยวแห้งตายไป เปรียบสัตว์ในอบายภูมิทั้ง ๔ สัตว์ในอบายภูมิทั้ง ๔ นั้น เมื่อเดิมทีก็เป็นมนุษย์นี้เอง แต่เป็นมนุษย์ที่ปราศจากศีล สมาธิ ปัญญา ที่ดีชอบ จึงต้องทนทุกข์เวทนาเห็นสภาวะปานนี้ เพราะอะไรเป็นเดิมเหตุ ก็เพราะ ความที่ไม่ศึกษาในศีล สมาธิ ปัญญา นี้เอง

พระสกวาทิช จึงถามขึ้นว่า การที่ไม่ศึกษานั้นจะมีโทษอย่างไร จะได้แก่ บุคคลจำพวกใด?

พระปรวาทิช จึงวิสัชนาแก้ว่า บุคคลผู้มีความประมาท เกียจคร้าน ไม่ศึกษา ในหนทางศีล สมาธิ ปัญญา และไม่แสวงหาซึ่งความสุขแก่ตนนั้น ย่อมมีโทษมาก หลายประการ เปรียบเหมือนหนึ่งบุคคล ๒ จำพวก เดินทางไกลกันดารด้วยน้ำ จำพวกหนึ่งเกียจคร้านไม่เพียรเดินไป จำพวกหนึ่งมีมานะเพียรเดินไป ครั้นเดินไป ๆ ก็ให้กระหายน้ำเป็นกำลัง คนเกียจคร้านนั้นจึงบอกกับเพื่อนกันว่า เราเห็นจะเดินไป ไม่ไหว ชี้เกียจเต็มทีแล้ว เพื่อนที่มีมานะจึงตักเตือนขึ้นว่า ท่านจงอุตสาหะเดินไป อีกสักหน่อย ก็จะพบต้นมะขามป้อม กินแก้กระหายน้ำ ถัดต้นมะขามป้อมนั้นไป ก็จะพบต้นมะเฟือง ถัดต้นมะเฟืองนั้นไปก็จะพบสระน้ำ ได้อาบกินตามความ สบายใจ คนเกียจคร้านนั้นจึงบอกว่า เราเดินไปไม่ไหว เราอดน้ำมาสามวันแล้ว เพราะฉะนั้น เราจะเข้าอาศัยพักอยู่ในสถานที่นี้ พวกที่มีมานะไม่เกียจคร้านอุตสาหะ เดินไป ก็ถึงต้นมะขามป้อม ได้กินผลมะขามป้อมแล้วก็มีกำลังเดินต่อไป ก็ได้ถึง ต้นมะเฟือง ได้กินผลมะเฟืองก็มีกำลังเดินต่อไป ก็ได้บรรลุถึงสระน้ำ ก็ได้อาบได้กิน โดยความสบายใจ จนได้บรรลุความสุขสันต์ภิรมย์ สมดังมโนประสงค์ของตน บุคคลเกียจคร้านนั้นก็ถึงแก่ความตายในสถานที่นั้น

เพราะเหตุนี้จึงว่า บุคคลที่ไม่ศึกษาย่อมประกอบไปด้วยโทษคือความ ตาย เกิดอยู่ในสังสารทุกข์ ไม่มีกำหนดชาติ ทั้งกันดารลำบากเดือดร้อนต่าง ๆ จะนี้ ดั่งมีนัยพระพุทธปฏิภาณว่า *อิธะ ตัปปะติ อิธะ โมทะติ เปจจะโมทะติ* โดยเนื้อความ ว่า บุคคลจะได้รับความเดือดร้อนในโลกนี้แล้ว มีหน้าเข้าไปเดือดร้อนในอบายภูมิทั้ง ๔ อีกนั้น ก็เพราะตนไม่ได้บำเพ็ญกุศลสุจริตไว้ และไม่ได้ศึกษาในศีล สมาธิ ปัญญา

ให้เป็นที่พักแ่ก่ตอนในกาลก่อน เพราะฉะนั้นจึงได้ประสบแต่อนิฏฐารมณ์ คือความเดือดร้อนทั้งในอิโลก (โลกนี้) และปรโลก (โลกหน้า) ฉะนั้นบุคคลที่ไม่เดือดร้อนย่อมมีแต่ความชื่นชมในโลกนี้แล้ว มิหนำซ้ำไปชื่นชมในปรโลกอีกนั้น ก็เพราะท่านได้บำเพ็ญสุจริตไว้ แลได้ศึกษา ศิล สมาธิ ปัญญา ไว้ให้เป็นที่พักแ่ก่ตอนแต่ในกาลก่อน เพราะฉะนั้นท่านจึงได้ประสบแต่อิฏฐารมณ์ คือความชื่นชมยินดีทั้งในอิโลกและปรโลกจะนี้

๓๓. เนวะเสกขา นาเสกขา ธัมมา

เบื้องหน้าแต่นี้จะได้แสดงในบทที่ ๓๓ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *เนวะเสกขา นาเสกขา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายจะศึกษาก็ไม่ใช่ จะไม่ศึกษาก็ไม่ใช่ โดยความอธิบายว่า ไม่ต้องศึกษาก็ได้สำเร็จ เป็นขึ้นได้เองตามภูมิที่ ดังมีบุคคลเป็นนิทศนอุทาหรณ์ว่า พระศรีธำตราชกุมารไม่ต้องศึกษาก็สำเร็จวิชาการได้หมด ไม่ว่าสรรพวิชาสิ่งใด ๆ ก็ได้สำเร็จได้ทุกประการ ฉะนั้น ถ้ามีฉนั้นเปรียบเหตุต้นไม่ไม่มีคนปลูก ขึ้นเอง แต่ไม่ขึ้นทั่วไป เฉพาะขึ้นได้แต่ดินที่อันควร ฉนั้นใดก็ดี มรรคผลธรรมวิเศษจะบังเกิดขึ้นได้ฉนั้น ก็ต้องอาศัยภูมิอันควร มีกิเลสก็ไม่บังเกิด ไม่มีกิเลสก็ไม่บังเกิด เฉพาะบังเกิดขึ้นได้แต่ท่านที่มีบารมีแก่กล้า ฉนั้น โดยเนื้อความว่าธรรมในที่นี้ ประสงค์บุคคลที่มีอุปนิสัยเคยได้กระทำมาแต่ในกาลก่อน เพราะเหตุฉนั้นจึงแปลว่าศึกษาก็ไม่ใช่ ไม่ศึกษาก็ไม่ใช่ ฉนั้น ดังมีบุคคลเป็นนิทศนตัวอย่าง เมื่อพระกุมารกัสสปะได้ฟังพยากรณ์ภาษิต ๑๕ ข้อ ซึ่งมีในธัมมิกปัญหาสูตรนั้น ก็อุตสาหะทรงจำไว้ได้แม่นยำ บริกรรมภาวนามาล้านกาลนานแล้ว ก็ยังไม่ได้สำเร็จมรรคผลอันใด ครั้นมาภายหลัง ท้าวมหาพรหมจึงมาถามปัญหาฉนั้นแก่กุมารกัสสปะ กุมารกัสสปะจึงนำปัญหานั้นไปทูลถามพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจึงทรงพยากรณ์ภาษิตปัญหา ๑๕ ข้อตั้งแต่ต้นจนอวสานที่สุด พระกุมารกัสสปะก็ได้สำเร็จพระอรหันต์ปฏิสัมภิทาปรากฏในพุทธศาสนาดังนี้ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *เนวะเสกขา นาเสกขา ธัมมา* ฉนั้น

๓๔. ปะริตตา ธัมมา

ในลำดับนี้จะได้แก้ไขในติกมาติกาบทที่ ๓๔ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *ปะริตตา ธัมมา* แปลว่า ธรรมมีประมาณน้อย โดยความอธิบายว่า บุคคลผู้มีสติปัญญา

น้อยจะเจริญธรรมที่มากก็ไม่ได้ ไม่เป็นผลสำเร็จ พาให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญใจ ดั่งมีในชาดกว่า พระจุฬปัณณกมีสติปัญญาน้อย ไปเรียนวิชาอยู่ในสำนักแห่งทิศาปาโมกข์ อาจารย์ ก็ทำอะไรไม่ได้ จำได้แต่ *พะณฺเฐลิต พะณฺเฐลิต กิงกะระณหา พะณฺเฐลิต อะหังปิตัง ชานามิ ชานามิ* เท่านั้น ก็ยังเกิดผลให้สำเร็จได้และเป็นนิสัยติดตามมา ครั้นถึงศาสนาของสมเด็จพระพุทธรองค์ทรงพระนามว่าสมณโคดม โดยความหวังตั้งจิตก็ได้ไปบวชอยู่ในสำนักแห่งมหาปัณณกผู้เป็นพี่ชาย จะเล่าเรียนอะไรก็ไม่ได้ ให้บังเกิดความเดือดร้อนรำคาญใจ จึงหนีไปสู่สำนักพระพุทธเจ้า โดยความหวังตั้งใจว่าจะลาสิกขา ครั้นไปถึงสำนักพระพุทธเจ้าแล้ว พระองค์ก็ได้ทรงทราบด้วยพระปัญญาญาณว่า จะได้สำเร็จแก่พระอรหันต์ปฏิสัมภิทาญาณแต่ธรรมมีประมาณน้อย เพราะฉะนั้นพระองค์จึงผูกพระคาถาให้เจริญปริกรรม ๑๐ อีกชื่อว่า *ระโซ หะระณัง ระซัง หะระติ* ดังนี้ พระจุฬปัณณกก็จำได้ อุตสาหะเจริญปริกรรมไป ก็เป็นผลให้สำเร็จพระอรหันต์ได้ เพราะธรรมมีประมาณน้อย และมีนิสัยน้อยพอควรแก่อารมณ์ ฉะนั้น อีกประการหนึ่ง เมื่อจะได้สำเร็จนั้นก็เพราะจิตที่น้อยลงๆ ธรรมที่น้อยนั้น ก็เฉพาะมีอารมณ์น้อยลงๆ เหมือนกัน เปรียบเหมือนสุนัขและพยัญชนะที่มีรสอันอร่อยดี ถึงจะมีน้อยก็เป็นทีบริโภคมีกำลัง เพราะรสนั้นถูกต้องกันกับอหยาศัยของผู้ที่บริโภค เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *ปะริตตา ธัมมา* ฉะนี้

๓๕. มะหัคคะตา ธัมมา

ในบทที่ ๓๕ นั้น พระบาลีว่า *มะหัคคะตา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเลิศใหญ่ โดยความอธิบายว่า ธรรมที่พระองค์ทรงตรัสเทศนาเป็นอุทเทสวาระนั้น ชื่อว่าธรรมอันเลิศ ครั้นพระองค์ทรงจำแนกออกไปให้มากเป็นนิทเทสวาระนั้น ชื่อว่าธรรมอันมาก เพราะฉะนั้นจึงได้แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเลิศใหญ่ ฉะนี้ เพราะเหตุว่าพระองค์ทรงอธิบายให้มากออกไปตามวิสัยของบุคคลผู้มีปฏิสัมภิทาญาณ เช่น อย่างพระสารีบุตรได้ฟังแต่พระคาถาบทหนึ่งว่า *เย ธัมมา เหตุปภะวา* เท่านั้น ก็ได้ตรัสรู้แทงตลอดไปได้ถึง ๑,๐๐๐ นัย และทะลุไปในพระอริยสัจทั้ง ๔ ฉะนี้ เพราะสติปัญญาของท่านมาก เป็นวิสัยของพระอัครสาวกเบื้องขวา เพราะฉะนั้นจึงจะสามารถจะตรัสรู้แทงตลอดถึงมหัคคตธรรมนั้นได้ มหัคคตธรรมกับปริตตธรรมเป็นของคู่กัน เพราะมีธรรมน้อยก่อนแล้วบังเกิดธรรมมาก เช่นพระจุฬปัณณกได้เรียนคาถาว่า

ระโห ะระณัง ระชัง ะระระติ และพระสารีบุตรได้ฟังคาถาว่า *เย ธัมมา เหตุปภะวา* เท่านั้น แล้วก็สามารถตรัสรู้แทงตลอดไปในธรรมที่มากนั้นได้ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *มะหัคคะตา ธัมมา ฉะนี*

๓๖. อัปปะมาณา ธัมมา

ในบทที่ ๓๖ นั้น พระบาลีว่า *อัปปะมาณา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้นั้นไม่มีประมาณ ญาณปัญญาที่พระองค์ทรงตรัสรู้ธรรมนั้น ก็ไม่มีประมาณ เมื่อจะมีอุปมาเหมือนอย่างพระพุทธเจ้า แลพระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันตชีนาสพทั้งหลายที่ล่วงไปแล้วนั้น แลยังจะมาในเบื้องหน้านั้น ก็ประมาณไม่ได้ ฉะนั้นก็ดี ธรรมที่แสดงมาทั้งนี้ก็มีอุปมาเหมือนกันฉะนั้น ที่ท่านประมาณไว้ว่าแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ดังนี้ ก็ประมาณได้โดยสังขิตตัญญ เพราะเหตุว่าธรรมทั้งหลายที่ได้แสดงมา ตั้งแต่กุสลาเป็นต้นเหล่านี้ เมื่อจะแจกออกไปแต่บทใดบทหนึ่ง ก็ไม่มีที่จะจบลงไปได้ ที่ได้แสดงมาทั้งนี้แต่โดยสังขิตตัญญ พอควรแก่ความเข้าใจ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธะทรงตรัสเทศนาเป็นอุเทศสวาระแต่โดยย่อๆ ฉะนี ก็กำหนดได้ถึงสี่หมื่นสองพันพระธรรมขันธ์ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *อัปปะมาณา ธัมมา ฉะนี*

๓๗. ประติตารัมมะณา ธัมมา

ในบทที่ ๓๗ นั้น พระบาลีว่า *ประติตารัมมะณา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายมีอารมณ์น้อย โดยความอธิบายว่า ธรรมทั้งหลายกระทำความยินดีให้น้อยลง หรือกระทำความยินดีให้หมดไป ไม่มีอารมณ์คือว่าอารมณ์ฟุ้งซ่านดังนี้

พระสกวาทิฯ จึงถามขึ้นว่า ธรรมทั้งหลายอย่างไรที่กระทำให้อารมณ์น้อยลง ไม่กระทำให้อารมณ์ฟุ้งซ่านไป ขอท่านจงได้แสดงเพื่อให้เกิดความเลื่อมใสต่อไป ณ กาลบัดนี้

พระปรวาทิฯ จึงวิสัชนาว่า มรณธรรมนี้แลเป็นธรรมที่ยังอารมณ์ให้น้อยลง แลไม่กระทำให้อารมณ์ให้ฟุ้งซ่านไป อารมณ์จะฟุ้งซ่านไปก็เพราะเหตุที่ได้เห็นรูป ฟังเสียง เป็นต้น เพราะฉะนั้นอารมณ์จึงฟุ้งซ่านไป เมื่อบุคคลผู้ใดมีธรรมเป็น

อารมณ์อยู่ในสันดานแล้ว บุคคลผู้นั้นก็มีความยินดีน้อย จัดได้ชื่อเป็นผู้ไม่ประมาท และมีอารมณ์อันน้อยลง เป็นผู้ไม่ประมาทมัวเมาไปในอารมณ์ต่าง ๆ ฉะนั้น ดังมีใน พระอัปมาทธรรมที่พระองค์ทรงตรัสถามภิกษุบริษัทว่า ท่านทั้งหลายคิดถึง มรณธรรมวันละเท่าใด ภิกษุองค์หนึ่งจึงทูลว่า ข้าพระองค์คิดถึงความตายในเวลา เมื่อไปบิณฑบาตว่า เรายังไม่ทันจะกลับจากบิณฑบาต ก็จะตายเสียในระหว่างที่เดิน ไปบิณฑบาต ฉะนั้น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธะก็ทรงตรัสติเตียนว่า ยังมีความประมาท อยู่ ฉะนั้น ภิกษุองค์หนึ่งจึงทูลว่า ข้าพระองค์คิดถึงมรณธรรมในเวลาเมื่อจะฉันจึงเห็นว่า เรายังไม่ทันจะกลืนอาหารลงไปในลำคอ ก็จะตายเสียในระหว่างกำลังที่จะกลืน คำอาหารลงไปดังนี้ สมเด็จพระพุทธองค์ก็ทรงตรัสติเตียนว่า ยังมีความประมาท มากอยู่ ฉะนั้น ภิกษุองค์หนึ่งจึงทูลว่า ข้าพระองค์คิดถึงมรณธรรมตามลมอัสสาสะ ปัสสาสะว่า เราหายใจออกไปแล้วไม่หายใจกลับเข้ามา ก็จะตายเสียในระหว่าง ลมอัสสาสะปัสสาสะนั้น ดังนี้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธะก็ทรงตรัสสรรเสริญว่า ดูก่อน ภิกษุผู้เห็นภัยในชาติ ถ้าท่านปรารถนาจะยังความยินดีให้น้อยลง ก็จงมโนการ กำหนดถึงมรณธรรมตามลมอัสสาสะปัสสาสะนี้เถิด ก็จะบังเกิดความสังเวชตลอดใจ ได้ศรัทธาความเชื่อมั่นในพระคุณรัตนะทั้ง ๓ ประการ อันเป็นเครื่องป้องกัน สรรพภัยทั้งปวง อันจะบังเกิดมีมาถึงแก่ท่านทั้งหลาย ทั้งภายในแลภายนอก

ดูก่อนภิกษุทั้งหลายผู้เห็นภัยในชาติ เมื่อพระโยคาวจรเจ้าทั้งหลายองค์ใด มาระลึกถึงมรณธรรมอยู่เป็นนิตย์อย่างนี้แล้ว พระโยคาวจรเจ้าองค์นั้นก็ชื่อว่า เป็นผู้ไม่ประมาท และกระทำอารมณ์ให้น้อยลง ดังนี้ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *ปริตตารัมมะณา ธัมมา* ฉะนั้น

๓๘. มะหัคคะตารัมมะณา ธัมมา

ในบทที่ ๓๘ นั้น โดยพระบาลีว่า *มะหัคคะตารัมมะณา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายมีอารมณ์มาก ยังอารมณ์ให้พุ่งชันมากดังนี้ โดยความอธิบายว่า ความยินดีในรูปก็มีมาก ความยินดีในเสียงก็มีมาก ความยินดีในกลิ่นก็มีมาก ความ ยินดีในรสก็มีมาก ความยินดีในสัมผัสก็มีมาก ความยินดีในธรรมก็มีมาก เมื่อบุคคล ผู้ใดมีความยินดีมากในรูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปะ ธรรมารมณ์เหล่านี้แล้ว บุคคล ผู้นั้นก็ชื่อว่า เป็นผู้ที่มีอารมณ์มาก ฉะนั้น

พระสกวาทิฯ จึงถามขึ้นว่า บุคคลมีความยินดีมากในกามคุณทั้ง ๕ จะมีโทษอย่างไร จะได้แก่บุคคลผู้ใด?

พระปรวาทิฯ จึงวิสัชนาว่า บุคคลมากไปด้วยกามคุณทั้ง ๕ นั้น ย่อมมีโทษเมื่อภายหลัง ดังมีบุคคลเป็นนิกัศนุทาหรณ์ว่า พระบรมโพธิสัตว์ของเราได้เสวยพระชาติเป็นพระเจ้าสักกมโณธราช ในกาลครั้งนั้นมีความปรารถนาจะเรียนวิชาให้สำเร็จ ด้วยหวังพระทัยว่าจะหานางแก้ว ครั้นได้นางแก้วตามความประสงค์แล้วก็ปรารถนาเป็นพระบรมจักรพรรดิราชสืบต่อไป ครั้นได้เป็นพระบรมจักรพรรดิราชดังความประสงค์แล้ว ก็ปรารถนาเป็นใหญ่กว่ามนุษย์ในทวีปทั้งสี่สืบต่อไป ครั้นได้เป็นใหญ่กว่ามนุษย์ในทวีปทั้งสี่สมความประสงค์แล้ว ก็ปรารถนาเป็นใหญ่กว่าเทวดาต่อไป ครั้นได้เป็นใหญ่กว่าเทวดาลำเร็จดังความประสงค์แล้ว ก็ปรารถนาเป็นใหญ่กว่าพระอินทร์ต่อไป แต่ไม่สมความประสงค์ กลับตกลงมาจากสวรรค์ดังนี้ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า มะหัคคะตารัมมะณา ธัมมา ดังนี้

๓๙. อัปปะมาณารัมมะณา ธัมมา

ในลำดับนี้จะได้แสดงในบทที่ ๓๙ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า อัปปะมาณารัมมะณา ธัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายมีอารมณ์ไม่มีประมาณ กระทำความยินดีมากไม่มีสิ้นสุด โดยความอธิบายว่า จิตของปุถุชนนั้น อารมณ์ไม่มีประมาณ ยินดีในโลกไม่มีประมาณ ยินดีในยศไม่มีประมาณ ยินดีในความสรรเสริญก็ไม่มีประมาณ ยินดีในความสุขก็ไม่มีประมาณ เพราะฉะนั้นจึงได้ทรงตรัสว่า อัปปะมาณารัมมะณา ธัมมา ฉะนี เมื่อจะชี้ตัวอย่างให้เป็นพยาน ก็ได้แก่นิทานสุนัขจิ้งจอกที่ลักมณฑของพราหมณ์ไป ก็ปรารถนาเป็นใหญ่กว่าสัตว์ในป่าหิมพานต์ ครั้นได้สำเร็จดังความประสงค์ของตนแล้ว ก็ปรารถนาจะเป็นใหญ่กว่ามนุษย์ ก็หาได้สำเร็จดังความปรารถนานั้นไม่ เพราะตนเป็นสัตว์เดียรัจฉานไม่รู้จักประมาณตน จนแก้วหูแตกตายไปฉะนั้น เพราะฉะนั้นจึงว่าจิตของปุถุชนไม่มีประมาณ สมกับพระบาลีว่า อัปปะมาณารัมมะณา ธัมมา ฉะนี แก่ไขมาในติกมัทติกถาบทที่ ๓๙ ก็ยุติลงแต่เพียงนี้

๔๐. หีนา ธัมมา

ในลำดับนี้จะได้แสดงในติกมาติกาบทที่ ๔๐ ต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *หีนา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายยังอารมณ์ให้เลวต่ำช้า โดยความอธิบายว่า กามคุณทั้ง ๕ เป็นธรรมอย่างต่ำ กระทำให้สัตว์เลวทรามต่ำช้า สมดังพระบาลีว่า *หีโน คัมโม ไปกุชชะนิโก อะนะริโย* แปลว่า ความประกอบในความสุข *หีโน* เป็นธรรมอันต่ำช้า เลวทราม *คัมโม* เป็นธรรมของชาวบ้าน *ไปกุชชะนิโก* เป็นธรรมของปฤชชน *อะนะริโย* ไม่ใช่ธรรมของพระอริยเจ้า ดังนี้ โดยความอธิบายว่า กามคุณทั้ง ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ เหล่านี้ เมื่อบุคคลผู้ใดประพฤติให้เป็นไปมากอยู่ในจิตสันดานแล้ว ก็กระทำให้บุคคลผู้นั้นตกต่ำอยู่ในโลก คือกระทำให้เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพทั้งสามไม่มีกำหนดชาติ ไม่สามารถจะยกตนให้พ้นจากสังสารทุกข์นี้ได้ เพราะเป็นโลกียธรรม ยังสัตว์ให้หมุนเวียนไปต่างๆ ไม่อาจจะยังตนให้พ้นจากสังสารทุกข์นี้ได้ ดังบุรุษที่มีจิตปฏิพัทธ์รักใคร่ในภรรยาซึ่งเป็นชู้กับบุรุษผู้เป็นน้องชาย ครั้นน้องชายฆ่าให้ตายแล้วก็ไปบังเกิดเป็นงูเหลือม ครั้นตายจากงูเหลือมแล้วก็ไปบังเกิดเป็นสุนัข ครั้นตายจากสุนัขแล้วก็ไปบังเกิดเป็นโค เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในเรือนแห่งภรณานัน เพราะโทษแห่งกามคุณ ด้วยเหตุฉะนั้นจึงเรียกชื่อว่า *หีนาธรรม* เป็นธรรมอันพระอริยเจ้าทั้งหลาย อันมีสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธะเป็นประธาน ไม่ได้สรรเสริญว่าเป็นธรรมอันประเสริฐ ดังนี้ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *หีนา ธัมมา* ฉะนี้

๔๑. มัชฌิมา ธัมมา

ในบทที่ ๔๑ นั้นมีพระบาลีว่า *มัชฌิมา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายมีอารมณ์เป็นอย่างกลาง ไม่ดีไม่ชั่ว ไม่ร้อนไม่เย็น โดยความอธิบายว่า อารมณ์นั้นดีก็ไม่ได้ ชั่วก็ไม่ได้ เลวก็ไม่เลว ประณีตก็ไม่ประณีต เป็นกลางๆ อยู่ เพราะฉะนั้น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธะจึงได้ทรงตรัสว่า เป็นหนทางแห่งอริยมรรคทั้ง ๘ มีสัมมาทิฐิ เป็นต้น ถ้าจะว่าเป็นอุเบกขาก็ได้อยู่ เพราะอารมณ์นั้นไม่ยินดียินร้าย เปรียบเหมือนเรือข้ามฟากออกจากท่าแล้ว แต่ยังไม่ทันถึงฝั่ง อยู่แต่ในระหว่าง ธรรมที่ชื่อว่า *มัชฌิมา* นั้นก็ได้แก่อารมณ์ที่ออกจากทุกข์แล้ว แต่ยังไม่ทันถึงสุข ฉะนั้น จึงได้ชื่อว่า *มัชฌิมา ธัมมา* ดังนี้

๔๒. ประณีตา ธัมมา

ในบทที่ ๔๒ นั้นมีพระบาลีว่า *ประณีตา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายประณีต โดยความอธิบายว่า บุคคลที่ตั้งอยู่ในศีล ๕ ศีล ๘ อันเป็นไปกับด้วยพระไตรสรณคมน์ นั้น ประณีตกว่าบุคคลที่ไม่ได้ตั้งอยู่ในศีล ๕ ศีล ๘ อันเป็นไปกับด้วยพระไตรสรณคมน์ พระสัททาคาประณีตกว่าพระโสตาบัน พระอนาคาประณีตกว่าพระสัททาคา พระอรหันต์ประณีตกว่าพระอนาคา พระอัครสาวกประณีตกว่าพระปகิตสาวก พระปัจเจกพุทธเจ้าประณีตกว่าพระอัครสาวกทั้งปวง พระพุทธเจ้าประณีตกว่า พระปัจเจกพุทธเจ้า ปณีตธรรมเป็นธรรมละเอียดกว่ามัชฌิมาธรรม มัชฌิมาธรรมละเอียดกว่าหีนธรรม โดยความอธิบายว่า คนหยาบกับคนละเอียดต่างกัน ธรรมที่ชื่อว่าปณีตธรรมนั้น ได้แก่ธรรมของบุคคลผู้มีสติ ดังเรื่องฉัตตปาณิอุบาสก ขณะกำลังเข้าเฝ้าและฟังธรรมพระบรมศาสดาอยู่นั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้เสด็จมายังที่ประทับของพระพุทธองค์ ฉัตตปาณิอุบาสกจึงคิดว่าเราควรลุกขึ้นต้อนรับ พระราชาหรือไม่หนอ หากเราไม่ลุกขึ้นต้อนรับ พระเจ้าปเสนทิโกศลก็อาจจะทรงกริ้ว แต่หากเราลุกขึ้นต้อนรับ ก็จักได้ชื่อว่าเป็นผู้ให้ความเคารพพระราชา แต่หาได้เคารพพระบรมศาสดาและพระสัทธรรม (ซึ่งเป็นธรรมอันประณีตกว่า) ไม่ ครั้นคิดแล้วดังนี้ จึงตัดสินใจไม่ลุกขึ้นต้อนรับพระราชา นั่งฟังธรรมในที่อันควรข้างหนึ่งต่อไป แก่ไขมาในติกมาติกาบทที่ ๔๒ ก็ยุติแต่เพียงนี้

๔๓. มัจฉัตตะนิยะตา ธัมมา

ในลำดับนี้จะได้วิชันนาในติกมาติกาบทที่ ๔๓ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *มัจฉัตตะนิยะตา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายมีทวิฏฐิอันผิด เป็นธรรมอันเที่ยงที่จะไปสู่ทุกคติ โดยความอธิบายว่า ทวิฏฐิอันเห็นผิดนั้นมีอยู่ ๓ ประการคือ *อุจเจตทวิฏฐิ ๑ สัสสตทวิฏฐิ ๑ อภิรียทวิฏฐิ ๑* ความเห็นว่าบุญบาปไม่มี หรือเห็นว่าตายแล้วไม่เกิด สูญไป ทั้งนี้เรียกว่า *อุจเจตทวิฏฐิ* ความเห็นว่าเป็นของเที่ยงไม่กลับกลอกยกย่ำแปรผัน เช่นว่าเดียรัจฉานก็เป็นเดียรัจฉาน เเดียรัจฉานไม่กลับเป็นมนุษย์ ความเห็นเช่นนี้เรียกชื่อว่า *สัสสตทวิฏฐิ* ความเห็นว่าไม่ต้องบำเพ็ญบุญกุศล สิ่งใดถึงกำหนดแล้วก็สำเร็จไปเอง ความเห็นเช่นนี้เรียกชื่อว่า *อภิรียทวิฏฐิ* ทวิฏฐิทั้งสามประการเหล่านี้เที่ยงที่จะไปสู่อบายภูมิทั้ง ๔ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *มัจฉัตตะนิยะตา ธัมมา* ดังนี้

๔๔. สัมมัตตะนิยะตา ธัมมา

ในบทที่ ๔๔ นั้นมีพระบาลีว่า สัมมัตตะนิยะตา ธัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายมีทักขิณอันชอบ และเป็นธรรมอันเที่ยงที่จะไปสู่นิพพาน โดยความอธิบายว่า ทักขิณอันชอบนั้นมีอยู่ ๔ ประการ ทุกเข ญาณัง ความเห็นในปัญจขันธ์ทั้ง ๕ ว่า เป็นทุกข์ ๑ ทุกขสมุทเย ญาณัง ความเห็นในตนว่าเป็นที่บังเกิดขึ้นแห่งทุกข์ ๑ ทุกขนิโรธ ญาณัง ความเห็นในธรรมว่าเป็นเครื่องดับทุกข์ได้จริง ๑ ทุกขนิโรธคามินียา ปฏิปทาเย ญาณัง ความเห็นในพระนิพพานว่าเป็นหนทางดับทุกข์ได้ ๑ ความเห็นทั้ง ๔ ประการนี้แล ท่านเรียกชื่อว่า สัมมาทักขิณ สัมมาทักขิณนั้นแปลว่า ความเห็นดีเห็นชอบ ความเห็นดีเห็นชอบนี้แลเที่ยงที่จะไปสู่สุคติ โดยความอธิบายว่า ความเห็นธรรมของจริงเป็นความเห็นชอบ ความเห็นชอบนั้นก็คือ ความเห็นสมมุติว่าเป็นธรรมไม่จริง ธรรมที่โลกสมมุติตามใจนั้นแล เป็นธรรมไม่จริง เมื่อเห็นตามสมมุติถอนสมมุติเสียได้แล้วเรียกว่า วิมุตติธรรม ที่เป็นวิมุตติธรรมนี้แล เรียกว่า ความเห็นจริงเห็นชอบ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า สัมมัตตะนิยะตา ธัมมา ดังนี้

๔๕. อะนิยะตา ธัมมา

ในบทที่ ๔๕ นั้นมีพระบาลีว่า อะนิยะตา ธัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายไม่เที่ยง บุญก็ไม่เที่ยง บาปก็ไม่เที่ยง โดยความอธิบายว่า ปุณฺณนั้น บุญก็กระทำ บาปก็สร้าง แต่ไม่เที่ยงที่จะไปสู่สวรรค์ และไม่เที่ยงที่จะไปสู่นรก เพราะไม่เป็นใหญ่ เมื่อเวลาใกล้จะตาย ถ้าบุญส่งให้ก็ไปสวรรค์ ถ้าบาปส่งให้ก็ไปนรก เพราะเหตุฉะนั้นจึงแปลว่า เป็นธรรมไม่เที่ยง ในเวลาอาสัญกรรมใกล้จะตาย เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า อะนิยะตา ธัมมา ฉะนั้น แก้วไขมาในติกมาติกาบทที่ ๔๕ ก็ยุติแต่เพียงเท่านี้

๔๖. มัคคารัมมะณา ธัมมา

ในลำดับนี้จะได้วิไลสนาในติกมาติกาบทที่ ๔๖ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า มัคคารัมมะณา ธัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายมีพระอริยมรรคเป็นอารมณ์ โดยความอธิบายว่า ธรรมคำว่าพระอริยเจ้าก็ย่อมยินดีแต่ในหนทางของพระอริยเจ้า เหมือนหนึ่งพระโสดาบันท่านก็ยินดีในธรรมที่ท่านละไว้แล้ว ๓ อย่าง คือ ลักกายทักขิณ

ความถือตัวถือตน ๑ วิจิกิจจา ความสงสัยในธรรมทั้งหลาย ๑ สิลัพพตปราสาท ความลุ่มคล้ำในวัตรปฏิบัติอย่างอื่น ๆ ๑ การละธรรมทั้งสามประการนี้เป็นอารมณ์แห่งพระโสดาบันบุคคฺล พระสกิทากาละธรรม ๓ ประการนี้ และทำกามราคะและปฏิบัติให้เบาบางลง พระอนาคาละธรรมทั้ง ๕ ประการนี้เป็นอารมณ์ พระอรหันต์ละสังโยชนได้ทั้ง ๑๐ ประการเป็นอารมณ์ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *มคฺคคารมมะณา ธัมมา* ฉะนี้

๔๗. มคฺคเหตุกา ธัมมา

ในบทที่ ๔๗ นั้นมีพระบาลีว่า *มคฺคเหตุกา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็นเครื่องอุดหนุนแก่พระอริยมรรค โดยความอธิบายว่า ธรรมทั้งหลายที่เป็นหิตานุหิตประโยชน์แก่พระอริยมรรคนั้น มีอยู่ ๓ ประการ ธรรมทั้ง ๓ ประการนั้นก็คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ศีลนั้นแปลว่า ละเสียจากบาป สมาธินั้นแปลว่า จิตถอนจากบาป ตั้งอยู่ในที่ชอบ ไม่ตกไปในบาป ปัญญานั้นแปลว่า รู้จักกิเลส เครื่องเศร้าหมองไม่มีในจิต จิตไม่ตกไปในกิเลส ความที่รู้ว่ากิเลสเครื่องเศร้าหมองไม่มีในจิต ดังนี้ เรียกชื่อว่า ปัญญา ธรรมทั้ง ๓ ประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญานี้แลเป็นหิตานุหิตประโยชน์แก่พระอริยมรรค หรืออีกประการหนึ่ง ความเห็นเป็นพระไตรลักษณ์ญาณก็จัดว่าปัญญาในที่นี้เหมือนกัน เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *มคฺคเหตุกา ธัมมา* ฉะนี้

๔๘. มคฺคาธิปะติโน ธัมมา

ในบทที่ ๔๘ นั้นมีพระบาลีว่า *มคฺคาธิปะติโน ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายที่เป็นใหญ่ในทางที่จะดำเนินไปสู่พระนิพพานนั้น ก็ได้แก่นิสัยที่แก้แล้ว จึงจะดำเนินไปสู่พระนิพพานได้ ถ้านิสัยไม่แก้แล้ว ก็ดำเนินไปไม่ได้ ธรรมที่เป็นใหญ่ในที่นี้ก็ได้แก่ที่นีสัยอย่างต่ำเพียงแสนมหากัปป์ อย่างยิ่งเพียง ๑๖ อสงไขย ถ้ายังไม่ครบก็ยังไม่ดำเนินไปได้ บุคคลที่มีบารมีอ่อนแอ มีนีสัยอ่อนแออยู่นั้น ก็ได้แก่พระจุลกาลได้บรรพชาแล้วก็ต้องสึกออกไปเป็นฆราวาสอีก ดังนี้ บุคคลผู้มีนีสัยบารมีเป็นใหญ่ในที่จะดำเนินไปสู่พระนิพพานได้นั้น ก็ได้แก่พระมหากาลผู้พี่ชายของจุลกาล ฉะนี้ แก่ไขมาในติกมาติกาบทที่ ๔๘ ก็ยุติลงแต่เพียงเท่านี้

๔๙. อุปปันนา ธัมมา

เบื้องต้นนี้จะได้วิสังขนาในติกมาติกาบทที่ ๔๙ สืบต่อไป โดยนัย พระบาลีว่า อุปปันนา ธัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายบังเกิดขึ้นแล้ว โดยความ อธิบายว่า ธรรมทั้งหลายที่เป็นสมมติกิจหรือวิมุตติกิจ ถ้าบังเกิดขึ้นแล้วก็เรียกว่าชื่อ อุปปันนา ธัมมา ทั้งสิ้น

พระสกลาทีข จึงถามขึ้นว่า อย่างไรจึงเรียกว่าสมมติธรรม อย่างไรจึง เรียกว่าวิมุตติ?

พระปรวาทีก ขจึงวิสัชนาว่า ธรรมเหล่าใดที่เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ธรรม เหล่านั้นชื่อว่าเป็นธรรมสมมติทั้งสิ้น ธรรมเหล่าใดที่เป็นพุทธรัตตะ ธรรมรัตตะ สังฆรัตตะ ธรรมเหล่านั้นชื่อว่าเป็นวิมุตติทั้งสิ้น หรืออีกนัยหนึ่ง โลกเรียกว่าสมมติ พระนิพพานเรียกว่าวิมุตติ ฉะนี้

พระสกลาทีข จึงถามขึ้นว่า สมมตินั้นบังเกิดขึ้นแก่ใคร วิมุตตินั้นบังเกิดขึ้น แก่ใคร?

พระปรวาทีก ขจึงวิสัชนาว่า สมมตินั้นก็เกิดขึ้นแก่นันทมาณพทีไปกระทำ สัมผัสสังวาสกับนางอุบลวรรณาเถรี จนธณีสืบเอาไปดังนี้ จึงชื่อว่าสมมติบังเกิด ขึ้นแล้ว วิมุตตินั้นก็บังเกิดขึ้นแก่พระยสกุลบุตรเมื่อเวลาไปดูอาการฟ้อนรำแล้วเกิด ความเบื่อหน่าย ฉะนั้น แสดงมาทั้งนี้โดยย่อๆ พอให้สมกับพระบาลีว่า อุปปันนา ธัมมา ฉะนี้

๕๐. อะนุปปันนา ธัมมา

ในบทที่ ๕๐ นั้นมีพระบาลีว่า อะนุปปันนา ธัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลาย ไม่บังเกิดขึ้นแล้ว โดยความอธิบายว่า บุคคลที่ไม่มีศีลไม่มีธรรมแล้ว ธรรมที่จะนำ ความสุขมาให้ นั้น ก็ไม่บังเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้นั้น ครั้นดับขันธลงก็คงไปบังเกิดในนรก เช่นอย่างนายจุนทสุกรเป็นต้น ฉะนั้นอีกนัยหนึ่งโดยพุทธประสงค์ว่า อนันตริยกรรม ๕ และ นิวรณธรรม ๕ อย่างนี้ ถ้ามีอยู่ในบุคคลผู้ใดแล้ว มรรคผลธรรมวิเศษสิ่งใด

ก็ไม่บังเกิดแก่บุคคลผู้นั้น จัดเป็นลักคาวรณ (ห้ามสวรค์) มัคคาวรณ (ห้ามมรรค) ไปดังนี้ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *อะนุปปันนา ธัมมา* ดังนี้

๕๑. อุปปาติโน ธัมมา

ในบทที่ ๕๑ นั้นโดยนัยพระบาลีว่า *อุปปาติโน ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลาย อันบังเกิดขึ้นแล้ว โดยความอธิบายว่า *อุปปาตินธรรม* นี้ เป็นธรรมของพระอริยเจ้า เมื่อบังเกิดในบุคคลผู้ใด ก็ยังบุคคลผู้นั้นให้เป็นพระอริยเจ้า ธรรมของพระอริยเจ้านั้น ก็คือ มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ ธรรมทั้ง ๙ เหล่านี้ ถ้าบังเกิดขึ้นแล้วก็ เป็นของแท้ ของจริง และเป็นของไม่เสื่อมสิ้นไป อีกนัยหนึ่งท่านประสงค์ว่า พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันตชีนาสัพททั้งหลายที่ล่วงลับไปแล้วนั้น ก็เรียกชื่อว่า *อุปปาติโน ธัมมา* สุดแต่เป็นธรรมบังเกิดขึ้นแล้ว ก็จัดได้ชื่อว่าอุปปาติธรรม ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *อุปปาติโน ธัมมา* ฉะนั้น แก้ไขมาใน ตติมาติกาบทที่ ๕๑ โดยสังขิตตถกตาเพียงเท่านี้

๕๒. อะตีตา ธัมมา

ในลำดับนี้จะได้วิไลในตติมาติกาบทที่ ๕๒ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *อะตีตา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายที่ล่วงไปแล้ว ที่จัดเป็นกุสลา กุศลกิริยา หรือร่างกายที่จัดเป็นธาตุทั้ง ๔ หรือจัดเป็นอายตนะภายใน ๖ ภายนอก ๖ ที่เกิดขึ้นแล้ว และดับสูญไปนั้นก็ดี เรียกชื่อว่า *อะตีตา ธัมมา* ทั้งสิ้น

๕๓. อะนาคตา ธัมมา

ในบทที่ ๕๓ นั้น พระบาลีว่า *อะนาคตา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายที่ยังมาไม่ถึง โดยความอธิบายว่า บุญกิริยา บาปกิริยา ที่บุคคลได้กระทำโดยกายวาจาใจ แล้ว แลยังไม่เห็นผลนั้น ก็ชื่อว่าอนาคตธรรม หรืออีกนัยหนึ่งว่า สัตว์ที่บังเกิดแล้ว และยังไม่ถึงแก่ความตายนั้น ก็เรียกชื่อว่าอนาคตธรรม หรืออีกประการหนึ่ง บุคคลที่สร้างบารมียังไม่เต็มทีและมรรคผลธรรมวิเศษก็ยังไม่เกิดมีนั้น ก็เรียกชื่อว่าอนาคตธรรมเหมือนกัน เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *อะนาคตา ธัมมา* ฉะนั้น

๕๔. ปัจจุบันนา ธัมมา

ในบทที่ ๕๔ นั้น โดยพระบาลีว่า *ปัจจุบันนา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลาย อันบังเกิดขึ้นเฉพาะหน้า โดยความอธิบายว่า ธรรมที่เป็นปัจจุบันนั้นก็คือ *รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ* ที่เห็นอยู่เฉพาะหน้านี้แลชื่อว่า *ปัจจุบันธรรม* โดยความเป็นจริงก็คือไม่เพียง มีความเกิดขึ้นแล้ว ก็ต้องมีความดับไปเป็นธรรมดา และเป็นทุกข์เหลือที่จะทน จนตั้งอยู่ไม่ได้ต้องดับไป ไม่มีวิสัยที่จะฝ่าฝืน และไม่จำเป็นต้องไปตามอำนาจของท่านผู้ใด *อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา* นี้แลเป็นปัจจุบันธรรม แลเป็น วิปัสสนาปัญญา เป็นธรรมที่คงทนต่อความเพียร เมื่อบุคคลผู้ใดเห็นปัจจุบันธรรม คือ *อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา* นี้ให้แจ้งชัดแล้ว บุคคลผู้นั้นก็จัดเป็นผู้สามารถจะยังศีลสมาธิ ปัญญา ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ขึ้นในตนได้ เพราะอารมณ์ของปัจจุบันธรรมนั้นน้อย ย่อมเป็นอารมณ์อันสะดวกดี ปัจจุบันธรรมนี้ เมื่อบุคคลผู้ใดมารู้แจ้งเห็นชัดตามความเป็นจริงอย่างไรแล้ว บุคคลผู้นั้นก็เป็นผู้ไม่ฝ่าฝืนและไม่ต้องแก้ไขยกย้าย เมื่อเป็นอยู่อย่างไรรู้ตามเห็นตามไปอย่างนั้น ก็เป็นทางสัมมาทิฐิปฏิบัติอยู่เอง เพราะมา รู้เห็นตามความเป็นจริงอย่างไร ย่อมถูกต้องตามพระพุทธรประสงค์ ซึ่งพระองค์ ทรงบัญญัติเทศนาไว้ว่า *อะสังหริัง อะสังกุปปัง* แปลว่า ธรรมไม่ถอนแค้นคลอนแคลน และเป็นธรรมไม่กำเริบจลาจล เป็นธรรมทนต่อความเพียรจริงดังนี้ ปัจจุบันธรรมนี้แล เป็นมัชฌิมาปฏิปทา หนทางปฏิบัติอย่างกลาง เมื่อจะสันนิษฐานตามนัย พระสูตรต้นตวัหารแลวินัยบัญญัติ ปรมาตม์ ๔ ธรรมทั้ง ๓ ปิฎก ที่พระองค์ทรงตรัสสอนพระปัญจวัคคีย์ภิกขุเหล่านั้น ก็มีพระพุทธรประสงค์จะให้เห็นตามความเป็นจริง โดยสภาพอันเป็นปัจจุบันนี้เอง เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *ปัจจุบันนา ธัมมา* ฉะนี้ แก้ไขมาในติกมาติกาบทที่ ๕๔ ก็ยุติลงแต่เพียงเท่านั้น

๕๕. อะตัตถัมมะนา ธัมมา

เบื้องหน้าแต่นี้จะได้วิสันนาในติกมาติกาบทที่ ๕๕ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *อะตัตถัมมะนา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายมีอดีตเป็นอารมณ์ โดยเนื้อความว่า บุคคลมาระลึกถึงทานศีลที่ตนได้บำเพ็ญไว้แล้วให้เป็นอารมณ์ว่า ทานที่เราได้ให้แล้ว ด้วยดีตราคมัจฉริยะตระหนี่เสียได้ แลจิตของเราก็เป็นจิตบริสุทธิ์ สะอาด ปราศจาก

โลกมัจฺจริยธรรมแล้ว แลจัดเป็นจาคานุสติ แปลว่าระลึกถึงกิเลสที่ตนละได้แล้วดังนี้ กิติ หรือ สีลानุสติ แปลว่าระลึกถึงศีลที่รักษาแล้ว ด้วยละโลภะ โทสะ โมหะ เสียได้ แลจิตของเราก็เป็นจิตผ่องใส สะอาด ปราศจากอภิขณาพยาบาทได้แล้วดังนี้ กิตติบุคคลมาระลึกถึงคุณแห่งทาน ศีล เป็นต้น ที่ตนได้บำเพ็ญไว้แล้วก็ กิจจัดได้ชื่อว่า อติตารมณฺ์ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *อะตัตตารัมมะณา ธัมมา* ฉะนี้

๕๖. อนาคะตารัมมะณา ธัมมา

ในบทที่ ๕๖ นั้นมีพระบาลีว่า *อนาคะตารัมมะณา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายมีอนาคตเป็นอารมณ์ โดยเนื้อความว่า บุคคลมาคิดถึงตนว่า *นัตถิ ญาถัง อะปฺปญฺญัสสะ* *คุณะสัมปัตติ* สิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นต้นว่าญาณหรือปัญญาก็ดียังไม่มีแก่เรา เราก็ยังไม่ได้ไม่ถึงซึ่งคุณธรรมอะไร *ยัมहि ญาถัญญะ* ถ้าเรามีญาณมีปัญญาแล้วไซร้ นิพพานัง *สันติเก* ก็จะได้ชื่อว่าเราเป็นผู้เข้าถึงกับพระนิพพาน ดังนี้เมื่อบุคคลมาคิดถึงแต่ความโง่ของตนขึ้นแล้ว แลมาอุตสาหะบำเพ็ญฌานสมาบัติ แลวิมุตติญาณทัสสนะ คือความรู้แจ้งเห็นชัดในพระนิพพานธรรม เพื่อจะให้บังเกิดในตน ดังนี้ กิจจัดได้ชื่อว่า อนาคตารมณฺ์ สมกับพระบาลีว่า *อนาคะตารัมมะณา ธัมมา* ฉะนี้

๕๗. ปัจจุปปันนารัมมะณา ธัมมา

ในบทที่ ๕๗ นั้น โดยนัยพระบาลีว่า *ปัจจุปปันนารัมมะณา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายมีปัจจุบันเป็นอารมณ์แห่งจิต โดยเนื้อความว่า บุคคลผู้มาพิจารณาตนว่า ในเวลานี้เรามีความสุขเพราะกุศลวิบาก คือผลแห่งสุจริตทั้ง ๓ ในเวลานี้เรามีความทุกข์เพราะอกุศลวิบาก คือผลแห่งทุจริตทั้ง ๓ ดังนี้โดยความอธิบายว่า บุคคลผู้มีสติไม่เผลอไปในเวลาเมื่อได้เสวยสุขทุกข์อันบังเกิดขึ้นเฉพาะหน้าแล้ว เอาวิบากแห่งสุจริตนั้นให้เป็นอารมณ์ ไม่ต้องไปแสวงหาที่อื่นไกล โดยพระพุทธรประสงค์นั้นก็ คือ ให้พิจารณาในสติปัฏฐานทั้ง ๔ นั้นเอง เรียกชื่อว่า *ปัจจุปปันนารัมมะณะธรรม* เพราะเป็นธรรมบังเกิดอยู่ที่เฉพาะหน้า ตามอิริยาบถทั้ง ๔ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *ปัจจุปปันนารัมมะณา ธัมมา* ฉะนี้ แก่ไขมาในติกมาติกาบทที่ ๕๗ แต่โดยสังขิตตถาเพียงเท่านั้น

๕๘. อัชฌัตตา ธัมมา

ในลำดับนี้จะได้วิชันนาในติกมาติกาบทที่ ๕๘ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า อัชฌัตตา ธัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็นภายใน โดยเนื้อความว่า ธรรมที่เป็นภายในนั้น ท่านประสงค์ธรรม ๒ ประการ คือ ธรรมที่เป็นฝ่ายกุศล ๑ ธรรมที่เป็นฝ่ายอกุศล ๑

ธรรมที่เป็นฝ่ายกุศลนั้นคือฌานทั้ง ๕ ธรรมที่เป็นฝ่ายอกุศลนั้นคือนิรวรณ ๕ ธรรมทั้งสองนี้ ก็จัดเป็นอัชฌัตตธรรม บังเกิดขึ้นในภายในอย่างหนึ่ง หรืออีกนัยหนึ่งอาการ ๓๒ ซึ่งจัดเป็นดิน ๒๐ น้ำ ๑๒ ลม ๖ ไฟ ๔ เหล่านี้ก็ดี หรือจัดเป็นอายตนะ ๖ คือ จักขุ โสตะ ชานะ ชิวหา กายใจ เหล่านี้ก็ดี จะเรียกชื่อว่า อัชฌัตติกธรรมทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า อัชฌัตตา ธัมมา ฉะนี้

๕๙. พะหิทธา ธัมมา

ในบทที่ ๕๙ นั้นมีพระบาลีว่า พะหิทธา ธัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็นภายนอก โดยเนื้อความว่า ดิน น้ำ ไฟ ลม อันเป็นที่อาศัยของหมู่สัตว์ทั่วไป อันเป็นตะวันดวงพระอาทิตย์ก็ดี จะเรียกว่า เตโชธาตุก็ดี หรือพื้นแผ่นดิน เรียกว่า ปฐวีธาตุก็ดี หรือลมพัดทั่วไปให้ใบไม้ไหว แลลมพายุใหญ่พัดให้ต้นไม้หักล้มลง หรือลมพายุพัดให้น้ำฝนตกลงมาที่เรียกว่า วาโยธาตุก็ดี หรือน้ำทั่วไปซึ่งมีในบึงบางห้วยหนองเป็นต้น ที่เรียกว่า อาโปธาตุก็ดี หรืออายตนะภายนอก ๖ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ เหล่านี้จัดเป็น พาหิระกะธรรม ทั้งสิ้น ดังนี้ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า พะหิทธา ธัมมา ฉะนี้

๖๐. อัชฌัตตะพะหิทธา ธัมมา

ในบทที่ ๖๐ นั้นมีพระบาลีว่า อัชฌัตตะพะหิทธา ธัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันมีทั้งภายในและภายนอก โดยเนื้อความว่า ธรรมที่จัดเป็นภายในภายนอกนั้น ก็เป็นเหตุอาศัยซึ่งกันและกันไป ธรรมภายในก็เป็นเหตุให้ละกิเลสภายนอกได้ ธรรมภายนอกก็เป็นเหตุให้ละกิเลสภายในได้ เปรียบเหมือนหนึ่งพระปฐมกุมารได้ทัศนากการเห็นดอกปทุมชาติบัวหลวงแล้ว ก็บังเกิดโยนิโสมนสิการ พิจารณาเห็น

โดยพระไตรลักษณ์ญาณแล้ว ก็ได้สำเร็จเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าด้วยอำนาจพระไตรลักษณ์ญาณ แต่ต้องอาศัยธรรมภายนอก คือดอกปทุมชาติบัวหลวงเป็นเหตุก่อน จึงสำเร็จได้ เพราะเหตุนี้จึงสมกับพระบาลีว่า *อชฌัตตะพะหิทธา ธัมมา* ดังนี้

อีกประการหนึ่งความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ก็จัดเป็น *พาหิระกะธรรม* เพราะเป็นธรรมเกิดขึ้นเป็นสัตว์ เป็นบุคคล ต้องอาศัยเหตุภายนอกคือมารดาบิดาก่อน จึงจะบังเกิดขึ้นได้ ญาณนั้นไซ้เป็นธรรมภายใน มารดาบิดาเป็นธรรมภายนอก ความแก่ก็มี ๒ ประการ คือ *ปฏิจันนะชรา* ความแก่ภายใน ๑ *อัปปฏิจันนะชรา* ความแก่ภายนอก ๑ พยาธิ ความเจ็บกายไม่สบายใจก็มีอยู่ ๒ คือ ความเจ็บปวด บังเกิดขึ้น ความไม่สบายในใจ เจ็บใจ แค้นใจ จัดเป็นอชฌัตติกธรรมภายใน ความตาย เป็นพาหิรกรรมภายนอก ความตายก็มีอยู่ ๒ ประการ คือ ตายด้วยโรค บังเกิดขึ้น ภายในกาย เรียกว่า อชฌัตตมรณธรรมภายใน ๑ ตายด้วยเครื่องศาสตราวุธ เป็นต้น อันเกิดขึ้นด้วยความเพียรของท่านผู้อื่น เรียกว่า พาหิรกรรมธรรมภายนอก ๑ เพราะเหตุนี้ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นต้นเหล่านี้ เมื่อจะกล่าวถึงโสภปริเทวทุกซ์ ต่าง ๆ นั้นแล้ว ก็มีนัยเช่นเดียวอย่างเดียวกัน บางทีบังเกิดแต่เหตุภายในอาศัยเหตุภายนอกก็มี บางทีบังเกิดแต่เหตุภายนอกอาศัยเหตุภายในก็มี เพราะฉะนั้นจึงได้ชื่อว่า *อชฌัตตะพะหิทธา ธัมมา* นี้ แก่ไขมาในติกมัทติกายบทที่ ๖๐ แต่โดยสังเขปเพียงเท่านั้น

๖๑. อชฌัตตารัมมะณา ธัมมา

ในลำดับนี้จะได้วิชันนาในติกมัทติกายบทที่ ๖๑ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *อชฌัตตารัมมะณา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันมีอารมณ์เป็นภายใน โดยเนื้อความว่า พระโยคาวจรเจ้าผู้แสวงหาซึ่งความสุขล้ำราญใจ แลมาเจริญฌานสมาบัติให้บังเกิดขึ้นในตน เพราะฌานสมาบัตินั้นเป็นธรรมบังเกิดขึ้นในภายใน ท่านทั้งหลายเหล่านี้ย่อมแสวงหาแต่ความระงับ เพ่งเอาแต่สมาบัติให้เป็นอารมณ์ เช่นเดียวกับสัททวิหาริกของพระสารีบุตร เมื่อเวลาเขาจะเอาไปฆ่า พระสารีบุตร จึงไปเตือนให้สติ ก็ระลึกถึงฌานที่ตนเคยได้เจริญนั้นได้ ก็เพ่งฌานความระงับนั้น ให้เป็นอารมณ์แล้ว ก็เหาะหนีรอดความตายไปได้

โดยความอธิบายว่า ก็ได้แก่ธรรมที่เย็นใจ ความบริสุทธิ์ใจเย็นใจนี้แล เป็นธรรมภายในแผ่ชานออกไปให้เป็นอารมณ์ในภายนอก บุคคลจะได้ประสบซึ่งความสุขกายสบายจิตทั้งภายในแลภายนอกนั้น ก็ต้องอาศัยธรรมภายในดวงเดียว มีความบริสุทธิ์ใจแผ่ชานออกไปเป็นอารมณ์ภายนอก ธรรมภายในคือความบริสุทธิ์ภายในใจดวงเดียวนี้แล ย่อมสามารถจะยังสรรพทุกข์ภัยอุปัทวันตรายทั้งปวงให้เข้าไประงับดับเสียได้ สมดังนัยพระพุทธสุภาษิตว่า *ปะริตตัง พุทธะมันตานัง ปะวะรัง สัพพะมันตานัง อัชฌัตติกะพาหิเรชาตัง อันตะรายัง วิสาสะนัง ปะริตตานุภาเวนะ ละภันติ สัพพะมังคะลัง* ดังนี้

โดยความอธิบายว่า ธรรมภายในคือใจบริสุทธิ์ ใจบริสุทธิ์นั้นเรียกว่าธรรมมีประมาณน้อย *ปะริตตัง* แปลว่า พระนิพพาน เป็นธรรมมีประมาณน้อย ธรรมน้อยดวงเดียวนี้แล *พุทฺธะมันตานัง* เป็นมณฑลของพระพุทธเจ้า *ปะวะรัง* สัพพะมันตานัง และเป็นมณฑลอันประเสริฐกว่ามณฑลทั้งปวง *อัชฌัตติกะพาหิเรชาตัง* อันตะรายัง *วิสาสะนัง* อันตรายอันหนึ่งอันใดซึ่งบังเกิดมีภายในแลภายนอก ก็ย่อมเสื่อมสูญไปโดยอำนาจแห่งพระปริตร คือพระนิพพานเป็นธรรมมีประมาณน้อยนี้เอง *ปะริตตานุภาเวนะ ละภันติ สัพพะมังคะลัง* สรรพสัตว์ทั้งหลายจะได้ประสบซึ่งความสุขสำราญใจก็ได้เพราะอำนาจแห่งพระปริตรอันเป็นธรรมมีอารมณ์ภายในอย่างเดียว เพราะฉะนั้นจึงได้ชื่อว่า *อัชฌัตตารัมมะณา อัมมา* ฉะนี้

๖๒. พะหิทธารัมมะณา อัมมา

ในบทที่ ๖๒ นั้นมีพระบาลีว่า *พะหิทธารัมมะณา อัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันมีอารมณ์เป็นภายนอก โดยเนื้อความว่า บุคคลทั้งหลายเมื่อได้ประสบซึ่งเวทนากันใดอันหนึ่งแล้ว ก็ย่อมเอารูปเป็นอารมณ์ เพราะรูปนั้นเป็นพาหิรกรรมภายนอก ส่วนเวทนานั้นก็หาได้ระงับลงไม่ กลับได้สวຍซึ่งเวทนากล้ายิ่งๆ ยิ่งขึ้นไป เปรียบเหมือนจันทคหาบัณฑิต ที่ได้ประสบซึ่งความทุกข์เวทนาแล้ว แลเพ่งเอารูปภายนอกเป็นอารมณ์ จนถึงแก่ความตายไปด้วยพวกโจรนั้น

โดยความอธิบายว่า ความไม่สงบระงับใจ คือความเดือดร้อนขึ้นในใจ แต่ใจนั้นก็ป็นธรรมชาติดิ้นรนเดือดร้อนอยู่โดยปกติธรรมดาของตนแล้ว มิหนำซ้ำ

ยังเอาธรรมภายนอก ซึ่งมีใช้ธรรมเครื่องระงับเข้ามาเป็นอารมณ์อีกเล่า ก็ยิ่งร้อนหนักทวีขึ้นไป เพราะเหตุนี้ สมเด็จพระบรมศาสดาจึงได้ทรงตรัสเทศนาสั่งสอนแก่พุทธบริษัททั่วไปว่า ธรรมภายนอกไม่ใช่ธรรมเครื่องระงับ และไม่ใช่ธรรมของเรา ตถาคต ดังนี้ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า พะหิทถารัมมะณา ธัมมา จะนี

๖๓. อชฌัตตะพะหิทถารัมมะณา ธัมมา

ในบทที่ ๖๓ นั้นโดยนัยพระบาลีว่า อชฌัตตะพะหิทถารัมมะณา ธัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายมีภายในแลภายนอกเป็นอารมณ์ โดยเนื้อความว่า ธรรมทั้งหลายมีอารมณ์เป็น ๒ บังเกิดขึ้นพร้อมกันแล้วแลถือเอาเป็นอารมณ์ เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่า อชฌัตตะพะหิทถารัมมะณา ธัมมา ดังนี้ เมื่อจะชี้บุคคลที่ได้สำเร็จมรรคผลธรรมวิเศษให้เห็นเป็นตัวอย่างด้วยอำนาจแห่งธรรมทั้ง ๒ ประการนี้ ก็มีที่มามากเป็นอเนกประการ

ดังพระภิกษุ ๓๐ รูปได้เห็นพยับแดดแล้ว ก็นึกเปรียบเทียบกับกายของตนว่า ธรรมในกายของเรานี้ก็เช่นเดียวกับพยับแดดจะนี ในทันใดนั้น สมเด็จพระศาสดาก็ทรงเปล่งพระรัศมีไปให้ตอของพระภิกษุ ๓๐ รูปนั้น แล้วจึงทรงตรัสเทศนาว่า เอสะธัมโม สะนันตะโน ธรรมดวงเดียวนี้แลเป็นธรรมของเก่า เป็นธรรมของพระอริยเจ้า ธรรมดวงเดียวเป็นธรรมของเก่านั้นคือพระนิพพานนี้เอง พระภิกษุทั้ง ๓๐ รูปนั้นก็ได้บรรลุอัสภักขัยเป็นพระอรหันตชินาสพ เหาะลอยมาสู่สำนักสมเด็จพระบรมศาสดา แล้วจึงกล่าวสรรเสริญซึ่งพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์โดยอเนกปริยาย โดยความอธิบายว่า พระอริยเจ้าท่านเอาธรรมภายนอกเปรียบกับธรรมภายใน เอาธรรมภายในออกเป็นอารมณ์ภายนอกดังนี้ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า อชฌัตตะพะหิทถารัมมะณา ธัมมา จะนี แสดงมาในติกมาติกาบทที่ ๖๓ แต่โดยสังเขปถากก็ยุติลงเพียงเท่านั้น

๖๔. สะนัทธสสะนะสัปปะภูชา ธัมมา

ในลำดับนี้จะได้วิชันนาในติกมาติกาบทที่ ๖๔ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า สะนัทธสสะนะสัปปะภูชา ธัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายเป็นไปกับด้วยความ

คับแคบนั้น ก็เพราะความที่ได้เห็นซึ่งอนิฏฐารมณ์ อันไม่เป็นที่รักที่ปรารถนาของตน เป็นต้นว่า ได้เห็นโจรผู้ร้ายหรือได้เห็นสัตว์ร้ายต่างๆ มี เสือ หมี เป็นต้น หรือ บางที่ได้เห็นบุคคลต่างๆ มีเจ้าหนี้และบุคคลผู้ประทุษร้ายแก่ตน เป็นต้น เช่นกับ พระอานนท์ถึงซึ่งความคับแคบขึ้นในใจ เพราะได้เห็นช้างนาฬาคีรีวิ่งเข้ามาจะ ประทุษร้ายแก่ตนกับพระพุทธเจ้า ในกาลครั้งนั้น พระอานนท์ก็บังเกิดความ เดือดร้อนคับแคบขึ้นในใจ เพราะความที่ได้เห็นดังนี้

๖๕. อะนัตตสสะนะสัปปะภูฆา ธัมมา

ในบทที่ ๖๕ นั้นมีพระบาลีว่า *อะนัตตสสะนะสัปปะภูฆา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายบังเกิดคับแคบขึ้นในใจเพราะความที่ไม่ได้เห็น โดยเนื้อความว่าบุคคลทั้งหลายในโลกนี้ เมื่อเวลาได้ประสบซึ่งความพลัดพรากจากสัตว์แลสังขารอันเป็นที่รักที่เจริญใจ หรือเมื่อเวลาทรัพย์แลสมบัติจิบหายไปด้วยภัยอันใดอันหนึ่งก็ติ ย่อมบังเกิดความคับแคบขึ้นในใจเพราะความที่ไม่ได้เห็น

ดังมีบุคคลเป็นนิทศนอุทาหรณ์ว่า ยังมีบุรุษผู้หนึ่งไปเรียนมนต์ปลาอยู่ใน ลำนำของอาจารย์แห่งหนึ่ง ครั้นจำได้จนชำนาญแล้ว จึงลาอาจารย์ไปกระทำ บริกรรมอยู่ที่หาดทรายริมฝั่งแม่น้ำแห่งหนึ่ง ตั้งความเพียรบริกรรมไปๆ ก็ไม่เห็น ปลา มา ตัวเองบังเกิดความคับแคบขึ้นในใจ ครั้นรู้ถึงอาจารย์ อาจารย์จึงบอกว่า ท่านอย่าบริกรรมลืมหืมตาขึ้น ปลามันกลัว บุรุษนั้นก็กระทำตามลัทธิของอาจารย์ นิ่งหลับตาบริกรรมไป อาจารย์ก็จับปลามาใส่ลงในบ่อที่บุรุษนั้นบริกรรมอยู่ ครั้นบุรุษ นั้นลืมตาขึ้นก็ได้เห็นปลา ก็บังเกิดความดีใจ ลืมหืมตาขึ้นในใจ ดังนี้ เพราะเหตุ นั้นจึงได้ชื่อว่า *อะนัตตสสะนะสัปปะภูฆา ธัมมา* ดังนี้

๖๖. อะนัตตสสะนาปะภูฆา ธัมมา

ในบทที่ ๖๖ นั้น โดยมีนัยพระบาลีว่า *อะนัตตสสะนาปะภูฆา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายจะมีความคับแคบในใจก็ไม่ใช่ จะไม่เห็นก็ไม่ใช่ แต่ดับกิเลส ได้โดยอาศัยอำนาจของตนเอง โดยเนื้อความ *อะนัตตสสะนาปะภูฆา ธัมมา* นี้ก็ได้แก่ นิโรธธรรม ด้วยอรรถว่าด้วยความเห็นและความไม่เห็น ได้แก่เมื่อนิโรธธรรม

บังเกิดขึ้นแล้ว นิ वर्ณธรรมทั้ง ๕ ก็ดับไป โอวาทคำสั่งสอนอันใดอันหนึ่งก็ดับไป
 วิตก วิจาร ปีติ สุข ก็ไม่มีในนิโรธธรรม เพราะฉะนั้นจึงแปลว่า จะคับแคบก็ไม่ใช่
 จะเห็นก็ไม่ใช่ แต่ละกิเลสได้ด้วยความต้องการเห็นนั้นก็ได้แก่พระอริยมรรค ไม่เห็น
 ก็จริงอยู่ แต่รู้ว่าตัณหาราคะ โทสะ โมหะ ไม่มี เปรียบเหมือนบุคคลนอนหลับ
 ฝันไปได้เห็นรูปสัตว์ต่างๆ มีเสือและช้างเป็นต้น บุคคลนอนหลับแลฝันไปนั้น
 จะเห็นก็ไม่ใช่ ถ้าจะว่าเห็นหรือ เสือช้างก็ไม่มี ถ้าจะว่าไม่เห็นหรือ ก็เห็นในฝัน
 ไปแล้วฉันใดก็ดี พระธรรมที่ชื่อว่า *อะนัตตสสะนาปปะภูชา ธัมมา* ก็มีอุปมาอุปไมย
 เหมือนกันกับบุคคลที่นอนหลับฝันไป ฉะนั้น

อาตมารับประทานวิไลนามาในพระอภิธรรมมหาติกา ๒๒ ดิเกะ ๖๖ มาติกา
 แต่โดยสังเขปภาพพอเป็นธรรมสวนานิสงส์ก็ยุติลงโดยสมควรแก่กาลเพียงเท่านี้
 เอวัง

(จัตตาริ ธัมมา วัฑฒันติ อายุ วณฺโณ สุขัง พลัง)

รายชื่อหนังสือของชมรมพุทธศาสตร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ซึ่งจัดพิมพ์เผยแพร่แล้ว

*๑. พุทธศาสนปฏิบัติอย่างไร

พระบรมราชาบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๒๖ ๘,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๒๖ ๘,๐๐๐ เล่ม

*๒. โสฬสธรรม

ธรรมเทศนา สมเด็จพระญาณสังวร

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๒๖ ๘,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๒๖ ๘,๐๐๐ เล่ม

*๓. พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ

ชีวประวัติ ธรรมเทศนา บทประพันธ์ และธรรมบรรยาย

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๒๗ ๒๐,๐๐๐ เล่ม

*๔. อัตตโนประวัติ

อัตตโนประวัติ พระนิโรธรังสีคัมภีรปัญญาจารย์

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๒๗ ๑๐,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๔ ๑๐,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๒๗ ๑๐,๐๐๐ เล่ม

*๕. อนาลโยบูชา

พระธรรมเทศนา พระอาจารย์ขาว อนาลโย และประวัติวัดถ้ำกลองเพล

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๒๗ ๑๐,๐๐๐ เล่ม

*๖. ประทีปในต่างแดน

พระธรรมเทศนา พระอาจารย์สุวจน์ สุวโจ

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๒๘

๑๒,๐๐๐ เล่ม

*๗. ลัทธิวัตรัน

พระธรรมเทศนา พระอาจารย์หลุย จันทสาโร

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๒๘

๑๒,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๓

๑๒,๐๐๐ เล่ม

*๘. บทสวดมนต์ฉบับกัลยาณชน พร้อมคำแปล

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๒๘

๒๐,๐๐๐ เล่ม

*๙. ธัมมวโรวาท

พระธรรมเทศนา พระอาจารย์สิงห์ทอง ธัมมวโร

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๒๘

๘,๐๐๐ เล่ม

*๑๐. ประวัติท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ

ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๒๙

๕,๐๐๐ เล่ม

*๑๑. ประทีปแห่งทวีปเอเชีย

โดย เซอร์ เอควิน อาร์โนลด์

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๐

๑๐,๐๐๐ เล่ม

*๑๒. พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอะไร

โดย สมเด็จพระญาณสังวร

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๐

๑๕,๐๐๐ เล่ม

*๑๓. พระราชาครูอาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล)

ประวัติชีวิต - คติธรรม - ธรรมเทศนา

โดย พระครูนนทปญญาภรณ์

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๑

๒๐,๐๐๐ เล่ม

- *๑๔. พระอุบาสีคุณูปมาจารย์ (สิริจันทิโก จันทร์)
อัตตโนประวัติ ธรรมบรรยาย และศิริมานนทสูตร
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๑ ๑๕,๐๐๐ เล่ม
- *๑๕. แสงส่องใจให้เพียงพรหม
พระธรรมนิพนธ์
สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๒ ๒๐,๐๐๐ เล่ม
- *๑๖. พุทธศาสนสุภาษิต
พระธรรมนิพนธ์
สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๔ ๑๐,๐๐๐ เล่ม
- *๑๗. ปฏิบัติธรรมให้ถูกทาง
พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๕ ๑๐,๐๐๐ เล่ม
- *๑๘. ชีวประวัติ หลวงพ่อเกษม เขมโก
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๕ ๑๕,๐๐๐ เล่ม
- *๑๙. พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๗ ๑๐,๐๐๐ เล่ม
- *๒๐. สุมงคลบูชา
พระปัญญาพิศาลเถระ (ไพบูลย์ สุมงคล)
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๗ ๑๒,๐๐๐ เล่ม
- *๒๑. ราชสังวรญาณบูชา
พระราชสังวรญาณ (หลวงพ่อพุทธ ฐานิโย)
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๘ ๒๐,๐๐๐ เล่ม

- *๒๒. ชีวิตและสังคมที่สมบูรณ์
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๘ ๑๐,๐๐๐ เล่ม
- *๒๓. ธรรมะหลวงปู่หล้า เขมปัตโต
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๙ ๑๕,๐๐๐ เล่ม
- *๒๔. หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๐ ๑๕,๐๐๐ เล่ม
- *๒๕. พระโพธิญาณเถร (หลวงพ่อชา สุภทฺโท)
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๐ ๑๕,๐๐๐ เล่ม
- *๒๖. มรดกธรรม
พุทธทาส อินทปัญโญ
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๑ ๑๕,๐๐๐ เล่ม
- *๒๗. พระครูบาเจ้าศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนาไทย
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๑ ๑๕,๐๐๐ เล่ม
- *๒๘. สมาธิ
อาจารย์เสฐียรพงษ์ วรรณปก
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๒ ๑๕,๐๐๐ เล่ม
- *๒๙. หยดน้ำนบไบบัว
พระราชญาณวิสุทธิโสภณ
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๒ ๘,๐๐๐ เล่ม
- *๓๐. เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ
ดร. สุเมธ ตันติเวชกุล
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๓ ๗,๐๐๐ เล่ม
- *๓๑. ท่านพ่อลี ธมฺมธโร
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๓ ๑๒,๐๐๐ เล่ม

- *๓๒. ธรรมะสำหรับผู้บริหาร
พระเทพบัณฑิต
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๔ ๑๕,๐๐๐ เล่ม
- *๓๓. อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๔ ๖,๐๐๐ เล่ม
- *๓๔. พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๔ ๑๒,๐๐๐ เล่ม
- *๓๕. ธัมมานุธัมมปฏิบัติ
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๕ ๑๒,๐๐๐ เล่ม
๓๖. พระอาจารย์วัน อุตตโม
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๕ ๑๒,๐๐๐ เล่ม
- *๓๗. เทสโกวาท
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๕ ๘,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๗ ๓,๐๐๐ เล่ม
- *๓๘. หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๖ ๑๒,๐๐๐ เล่ม
๓๙. พระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๖ ๑๐,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๖ ๔,๕๐๐ เล่ม
๔๐. วัฒนธรรมมหาเถรบุชา
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๗ ๑๒,๐๐๐ เล่ม
๔๑. คำพ่อแม่
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๗ ๑๕,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๗ ๓,๐๐๐ เล่ม

๔๒. มณีรัตน์ อัญมณีแห่งไพรสณฑ์
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๗ ๘,๐๐๐ เล่ม
- * ๔๓. ตำรายาสมุนไพร
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๗ ๘,๐๐๐ เล่ม
- * ๔๔. หลวงปู่เจี๊ยะ จุนโท
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๘ ๘,๐๐๐ เล่ม
๔๕. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กับการพระศาสนา
พระราชประวัติ พระธรรมเทศนา
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๘ ๑๐,๐๐๐ เล่ม
- * ๔๖. ประวัติพระพุทธสิริสัตตราช (หลวงพ่ोजิตกษัตริย์)
พระครูภาวนากิจโกศล (หลวงปู่สอ พันธุโล)
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๙ ๑๐,๐๐๐ เล่ม
- * ๔๗. ประวัติและธรรมคำสอน
พระครูวิจิตรกิตติคุณ (หลวงปู่ปลื้ม ปัญญวันโต)
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๐ ๖,๐๐๐ เล่ม
- * ๔๘. ตามรอยพระพุทธองค์
หลวงปู่แพบ สุภัทโท
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๐ ๖,๐๐๐ เล่ม
๔๙. ๘๖ ปี หลวงปู่จันทา ถาวโร
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๑ ๖,๐๐๐ เล่ม
- * ๕๐. ฐานสโมบูชา
หลวงปู่ชอบ ฐานสโม
พิมพ์ครั้งที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๕๕๒ ๖,๐๐๐ เล่ม

- * ๕๑. ธรรมประวัติ หลวงปู่จาม มหาบุญญ์ ผู้มากมัญญ์
พิมพ์ครั้งที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๔ ๑๐,๐๐๐ เล่ม
- * ๕๒. รำลึกวันวาน
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๕ ๑๐,๐๐๐ เล่ม
๕๓. กุลเชษฐาภิวัตน์ ฉบับสมบูรณ์
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๖ ๘,๐๐๐ เล่ม
๕๔. ได้จิตสำนึก หลวงปู่ขาว อนาลโย
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๖ ๑๐,๐๐๐ เล่ม
- * ๕๕. ๑๐๑ ญาณทรรศน์
พระธรรมนิพนธ์ สมเด็จพระญาณสังวร
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๗ ๘,๐๐๐ เล่ม
- * ๕๖. ๑๐๒ ญาณสังวรธรรม
สารธรรมในสมเด็จพระญาณสังวร
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๘ ๘,๐๐๐ เล่ม
- * ๕๗. หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ
ปฏิปทา จริยวัตร และธัมมโฆวาท
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๙ ๘,๐๐๐ เล่ม
๕๘. อาจารย์บุญชา พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร
ประวัติ พระธรรมเทศนา และพระอภิธรรมสังคณีมาติกาบรรยาย
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๖๐ ๘,๐๐๐ เล่ม

ชมรมพุทธศาสตร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

วัตถุประสงค์

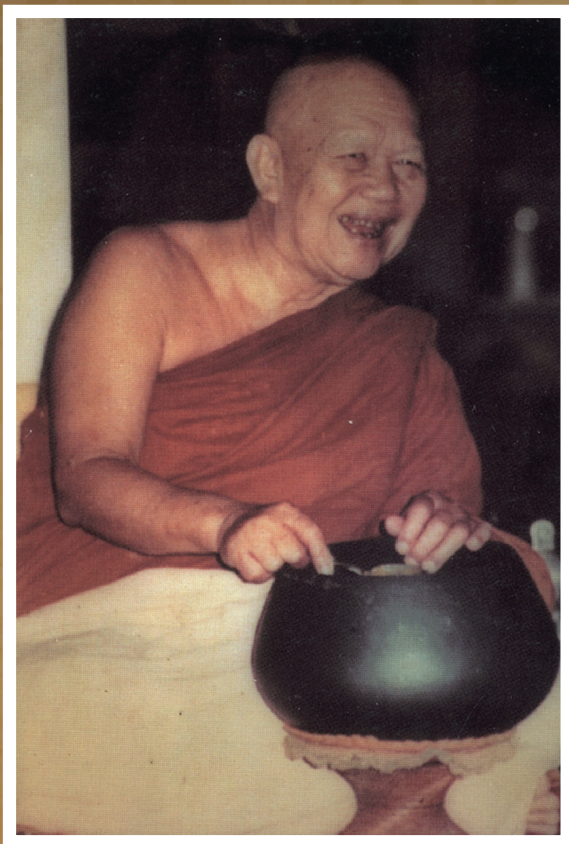
๑. เพื่อเผยแพร่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้แพร่หลายและเป็นที่เข้าใจอย่างถูกต้อง
๒. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่กิจกรรมทางพุทธศาสนาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
๓. เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรมแก่สมาชิกและผู้สนใจ

แนวทางปฏิบัติ

๑. เผยแพร่ธรรมะให้แก่สมาชิกและผู้สนใจ โดยการจัดเทศน์หรือปาฐกถาธรรมตามโอกาสอันควร
๒. เผยแพร่ธรรมะให้แก่สมาชิกและผู้สนใจ โดยการจัดหาหนังสือหรือวารสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาให้แก่สมาชิกได้ศึกษา
๓. ส่งเสริมให้สมาชิกผู้สนใจได้มีการฝึกอบรมทางด้านสมาธิภาวนา
๔. ส่งเสริมให้สมาชิกและผู้สนใจไปคารวะครูบาอาจารย์ และบำเพ็ญธรรมปฏิบัติ
๕. เป็นศูนย์กลางให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยน ยืม หนังสือธรรมะอันมีคุณค่าระหว่างสมาชิกด้วยกัน
๖. ชักชวนให้สมาชิกและผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรมในวาระอันสำคัญตามประเพณีนิยมของพุทธศาสนิกชน
๗. เผยแพร่ธรรมะให้แก่สมาชิกและผู้สนใจ โดยการจัดพิมพ์หนังสือธรรมะที่น่าสนใจ

บุญคือความสุข
บุญคือความเจริญ
บุญคือคุณงามความดี...
ถ้าใจเราไม่สงบ มันก็ไม่มีความสุข

พร: ๘ หรือ ๙

ให้พากันเข้าวัดนะ
วัดดูจิตใจของเรา ต้องวัดเสมอ
นั่งก็วัด นอนก็วัด เดินยืนก็วัด
วัดเพราะเหตุใด
ให้มันรู้ไว้ว่าจิตเรามันดีหรือไม่ดี
ไม่ดีจะได้แก้ไข ต้องวัดทุกวัน
ตัดเสื้อตัดผ้าก็ยังต้องวัดไม่ใช่เรอะ
ไม่วัดจะใช้ได้อะไรละ

พร: ๘ หรือ ๙